

HIVI temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas

Uuringuraport 2015

HIVi temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas

Uuringuraport 2015

Liilia Lõhmus, Kristi Rüütel, Liis Lemsalu

Tallinn 2016

Uuringu läbiviimisel osalesid:

Uuringu koordineerimine: Liilia Lõhmus

Valimi moodustamine: Kristiina Rajaleid

Ankeetide korrigeerimine: Kristi Rüütel, Liilia Lõhmus, Liis Lemsalu, Sigrid Vorobjov

Venekeelse ankeedi redigeerimine: Julia Hristojeva

Internetipõhise ankeedi loomine LimeSurvey keskkonnas: Liis Lemsalu

Ankeetide trükkimise ja posti teel saadetud kirjade komplekteerimise korraldamine: Lembi Posti

Koolides küsitluse läbiviimine: Imbi Jäe, Kaia Kullamaa, Kaili Reinumägi, Katrin Kaasik, Kärt Russak, Meeli Zahhartšenko, Merle Rüütel, Mirjam Mast, Sirje Lagle, Tiiu Leis

Andmete sisestamine: Kaili Reinumägi, Katrin Kaasik, Mirjam Mast, Sirje Lagle, Tiiu Leis

Andmete sisestuse kontroll ja andmebaaside puhastamine: Liilia Lõhmus

Andmete esinduslikkuse analüüs: Kristiina Rajaleid

Andmete kaalumise: Liilia Lõhmus

Raporti venekeelse kokkuvõtte toimetamine: Julia Vinckler-Nannattu

Raporti ingliskeelse kokkuvõtte toimetamine: Kristi Rüütel

Trükis on valminud Tervise Arengu Instituudi tellimusel 2016. a. Igasugune materjali reprodutseerimine ja levitamine on keelatud ilma Tervise Arengu Instituudi nõusolekuta.

Esikaane foto: Dreamstime.com

Kujundanud ja trükkinud: Atlex AS

ISSN 2228-088X

Tasuta jagamiseks

SISUKORD

KOKKUVÕTE.....	4
РЕЗЮМЕ.....	7
SUMMARY.....	10
SISSEJUHATUS.....	13
1. ÜLEVAADE UURINGU TEOSTAMISEST.....	14
2. SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED JA MUUD TAUSTAANDMED.....	22
3. ELUVIIS.....	30
3.1. Vaba aja veetmine.....	30
3.2. Sõltuvusainete tarvitamine.....	34
4. HIV-NAKKUSE LEVIKUTEDE JA SEKSUAALSEL TEEL LEVIVATE INFEKTSIOONIDE VÄLTIMISEGA SEOTUD TEADMISED.....	46
4.1. Teadmised HIV-nakkuse levikuteedest.....	46
4.2. Arusaamad HIV-nakkuse levikust olmekontaktide kaudu.....	47
4.3. HIVi ja AIDSiga seotud uskumused.....	49
4.4. Teadmised seksuaalsel teel levivate infektsioonide vältimise meetoditest.....	51
4.5. Koolitundides käsitletud teemad.....	53
5. SUHTUMINE HIV-I NAKATUNUD INIMESTESSE.....	56
6. SEKSUAALSUHTED JA KONDOOMI KASUTAMINE.....	59
6.1. Seksuaalvahekorra kogemus.....	59
6.2. Seksuaalpartnerid.....	60
6.3. Kondoomi kasutamine.....	65
6.4. Kondoomi kasutamisega seotud hoiakud.....	69
7. RASESTUMISEST HOIDUMINE.....	77
8. SEKSUAALSEL TEEL LEVIVASSE INFEKTSIOONI NAKATUMISE KAHTLUS.....	81
9. HIV-TESTIMINE.....	83
9.1. Teadmised HIV-testi tegemise võimalustest.....	83
9.2. HIV-testimine.....	86
10. RISKIRÜHMAD.....	90
ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	96
ОБСУЖДЕНИЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ.....	105
VIITED.....	116
LISA 1: ANDMETE ESINDUSLIKKUSE ANALÜÜS.....	118
LISA 2: TABELID.....	123

KOKKUVÕTE

Taust

Eestis algas HIV-nakkuse laialdane levik aastatel 2000–2003 15–24-aastaste noorte seas, olles toona peamiselt seotud narkootikumide süstimisega. Viimastel aastatel on oluliselt tõusnud nakkuse levik seksuaalsel teel. Uuringut „HIVI temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumise Eesti noorte hulgas“ on korraldatud aastatel 2003, 2005, 2007 ja 2010, käesolev uuring on viies omataoline. Uuringud on toimunud „Riikliku HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015“ ja „Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020“ raames.

Eesmärk

Uuringu eesmärgiks on saada regulaarne ülevaade 14–29-aastaste Eesti noorte HIVi nakatumisega seotud riskikäitumise tasemest ja seda mõjutavatest teguritest, testimisest HIVi suhtes, HIVi ning seksuaalsel teel levivate infektsioonidega (STLI) seotud teadmistest ning suhtumisest HIVi nakatunud inimestesse.

Metoodika

Tegemist oli läbilõikelise kvantitatiivse uuringuga 14–29-aastaste noorte seas. Esmakordselt kaasati uuringusse lisaks üldhariduskoolidele ka 16–18-aastased kutseharidust omandavad noored. 14–18-aastaste noorte valimi moodustamisel on aluseks võetud Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed. 19–29-aastaste noorte jaoks moodustati juhuvalim Rahvastikuregistrisse kantud isikute baasil.

14–18-aastaste puhul koguti andmeid koolide külastamise käigus veebruarist kuni aprillini 2015 ning 19–29-aastaste seas interneti vahendusel (esmakordselt antud uuringu puhul) või posti teel veebruarist juulini 2015. Analüüsis on kasutatud 1277 üldharidus- ja 705 kutsekooli õpilase ning 909 noore vanuses 19–29 andmeid. Tulemused põhinevad kaalutud andmetel.

Tulemused

Sõltuvusainete tarvitamine

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul igal päeval suitsetanud noorte osakaal kasvab vanusega: 3% 14–15-, 11% 16–18-, 21% 19–24- ning 24% 25–29-aastastest. Samal perioodil tarvitas alkoholi kord nädalas või sagedamini 10% 14–15-, 27% 16–18-, 36% 19–24- ning 39% 25–29-aastastest. Viimasel neljal nädalal illegaalseid uimasteid proovinud või korduvalt tarvitanud noorte osakaal on järgmine: 9% 14–15-, 15% 16–18-, 13% 19–24- ja 6% 25–29-aastastest. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekooliõppurite hulgas enam neid, kes küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul suitsetasid ja tarvitasid alkoholi või narkootikume.

Teadlikkus HIVist ja suhtumine HIVi nakatunutesse

Tulemuste põhjal võib järeldada, et noortel on küllaltki head teadmised erinevatest HIVi ja STLIdega seotud teemadest ning vanusega teadmiste tase paraneb. Nii omab 41% 14–15-, 67% 16–18-, 79% 19–24- ja 86% 25–29-aastastest noortest korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest. Korrektseid teadmised seksuaalsel teel levivate infektsioonide vältimisest on 19% 14–15-, 44% 16–18-, 72% 19–24- ja 88% 25–29-aastastest noortest. 23% 14–15-, 43% 16–18-, 47% 19–24- ja 50% 25–29-aastastest noortest suhtub sallivalt HIVi nakatunud inimestesse.

Seksuaalkäitumine

Seksuaalvahekorras olnud noorte osakaal kasvab vanusega: 14–15-aastastest on vahekorras olnud 15%, 25–29-aastastest 95%. Vanusega langeb esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi kasutamise tase: 83% 14–15-, 80% 16–18-, 71% 19–24- ja 65% 25–29-aastastest.

Valdavalt on noortel küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud üks seksuaalpartner: 71% 14–15-, 66% 16–18-, 72% 19–24- ja 80% 25–29-aastastest. Keskmine partnerite arv on suurim 14–15-aastastel seksuaalvahekorra kogemusega noortel – 2,1 ning väikseim 25–29-aastastel – 1,5.

Vanusega väheneb juhupartneriga vahekorras olnud noorte osakaal: 35% 14–15-, 31% 16–18-, 25% 19–24- ja 16% 25–29-aastastest küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest. Samal perioodil on nii püsi- kui juhuvahekorras olnud noori enam kooliealiste ning vähem täiskasvanud noorte hulgas: 16% 14–15-, 17% 16–18-, 10% 19–24- ja 9% 25–29-aastastest viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest.

Üle 40% koolinoortest ning vähem kui viiendik täisealistest noortest kasutas küsitlusele eelnenud aasta jooksul püsipartneriga vahekorras olles iga kord kondoomi. Juhupartneriga on kondoomi kasutamise tase kõrgem: 57% 14–15-, 61% 16–18-, 47% 19–24- ja 39% 25–29-aastastest noortest kasutas aasta jooksul juhuvahekorras olles alati kondoomi. Noored, kellel on nii püsi- kui juhupartner(id), kalduvad juhusuhetes vähem kondoomi kasutama kui need, kellel on vaid juhupartner(id).

Tulemused näitavad, et seksuaalelus üldhariduskoolides ja kutsekoolides õppivad 16–18-aastased noored enamasti ei erine omavahel. Vaid seksuaalvahekorra kogemusega noori on võrreldes üldhariduskoolides õppivate noortega kutsekooliõppurite hulgas rohkem ning nad on alustanud seksuaaleluga varem.

HIV-testimine

HIV-testimise tase on küllaltki kõrge. 19–24-aastastest on ennast elu jooksul HIVi suhtes testinud 39% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 19%) ning 25–29-aastastest 59% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 22%). Kolm kõige sagedasemat HIV-testi tegemata jäämise põhjust on ajapuudus, kartus testi tulemuse teadasaamise ees ning teadmatuse HIV-testi tegemise kohtadest. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurite hulgas rohkem HIV-testi teinud noori.

Arutelu ja järeldused

Võrreldes varasemate uuringuaastatega saab tuua esile järgmist:

- Suitsetamine ja alkoholi tarvitamine on noorte (eriti kooliõpilaste) hulgas vähenenud, kuid narkootikumide tarvitamine on oluliselt suurenenud.
- Kui varasematel aastatel on HIViga seotud teadmiste tase püsinud suhteliselt sama, siis 2015. aastaks on võrreldes viie aasta eest kogutud andmetega korrektsete teadmistega noorte osakaal vähenenud olulisel määral.
- Üldiselt on aastate jooksul tolerantse suhtumise tase HIVi nakatunutesse tõusnud.
- Uuringuaastate jooksul on esimese vahekorra ajal kondoomi kasutamise tase väga olulisel määral tõusnud.
- Küsitlusaastate jooksul on noorte hulgas seksuaalpartnerite arv vähenenud. Juhupartneriga noorte osakaal on püsinud üldiselt läbi küsitlusaastate samaväärsel tasemel, vaid 16–18-aastaste puhul on 2015. aastal juhuvahekorras olnud noorte osakaal langenud kümnendiku, võrreldes eelneva perioodiga.
- Kondoomi kasutamise tavad juhusuhetes ei ole viimase kümne aastaga muutunud ning jätkuvalt on kõrge nende osakaal, kes juhusuhetes kondoomi ei kasuta.
- 2015. aasta andmed näitavad ligi kahekordset HIV-testimise taseme tõusu noorte hulgas, võrreldes aastaga 2010.

Soovitused edaspidisteks tegevusteks:

- Oluline on panustada seksuaalhariduse tõhustamisele haridussüsteemis (k.a kutsekoolid) ning jätkata ka kondoomi kasutamist ja riskivaba seksuaalelu propageerivate avalike kampaaniatega.
- Sõltuvusainete tarvitamine ja riskeeriv seksuaalkäitumine on omavahel seotud. Neid teemasid tuleb käsitleda kõikehõlmavalt ja alates eelkoolieast.

- Riiklikke HIV-testimise juhiseid tuleks veelgi jõulisemalt rakendada ning üldelanikkonna hulgas HIV-testimise teemat jätkuvalt avalikus inforuumis päevakorras hoida. Kolm enam levinud HIV-testi tegemata jäämise põhjust viitavad samuti vajadusele avalikkuses propageerida HIV-testimist ja tegeleda HIViga seotud stigmade vähendamisega ühiskonnas.
- Riiklikul tasandil on noorte seksuaaltervise edendamisega seotud teemad olnud ajalooliselt HIV strateegia ja rahvatervise arengukava HIV-valdkonna osaks. Eraldiseisvat seksuaaltervise edendamise strateegiat ei ole Eestis kunagi olnud. Arvestades trende noorte käitumises ja rahvastiku tervisenäitajates (k.a järjest suurem seksuaalsel teel levivate HIVi juhtude osakaal), on vajalik välja töötada ja rakendada kõiki vanuserühmi ja teemasid hõlmav seksuaaltervise edendamise strateegia.

РЕЗЮМЕ

История вопроса

Широкое распространение ВИЧ-инфекции началось в 2000–2003 гг. среди молодёжи в возрасте 15–24 лет, будучи в то время в основном связанным с внутривенным употреблением наркотиков. В последние годы значительно вырос уровень инфицирования половым путём. Исследование «Осведомлённость, установки и поведение эстонской молодёжи в сфере, связанной с ВИЧ» проводилось в 2003, 2005, 2007 и 2010 году. Данное исследование является пятым в этом ряду. Исследования проводились в рамках государственной стратегии по ВИЧ и СПИДу на 2006–2015 год и стратегии развития здоровья населения на 2009–2020 гг.

Цель

Целью исследования является регулярный сбор информации об уровне рискованного поведения в связи с заражением ВИЧ среди 14–29-летней молодёжи Эстонии и оказывающих на это влияние факторов, тестирования на ВИЧ, знаний в связи с ВИЧ и передаваемыми половым путём инфекциями (ИППП), а также в области отношения к ВИЧ-инфицированным.

Методика

Данное исследование является охватывающим разные группы квантитативным исследованием среди молодёжи в возрасте 14–29 лет. В первый раз в исследовании участвовали вдобавок к ученикам общеобразовательных школ и 16–18-летние ученики профессиональных училищ. Для формирования выборки 14–18-летней молодёжи использовались данные Министерства образования и науки. Для 19–29-летних была сформирована случайная выборка на основании внесённых в Регистр населения данных.

Сбор информации по 14–18-летним участникам проходил во время посещения школ с февраля по апрель 2015 года и среди 19–29-летних по интернету (в первый раз в рамках данного исследования) или по почте в период с февраля по июль 2015 года. Анализировались данные 1277 учеников общеобразовательных школ и 705 учеников профессиональных училищ, а также 909 молодых людей в возрасте 19–29 лет. Результаты основываются на взвешенных данных.

Результаты

Употребление вызывающих зависимость веществ

Доля куривших в течение предшествующих опросу четырёх недель растёт с возрастом: 3% 14–15-, 11% 16–18-, 21% 19–24- и 24% 25–29-лет. В тот же период раз в неделю или чаще употребляли алкоголь 10% 14–15-, 27% 16–18-, 36% 19–24- и 39% 25–29-летних. Количество пробовавших за последние четыре недели нелегальные наркотики один или несколько раз следующее: 9% 14–15-, 15% 16–18-, 13% 19–24- и 6% 25–29-летних. По сравнению с общеобразовательными школами среди учеников профессиональных училищ больше тех, кто в течение предшествующих опросу четырёх недель курили или употребляли алкоголь или наркотики.

Осведомлённость о ВИЧ и отношение к ВИЧ-инфицированным

По результатам тестирования можно сделать вывод, что у молодёжи довольно хорошие знания по различным связанным с ВИЧ и ИППП темам и с возрастом уровень знаний улучшается. Таким образом, 41% молодёжи в возрасте 14–15-, 67% 16–18-, 79% 19–24- и 86% 25–29 лет имеют корректные знания о путях распространения ВИЧ-инфекции. Правильными знаниями о предотвращении распространяемых половым путём инфекций обладают 19% 14–15-, 44% 16–18-, 72% 19–24- и 88% 25–29-летних. 23% 14–15-, 43% 16–18-, 47% 19–24- и 50% 25–29-летних обычно толерантно относятся к ВИЧ-инфицированным.

Сексуальное поведение

Доля бывших в половых сношениях молодых людей растёт с возрастом – из 14–15-летних в половых сношениях было 15%, из 25–29-летних 95%. С возрастом падает уровень использования презерватива при первом половом акте: 83% 14–15-, 80% 16–18-, 71% 19–24- и 65% 25–29-летних.

Преимущественно в течение предшествующих опросу 12 месяцев у молодёжи был один сексуальный партнёр: 71% 14–15-, 66% 16–18-, 72% 19–24- и 80% 25–29-летних. Среднее количество партнёров было самым большим у 14–15-летних имевший опыт полового контакта молодых людей – 2,1 и самым маленьким у 25–29-летних – 1,5.

С возрастом уменьшается доля молодёжи, имевшей половые контакты со случайными партнёрами: 35% 14–15-, 31% 16–18-, 25% 19–24- и 16% 25–29-летних, имевший половой акт в течение предшествующих опросу 12 месяцев. В тот же самый период половые акты со случайными партнёрами имело большее количество школьников, чем взрослых: 16% 14–15-, 17% 16–18-, 10% 19–24- и 9% 25–29-летних из молодых людей, имевших в течение предшествующих 12 месяцев половой контакт.

Более 49% школьников и менее 20% взрослой молодёжи в течение предшествующего года использовали презерватив при половом акте с постоянным партнёром: 57% 14–15-, 61% 16–18-, 47% 19–24- и 39% 25–29-летних всегда использовали презерватив при половом акте со случайным партнёром. Имеющие как случайных, так и постоянных партнёров молодые люди менее склонны использовать презерватив при половых контактах со случайным партнёром, чем имеющие только случайных партнёров. Результаты показывают, что сексуальные отношения 16–18-летних учащихся общеобразовательных школ и училищ чаще всего не отличаются. Однако, молодёжи с опытом полового акта больше среди учащихся училищ, и они раньше начинают половую жизнь.

Тестирование на ВИЧ

Количество тестирований на ВИЧ довольно высоко. 39% 19–24-летних проходили в течении жизни тест на ВИЧ (в том числе 19% в течение предшествующих опросу 12 месяцев), а среди 25–29-летних 59% (в том числе 22% в течение предшествующих опросу 12 месяцев). Три самые частые причины отказа от тестирования на ВИЧ – это недостаток времени, боязнь результатов тестирования и незнание мест проведения теста на ВИЧ. По сравнению с учениками общеобразовательных школ среди учащихся училищ больше делавших тест на ВИЧ.

Обсуждение и выводы

По сравнению с предыдущими годами проведения исследования можно сделать следующие выводы:

- Курение и употребление алкоголя среди молодёжи (особенно школьников) снизилось, а употребление наркотиков значительно повысилось.
- Если в прошлые годы уровень связанных с ВИЧ знаний оставался на относительно одинаковом уровне, то к 2015 году по сравнению с данными предшествующих пяти лет доля обладающей корректными знаниями молодёжи значительно уменьшилась.
- В целом уровень толерантного отношения к ВИЧ-инфицированным повысился.
- За годы исследования очень значительно повысилась частота использования презерватива при первом половом акте.
- В течение разных лет опроса снизилось количество молодёжи с несколькими сексуальными партнёрами. Доля молодёжи со случайными партнёрами оставалась на одном уровне в течение разных лет опроса, только среди 16–18-летних доля имевших случайные половые связи молодых людей упала на одну десятую по сравнению с предыдущим периодом.

- Привычки по использованию презерватива не изменились за последние десять лет и остаётся высокой доля не использующих при случайных половых сношениях презерватив.
- Данные 2015 года показывают двойной рост в области тестирования на ВИЧ среди молодёжи по сравнению с 2010 годом.

Рекомендации по дальнейшим действиям:

- Важно содействовать увеличению эффективности сексуального обучения в системе образования (в том числе профессиональные училища), а также продолжать проводить общественные агитационные кампании по использованию презерватива и безопасной сексуальной жизни.
- Употребление вызывающих зависимость веществ и рискованное сексуальное поведение связаны между собой. Данные темы следует рассматривать всеобъемлюще начиная с дошкольного возраста.
- Государственные рекомендации по тестированию на ВИЧ следует внедрять в усиленном режиме и постоянно сохранять тему тестирования на ВИЧ на повестке дня в общественном информационном пространстве. Три самые распространённые причины отказа от тестирования на ВИЧ также указывают на снижение связанной с этим стигматизации в обществе.
- На государственном уровне связанные с улучшением сексуального здоровья темы всегда входили в сферы стратегии по ВИЧ и государственную стратегию по развитию здоровья населения. В Эстонии никогда не было отдельной и всеобъемлющей стратегии по улучшению сексуального здоровья. Учитывая тенденции в поведении молодёжи и показатели здоровья населения (рост доли заражения ВИЧ половым путём) следует разработать и внедрить охватывающую все возрастные группы и темы стратегию по улучшению сексуального здоровья.

SUMMARY

Background

The spread of HIV in Estonia began in 2000–2003 among youth aged 15–24, at the time, being primarily related to injection drug use. During the recent years, however, sexual spread of the infection has increased significantly. The study „Knowledge, Attitudes and Behaviour Related to HIV/AIDS Among Estonian Youth” has been conducted in 2003, 2005, 2007, and 2010 with the current study being the fifth of the kind. The study has been conducted as part of the National HIV/AIDS Strategy for 2006–2015 and National Health Plan for 2009–2020.

Aim

The aim of the study is to obtain a regular overview of the risk behaviours related to HIV among Estonian youth aged 14–29 as well as factors influencing this, testing for HIV, knowledge regarding HIV and sexually transmitted infections (STIs) as well as attitudes towards people living with HIV.

Methodology

A cross-sectional quantitative study was conducted among youth aged 14–29. For the first time the study also includes 16–18 year old persons from vocational schools besides those from general education schools. The sample comprising of 14–18 year old persons was based on the data from the Ministry of Education and Research. A random sample was compiled for young persons aged 19–29 based on the Population Register.

Data from those aged 14–18 was collected through visiting schools during February to April 2015 and from those aged 19–29 through the Internet (the first time in case of this study) or regular mail during February to July 2015. The analysis includes data on 1277 students from general education schools, 705 students from vocational schools and 909 young adults aged 19–29. The results are based on weighted data.

Results

Substance use

The percentage of young persons who smoked daily in the last four weeks before the study increases with age: 3% of 14–15, 11% of 16–18, 21% of 19–24 and 24% of 25–29 year old persons. During the same period, 10% of 14–15, 27% of 16–18, 36% of 19–24 and 39% of 25–29 year old persons consumed alcohol once a week or more often. The percentage of young persons who used illegal drugs once or repeatedly during the preceding four weeks is 9% of 14–15, 15% of 16–18, 13% of 19–24 and 6% of 25–29 year old persons. Compared to those attending general education schools there are more of those who smoked, consumed alcohol or used illegal drugs in the last four weeks before the study among vocational school students.

HIV awareness and attitudes towards people living with HIV

The results indicate that young persons have relatively good knowledge of various topics related to HIV and STIs and the level of awareness increases with age. Thus, 41% of 14–15, 67% of 16–18, 79% of 19–24 and 86% of 25–29 year old persons have correct knowledge regarding the possible HIV transmission modes. 19% of 14–15, 44% of 16–18, 72% of 19–24 and 88% of 25–29 year old persons have correct knowledge of the STI prevention methods. 23% of 14–15, 43% of 16–18, 47% of 19–24 and 50% of 25–29 year old persons express tolerant attitudes towards people living with HIV.

Sexual behaviour

The percentage of young persons who have had sex increases with age – 15% of those aged 14–15 and 95% of those aged 25–29 have had sex. The level of those who used a condom during their first sexual intercourse decreases with age: 83% of 14–15, 80% of 16–18, 71% of 19–24 and 65% of 25–29 year old persons used a condom.

Young persons generally had one sexual partner in the last 12 months: 71% of 14–15, 66% of 16–18, 72% of 19–24 and 80% of 25–29 year old persons. The average number of partners is the highest among 14–15 old persons who have had sexual intercourse – 2.1, and the lowest among those aged 25–29 – 1.5.

The percentage of persons who have had sex with a casual partner decreases with age: 35% of 14–15, 31% of 16–18, 25% of 19–24 and 16% of 25–29 years old persons who had sex in the last 12 months. During the same period, the percentage of those who had sex with both a regular and a casual partner was higher among school students compared to young adults: 16% of 14–15, 17% of 16–18, 10% of 19–24 and 9% of 25–29 years old persons who had had sex in the last 12 months.

More than 40% of school students and less than a fifth of young adults used a condom each time they had sex with their regular partner during the preceding year. The rate of using a condom with a casual partner was higher: 57% of 14–15, 61% of 16–18, 47% of 19–24 and 39% of 25–29 year old persons always used a condom while having sex with a casual partner during the last year. Young persons with both regular and casual partner(s) tend to use condoms less often than those who only have casual partner(s).

The results indicate there are generally no major differences between those aged 16–18 who attend general education or vocational schools. The proportion of those who have had sex was higher among students attending vocational schools and they had had the first sex at an earlier age.

HIV testing

The level of HIV testing is relatively high. 39% of those aged 19–24 have tested for HIV during their lifetime (19% had tested in the last 12 months) and 59% of those aged 25–29 have tested for HIV during their lifetime (22% has tested in the last 12 months). The three most common reasons for not testing for HIV include lack of time, fear of learning the result and unawareness regarding where to test for HIV. The number of students who have tested for HIV is higher among those attending vocational schools compared to those attending general education schools.

Discussion and conclusions

Compared to the previous study rounds, the following can be highlighted:

- Smoking and using alcohol has decreased among young people (especially among school students), yet the use of illegal drugs has substantially increased.
- The level of knowledge regarding HIV has remained relatively similar over the years, however, the proportion of young people with correct knowledge has substantially decreased by 2015 compared to the data collected five years ago.
- The level of tolerant attitudes towards people living with HIV has generally increased over the years.
- The level of using a condom during first sexual intercourse has substantially increased over the years.
- The number of sexual partners among youth has decreased over the years. The proportion of young persons with casual sexual partners has generally remained the same during the study years, only among those aged 16–18 it has decreased by one tenth.
- The use of condoms with casual partners has not changed during the last ten years and the number of those not using a condom with a causal partner continues to be high.
- The 2015 data revealed that the proportion of young people who had tested for HIV had almost doubled compared to 2010.

Recommendations for future activities:

- It is important to contribute to increasing the efficiency of sexual education in the educational system (including vocational schools) and, at the same time, continue various public campaigns to promote the use of condoms and risk-free sexual life.

- The substance use and risky sexual behaviour are interconnected. These subjects must be addressed comprehensively and starting from the preschool age.
- National HIV testing guidelines should be implemented even more vigorously and the subject of HIV testing should be constantly kept on the agenda in the public information space. The three most common reasons for not testing for HIV also indicate the need for public promotion of HIV testing and reducing stigma related to HIV in the society.
- The topics related to promoting sexual health among the youth on the national level have historically been part of the HIV strategy and the HIV domain of the National Health Plan. A separate strategy for promoting sexual health has never existed in Estonia. Given the trends in the behaviour of the youth and the health indicators of the population (including the fact that the sexual spread of HIV is increasing), it is necessary to develop and implement a strategy for promoting sexual health that includes all age groups and topics.

SISSEJUHATUS

Uuringut „HIVI temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas“ korraldati 2015. aastal viiendat korda. Varem on uuringud läbi viidud aastatel 2003, 2005, 2007 ja 2010.

Uuringu eesmärgiks on saada regulaarne ülevaade Eesti noorte HIVi nakatumisega seotud riskikäitumise tasemest ja seda mõjutavatest teguritest, testimisest HIVi suhtes, HIVi ja seksuaalsel teel levivate infektsioonidega seotud teadmistest ning suhtumisest HIVi nakatunud inimestesse. 2015. aastal rahastas uuringut Tervise Arengu Instituut „Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020“ raames ning uuringu läbiviimiseks andis loa Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee (otsus nr 823, 18.12.2014).

2015. aastal osalesid uuringus 14–29-aastased Eestimaal elavad noored. Esmakordselt kaasati uuringusse uue sihtrühmana 16–18-aastased noored, kes omandavad kutseharidust pärast põhikooli lõpetamist. 14–18-aastaste noorte hulgas viidi küsitlus läbi koolide külastamise käigus. Erinevalt varasemast ajast oli 19–29-aastastel noortel lisaks posti teel paberankeedile vastamisele võimalik täita elektrooniline ankeet interneti vahendusel LimeSurvey keskkonnas. 14–18-aastaste andmed koguti veebruarist aprillini 2015 ning 19–29-aastaste andmed veebruarist kuni juulini 2015. Kokku on andmete analüüsis kasutatud 1277 üldharidus- ja 705 kutsekooli õpilase ning 909 19–29-aastase noore andmeid.

Käesolev raport koosneb kümnest peatükist. Esmalt antakse ülevaade uuringu korraldamisest, andmete kogumise metoodikast, esinduslikkusest ning andmete analüüsi metoodikast ja selle esitamisest raportis. Seejärel kajastatakse sotsiaal-demograafilisi ja muid taustaandmeid. Kolmas peatükk kirjeldab noorte eluviisi – vaba aja veetmist ning sõltuvusainete tarvitamist, millele järgnevad peatükid käsitlevad noorte teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest ja seksuaalsel teel levivate infektsioonide vältimise meetoditest, HIVi ja AIDSiga seotud uskumusi ning noorte suhtumist HIVi nakatunud inimestesse. Kuues peatükk annab ülevaate noorte seksuaalsuhetest ning kondoomi kasutamise harjumustest, aga ka kondoomiga seotud hoiakutest. Sellele järgneb rasestumisest hoidumise ja seksuaalsel teel levivasse infektsiooni nakatumise korral käitumise temaatika. Üheksas peatükk teeb kokkuvõtte sellest, kuivõrd on noored kursis erinevatest HIV-testi tegemise võimalustest ning milline on noorte hulgas HIVi suhtes testimise tase. Viimane peatükk võtab kokku noorte seksuaalse riskikäitumise erinevad tasemed ning sellega seotud näitajad. Raporti lõpus olev tabelite osa annab ülevaate uuringu olulisematest tulemustest uuringu siht- ja vanuserühmades: 14–18-aastased üldhariduskoolide õpilased, 16–18-aastased kutsekoolide õpilased ja 19–29-aastased noored.

UURINGU MEESKOND TÄNAB KÕIKI KÜSITLUSES OSALENUD KOOLE JA ANKEEDILE VASTANUD NOORI VASTUTULELIKKUSE JA ABI EEST! AITÄH!

Samuti täname kõiki teisi, kes aitasid kaasa uuringu läbiviimisele ja raporti valmimisele: Katri Abel-Ollo, Tiia Pertel, Karin Streimann, Sigrid Vorobjov. Aitäh!

1. ÜLEVAADE UURINGU TEOSTAMISEST

2015. aastal viidi uuring läbi 14–29-aastaste noorte hulgas. Võrreldes nelja varasema uuringuga [1–4] on sihtrühmast välja jäänud 10–13-aastased õpilased ning esmakordselt on kaasatud 16–18-aastased noored, kes omandavad kutseharidust põhihariduse baasil.

Üldkogum

Üldkogumisse kuuluvad 14–29-aastased noored, keda 1.01.2015 seisuga elas Eestis Statistikaameti andmetel 248 920, sh 14–18-aastaseid 59 640 ja 19–29-aastaseid 189 280 [5].

Valimi moodustamine

14–18-aastaste noorte valimi moodustamisel on aluseks võetud Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed. 2014/2015. õppeaastal õppis üldhariduskoolides 7.–12. klassis 54 932 õpilast ning kutseharidust omandas põhihariduse baasil 12 552 õpilast. Valimid moodustati eraldi üldhariduskoolide õpilaste ning kutseõppurite jaoks.

Üldhariduskoolide õpilased jagati valimi moodustamiseks üheksasse kihti vastavalt piirkonnale (Harjumaa, Ida-Virumaa, muu Eesti) ja kooli tüübile (eestikeelne linnakool, venekeelne linnakool, maakool). Taoline piirkondlik jagunemine lähtus HIV-nakkuse territoriaalsetest levikutrendidest Eestis [6]. Linnakoolide hulka loeti koolid, mis omavalitsuse liigi järgi asusid linnades ning vallasisestes linnades. Venekeelseks kooliks loeti koolid, kus 7.–9. klasside õppekeeleks oli vene keel, seda jälgiti ka kooli gümnaasiumi taseme puhul (kuigi ametlikuks õppekeeleks on eesti keel). Igas kihis moodustati lihtne juhuvalim koolidest ning igast koolist võeti valimisse neli juhuslikku klassikomplekti (väiksemates põhikoolides, kus ei ole paralleelseid klassikomplekte, arvati valimisse kolm klassi).

Kutsekoolide õpilased jagati valimi moodustamiseks viieks kihiks. Arvestati jagunemist vastavalt piirkonnale (Harjumaa, Ida-Virumaa, muu Eesti), lisaks jagati Harjumaa kaheks kihiks vastavalt kursuse õppekeelele (eesti keel ja vene keel) ning muu Eesti piirkond vastavalt kooli asukohale (linna- ja maakool), Ida-Virumaad käsitleti ühtse kihina. Igas kihis moodustati lihtne juhuvalim kursusekomplektidest.

Mõlema valimi jaoks oli arvestatud ka lisavalim juhuks, kui koolid keelduvad uuringus osalemisest.

14–18-aastaste puhul ei kaasatud valimisse hariduslike erivajadustega õpilaste koole või klasse, õhtu- ja kaugõppe klasse ning rahvusvahelisi koole (kus valdavalt õpilaste emakeel ei ole eesti või vene keel). Samuti ei kajasta uuring koolist väljalangenud noori ning 18-aastaseid ja nooremaid, kes pärast põhikooli lõpetamist ei asunud edasi õppima.

19–29-aastaste noorte jaoks moodustati valim rahvastikuregistrisse kantud isikute baasil. Selleks jagati üldkogum kuueks kihiks vastavalt vanusele (19–24, 25–29) ning piirkonnale (Harjumaa, Ida-Virumaa, muu Eesti). Igas kihis moodustati lihtne juhuvalim.

Lisaks arvestati valimite suuruse arvutamisel 2010. aastal läbiviidud küsitluse vastamismääradega ning uuringu võimsuseks arvestati 0,9.

Vastavalt nendele tingimustele kujunesid valimite suurused järgmiselt: 14–18-aastased üldhariduskoolide õpilased – 2023, kutsekoolide õpilased – 1361 ning 19–29-aastased – 3000.

Ankeetküsitluse läbiviimine

Uuring viidi läbi kvantitatiivse uuringu põhimõtetel. Andmeid koguti uuritavate poolt täidetavate anonüümsete ankeetide abil. Küsimustikud koostati 2003. ja 2005. aastal selleks loodud tööühma poolt. 2010. aastal ankeeti sisse viidud muudatused arutati läbi Eesti Seksuaaltervise Liiduga. 2015. aastal täiendati ankeeti narkootikumide tarvitamisega seotud küsimustega, Rosenbergi enesehinnangu skaalaga [7–8] ning lisati „Mitmefaktoriline kondoomiga seotud hoiakute skaala“ [9–10].

Küsimustik koosnes kuuest osast: 1) sotsiaal-demograafilised andmed, 2) teadmised, hoiakud ja HIVi suhtes testimine, 3) seksuaaleluga seotud teemad, 4) käitumine seksuaalsel teel levivasse infektsiooni nakatumise korral, 5) vaba aja veetmine ja sõltuvusainete tarvitamine ning 6) Rosenbergi enesehinnangu skaala. Nii eesti- kui venekeelsed ankeedid koostati kahe vanuserühma jaoks: 14–18-aastased (puudusid mõned seksuaaleluga seotud küsimused ning mitmefaktoriline kondoomiga seotud hoiakute skaala), 19–29-aastased (puudusid küsimused koolieluga seonduva kohta).

14–18-aastaste noorte hulgas viidi küsitlus läbi koolide külastamise käigus. Koolidesse saadeti eelnevalt küsitluse eesmärgi ja protsessi tutvustav kiri koos nõusolekulehega, mille allkirjastas koolidirektor (soovi korral oli võimalus anda ka digitaalne allkiri). Üldhariduskoolide puhul saadeti lapsevanemale e-kooli kaudu kiri, kus teavitati uuringu toimumisest ning võimalusest keelduda oma lapse osalemisest uuringus. Kutsekoolide puhul pandi teade üles Õppeinfosüsteemi (ÕIS). Uuringus osalemisega nõustunud koolides vastasid valimisse sattunud klasside/kursuste õpilased ankeedile Tervise Arengu Instituudi (TAI) poolt palgatud ning eelnevalt instrueeritud küsitlaja juuresolekul ühe koolitunni vältel.

19–29-aastaste noorte hulgas koguti andmed kas interneti vahendusel või posti teel ehk uuringus osalejal oli võimalus valida, kas täita elektrooniline või paberankeet. Elektrooniline ankeet oli loodud LimeSurvey keskkonnas. Esmalt saadeti uuritavale kiri, kus teda teavitati uuringu toimumisest ning võimalusest täita elektrooniline ankeet. Kiri sisaldas ankeedi veebiaadressi ning individuaalset koodi uuringus osalemiseks. Kahe nädala pärast saadeti uuritavatele meeldetuletuskiri elektroonilise ankeedi täitmiseks. Kaks nädalat pärast meeldetuletuskirja postitamist saadeti neile uuritavatele, kes ei täitnud elektroonilist ankeeti, küsimustik postiga.

14–18-aastaste andmed koguti 2015. aasta veebruarist aprillini (k.a) ning 19–29-aastaste andmed veebruarist juulini (k.a).

Uuringu eetika

Nii kooliõpilaste kui 19–29-aastaste puhul olid täidetavad ankeedid anonüümsed ning vastamine vabatahtlik. Ankeetidel ega ümbrikel, millega ankeet tagastati, ei olnud isikut tuvastada võimaldavaid andmeid (nt nime, isikukoodi vm).

14–18-aastaste noorte küsitlemiseks saadeti kooli eelnevalt uuringu eesmärgi ja protsessi tutvustav kiri ning nõusolekuleht. Kui kool keeldus uuringus osalemisest, siis asendati see kool lisavalimis olnud järgmise kooliga ning uuringust keeldunud kooli kohta ei märgitud üles mingeid lisaandmeid. Kooli nõustumisel saadeti valimisse sattunud klasside/kursuste õpilaste vanematele e-kooli või ÕISi kaudu teavitus uuringu toimumisest ning võimalusest keelduda oma lapse osalemisest uuringus. Lapsevanematele saadetud kiri ei olnud nimeline ning lapsevanem andis keeldumisest teada kontaktisikule, kelleks oli inimene koolipersonali hulgast. Õpilased vastasid küsimustikule TAI poolt palgatud küsitlaja juuresolekul ning enne ankeedi täitmist tutvustas küsitluse läbiviija õpilastele uuringu eesmärgi, ankeedi täitmist ning selle anonüümsust. Ka õpilasel endal oli võimalus uuringust osalemisest keelduda. Keeldujate kohta registreeriti sugu. Iga klassi/kursuse poolt täidetud ankeedid suleti ühisesse ümbrikusse ning edastati TAI-le. Koolipersonalil puudus juurdepääs ankeetides olevale infole.

19–29-aastastele noortele saadeti esmalt uuringut tutvustav kiri, mis selgitas uuringu eesmärgi, valimimoodustamist, vastaja anonüümsust, ankeedi veebiaadressi ja isiklikku uuringukoodi. Rahvastikuregistrist saadi andmed (nimi, aadress, emakeel) krüpteeritud kujul, sellele juurdepääs oli vaid inimesel, kelle

nimele oli krüpteerimine tehtud. Sellele failile lisati kood. Kood oli moodustatud piirkonna tähisest ja järjekorra numbrist ning seda ei olnud võimalik seostada uuritava isikuandmetega (nt Harjumaal osalenu H0001, H0002). Koodi alusel selgitati välja need uuritavad, kellele oli vajalik saata meeldetuletuskiri ning paberil trükitud küsimustik. Kõrvalistel isikutel puudub juurdepääs nendele andmetele ning siduda nime antud koodiga on võimalik vaid uuringupersonalil. Siduda isiku nime, uuringukoodi ja ankeedi andmeid on võimalik vaid juhul, kui inimene täitis elektroonilise ankeedi. Juhul, kui inimene täitis ankeedi paberil ning edastas selle posti teel, puudub ka uuringupersonalil võimalus seostada need andmed.

Uuringu läbiviimiseks andis loa Tallinna Meditsiiniuuringute Eetikakomitee (otsus nr 823, 18.12.2014).

Vastamismäär

14–18-aastastelt noortelt saadi tagasi 2474 ankeeti (sh 1609 üldhariduskoolide ning 874 kutsekoolide õpilastelt). Analüüsi jaoks sobilikuks osutusid 1982 vastaja andmed, sh 1277 üldharidus- ja 705 kutsekoolide õppuri andmed. 14–18-aastaste üldhariduskoolide õpilaste vastamismääraks kujunes 63,1% ja kutsekooli õpilaste vastamismääraks 51,8%. Suurimaks andmekao põhjuseks oli koolist puudumine küsitluse toimumise ajal – üldhariduskoolide õpilastest 381 ning kutsekooli õpilastest 476 (vt tabel 1 ja tabel 2).

Tabel 1. 14–18-aastaste üldhariduskoolide õpilaste uuringus/andmeanalüüsis mitteosalemise põhjus

Põhjus	% algsest valimist (N = 2023)	Kokku		Tütarlapsed		Noormehed		Võrdlus andmeanalüüsi kaasatud noortega*
		n	%	n	%	n	%	
Uuringust keeldumine	1,6	32	100	15	46,9	17	53,1	p = 0,668
Koolist puudumine	18,8	381	100	189	49,6	192	50,4	p = 0,384
Vanuseline mittedsobimine	16,2	328**	100	175	53,4	150	45,7	
Ankeedi puudulik täitmine või tühi ankeet	0,2	5***	100	2		2		

* χ^2 -test

** kolmel vastajal puudusid andmed soo kohta

*** ühel vastajal puudusid andmed soo kohta

Tabel 2. 16–18-aastaste kutsekoolide õpilaste uuringus/andmeanalüüsis mitteosalemise põhjus

Põhjus	% algsest valimist (N = 1361)	Kokku		Tütarlapsed		Noormehed		Võrdlus andmeanalüüsi kaasatud noortega*
		n	%	n	%	n	%	
Uuringust keeldumine	0,8	11		4		7		
Koolist puudumine	35,0	476	100	122	25,6	354	74,4	p = 0,496
Vanuseline mittedsobimine	11,5	157	100	101	64,3	56	35,7	
Ankeedi puudulik täitmine või tühi ankeet	0,9	12		-		12		

* χ^2 -test

19–29-aastaste noorte puhul koguti andmeid kahel viisil: internetivahendusel ja posti teel. 22.07.2015 kuupäeva seisuga oli interneti kaudu kogunenud andmebaasis 810 kirjet. Andmete kontrolli käigus eemaldati algsest andmebaasist 120 kirjet. Põhjused on näidatud tabelis 3. Analüüsi kaasati 690 elektronankeedi täitnud noore andmed. Posti teel saadeti tagasi 219 ankeeti ja kõik andmed sobisid analüüsi. Kokku kasutatakse andmete analüüsis 909 19–29-aastase noore andmeid ning vastamismääraks on 30,3%. Kohaldatud vastamismäär on 31,3%. Kohaldatud vastamismäära arvutamisel on arvesse võetud need isikud, kellel puudus teadaolevalt võimalus küsimustikule vastata: aadress vale (n = 64), välismaal viibimine küsitlusperioodil (n = 25), postkast puudub ning kirja ei olnud võimalik üle anda (n = 7), ei räägi eesti või vene keelt (n = 1), tervislikud põhjused, mis ei võimaldanud ankeedile vastata (n = 1), vanglas viibimine (n = 1). Informatsiooni selle kohta saadi postkontoritest tagastatud ümbrikutelt või instituudi kontaktisikule saabunud telefonikõnede ja e-kirjade põhjal.

Tabel 3. 19–29-aastaste noorte interneti vahendusel kogutud andmete analüüsist eemaldamise põhjused

Põhjus	Kokku		Eestikeelne ankeet		Venekeelne ankeet	
	n	%	n	%	n	%
Tühjad kirjed, andmete täitmist ei ole alustatud	45	37,5	40	46,5	5	14,7
Katkestatud ankeedi täitmine 1.–3. leheküljel	40	33,3	23	26,7	17	50,0
Algselt pooleli jäetud, hiljem uuesti alustatud ja lõpetatud (pooleli jäetud välja arvatud)	23	19,2	13	15,1	10	29,4
Topelt täitmine, hilisema kuupäevaga kirje andmebaasist välja arvatud	1	0,8	-	-	1	2,9
Vale kood	1	0,8	1	1,2	-	-
Elab välismaal	2	1,7	2	2,3	-	-
Vanus ei sobi	8	6,7	7	8,2	1	2,9
Kokku	120	100,0	86	100,0	34	100,0

Andmete esinduslikkus

Koolide külastamise käigus koguti küsitluse ajal puudujate ja uuringust keeldujate andmed sugude lõikes. Võrreldes neid andmeid valimiga, ei ilmnenud statistiliselt olulisi erinevusi (vt tabel 1 ja 2 viimane veerg).

19–29-aastaste andmeid võrreldi küsitlusmeetodi alusel vanuserühmade, soo, rahvuse, asulatüübi, piirkonna, haridustaseme ja sotsiaalse staatuse lõikes.

Üldiselt võib öelda, et interneti vahendusel ja posti teel uuringus osalenud noored olulisel määral ei erine. Kõige enam tuleb esile vanuseline erinevus. Võrreldes elektroonse ankeedi täitnutega on paberankeedil vastajad veidi vanemad. Jagunemine vanuserühmade kaupa on näidatud tabelis 4. Asulatüübi lõikes tuleb esile, et 25–29-aastaste seas on interneti kaudu uuringus osalenute hulgas linnanööri rohkem. Kogu valimi puhul ilmneb, et võrreldes paberankeedile vastanutega on elektronankeedile vastanud vähem töötavad noored ning rohkem noored, kes õpivad ja töötavad samaaegselt (vt tabel 5 kuni 10).

Tabel 4. 19–29-aastaste uuringus osalenud noorte jagunemine vanuserühmadesse küsitlusmeetodi lõikes

Vanuserühm	Elektronankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%
19–24	374	54,2	93	42,5
25–29	316	45,8	126	57,5
Kokku	690	100,0	219	100,0
p	0,003			

Tabel 5. 19–29-aastaste uuringus osalenud noorte sugu küsitlusmeetodi lõikes

Sugu	19–24				25–29				19–29			
	Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mees	154	41,2	35	38,0	130	41,1	51	41,1	284	41,2	86	39,8
Naine	220	58,8	57	62,0	186	58,9	73	58,9	406	58,8	130	60,2
Kokku	374	100,0	92	100,0	316	100,0	124	100,0	690	100,0	216	100,0
p	0,636				1,000				0,751			

Tabel 6. 19–29-aastaste uuringus osalenud noorte rahvus küsitlusmeetodi lõikes

Rahvus-grupp	19–24				25–29				19–29			
	Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eestlane	293	78,3	68	73,1	236	74,7	100	79,4	529	76,7	168	76,7
Muu rahvus	81	21,7	25	26,9	80	25,3	26	20,6	161	23,3	51	23,3
Kokku	374	100,0	93	100,0	316	100,0	126	100,0	690	100,0	216	100,0
p	0,333				0,325				1,000			

Tabel 7. 19–29-aastaste uuringus osalenud noorte elukoht asulatüübi järgi küsitlusmeetodi lõikes

Asulatüüp	19–24				25–29				19–29			
	Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet		Elektron-ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Linn	296	79,1	77	84,6	249	78,8	87	69,0	545	79,0	164	75,6
Maapiirkond	78	20,9	14	15,4	67	21,2	39	31,0	145	21,0	53	24,4
Kokku	374	100,0	91	100,0	316	100,0	126	100,0	690	100,0	217	100,0
p	0,304				0,036				0,301			

Tabel 8. 19–29-aastaste uuringus osalenud noorte elukoht piirkonna järgi küsitlusmeetodi lõikes

Piirkond	19–24				25–29				19–29			
	Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Harjumaa	121	32,4	23	24,7	128	40,5	46	36,5	249	36,1	69	31,5
Ida-Virumaa	72	19,2	21	22,6	46	14,6	16	12,7	118	17,1	37	16,9
Muu Eesti	181	48,4	49	52,7	142	44,9	64	50,8	323	46,8	113	51,6
Kokku	374	100,0	93	100,0	316	100,0	126	100,0	690	100,0	219	100,0
p	0,351				0,535				0,408			

Tabel 9. 19–29-aastased uuringus osalenud noored haridustasemete järgi küsitlusmeetodi lõikes

Haridustase*	19–24				25–29				19–29			
	Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tase 1	47	12,6	10	10,8	18	5,7	14	11,1	65	9,4	24	11,0
Tase 2	150	40,2	41	44,6	110	34,9	43	34,1	260	37,8	84	38,5
Tase 3	176	47,2	41	44,6	187	59,4	69	54,8	363	52,8	110	50,5
Kokku	373	100,0	92	100,0	315	100,0	126	100,0	690	100,0	219	100,0
p	0,730				0,138				0,740			

* Vt vastajate jagunemist haridustasemete alusel tabelist 15 (lk 24)

Tabel 9. 19–29-aastased uuringus osalenud noored haridustasemete järgi küsitlusmeetodi lõikes

Sotsiaalne staatus	19–24				25–29				19–29			
	Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet		Elektron- ankeet		Posti teel ankeet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Töötav noor	89	24,5	25	28,1	160	51,6	71	57,3	249	37,0	96	45,1
Töötav (üli)õpilane/ kraadiõppur	67	18,5	11	12,3	54	17,4	11	8,9	121	18,0	22	10,3
(Üli)õpilane/ kraadiõppur	130	35,8	32	36,0	21	6,8	8	6,5	151	22,4	40	18,8
Töötu, tööotsija	38	10,5	11	12,3	13	4,2	7	5,6	51	7,6	18	8,5
Majanduslikult mitteaktiivne noor	35	9,6	7	7,9	59	19,0	25	20,2	94	14,0	32	15,0
Muu	4	1,1	3	3,4	3	1,0	2	1,6	7	1,0	5	2,3
Kokku	374	100,0	93	100,0	316	100,0	126	100,0	673	100,0	219	100,0
p	0,446				0,342				0,036			

Üldkogum vs valim

Andmete esinduslikkuse hindamiseks kontrolliti valimi vastavust antud vanuses Eesti rahvastiku üldandmetega. Andmeid analüüsiti vanuserühma, soo, rahvuse, elukoha (asulatüüp) ning piirkonna lõikes. Kutsekooliõpilaste puhul vaadati lisaks veel valimi soolise jagunemise vastavust Haridus- ja Teadusministeeriumist saadud andmetele. Üldkogumi ja valimi täpne võrdlus on näidatud raporti Lisas 1.

Üldhariduskoolide 14–15-aastaste õpilaste puhul selgus, et valim ei ole esinduslik piirkondade suhtes, 16–18-aastaste andmed ei ole esinduslikud soo, asulatüübi ja piirkonna lõikes. Kogu üldhariduskoolide õpilaste valimit vaadates ilmnes, et võrreldes üldkogumiga on valimis 16–18-aastaste osakaal oluliselt suurem.

16–18-aastaste kutseharidust omandavate noorte valim ei ole võrreldes üldrahvastikuga esinduslik rahvuse ja soo põhjal. Sugude andmeid analüüsides ilmnes, et võrreldes üldkogumiga on valimi hulgas suurel määral rohkem meessoos esindajaid. Haridus- ja Teadusministeeriumilt saadud andmed näitavad tendentsi, et kutsekoolide õpilaste hulgas ongi suurem meeste osakaal.

19–24-aastaste uuringus osalejate andmed ei ole esinduslikud soo, asulatüübi ja piirkonna lõikes ning 25–29-aastaste valim soo, rahvuse ja piirkonna suhtes. Kogu täiskasvanud noorte gruppi vaadates puudub tasakaal soo, asulatüübi ning piirkonna alusel.

Võttes arvesse eelnimetatud erinevusi otsustati üldhariduskoolide õpilaste mõlema vanuserühma andmed ja täiskasvanud noorte mõlema vanuserühma andmed kaaluda soo, rahvuse, asulatüübi ning piirkonna alusel. Analüüsimaiks kogu õpilaste valimit koos kaaluti andmeid lisaks vanuserühmade (14–15 ja 16–18) alusel. Kutsekoolide õpilaste andmeid ei kaaluta edasiseks analüüsiks.

Andmete analüüs

Raportis analüüsitakse peamiselt üldhariduskoolide õpilaste ja täiskasvanud noorte andmeid neljas (14–15, 16–18, 19–24 ja 25–29) või kahes (14–18 ja 19–29) vanuserühmas. Neljast jaotust kasutatakse enamasti käesoleva aasta näitajate üldise jaotuse kajastamisel ning eelnevate küsitlusaastate võrdluses. Erinevuste hindamiseks sotsiaal-demograafiliste tunnuste alusel vaadeldakse andmeid kahes (14–18 ja 19–29) vanuserühmas. Raporti teksti osas on esitatud sotsiaal-demograafiliste gruppide erinevused, mis on osutunud statistiliselt oluliseks ($p < 0,05$). Kuna varem läbi viidud uuringutes ei ole 16–18-aastaseid kutsekooliõpilasi osalenud, siis nende andmeid vaadeldakse eraldi ning võrreldakse 16–18-aastaste üldhariduskoolides õppivate noortega.

Raporti lõpus olevad tabelid sisaldavad uuringu olulisemaid tulemusi ning võimaldavad saada informatsiooni kõikide uuringu siht- ja vanuserühmade kohta. Iga teema kohta on kolm tabelit: A. Üldhariduskoolide õpilased; B. Kutsekoolide õpilased ja C. 19–29-aastased noored. Raporti tekstiosas on viited tabelitele, mille andmeid parasjagu käsitletakse.

Rahvusega seoste leidmiseks on vastajad jagatud kahte gruppi: eestlased ja mitte-eestlased. Viimasesse gruppi kuuluvad lisaks vene rahvuse esindajatele ka muust rahvusest vastajad.

Asulatüübi alusel on vastajad jagatud kaheks: linnanooded ja maanoored (alevis, alevikus ja külas elavad noored).

Piirkondlike erinevuste väljatoomiseks on vastajad jagatud kolmeks: Harjumaa (sh Tallinn), Ida-Virumaa ja muu Eesti. Koolinoorte puhul on aluseks võetud kooli asukohta ning 19–29-aastaste puhul maakond, kus nad enamik päevi nädalas elavad.

19–29-aastaste puhul haridusega seoste leidmiseks on vastajad jagatud kolme gruppi:

1. tase – põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel;
2. tase – keskharidus, kutseharidus omandamisel või lõpetatud;
3. tase – kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Olulisemaid näitajaid on võrreldud ka varasemate küsitlusaastatega.

Raporti jaoks andmete analüüsimisel kasutati statistilise analüüsi paketti SPSS 16.0. Kahemõõtmelises analüüsis on kasutatud sagedusi (n, %) ning keskmisi näitajaid. Erinevuste hindamiseks on kasutatud peamiselt χ^2 -testi, lisaks ka Fisher's Exact testi, Kruskal-Wallis testi, Mann-Whitney testi, T-testi, ANOVA ja Welchi testi ning mitmese paarisvõrdluse korral Bonferroni ja Tamhane teste. Erinevused on loetud oluliseks kui $p < 0,05$.

2. SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED JA MUUD TAUSTAANDMED

Järgnevalt esitatakse kaalutud andmed. Valimi jagunemist soo, rahvuse, asulatüübi ja piirkonna alusel gruppidesse ning vastavust üldkogumile enne kaalumist on võimalik jälgida Lisas 1.

Tabel 11. Vastajate sugu vanuserühmades

Vanuserühm	Mees		Naine		KOKKU		Sugu märkimata
	n	%	n	%	n	%	
14–18 üldhariduskoolide õpilased	661	51,9	612	48,1	1 273	100	4
14–15	231	52,3	211	47,7	442	100	3
16–18	429	51,6	402	48,4	831	100	1
16–18 kutsekoolide õpilased	509	72,4	194	27,6	703	100	2
19–29	467	51,5	440	48,5	907	100	2
19–24	240	51,5	226	48,5	466	100	1
25–29	227	51,5	214	48,5	441	100	1

Tabel 12. Vastajate rahvus vanuserühmades

Vanuserühm	Eestlased		Venelased		Muud rahvused		KOKKU		Rahvus märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	n
14–18 üldhariduskoolide õpilased	974	76,7	252	19,9	44	3,4	1 270	100	7
14–15	339	76,4	93	20,9	12	2,7	444	100	1
16–18	636	77,0	158	19,1	32	3,9	826	100	6
16–18 kutsekoolide õpilased	513	73,3	171	24,4	16	2,3	700	100	5
19–29	678	74,6	212	23,3	19	2,1	909	100	-
19–24	365	78,2	97	20,8	5	1,1	467	100	-
25–29	313	70,8	115	26,0	14	3,2	442	100	-

Tabel 13. Vastajate elukoht vanuserühmades asulatüübi alusel

Vanuserühm	Linn		Maapiirkond		KOKKU		Elukoht märkimata
	n	%	n	%	n	%	n
14–18 üldhariduskoolide õpilased	780	61,5	488	38,5	1 268	100	9
14–15	274	62,0	168	38,0	442	100	3
16–18	506	61,3	320	38,7	826	100	6
16–18 kutsekoolide õpilased	441	63,0	259	37,0	700	100	5
19–29	640	70,6	267	29,4	907	100	2
19–24	311	66,9	154	33,1	465	100	2
25–29	329	74,4	113	25,6	442	100	-

Tabel 14. Vastajate elukoht vanuserühmades piirkondade alusel

Vanuserühm	Harjumaa		Ida-Virumaa		Muu Eesti		KOKKU		Piirkond märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	n
14–18 üldhariduskoolide õpilased	500	39,1	139	10,9	638	50,0	1 277	100	-
14–15	183	41,2	50	11,3	211	47,5	445	100	-
16–18	314	37,7	88	10,6	430	51,7	832	100	-
16–18 kutsekoolide õpilased	248	35,2	73	10,4	384	54,5	705	100	-
19–29	409	45,0	80	8,8	420	46,2	909	100	-
19–24	191	40,9	40	8,6	236	50,5	467	100	-
25–29	218	49,3	40	9,0	184	41,6	442	100	-

Haridus ja sotsiaalne staatus

19–29-aastastelt noortelt küsiti andmeid nende hariduse ja sotsiaalse staatuse kohta. Jagades noored hariduse alusel kolme gruppi (vt tabel 15), moodustavad suurima rühma kõrgeima haridustasemega noored – umbes pooled 19–29-aastastest omandavad või on lõpetanud kõrghariduse. Vanima vanuserühma esindajate hulgas on sellele tasemele vastavaid noori rohkem kui 19–24-aastaste hulgas, vastavalt 56% ja 45%. Nooremas vanuserühmas on aga rohkem 1. ja 2. haridustasemega noori (vt tabel 15).

Tabel 15. 19–29-aastaste vastajate haridus vanuserühmades

Haridustase	19–24		25–29		Kokku 19–29	
	n	%	n	%	n	%
Tase 1	57	12,2	36	8,1	93	10,2
- sh põhiharidus lõpetatud või alla selle	25	5,4	34	7,7	59	6,5
- sh keskharidus omandamisel	32	6,9	2	0,5	34	3,7
Tase 2	198	42,5	157	35,5	355	39,1
- sh keskharidus lõpetatud	45	9,7	48	10,8	93	10,2
- sh kutseharidus omandamisel	41	8,8	11	2,5	52	5,7
- sh kutseharidus lõpetatud, keskeriharidus	112	24,0	98	22,1	210	23,1
Tase 3	211	45,3	250	56,4	461	50,7
- sh kõrgharidus omandamisel	165	35,4	57	12,9	222	24,4
- sh kõrgharidus lõpetatud	46	9,9	193	43,6	239	26,3
KOKKU	466	100,0	442	100,0	908	100,0
Haridustase märkimata	1				1	

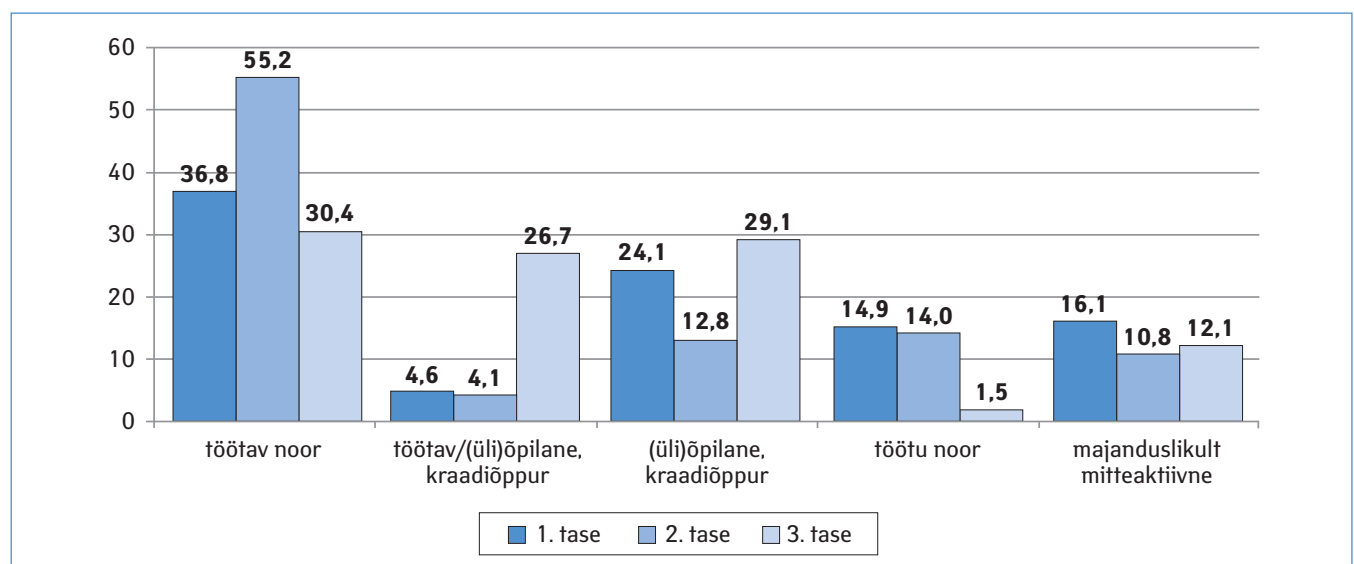
- Võrreldes meessoost vastajatega on naiste haridustase kõrgem. Kõrgharidus on omandamisel või lõpetatud (ehk 3. tase) 62%-l 19–29-aastastel naistel, meeste hulgas on sellise tasemega noori 41%. 7% naistest kuulub 1. haridustasemega gruppi ning keskmise haridustasemega naisi on 31%. Meeste puhul on vastavad näitajad 13% ja 47%.
- Linnas elavate noorte haridustase on kõrgem. 57% linnanoortest omab kõrgeimat haridustaset, maapiirkondades elavate noorte hulgas on see näitaja 34%. Linnanoorte hulgas on 1. ja 2. haridustasemega noori vastavalt 8% ja 34%, maal aga 15% ja 51%.
- Kõrgeima haridustasemega on Harjumaal noored – 62% 19–29-aastastest omandab või on omandanud kõrghariduse, Ida-Virumaal ja mujal Eestis on osakaalud vastavalt 31% ja 44%. Keskmise haridustasemega noori on Harjumaal 31%, Ida-Virumaal ja mujal Eestis vastavalt 57% ja 43%. Madalaima haridustasemega noorte osakaal Harjumaal vastanute hulgas on 7%, Ida-Virumaal ja mujal Eestis vastavalt 12% ja 13%.

Kõige enam on 19–29-aastaste hulgas töötavaid noori – 41%. Veidi rohkem kui viiendik õpib ning rohkem kui kümnendiku jagu on neid, kes õpivad ja töötavad samaaegselt. Jagades vastajad vanuse alusel kaheks, siis nooremas grupis on võrreldes 25–29-aastastega rohkem õppivaid noori ning töötuid. Vanemas grupis (25–29) on enam esindatud töötavad noored ning majanduslikult mitteaktiivsed (vt tabel 16).

Tabel 16. 19–29-aastaste vastajate sotsiaalne staatus vanuserühmades

Sotsiaalne staatus	19–24		25–29		Kokku 19–29	
	n	%	n	%	n	%
Töötav noor	115	25,5	245	56,4	360	40,7
Töötav/(üli)õpilane, kraadiõppur	78	17,3	61	14,1	139	15,7
(Üli)õpilane, kraadiõppur	168	37,2	29	6,7	197	22,2
Töötu	50	11,1	18	4,1	68	7,7
Majanduslikult mitteaktiivne noor	32	7,1	74	17,1	106	12,0
Muu	8	1,8	7	1,6	15	1,7
KOKKU	451	100,0	434	100,0	885	100,0
Staatus märkimata	16		8		24	

- Võrreldes meestega on naissoost vastajate hulgas enam samal ajal õppivaid ja töötavaid noori (vastavalt 13% ja 19%) ning majanduslikult mitteaktiivseid inimesi (vastavalt 3% ja 21%). Meeste hulgas on aga enam töötavaid (vastavalt 51% ja 30%) ning töötuid noori (vastavalt 10% ja 6%). Majanduslikult mitteaktiivsete noorte erinevus ilmneb seetõttu, et nimetatud grupis on esindatud ka rasedus- ja lapsehoolduspuhkusel viibijad.
- Rahvuse alusel ilmneb kaks erinevust. Eestlaste hulgas on võrreldes muu rahvuse esindajatega rohkem samal ajal töötavaid ja õppivaid noori (vastavalt 17% ja 11%) ning vähem majanduslikult mitteaktiivseid noori (vastavalt 10% ja 18%).
- Linnas elavate noorte hulgas on rohkem samal ajal õppivaid ja töötavaid noori – 18%, maanoorte hulgas on see näitaja 9% ning vähem töötuid – 6%, maanoorte hulgas 12%.
- Piirkondlikud erinevused ilmnevad eelkõige Harjumaaga seoses. Samal ajal õppivate ja töötavate noorte osakaal selles piirkonnas on 20%, Ida-Virumaal aga 7% ja mujal Eestis 13%. Töötuid noori on kõige vähem esindatud Harjumaal – 5%. Oluline on erinevus Ida-Virumaaga, kus töötute noorte osakaal on 13% (mujal Eestis on see näitaja 9%).
- Kõige suurem on seos haridustasemega. Töötavate noorte puhul eristuvad teistest 2. haridustasemega noored, rohkem kui pooled neist kuuluvad antud gruppi. Õppimisega on enam seotud 3. tasemega noored – 27% neist õpib ja töötab samal ajal ning 29% ainult õpib. Töötute noorte osakaal on kõige madalam kõrgeima haridustasemega noorte hulgas (vt joonis 1). Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

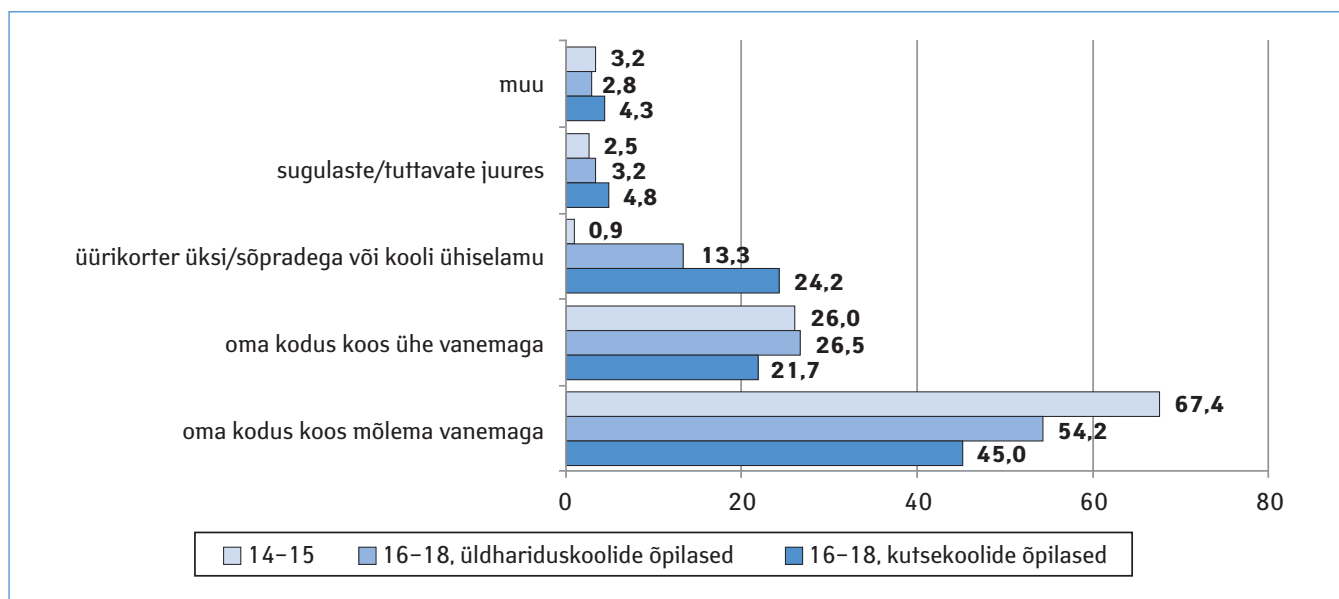
Joonis 1. 19–29-aastaste noorte sotsiaalne staatus haridustasemete lõikes (%).

Perekond

Perekonnaga seondult uuriti kooliõpilastelt taustainfona seda, kellega nad enamikul nädalapäevadel koos elavad ning kuidas nad hindavad oma pere majanduslikku olukorda. 19–29-aastastelt noortelt küsiti hinnangut enda majanduslikule olukorrale.

Õpilaste perekonna koosseis ja eluase

Kõige enam – rohkem kui pooled – on kooliealiste noorte hulgas neid, kes elavad oma kodus koos mõlema vanemaga (sh kasuvanemaga) ning ligikaudu neljandik elab koos ühe vanemaga. Võrreldes 14–15-aastastega on 16–18-aastaste üldhariduskoolide õpilaste hulgas vähem koos mõlema vanemaga elavaid noori ning rohkem neid, kes elavad kas üürikorteris või kooli ühiselamus. Kutseõppurite ja üldhariduskoolide õpilaste võrdluses selgub, et kutsekoolis õppijatest suurem osa elab ühiselamus või üürikorteris ning vähem on neid, kes elavad koos oma mõlema vanemaga (vt joonis 2).

Joonis 2. Kooliõpilaste perekonna koosseis ja elukoht enamikul nädalapäevadel vanuserühmades ja koolitüübi järgi (%).

- Sugude lõikes tuleb erinevus esile kutsekooliõpilaste hulgas. Võrreldes tütarlastega on noormeeste hulgas enam neid, kes elavad oma kodus kas ühe või mõlema vanemaga (vastavalt 60% ja 69%). Tütarlaste hulgas on aga rohkem vastajaid, kes on märkinud, et elab koos elukaaslasega (vastavalt 6% ja < 1%).
- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad nii üld- kui kutsekooli õpilaste grupis. Mõlemal juhul selgub, et võrreldes muust rahvusest noortega on eestlaste hulgas vähem noori, kes elavad oma kodus koos ühe või mõlema vanemaga (üldhariduskoolide õpilased: vastavalt 94% ja 83%; kutsekoolide õpilased: vastavalt 81% ja 62%) ning rohkem neid, kes elavad kas üürikorteris või kooli ühiselamus (üldhariduskoolide õpilased: vastavalt 1% ja 11%; kutsekoolide õpilased: vastavalt 9% ja 30%).
- Asulatüüpi analüüsi aluseks võttes tuleb üldhariduskoolide õpilaste hulgas esile, et võrreldes maal elavate noortega on linnanoorte hulgas rohkem neid, kes elavad koos ühe või mõlema vanemaga oma kodus (vastavalt 79% ja 90%) ning vähem neid, kes elavad üürikorteris/ühiselamus (vastavalt 15% ja 4%). Kutsekooliõppurite puhul ilmneb erinevus üürikorteris/ühiselamus elavate noorte osas – linnanoortest elab seal 20%, maanoortest 32% ning sugulaste/tuttavate juures elavate noorte osas – linnanoortest 7% ja maanoortest 2%.
- Piirkondade järgi ilmneb nii üld- kui kutsekoolide osas, et kõige enam elavad koos oma vana(ma)tega kodus Ida-Virumaa õpilased (üldhariduskoolide õpilastest 99%, kutsekoolide õpilastest 90%), siis järgnevad Harjumaa noored (üldhariduskoolide õpilastest 95%, kutsekoolide õpilastest 78%) ning mujal Eestis on oma kodus elavaid noori kõige vähem (üldhariduskoolide õpilastest 76%, kutsekoolide õpilastest 55%). Üürikorteris või kooli ühiselamus elavaid noori on aga kõige vähem Ida-Virumaal (üldhariduskoolide valimisse ei sattunud ühtegi sellist noort, kutsekoolide õpilastest 4%), siis Harjumaal (üldhariduskoolide õpilastest 2%, kutsekoolide õpilastest 13%) ning mujal Eestis

on üürikorteris/ühiselamus elavaid noori kõige rohkem (üldhariduskoolide õpilastest 16%, kutsekoolide õpilastest 36%).

19% 14–15- ja 20% 16–18-aastastest üldhariduskoolide õpilastest märgib, et üks vanematest või mõlemad töötavad välismaal. Mõlemas grupis on 1% jagu neid, kelle mõlemad vanemad töötavad välismaal. Kutsekooliõpilaste hulgas on selliseid noori 18%, sh töötavad mõlemad vanemad välismaal 1%-l.

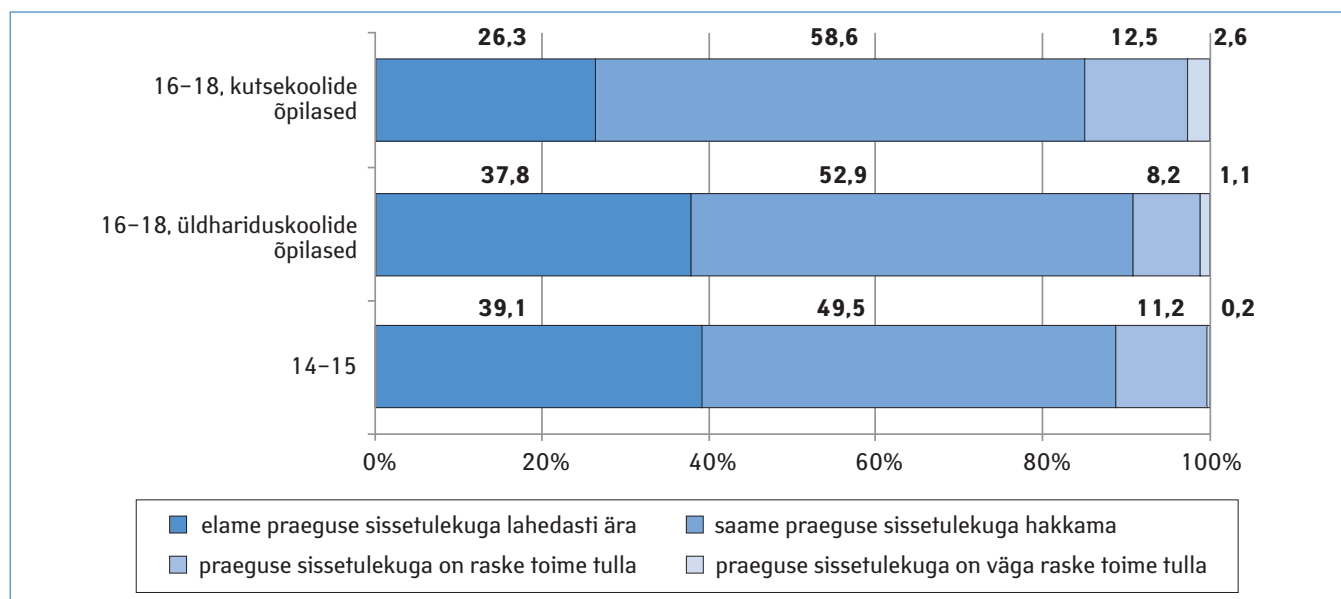
Hinnang majanduslikule olukorrale

Kooliealistel noortel paluti hinnata oma pere, 19–29-aastastel aga enda majanduslikku olukorda. Mõlemas grupis oli hinnangut võimalik anda 4-pallisel skaalal: 1 – elan/elame praeguse sissetulekuga lahedasti ära, 2 – saan/saame praeguse sissetulekuga hakkama, 3 – praeguse sissetulekuga on raske toime tulla, 4 – praeguse sissetulekuga on väga raske toime tulla.

Üldiselt peavad noored oma pere või enda majanduslikku olukorda heaks. Kõikides uuringus osalenud gruppides tunduvalt rohkem kui pooled on hinnanud, et hetkel saadava sissetulekuga elatakse lahedasti ära või saadakse hakkama (vt joonis 3 ja 4).

Üldhariduskoolide õpilaste kaks vanuserühma omavahel olulisel määral ei erine. Kui võrrelda 16–18-aastaseid üld- ja kutsekoolide noori, siis selgub, et kutseõppurid on oma pere majanduslikku olukorda hinnanud vähem optimistlikult: 91% üldhariduskoolide õpilastest arvab, et nende pere elab praeguse sissetulekuga lahedasti ära või tuleb sellega toime, kutsekoolide õpilaste hulgas on see näitaja 85% (vt joonis 3).

- Sugudevaheline erinevus ilmneb kutsekoolides õppivate noorte hulgas. Noormehed on hinnanud oma pere majanduslikku olukorda paremaks – 87% neist arvab, et perekond elab praeguse sissetulekuga lahedasti ära või saab hakkama (edaspidi hinnang „pere majanduslik olukord on hea“), tütarlaste näitaja on 79%.
- Võrreldes muust rahvusest noortega on eestlased oma pere majanduslikku olukorda pidanud paremaks, seda nii üld- kui kutsekoolide puhul (heaks on hinnanud oma pere majanduslikku olukorda üldhariduskoolide õpilastest vastavalt 85% ja 91%; kutsekoolide õpilastest vastavalt 76% ja 88%).

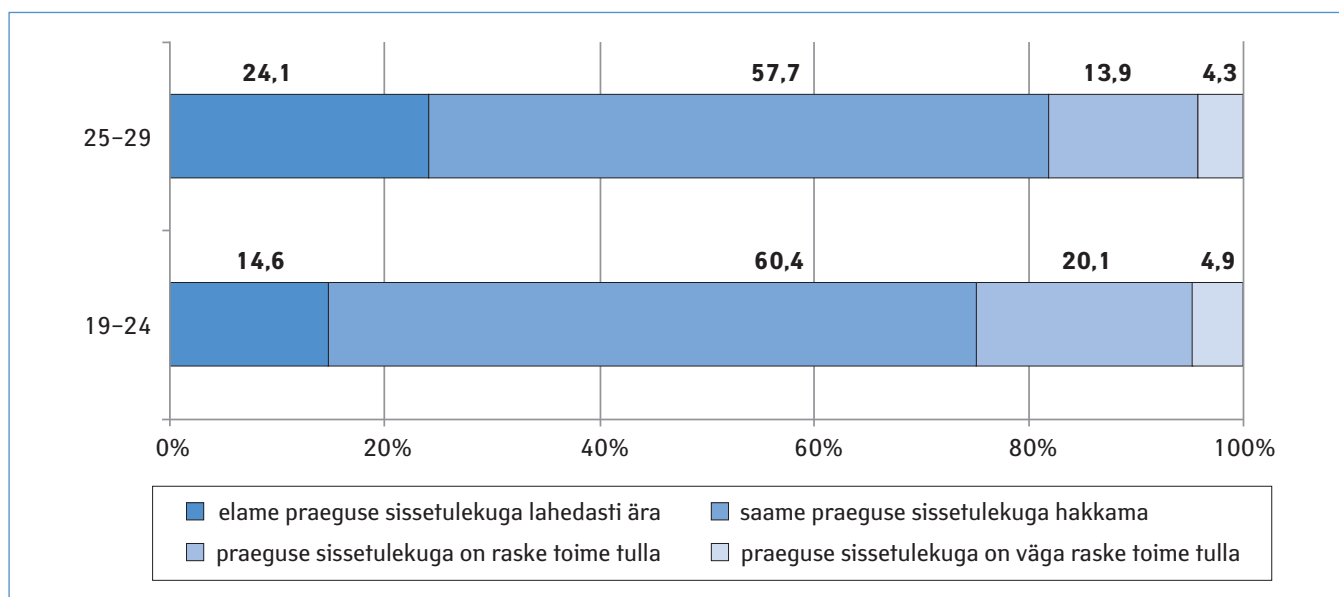

Joonis 3. Kooliõpilaste hinnang oma pere majanduslikule olukorrale vanuserühmades (%).

Täiskasvanud noorte kaks vanuserühma erinevad omavahel statistiliselt olulisel määral ning kehvemaks peavad oma majanduslikku olukorda 19–24-aastased, kellest 75% hindab, et elab oma sissetulekuga lahedasti ära või saab sellega hakkama, 25–29-aastaste puhul on see näitaja 82% (vt joonis 4).

- 82% naistest hindab oma majanduslikku olukorda heaks (hinnangud „elan/elame praeguse sissetulekuga lahedasti ära“ + „saan/saame praeguse sissetulekuga hakkama“), samas meeste hulgas on see näitaja 75%.
- 81% Harjumaal elavatest noortest hindab oma majanduslikku olukorda heaks, Ida-Virumaal (69%) on selliselt oma majanduslikku toimetulekut hinnanud noori oluliselt vähem. Muu Eesti näitaja on 77%.

Lisaks uuriti 19–29-aastastelt, kas neil on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud raskuseid arvete või laenude maksmisel (1 – alati, 2 – sageli, 3 – mõnikord, 4 – harva, 5 – mitte kunagi). Üldiselt kinnitab ka see näitaja suhteliselt head majanduslikku olukorda ning siin kaks vanuserühma ei erine statistiliselt olulisel määral. Ligi pooled (47%) täiskasvanud noortest märkisid, et neil ei ole küsitlusele eelnenud aasta jooksul kordagi esinenud raskuseid arvete/laenude maksmisel ning 46%-l on tulnud seda harva või mõnikord ette. 7% 19–29-aastastest on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud alati või sageli raskustes arvete või laenude maksmisel.

Joonis 4. 19–29-aastaste noorte hinnang oma majanduslikule olukorrale (%).

Õpilaste suhted perekonnas ja koolis

Kooliõpilastel paluti hinnata oma suhteid pereliikmete ja kooliga seotud inimestega. Hinnangut oli võimalik anda 6-pallisel skaalal: 1 – ei ole sellist suhtluskaaslast, 2 – väga head, 3 – head, 4 – kuidas kunagi, 5 – halvad, 6 – väga halvad. Järgnevas analüüsis on välja jäetud õpilased, kes märkisid vastusena „ei ole sellist suhtluskaaslast“ (õdede-vendade puhul on niimoodi vastajaid umbes kolmandik ning isa osas vähem kui kümnendik) ning skaala on pööratud ümber nii, et mida kõrgem on hinnang, seda paremaks on suhteid hinnatud (1 – väga halvad, ..., 5 – väga head).

Vaadeldes keskmiseid hinnanguid ilmneb (vastavalt Wilcoxon'i märgitestile), et üldiselt on oma perekonnasiseseid suhteid paremaks hinnatud kui suhteid koolis. Kõige paremaks on hinnatud suhteid emaga. Koolikeskkonnaga seotud suhetest on kõrgeimalt hinnatud suhteid klassikaaslastega ning siis klassijuhatajaga. Üldiselt kõige madalam hinnang on antud suhetele teiste õpetajatega. Sellised erinevused ilmsesid nii üld- kui kutsekoolide õpilaste hulgas (vt tabel 17).

Üldhariduskoolide õpilaste kahe vanuserühma hinnangud (vastavalt Mann-Whitney testile) oma suhetele perekonnas ja koolis ei erine olulisel määral. 16–18-aastaseid üld- ja kutsekooli õpilaste hinnanguid omavahel võrreldes ilmneb üks erinevus: võrreldes kutseõppuritega on üldhariduskoolide õpilased hinnanud oma suhteid klassikaaslastega paremaks – keskmised hinnangud vastavalt 4,13 ja 4,21 (vt tabel 17).

Tabel 17. Keskmise hinnangu oma suhetele perekonnas ja koolis

Suhtluskaaslane	14–15	16–18, üldhariduskoolide õpilased	16–18, kutsekoolide õpilased
Ema	4,41	4,48	4,41
Isa	4,20	4,15	4,17
Vend/vennad	4,20	4,30	4,25
Õde/õed	4,23	4,31	4,26
Klassijuhataja	4,01	4,06	4,03
Teised õpetajad	3,80	3,81	3,84
Klassikaaslased	4,15	4,21	4,13

- Üldhariduskoolide õpilaste osas ilmneb, et noormehed on kõrgemalt hinnanud oma suhteid isaga (keskmise hinnangu 4,25 vs. naissoost vastajad 4,08) ning tütarlapsed suhteid õpetajatega: klassijuhatajaga suhete keskmine hinnangu 4,16 vs. meessoost vastajad 3,92; teiste õpetajatega suhete keskmine hinnangu 3,90 vs. meessoost vastajad 3,72. Kutsekooliõpilaste puhul ilmneb, et võrreldes neidudega on noormehed kõrgemalt hinnanud suhteid isaga (keskmise hinnangu vastavalt 3,90 ja 4,27) ning klassikaaslastega (keskmise hinnangu vastavalt 3,97 ja 4,19).
- Rahvusgruppides tulevad erinevused esile hinnangutes suhetele õpetajatega. Üldhariduskoolide õpilaste hulgas on eestlased hinnanud suhteid õpetajatega paremateks. Keskmise hinnangu suhetele klassijuhatajaga eestlaste hulgas on 4,08 ja muust rahvusest noorte seas 3,92. Teiste õpetajatega suhteid on hinnatud keskmiselt vastavalt 3,83 ja 3,72. Kutsekooliõppurite hulgas ilmneb erinevus, mis on seotud klassijuhatajaga ning muust rahvusest noored on hinnanud suhteid paremateks: eestlaste keskmine hinnangu 3,99 ja muust rahvusest noorte keskmine hinnangu 4,13.

Enesehinnang

Noorte üldise enesehinnangu mõõtmiseks kasutati Rosenbergi enesehinnangu skaalat (*Rosenberg Self-Esteem Scale*, RSES) [7–8]. RSES koosneb kümnest väitest, mis kirjeldavad, kui väärtuslikuks inimene ennast peab. Väidetest viis on positiivsed ning viis negatiivsed. Vastajatel oli võimalus hinnata väiteid 4-pallisel skaalal: 4 – täiesti nõus, 3 – nõus, 2 – ei ole nõus, 1 – üldse ei ole nõus. Enesehinnangu skoori arvutamiseks pöörati negatiivsete väidete skaalad ümber ning kõikidele väidetele antud hinnangud liideti kokku. Selliselt arvutatud skoor varieerub vahemikus 10 kuni 40 ning mida suurem on skoor, seda kõrgem on üldise enesehinnangu tase. Järgnevas analüüsis kasutatakse keskmist enesehinnangu skoori.

Vastavalt RSESile üldhariduskoolide õpilaste enesehinnangu kahes vanuserühmas ei erine olulisel määral (Mann-Whitney testi alusel). Kui võrrelda omavahel 16–18-aastaseid üld- ja kutsekooliõppurite enesehinnangut, siis kutsekoolis õppivatel noortel on see kõrgem. Täiskasvanud noorte kahte vanuserühma kõrvutades selgub 19–24-aastaste kriitilisem enesekohane hinnangu (vt tabel 18).

Tabel 18. Üldise enesehinnangu keskmine skoor

Vanuserühm	Keskmine skoor	N
14–15	30,19	411
16–18, üldhariduskoolide õpilased	30,04	787
16–18, kutsekoolide õpilased	30,80	652
19–24	31,65	460
25–29	33,18	434

- Üldhariduskoolide õpilaste puhul tuleb esile sooline erinevus, võrreldes tütarlastega on noormeestel kõrgem enesehinnangu – keskmine skoor vastavalt 28,9 ja 31,2.

3. ELUVIIS

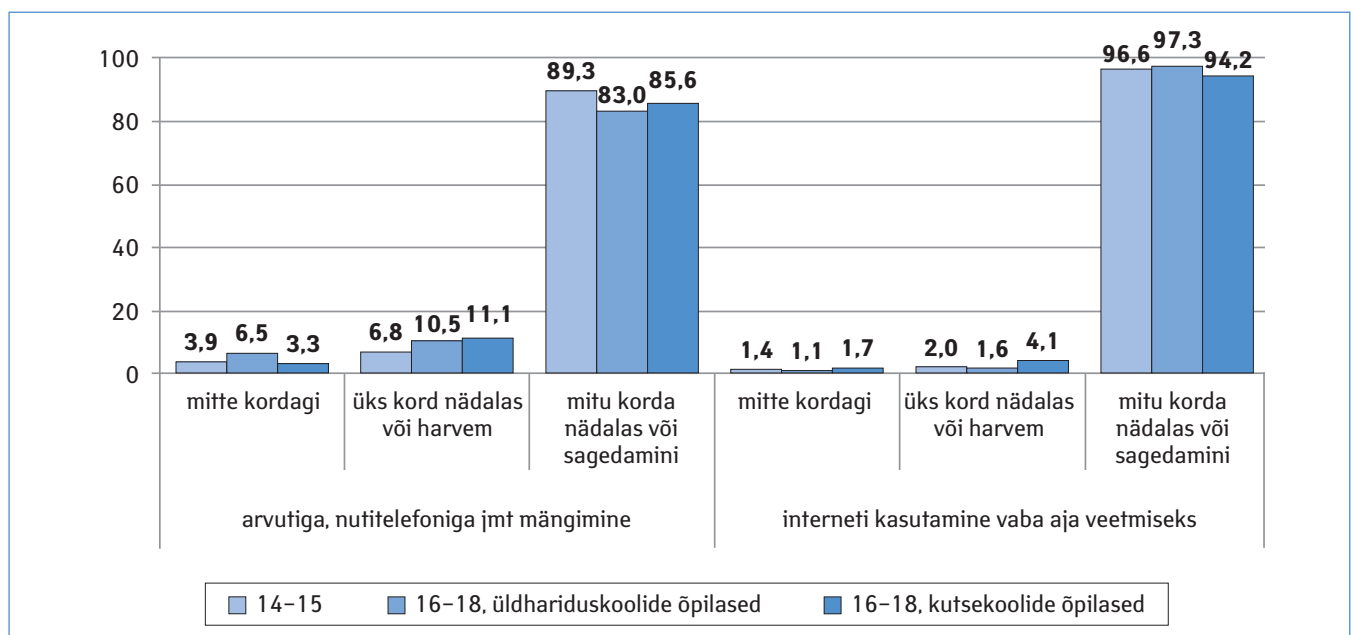
3.1. Vaba aja veetmine

Vaba aja veetmisega seotud andmeid (arvuti kasutamine, spordiga tegelemine, pubides, baarides ja ööklubis vaba aja veetmine) küsiti viimase nelja nädala kohta ning vastuseid oli võimalik märkida 5-pallisel sagedusskaalal: 1 – mitte kordagi, 2 – harvem kui üks kord nädalas, 3 – üks kord nädalas, 4 – mitu korda nädalas, 5 – iga päev. Andmete analüüsiks koondati vastused kolmeks: mitte kordagi; üks kord nädalas või harvem; mitu korda nädalas või iga päev.

Arvuti ja muude elektroonikaseadmete kasutamine

14–18-aastastelt noortelt uuriti, kui sageli nad küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul mängisid arvuti, tahvelarvuti, nutitelefoni, konsooli või mõne muu elektroonilise seadmega ning kasutasid internetti vaba aja sisustamiseks.

Valdav enamus üldhariduskoolide õpilastest on küsitlusele eelnenud kuu jooksul veetnud vaba aega arvutis või mõnes muus elektronseadmes mängides ja internetis surfates. Mängimisega seoses tuleb esile väike erinevus nooremate ja vanemate õpilaste vahel. Nimelt on 14–15-aastased teinud seda veidi sagedamini (89% on arvutis või nutiseadmes mänginud mitu korda nädalas või sagedamini, 16–18-aastastest 83%) (vt joonis 5).

Joonis 5. Vaba aja veetmiseks arvuti kasutamise sagedus viimase 4 nädala jooksul vanuserühmades (%).

Mõned erinevused sotsiaal-demograafilistes gruppides tulevad esile seoses mängimisega.

- Võrreldes tütarlastega on noormehed sagedamini vaba aega veetnud arvutis vm seadmetes mängides. 91% noormeestest mängis küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul mitu korda nädalas või sagedamini, tütarlastest 80%. Kui noormeestest ei teinud seda kordagi 3%, kord nädalas või harvem mängis 6%, siis tütarlaste puhul on need näitajad vastavalt 8% ja 12%.
- Piirkondlikes andmetes ilmneb erinevus Harju- ja Ida-Virumaa noorte vahel: Ida-Virumaa õpilased mängivad arvutis vm seadmetes sagedamini. 92% neist mängis kuu jooksul mitu korda nädalas või sagedamini, samas mitte kordagi ei teinud seda 2%. Harjumaa noortest veetis aega arvutis vm seadmes mängides mitu korda nädalas või sagedamini kümnendiku võrra vähem ehk 82%, kordagi ei teinud seda 7%. Muu Eesti vastavad näitajad on 86% ja 5%.

Kutsekooliõpilased

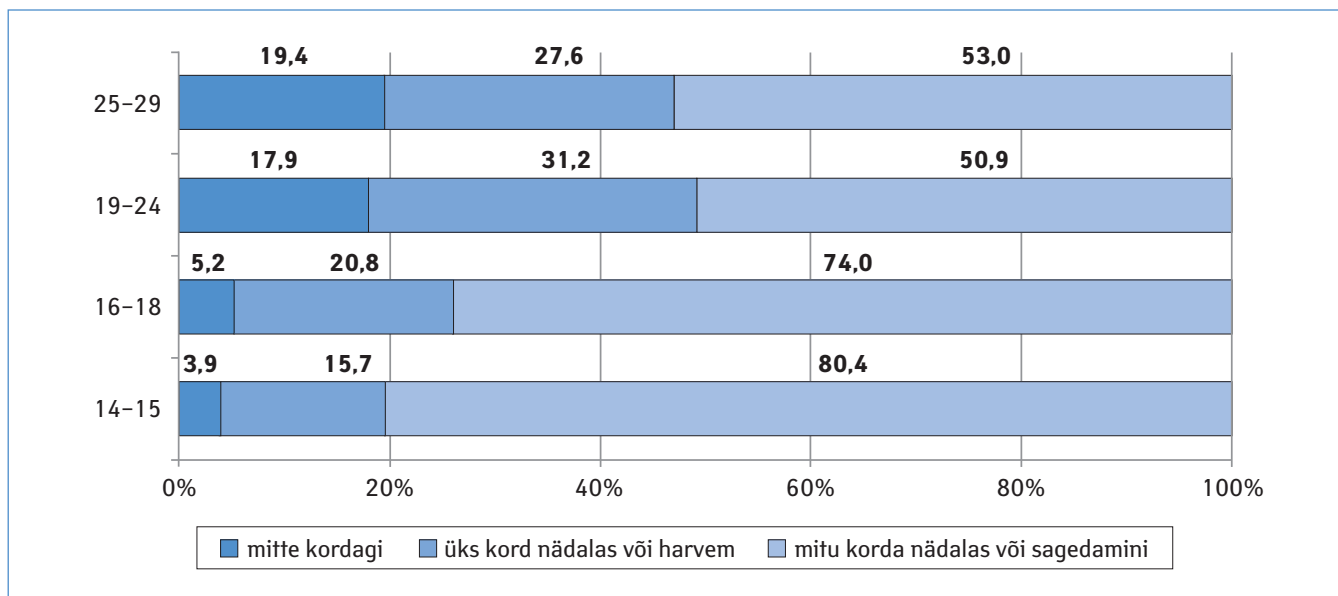
Ka kutsekoolides õppivate noorte hulgas on arvutis vaba aja veetmine väga levinud. Valdav enamik on vaba aja sisustamiseks kasutanud internetti ja mänginud arvutis vm seadmes mitu korda nädalas või sagedamini. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurid veidi rohkem mänginud arvutites vm seadmetes (kordagi ei teinud seda küsitlusele eelnenud kuu jooksul 7% üldhariduskoolide õpilastest, kutsekoolide õpilastest 3%), vähem aga internetis surfanud (üldhariduskoolide õpilastest tegi seda mitu korda nädalas või sagedamini 97%, kutseõppuritest 94%) (vt joonis 5).

- Võrreldes neidudega on noormehed sagedamini vaba aega veetnud arvutis vm seadmetes mängides: mitu korda nädalas või sagedamini tegi seda 88% noormeestest ja 80% neidudest; mitte kordagi ei mänginud küsitlusele eelnenud kuu jooksul 2% noormeestest ja 6% neidudest.

Spordiga tegelemine

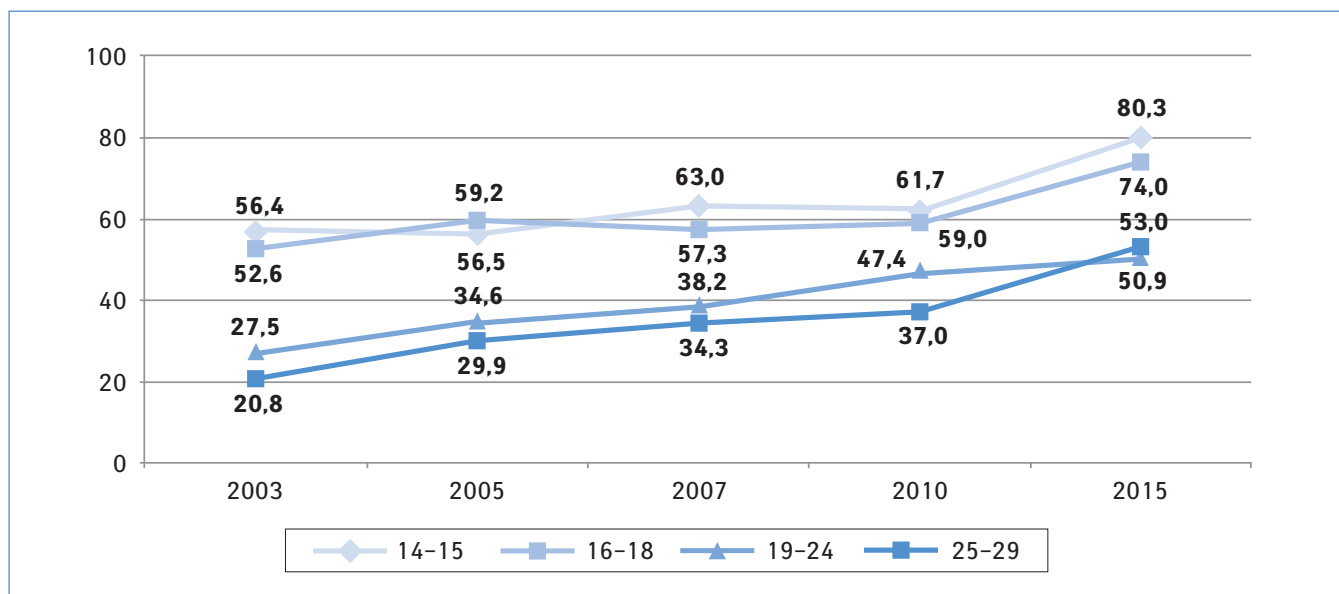
Võrreldes täiskasvanud noortega on kooliealised noored aktiivsemad spordiga tegelejad. Kui 19–29-aastastest veidi üle poolte tegelesid küsitlusele eelnenud kuu jooksul spordiga mitu korda nädalas või sagedamini, siis õpilaste hulgas on sellise sagedusega sportijaid $\frac{3}{4}$ või rohkemgi. Ligi viiendik 19–29-aastastest ei tegele kordagi spordiga, õpilaste hulgas on selliseid noori mõne protsendi jagu. Täiskasvanud noorte grupis kaks vanuserühma ei erine olulisel määral, kooliõpilaste puhul aga ilmneb, et noorimad (14–15) on sagedasemad sportijad kui vanemad õpilased – mitu korda nädalas või sagedamini tegeles spordiga vastavalt 80% ja 74% (vt joonis 6).

- Kooliõpilaste hulgas tuleb esile noormeeste ja neidude erinevus: noormehed on aktiivsemad sportijad. Kui 81% noormeestest tegeles küsitlusele eelnenud kuu jooksul spordiga mitu korda nädalas või sagedamini, siis neidude osas on see näitaja 72%.
- Piirkondlik erinevus ilmneb 19–29-aastaste noorte hulgas. Mõnevõrra aktiivsemad sporditegijad on Harjumaal elavad noored – mitu korda nädalas ja sagedamini tegeles spordiga viimase kuu jooksul 58%. Ida-Virumaal on see näitaja 49% ja mujal Eestis 47%.

Joonis 6. Spordiga tegelemise sagedus viimase 4 nädala jooksul vanuserühmades (%).

Rohkem kui kümne viimase aasta jooksul on spordiga tegelemine noorte hulgas populaarsemaks muutunud. Tõusutrend ilmneb alates 2003. aastast, mil antud uuringut hakati noorte hulgas läbi viima ning statistiliselt oluline ja märgatav muutus on toimunud 2010. aastaga võrreldes 2015. aastal. Suurim muutus (+32%) tuleb esile 19–24-aastaste grupis, kui 2003. aastal tegeles spordiga mitu korda nädalas või sagedamini viiendik, siis 2015. aastal pooled neist (vt joonis 7).

Joonis 7. Noored, kes on viimase 4 nädala jooksul tegelenud spordiga mitu korda nädalas või sagedamini; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

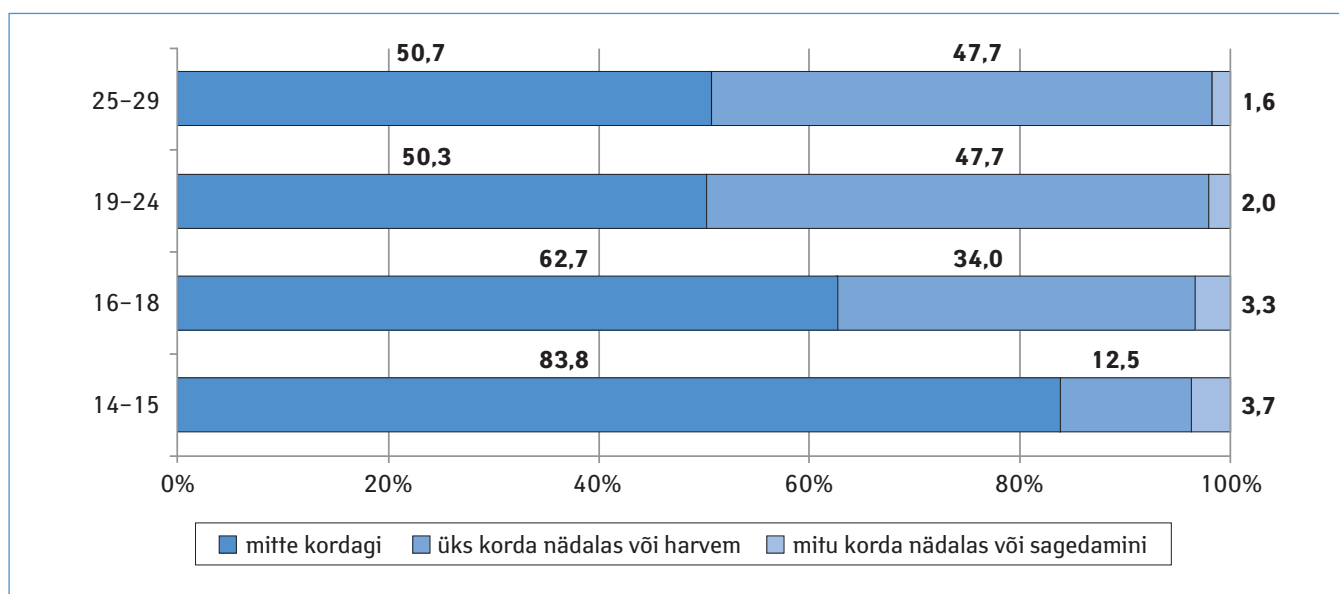
Kutsekooliõpilased

56% kutsekoolis õppivatest noortest tegeles spordiga küsitlusele eelnenud kuu jooksul mitu korda nädalas või sagedamini, 33% kord nädalas või harvem ning 12% ei sportinud kordagi. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurid spordis vähem aktiivsed (vrd joonis 6 16–18-aastaste andmed).

- Ka kutsekooliõpilaste hulgas on noormehed aktiivsemad spordiga tegelejad: noormeestest sportis kuu jooksul mitu korda nädalas või harvem 60%, tütarlastest 46%.

Vaba aja veetmine pubis, baaris, ööklubis

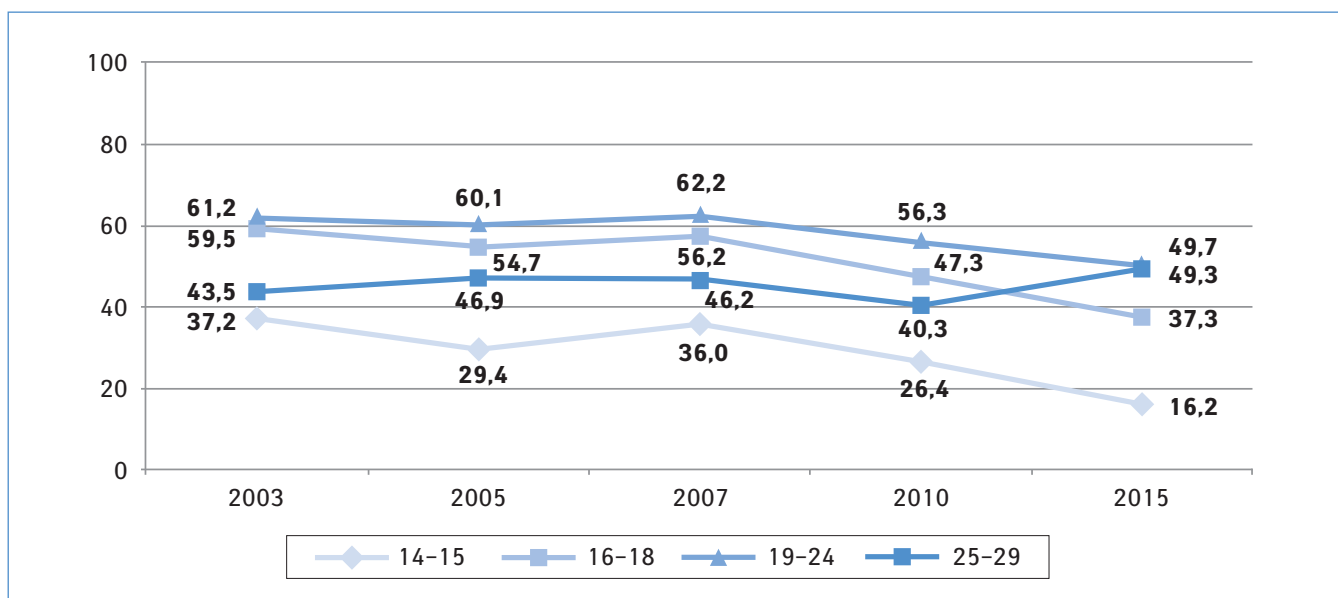
Üle 80% 14–15-aastastest, ligi 16–18-aastastest ning umbes pooled 19–29-aastastest noortest ei ole küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul kordagi veetnud vaba aega pubis, baaris või ööklubis. Kooliõpilaste andmeid analüüsid ilmneb, et võrreldes vanemate õpilastega on 14–15-aastased pubis-baaris või ööklubis harvem käinud – kord nädalas või harvem külastas neid kohti 34% 16–18-aastastest ning 13% 14–15-aastastest (vt joonis 8).

Joonis 8. Pubis, baaris, ööklubis vaba aja veetmise sagedus viimase 4 nädala jooksul; vanuserühmades (%).

- Õpilaste puhul tuleb esile, et võrreldes eestlastega on muu rahvuse esindajate hulgas rohkem noori, kes ei ole kordagi küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul veetnud vaba aega pubis-baaris või ööklubis (vastavalt 69% ja 77%). Samas on mitte-eestlaste hulgas rohkem neid, kes on veetnud vaba aega nendes kohtades mitu korda nädalas ja sagedamini (vastavalt 3% ja 7%).
- Piirkondlikud erinevused ilmnevad nii kooliõpilaste kui täiskasvanud noorte hulgas. Mõlemal juhul paistab silma, et Ida-Virumaa noortest suurem osakaal (14–18: 84%, 19–29: 62%) ei ole kordagi külastanud publi-baari või ööklubi küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul. Õpilaste puhul on erinevus statistiliselt oluline nii Harjumaa (73%) kui muu Eestiga (67%), 19–29-aastaste puhul võrreldes Harjumaaga (46%, muu Eesti näitaja on 53%).

Üldiselt on pubide-baaride ja ööklubide külastamine vähenenud võrreldes 2003. aastaga. Kui perioodil 2003–2007 püsis külastatavus enam-vähem samal tasemel, siis ühe erandiga on alates 2007. aastast pubid-baarid ja ööklubid vaba aja veetmise kohana kaotanud noorte hulgas populaarust. Erandiks on 25–29-aastased: kui seni oli nende seas pubide-baaride ja ööklubide külastajaid vähem kui 16–18- ja 19–24-aastaste hulgas, siis 2015. aastaks tõusis külastajate osakaal 25–29-aastaste hulgas olulisel määral, samale tasemele 19–24-aastastega (vt joonis 9).

Joonis 9. Noored, kes on viimase 4 nädala jooksul veetnud vaba aega pubis, baaris või ööklubis; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Kutsekooliõpilased

61% kutsekoolide õpilastest ei külastanud kordagi küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul publi, baari või ööklubi vaba aja veetmiseks. 33% külastas neid asutusi kord nädalas või harvem ning 6% mitu korda nädalas või sagedamini. Kutsekoolides õppivad noored ei erine nende näitajatega üldhariduskoolide õpilastest olulisel määral. Ka kutsekoolide õpilaste hulgas ilmnevad erinevused rahvuse ja piirkondade lõikes.

- Muust rahvusest noorte hulgas on vähem neid, kes külastasid küsitluse eelnenud kuu jooksul publi-baari või ööklubi vaba aja veetmiseks – 31%, eestlaste näitaja on 42%.
- 18% Ida-Virumaa kutseõppuritest külastas küsitlusele eelnenud kuu jooksul publi-baari või ööklubi. See on oluliselt väiksem näitaja kui Harjumaal (33%) ning kõige enam oli pubides-baarides või ööklubides vaba aega veetnud muu Eesti piirkonna kutseõppurid (47%).

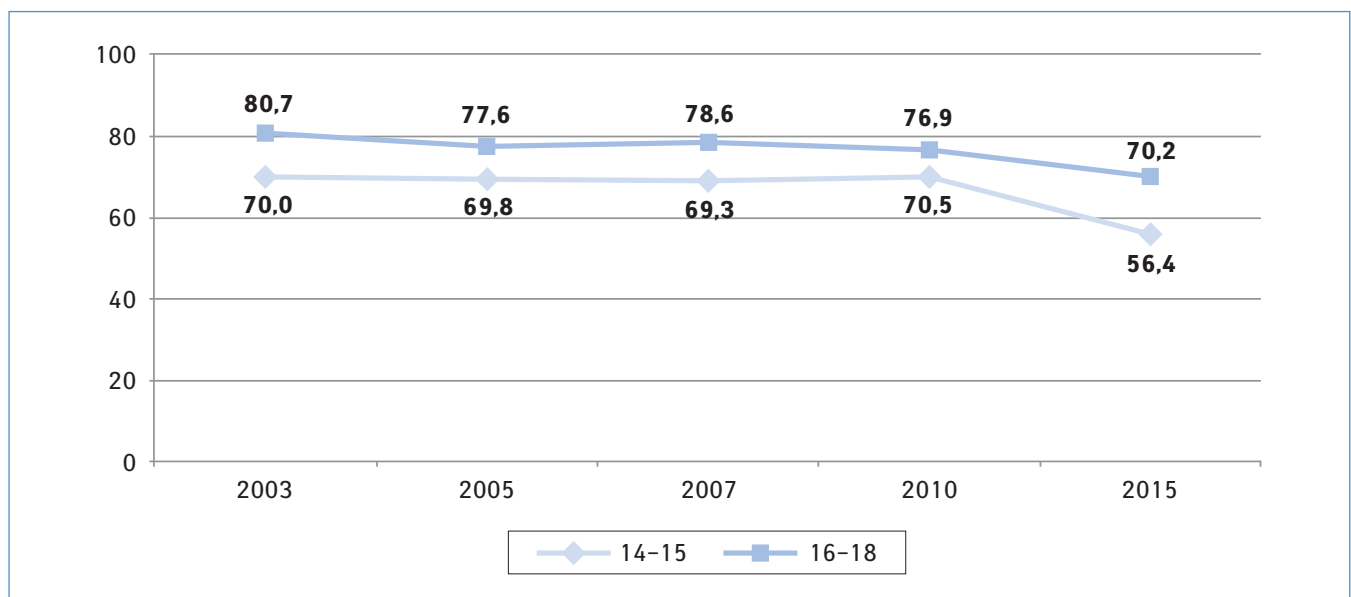
3.2. Sõltuvusainete tarvitamine

Suitsetamine (vt Lisa 2, tabelid 1–3)

Noortelt uuriti suitsetamise sagedust küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul (1 – mitte kordagi, 2 – harvem kui üks kord nädalas, 3 – üks kord nädalas, 4 – mitu korda nädalas, 5 – iga päev). Andmete analüüsiks koondati vastused kolme gruppi: mitte kordagi, mitu korda nädalas või harvem ja iga päev. Lisaks uuriti kooliealistelt noortelt, kas ja millal nad puutusid esmakordselt kokku suitsetamisega. 2015. aastal uuriti uudsena, kas ja millal hakkasid koolinoored esmakordselt tarvitama sigarette igapäevaselt.

Kui neljal varasemal uuringukorral on elu jooksul suitsetamisega kokkupuutunud noorte osakaal püsinud enam-vähem samal tasemel, siis 2015. aasta andmed näitavad selliste noorte olulist vähenemist mõlemas vanuserühmas. 14–15-aastastest on elu jooksul sigaretti proovinud 56% ja 16–18-aastastest 70% (vt joonis 10). 12% 14–15-aastastest on elu jooksul tarvitanud sigarette igapäevaselt, 16–18-aastaste hulgas on selliseid noori rohkem – 24%.

- Elu jooksul sigarettide proovimise puhul ilmneb erinevus eestlaste ja muust rahvusest noorte vahel. Eestlased on suitsetamisega rohkem kokku puutunud – osakaalud vastavalt 67% ja 59%.
- Igapäevase suitsetamise osas selgub, et maanoorte hulgas on rohkem neid, kes on oma elu jooksul suitsetanud sigarette igapäevaselt. Neid on 22%, linnanoori 17%.

Joonis 10. Üldhariduskoolide õpilased, kes on elu jooksul proovinud sigaretti; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

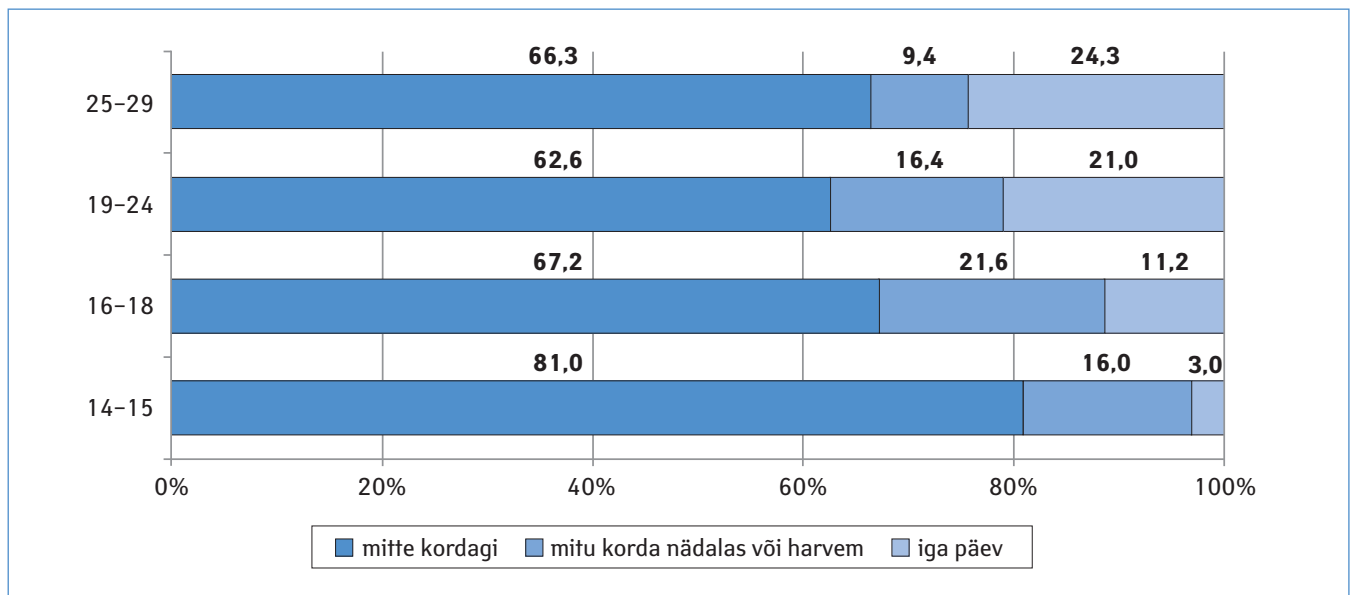
Võrreldes kõigi varasemate küsitlusaastatega on mõlemas vanuserühmas keskmine vanus, millal esimest korda prooviti sigaretti, tõusnud. 14–15-aastaste keskmine vanus sigaretti esmakordsel proovimisel on 11,2 ning 16–18-aastastel 12,2 (vt tabel 19). Keskmine vanus, millal alustati sigarettide tarvitamist igapäevaselt, on 14–15-aastaste grupis 12,5 ning 16–18-aastaste hulgas 14,7.

Tabel 19. Keskmine vanus esmakordsel sigarettide proovimisel (vanuserühmades, 2003–2015)

Aasta	14–15	16–18
2003	10,3	11,4
2005	10,4	11,4
2007	10,8	11,6
2010	10,4	11,6
2015	11,2	12,2

- Noormeeste ja neidude erinevused ilmnevad nii esmakordse sigareti proovimise kui igapäevase suitsetamise alustamise vanuses. Võrreldes neidudega on noormehed alustanud varem: keskmine vanus sigarettide esmakordsel proovimisel vastavalt 12,2 ja 11,5 ning igapäevase suitsetamise alustamisel 14,9 ja 14,0.
- Võrreldes muust rahvusest noortega on eestlased proovinud varem sigarette – keskmised vanused esmakordsel kokkupuutel vastavalt 12,5 ja 11,6.
- Maanoored on „tutvust teinud“ sigarettidega varem kui linnas elavad noored – keskmised vanused esmakordsel suitsetamisel vastavalt 11,5 ja 12,1.
- Võrreldes Harjumaa noortega on Ida-Virumaal ja mujal Eestis noored proovinud sigaretti mõnevõrra varem – keskmised vanused vastavalt 12,2 vs. 11,5 ja 11,6.

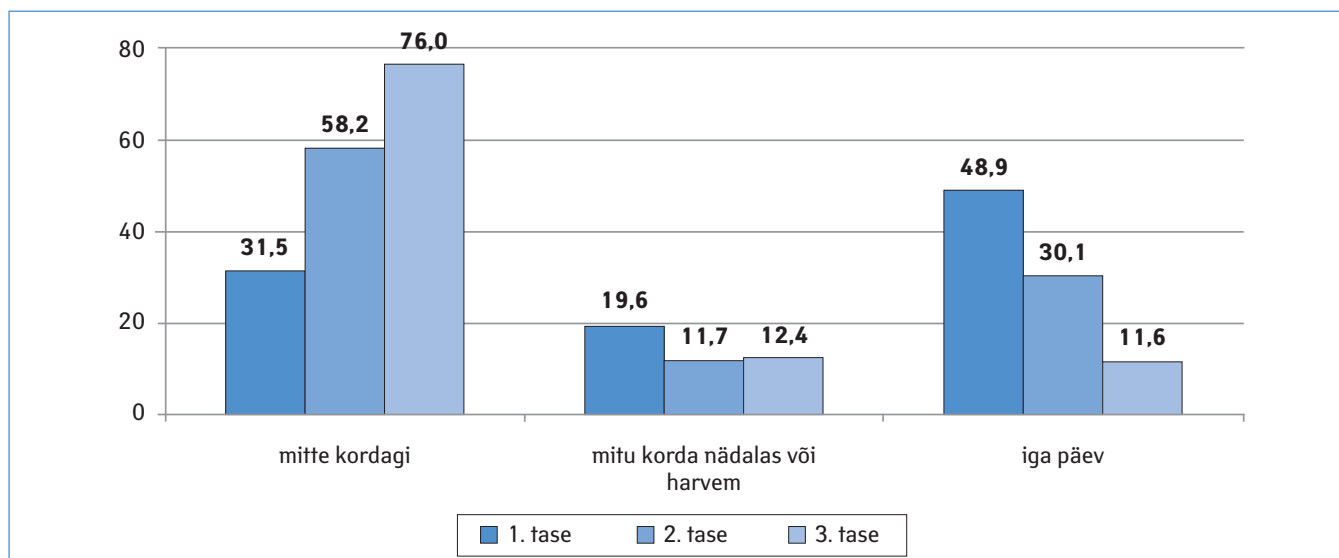
Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul suitsetas igapäevaselt mõni protsent 14–15-, kümnendik 16–18-, viiendik 19–24- ja neljandik 25–29-aastastest. Kui täiskasvanud noorte hulgas kahe vanuserühma vahel olulist erinevust ei ole, siis kooliõpilaste puhul tõuseb vanusega igapäevasuitsetajate osakaal. Kui vaadelda neid noori, kes kordagi ei suitsetanud kuu jooksul, siis 16–18-aastaste andmed ei erine olulisel määral vanematest vastajatest (vt joonis 11).

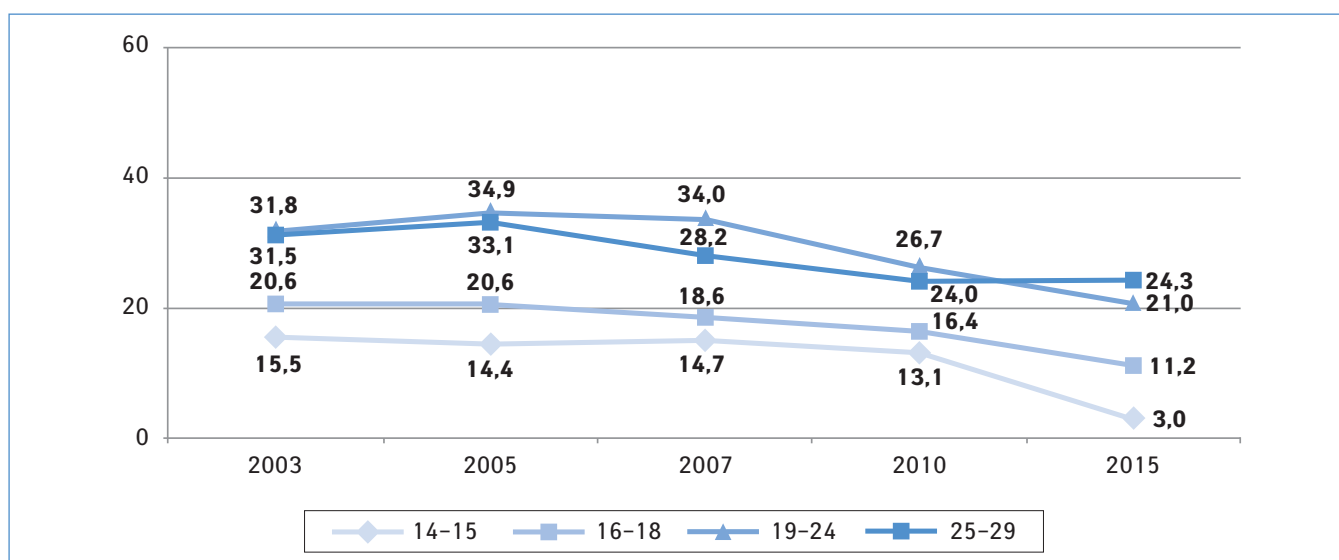
Joonis 11. Suitsetamise sagedus viimase 4 nädala jooksul vanuserühmades (%).

- Meeste ja naiste erinevus ilmneb 19–29-aastaste noorte hulgas: võrreldes meestega on naiste hulgas rohkem neid, kes küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei suitsetanud kordagi (vastavalt 56% ja 74%) ning vähem igapäevasuitsetajaid (vastavalt 16% ja 29%).
- Rahvusgruppide vaheline erinevus ilmneb samuti täiskasvanud noorte hulgas: võrreldes muust rahvusest noortega on eestlaste hulgas rohkem neid, kes ei suitsetanud kuu jooksul kordagi (vastavalt 58% ja 67%) ning vähem neid, kes suitsetasid igapäevaselt (vastavalt 20% ja 30%).
- Asula tüübiga seotud erinevus tuleb esile 14–18-aastaste noorte hulgas: võrreldes linnanoortega on maal elavate noorte hulgas mõnevõrra rohkem igapäevasuitsetajaid (vastavalt 6% ja 11%).
- 19–29-aastaste grupis haridustaseme tõusuga suureneb mittersuitsetajate ning väheneb igapäevaste suitsetajate osakaal (vt joonis 12). Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Vaadeldes igapäevasuitsetajate osakaalu läbi küsitlusaastate, ilmneb selle näitaja osas langustrend. Kooliõpilaste hulgas püsis igal päeval suitsetavate noorte osakaal samaväärsel tasemele perioodil 2003–2010, oluline vähenemine on toimunud 2015. aastal. Täiskasvanud noorte osas algas igapäevaselt suitsetavate noorte osakaalu langus juba varem, alates 2007. aastast (vt joonis 13).

Joonis 12. 19–29-aastaste noorte suitsetamise sagedus viimase 4 nädala jooksul haridustasemete lõikes (%).

Joonis 13. Noored, kes suitsetasid küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul iga päev; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Kutsekooliõpilased

82% kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul proovinud sigarette ning 44% on tarvitanud neid igapäevaselt. Üldhariduskoolides õppivate 16–18-aastaste noorte hulgas on need näitajad oluliselt väiksemad (eriti nende osas, kes on alustanud elu jooksul igapäevase suitsetamisega): sigarette on elu jooksul proovinud 70% ja igapäevaselt on mingil eluperioodil suitsetanud 24%.

- Võrreldes eestlastega on muust rahvusest kutsekooliõpilaste hulgas vähem noori, kes on kokku puutunud suitsetamisega. Elu jooksul on sigarette proovinud vastavalt 88% ja 67% ning neid tarvitanud igapäevaselt vastavalt 47% ja 36%.
- Maapiirkondades õppivate ja elavate noorte hulgas on enam neid, kes on elu jooksul proovinud sigarette (90%) või neid igapäevaselt suitsetanud (51%), linnanoorte näitajad on vastavalt 78% ja 40%.
- Ida-Virumaa noorte hulgas on kõige vähem neid, kes on elu jooksul sigarette proovinud (61%) ning igapäevaselt suitsetanud (32%). Harjumaa noortest on elu jooksul sigarette proovinud 76% ja alustanud igapäevast tarvitamist 35%. Kõige rohkem on suitsetamisega seotud noori mujal Eestis, neist 90% on elu jooksul proovinud sigarette ning 52% on mingil eluperioodil suitsetanud igapäevaselt.

Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolide õpilased alustanud suitsetamisega varem. Keskmine vanus esmakordsel sigarettide suitsetamisel on 11,7 ning igapäevase suitsetamise alustamisel

14,1. Kui sigarettide esmakordse proovimise vanuses ilmnevad mõned erinevused sotsiaal-demograafilistes gruppides, siis igapäevaselt suitsetamise alustamise puhul mitte.

- Nooremehed on alustanud suitsetamisega varem, keskmine vanus esmakordsel sigareti proovimisel 11,4, tütarlaste keskmine vanus 12,4.
- Eestlaste keskmine vanus esimese sigareti proovimisel on 11,4, muust rahvusest noored on alustanud hiljem, keskmiselt 12,5-aastaselt.
- Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaa noortega on muu Eesti piirkonna noored alustanud suitsetamisega varem. Keskmine vanus esmakordsel suitsetamisel on vastavalt 12,2, 12,6 vs. 11,3.

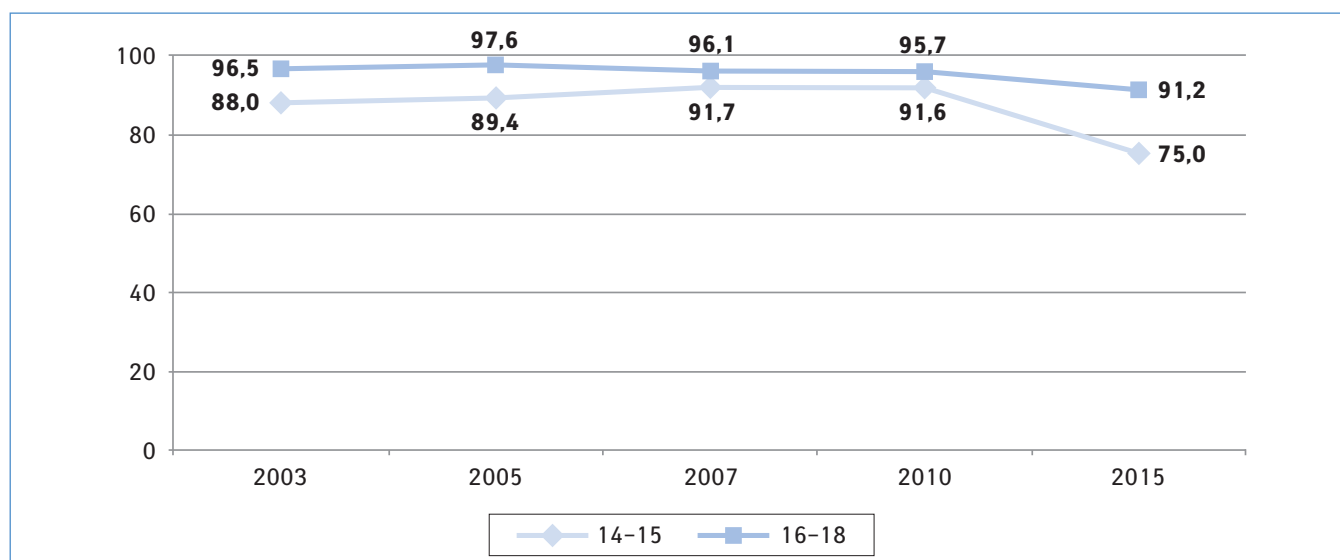
Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolides õppijate hulgas rohkem suitsetajaid, eriti paistab silma oluliselt suurem igapäevasuitsetajate osakaal (mis on kõrgem ka 19–29-aastasest). Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei suitsetanud kordagi 54% kutsekoolis õppivatest noortest, 17% tegi seda mitu korda nädalas või harvem ning 30% suitsetas iga päev.

- Võrreldes noormeestega on neidude hulgas rohkem suitsetajaid. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul ei suitsetanud kordagi 57% noormeestest ja neidudest 47%; iga päev suitsetas 26% noormeestest ja 39% tütarlastest.
- Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaa kutseõppuritega on mujal Eestis rohkem noori, kes suitsetavad. Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei suitsetanud vastavalt 61% ja 64% vs. 48%; igapäevaselt suitsetas vastavalt 20%, 22% vs. 37%.

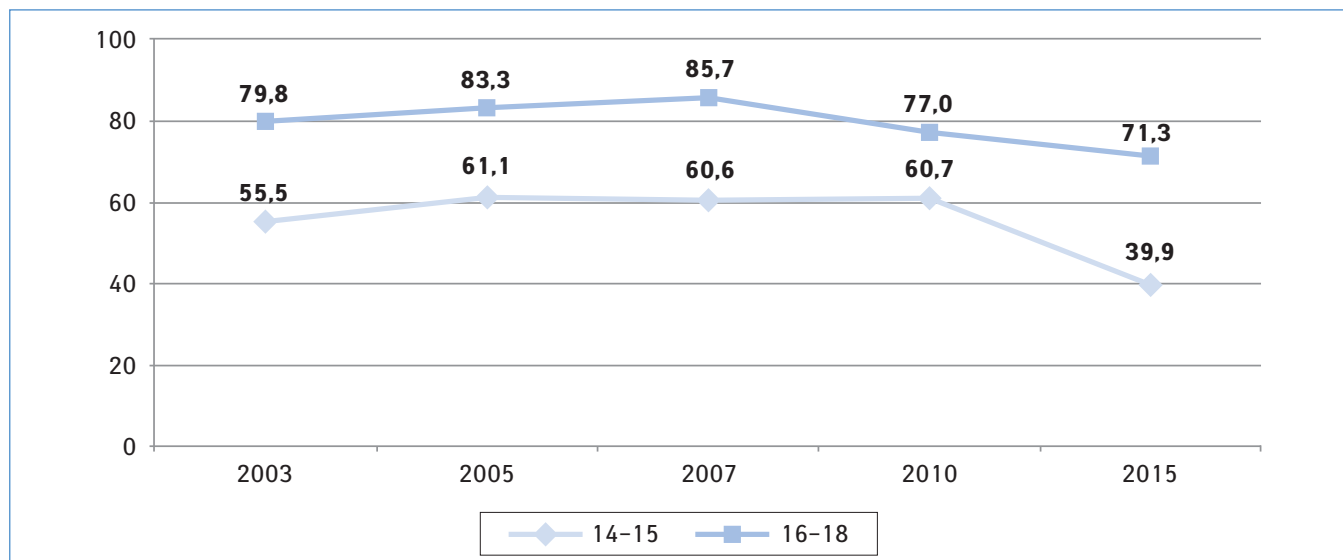
Alkoholi tarvitamine (vt Lisa 2, tabelid 4–7)

Noortelt uuriti alkoholi tarvitamise ja purjujoomise sagedust küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul (1 – mitte kordagi, 2 – harvem kui üks kord nädalas, 3 – üks kord nädalas, 4 – mitu korda nädalas, 5 – iga päev). Andmete analüüsiks on vastused jagatud kolme gruppi: mitte kordagi, harvem kui üks kord nädalas ja üks kord nädalas või sagedamini. Kooliealistelt noortelt uuriti lisaks, kas ja millises vanuses nad esmakordselt alkoholi proovisid ning purjus olid.

Kui perioodil 2003–2010 on elu jooksul alkoholi tarvitanud ja purju joonud noorte osakaal püsinud samal tasemel, siis 2015. aastal on alkoholiga kokku puutunud noorte hulk oluliselt vähenenud. Üldisest trendist hõlbivad veidi 16–18-aastased purjujoomise osas – elu jooksul vähemalt ühel korral end purju joonud noorte osakaal on tõusnud perioodil 2003–2007, oluline näitaja langus on toimunud 2010. aastal ning 2015. aastal püsib see samaväärsel tasemel. 2015. aasta andmetel on elu jooksul vähemalt korra alkoholi proovinud 75% 14–15- ja 91% 16–18-aastasest. Elu jooksul on purjus olnud 40% 14–15- ja 71% 16–18-aastasest (vt joonis 14 ja 15).

Joonis 14. Üldhariduskoolide õpilased, kes on elu jooksul proovinud alkoholi; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Joonis 15. Üldhariduskoolide õpilased, kes on elu jooksul alkoholist purju joonud; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

- Võrreldes noormeestega on tütarlaste hulgas enam noori, kes on elu jooksul alkoholi proovinud – osakaalud vastavalt 82% ja 88%.
- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad nii alkoholi tarvitamise kui purjujoomise puhul: võrreldes muust rahvusest noortega on eestlaste hulgas rohkem neid, kes on kokku puutunud alkoholiga. Elu jooksul on vähemalt korra alkoholi tarvitanud vastavalt 73% ja 89% ning purjus olnud 48% ja 62%.
- Võrreldes linnanootega on maanoorte hulgas rohkem neid, kes on elu jooksul alkoholi proovinud (vastavalt 82% ja 89%) ning purjus olnud (vastavalt 55% ja 66%).
- Kõige vähem on elu jooksul alkoholiga kokku puutunud noori Ida-Virumaal: alkoholi on tarvitanud vähemalt ühel korral 68% ja purjus on olnud 43%. Nende näitajate poolest erinevad nad nii Harjumaal (alkoholi tarvitanud 85% ja purjus olnud 56%) kui muu Eesti noortest (alkoholi tarvitanud 89% ja purjus olnud 65%).

Võrreldes varasemate küsitlusaastatega on vanus, millal esmakordselt alkoholi prooviti ning purju joodi, veidi tõusnud. Erandiks on 14–15-aastased, kus keskmine vanus alkoholi esmakordsel tarvitamisel pole muutunud läbi küsitlusaastate, purjujoomise puhul keskmine vanus esimesel korral on siiski veidi tõusnud ja see erineb olulisel määral 2005. ja 2010. aastast. 14–15-aastaste keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel on 11,0 ja purjujoomisel 12,9. 16–18-aastaste puhul on vanus esmakordsel kokku puutel alkoholiga 2015. aastal oluliselt tõusnud, võrreldes perioodiga 2005 kuni 2010. 16–18-aastaste keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel on 12,3 ja purjujoomisel 14,2 (vt tabel 20).

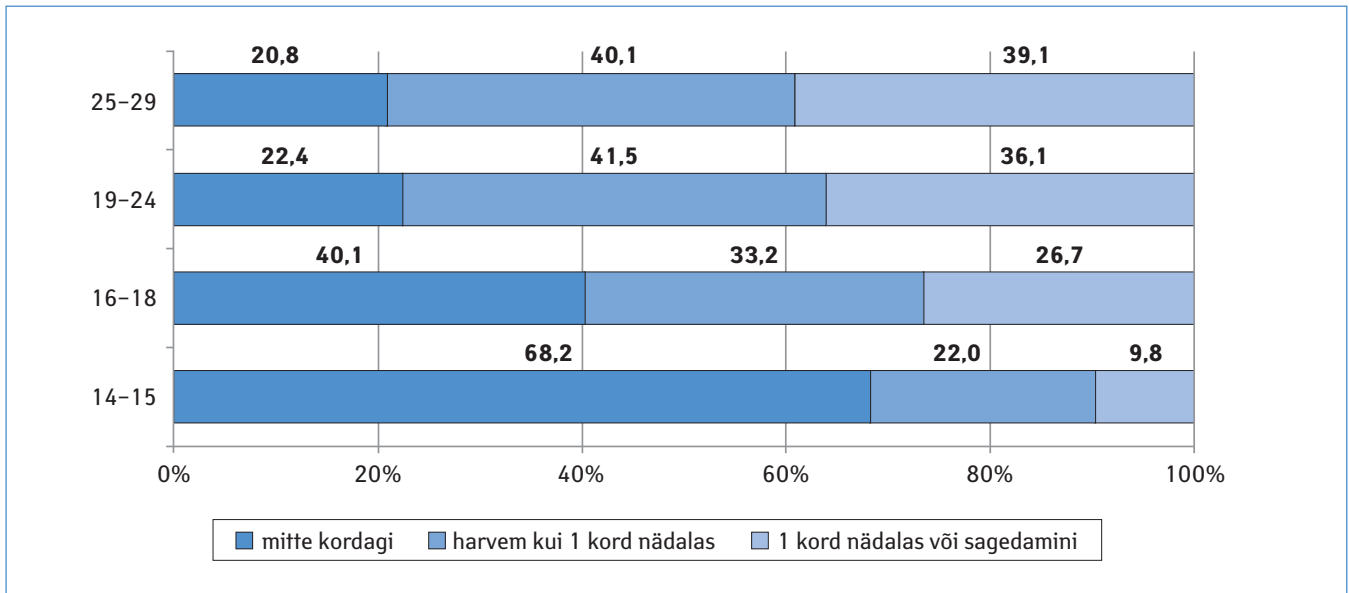
Tabel 20. Keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel ja purjujoomisel (vanuserühmades, 2003–2015)

Aasta	Esmakordne alkoholi tarvitamine		Esmakordne purjujoomine	
	14–15	16–18	14–15	16–18
2003	10,9	12,0	12,7	13,9
2005	10,6	11,9	12,4	13,6
2007	10,7	11,8	12,7	13,7
2010	10,7	11,9	12,4	13,7
2015	11,0	12,3	12,9	14,2

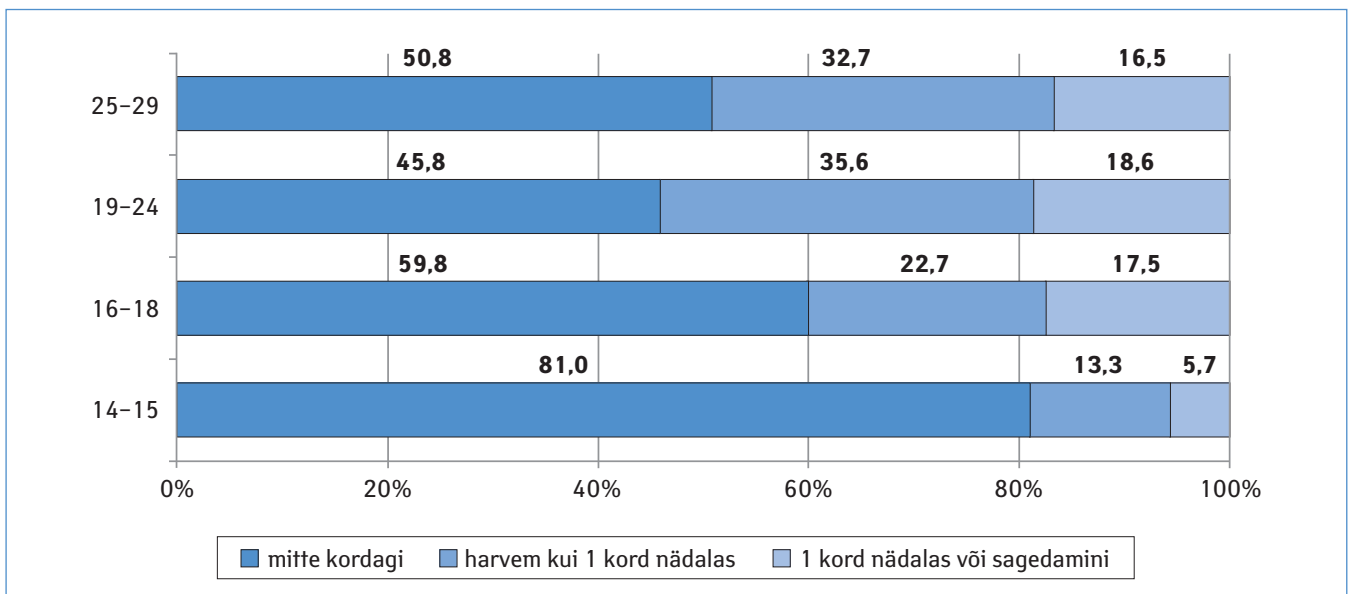
- Rahnusgruppide vaheline erinevus ilmneb esmakordse alkoholi tarvitamise puhul: võrreldes muust rahvusest noortega on eestlased alustanud alkoholi tarvitamisega varem – keskmine vanus vastavalt 12,8 ja 11,6.
- Linna- ja maanoorte erinevused ilmnevad nii esmakordsel tarvitamisel kui purjujoomisel. Linnanoorte keskmine vanus alkoholi esmakordsel pruukimisel on 12,0 ja purjujoomisel 14,0. Maanoored on alustanud varem – keskmine vanus esmakordsel tarvitamisel 11,6 ja purjujoomisel 13,7.

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei tarvitanud alkoholi $\frac{2}{3}$ 14–15-aastastest, vähem kui pooled 16–18-aastastest ning umbes viiendik 19–29-aastastest. Kord nädalas või sagedamini tarvitab alkoholi kümnendik noorimatest vastajatest, veidi rohkem kui neljandik 16–18-aastastest ning veidi rohkem kui kolmandik täiskasvanud noortest (vt joonis 16). Sellel perioodil alkoholist purju joonud noori on vähem. Valdav enamik 14–15-aastastest ei teinud seda kordagi, rohkem kui pooled vanematest kooliõpilastest ning umbes pooled täiskasvanud noortest. Siiski üle 5% 14–15-aastastest noortest jõid ennast kuu jooksul purju kord nädalas või sagedamini. Ligi viiendik 16–18-aastastest ning ka 19–29-aastastest jõid ennast purju kord nädalas või sagedamini. Kui üldise alkoholi tarvitamise puhul on antud näitaja 16–18-aastaste hulgas statistiliselt olulisel määral väiksem, siis purjujoomise puhul enam mitte (vt joonis 17).

- Mehed on võrreldes naistega küsitlusele eelnenud kuu jooksul sagedamini alkoholi pruukinud, statistiliselt oluline erinevus ilmneb 19–29-aastaste hulgas. Ligi pooled (45%) meestest tarvitavad alkoholi küsitlusele eelnenud kuu jooksul üks kord nädalas või sagedamini. Naiste hulgas on sellise sagedusega alkoholi pruukijaid 29%. Võrreldes meestega on aga naiste hulgas enam neid, kes tegid seda harvem kui kord nädalas (vastavalt 37% ja 45%) või ei tarvitanud üldse (vastavalt 18% ja 26%). 62% naistest ei joonud ennast kuu jooksul kordagi purju, meeste hulgas on neid rohkem kui viiendiku võrra vähem ehk 36%.
- Võrreldes muust rahvusest noortega on eestlaste hulgas vähem neid, kes ei tarvitanud küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul kordagi alkoholi (14–18: 58% vs. 49%; 19–29: 28% vs. 20%) ning rohkem noori, kes jõid üks kord nädalas või sagedamini (14–18: 15% vs. 22%; 19–29: 28% vs. 41%).
- Võrreldes linnanoortega on maal elavate noorte hulgas vähem alkoholi mittetarvitanuid, statistiliselt oluline erinevus ilmneb kooliõpilaste hulgas ning nii üldise alkoholi tarvitamise kui purjujoomise puhul. Kui linnanoortest ei tarvitanud kordagi alkoholi küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul 54%, siis maanoortest 46%. Purjujoomise puhul on vastavad näitajad 71% ja 64%.
- Piirkondlik erinevus tuleb esile üldises alkoholi tarvitamises. Kõige rohkem on alkoholi mittepruukivaid noori Ida-Virumaal: 58% 14–18- ja 38% 19–29-aastastest ei tarvitanud kuu jooksul kordagi alkoholi. Täiskasvanud noored erinevad selle poolest nii Harju- (17%) kui muu Eesti elanikest (23%), kooliõpilased muu Eesti noortest (47%); Harjumaa koolinoorte hulgas vastav näitaja 54%.
- 19–29-aastaste andmeid haridustasemetel lõikes analüüsides ilmneb, et mida kõrgem on tase, seda rohkem on noorte hulgas neid, kes kuu jooksul alkoholi ei tarvitanud (1. tase 31%, 2. tase 45% ja 3. tase 54%). Kord nädalas või sagedamini tarvitab alkoholi 14% noortest, kes omandavad kõrgharidust või on selle omandanud, madalama haridustasemega noortest pruukis sellise sagedusega alkoholi veidi rohkem kui viiendik. Jagunemist haridustasemega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

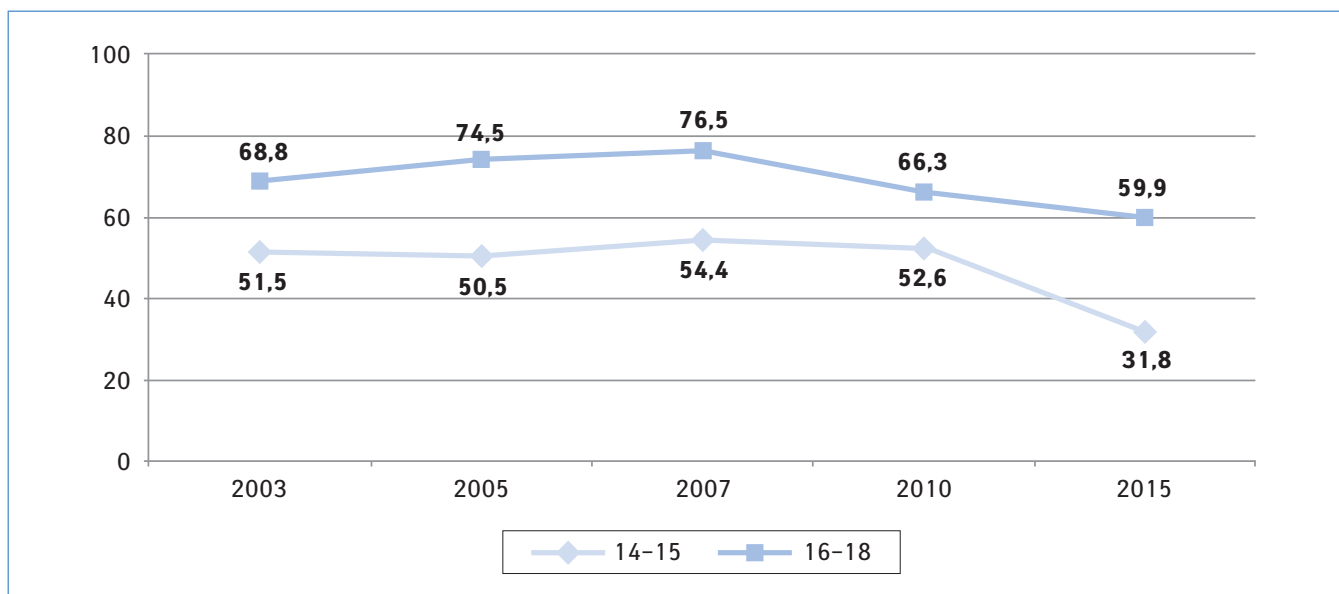

Joonis 16. Alkoholi tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul vanuserühmades (%).

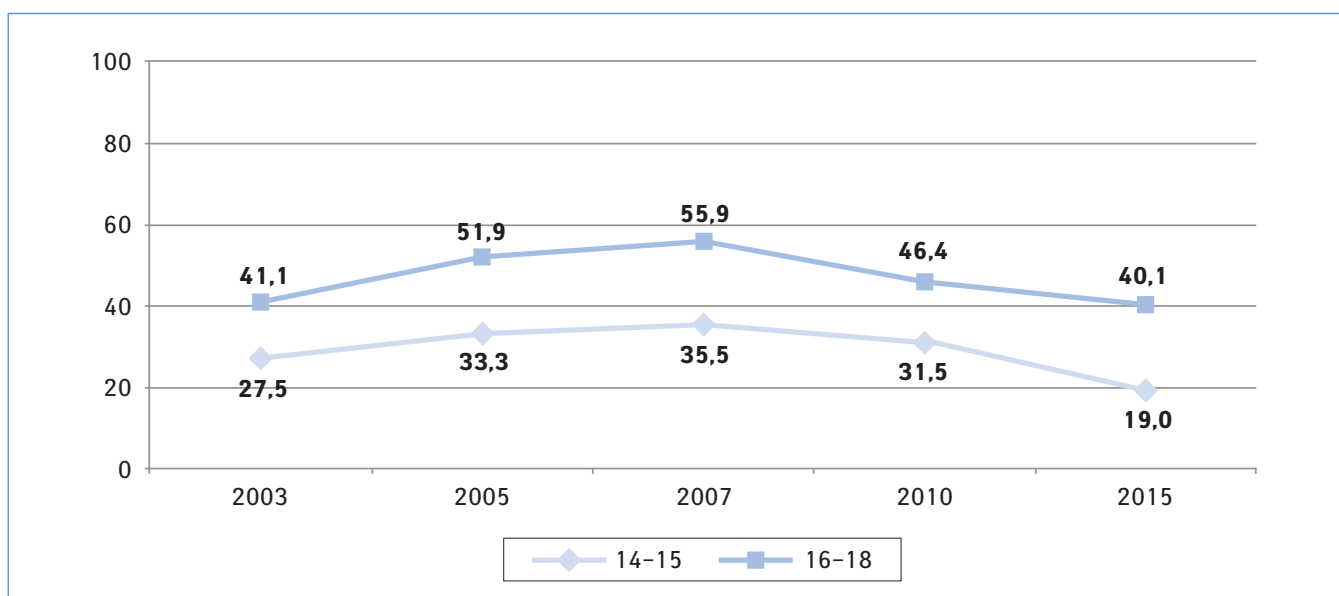

Joonis 17. Purjujoomise sagedus viimase 4 nädala jooksul vanuserühmades (%).

Kui täiskasvanud noorte alkoholi tarvitamine on läbi küsitlusaastate püsinud enam-vähem samal tasemel, siis kooliõpilaste hulgas on märgata alkoholi tarvitamise vähenemist. Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul alkoholi tarvitanud ja end purju joonud noorte osakaal on kõige suurem olnud 2007. aastal, sealt alates on nii 2010. kui 2015. aastal mõlemad näitajad langenud. Viimase viie aasta jooksul on kõige enam vähenenud alkoholi pruukinud ja purju joonud noorte osakaal 14-15-aastaste hulgas (vt joonis 18 ja 19).

Joonis 18. Üldhariduskoolide õpilased, kes on viimase 4 nädala jooksul tarvitanud alkoholi; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Joonis 19. Üldhariduskoolide õpilased, kes on viimase 4 nädala jooksul alkoholist purju joonud; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Kutsekooliõpilased

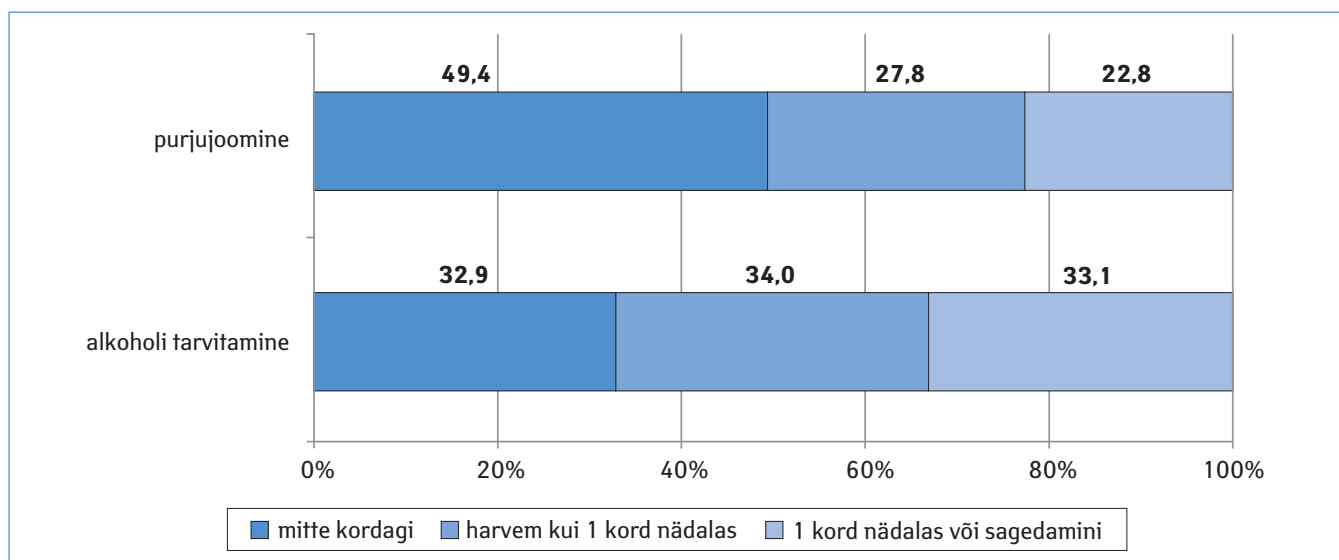
91% kutsekoolides õppivatest noortest on oma elu jooksul tarvitanud alkoholi ning 78% on vähemalt ühel korral ennast purju joonud. Kui üldise alkoholi tarvitamise poolest kutsekooli õpilased ei erine üldhariduskoolides õppivatest noortest, siis alkoholist purju joonud noori on kutseõppurite hulgas rohkem.

- Kui eestlastest on oma elu jooksul alkoholi proovinud 96%, siis muust rahvusest noorte hulgas on see näitaja oluliselt madalam – 80%. Selline erinevus ilmneb ka purjujoomise puhul: eestlastest on ennast vähemalt korra elu jooksul purju joonud 84% ja muu rahvuse esindajatest 64%.
- Maapiirkondade kutseõppuritest on elu jooksul alkoholi tarvitanud 98% ja purju joonud 88%, linnanoorte hulgas on need näitajad madalamad – vastavalt 88% ja 73%.

Keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel on 12,4 ja purjujoomisel 13,9. Selle poolest ei erine kutsekooliõppurid üldhariduskoolide õpilastest.

- Võrreldes neidudega on noormehed varem proovinud esimest korda alkoholi – keskmine vanus vastavalt 13,1 ja 12,1.
- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad nii alkoholi üldise tarvitamise kui purjujoomise osas: eestlaste esmakordne kokkupuude alkoholiga on toimunud varem. Eestlaste keskmine vanus esmakordsel alkoholi proovimisel on 12,1 ja purjujoomisel 13,7. Muust rahvusest kutsekoolinoorte keskmised vanused vastavalt 13,4 ja 14,4.
- Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaa kutseõppuritega on muu Eesti noored alkoholi tarvitamisega varem alustanud. Keskmised vanused vastavalt 12,7 ja 13,8 vs. 12,0.

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei tarvitanud alkoholi kordagi kolmandik kutseõppuritest, võrdväärse hulgal oli nii neid, kes tarvitasid alkoholi harvem kui kord nädalas, kui ka neid, kes kord nädalas või sagedamini. Pooled kutsekoolides õppivatest noortest ei joonud ennast kuu jooksul kordagi purju, rohkem kui viiendik jõi alkoholist purju harvem kui kord nädalas ja samal määral on ka neid, kes tegid seda kord nädalas või sagedamini (vt joonis 20). Alkoholi tarvitamise ja purjujoomise tase on kutsekooliõpilaste hulgas kõrgem kui üldhariduskoolide õpilaste seas (vrd joonis 16 ja 17, vanuserühm 16–18).

Joonis 20. Kutsekooliõpilaste alkoholi tarvitamise ja purjujoomise sagedus viimase 4 nädala jooksul (%).

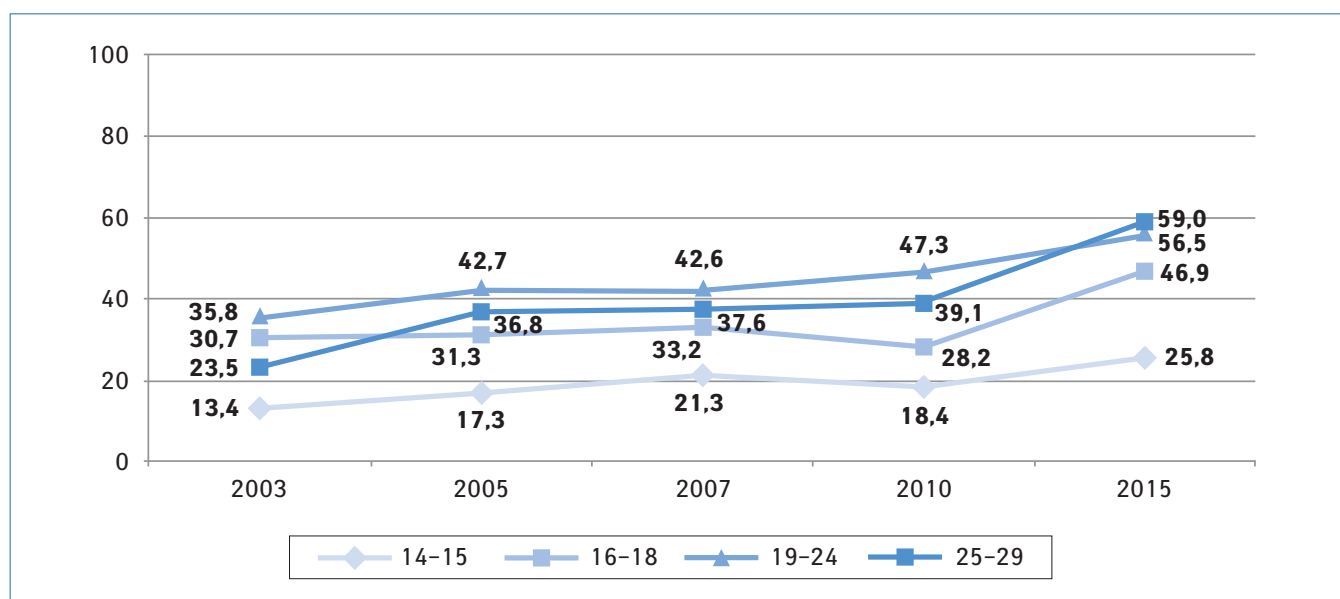
- Meessoost kutseõppurid tarvitavad alkoholi sagedamini. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul pruukis alkoholi kord nädalas või sagedamini 37% ning jõi ennast purju 26%. Neidude vastavad näitajad on 24% ja 16%.
- Eestlaste hulgas on alkoholi tarbivaid noori rohkem ja nad tarvitavad alkoholi sagedamini. Eestlastest tarvitab kuu jooksul alkoholi 73% (sh kord nädalas või sagedamini 38%) ning purju jõi 56% (sh kord nädalas või sagedamini 14%). Samas muust rahvusest noortest tarvitab alkoholi 52% (sh kord nädalas või sagedamini 21%) ning purju jõi 38% (sh kord nädalas või sagedamini 14%).
- Ka asulatüüpi analüüsi aluseks võttes ilmneb linna- ja maanoorte erinevus alkoholi tarvitamise tasemes ja sageduses. Linnanoores tarvitab küsitlusele eelnenud kuu jooksul alkoholi 62% (sh kord nädalas või sagedamini 30%) ning jõi purju 46% (sh kord nädalas või sagedamini 20%). Maapiirkondade kutseõppurite alkoholi tarvitamise tase on kõrgem ja tarvitamine sagedasem – alkoholi pruukis 75% (sh kord nädalas või sagedamini 39%) ning purju jõi 59% (sh kord nädalas või sagedamini 29%).
- Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaa noortega on mujal Eestis alkoholi tarvitajaid ligikaudu viiendiku võrra rohkem. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul on alkoholi tarvitanud noorte osakaal piirkondades vastavalt 56%, 47% ja 78% ning purju joonud noorte osakaal 42%, 29% ja 60%.

Narkootikumide tarvitamine (vt Lisa 2, tabelid 8–11)

Noortele esitati küsimusi narkootikumide tarvitamise kohta senise elu jooksul ning tarvitamise sageduse osas küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul (1 – mitte kordagi, 2 – harvem kui üks kord nädalas, 3 – üks kord nädalas, 4 – mitu korda nädalas, 5 – iga päev). 19–29-aastastelt uuriti lisaks, millises vanuses nad proovisid esmakordselt narkootikume ning kas nad on uimasteid süstinud.

Läbi nelja esimese küsitlusaasta on elu jooksul narkootikume tarvitanud noorte osakaal püsinud suhteliselt samal tasemel, vaid kahes täiskasvanud noorte grupis toimus oluline tõus 2005. aastal. 2015. aasta andmed näitavad hüppelist tarvitajate osakaalu tõusu kõikides vanuserühmades: oma elu jooksul on narkootikume (sh kanepit) tarvitanud 26% 14–15-, 47% 16–18-, 57% 19–24- ja 59% 25–29-aastastest. Võrreldes viie aasta eest kogutud andmetega on suurimad muutused toimunud 25–29- (+20%) ning 16–18-aastaste (+19%) hulgas (vt joonis 21).

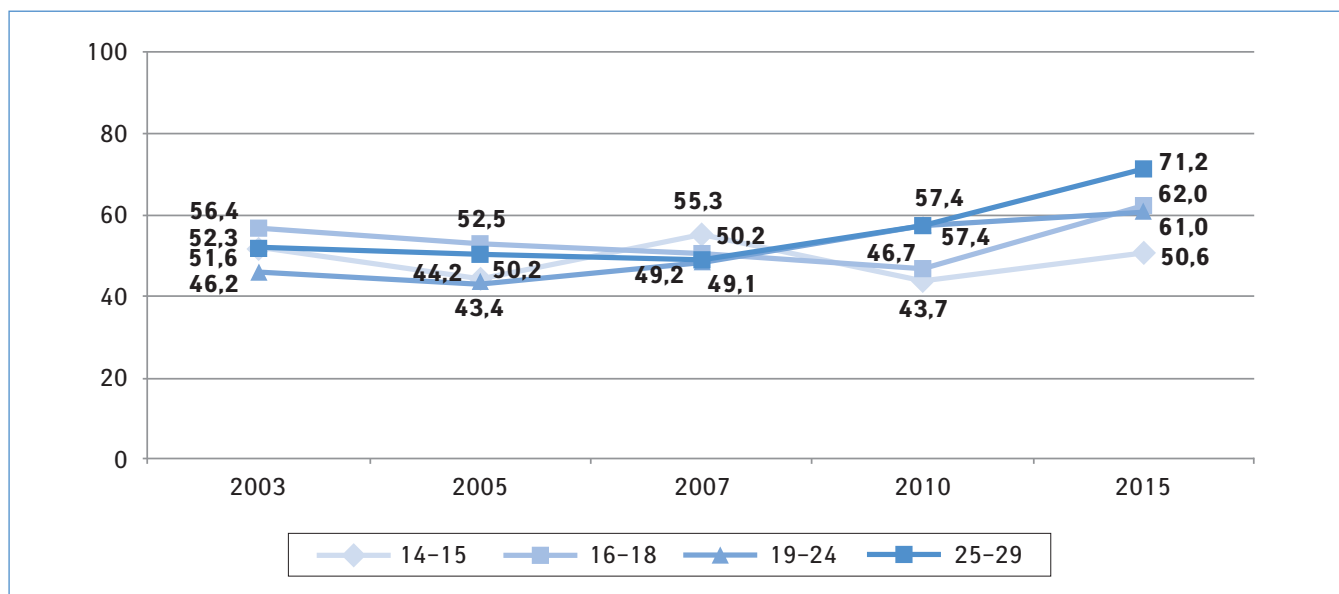
1% nii 19–24- kui 25–29-aastastest on narkootikume tarvitanud süstides. Ka 2010. aastal osales uuringus mõni protsent uimasteid süstimise teel manustanud noori.

Joonis 21. Noored, kes on elu jooksul tarvitanud narkootikume (sh kanepit); vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Kui neljal varasemal küsitlusaastal on elu jooksul narkootikume tarvitanud noortest ligikaudu pooled olnud korduvad tarvitajad, siis 2015. aastal on märgata korduvalt uimasteid pruukinud noorte osakaalu tõusu ning nad moodustavad tarvitajatest selgelt rohkem kui pooled. Vaid kõige nooremas grupis (14–15) on rohkem kui korra uimasteid tarvitanute osakaal püsinud läbi küsitlusaastate võrdväärsel tasemel (vt joonis 22).

- Võrreldes naistega on meeste hulgas rohkem noori, kes on elu jooksul narkootikume tarvitanud. Kooliealiste noorte hulgas on vastavad näitajad 34% ja 43%, täiskasvanud noorte grupis 48% ja 68%.
- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad 19–29-aastaste hulgas, eestlaste hulgas on kümnendiku võrra rohkem uimasteid pruukinud noori – 60%, muust rahvusest noorte näitaja 51%.
- Võrreldes linnas elavate noortega on maanoorte hulgas enam narkootikumidega kokku puutunuid. Oluline on erinevus 14–18-aastaste hulgas ning osakaalud vastavalt 37% ja 42%.
- Võrreldes kahe kõrgema haridustasemega on madalaima taseme (põhiharidus või alla selle, keskharidus omandamisel) esindajate hulgas elu jooksul narkootikume pruukinud noori olulisel määral rohkem – 77% (vs. 2. tase 57% ja 3. tase 55%).

Joonis 22. Noored, kes on elu jooksul mitmel korral narkootikume tarvitanud; vanuserühmades, 2003–2015 (% elu jooksul narkootikume tarvitanud noortest).

19–24-aastaste keskmine vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel on 17,3 ja vanemas grupis 18,4. Küsitlusaastate andmed näitavad, et esimene kokkupuude narkootikumidega toimub üha nooremas eas. Eriti paistab see silma 25–29-aastaste grupis: kui 2003. aastal oli keskmine vanus esmakordsel tarvitamisel 21,1, siis 2015. aastal 18,4. 19–24-aastaste puhul langes esmakordse tarvitamise vanus oluliselt 2005. aastal ning on sealt alates püsinud samaväärsel tasemel (vt tabel 21).

Tabel 21. 19–29-aastaste noorte keskmine vanus esmakordsel narkootikumide proovimisel (vanuserühmades, 2003–2015)

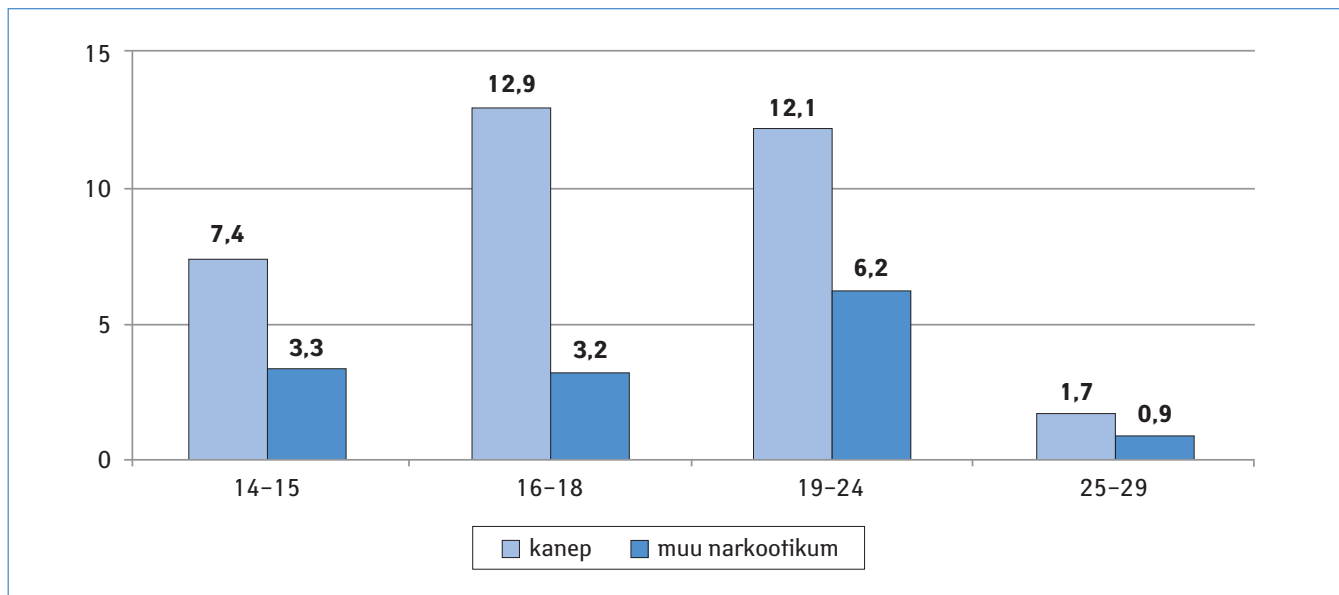
Aasta	19–24	25–29
2003	17,8	21,1
2005	17,1	19,4
2007	17,3	19,1
2010	17,2	18,7
2015	17,3	18,4

Kui vaadata kogu täiskasvanud noorte gruppi koos (keskmine vanus esmakordsel uimastite tarvitamisel 17,9), siis tulevad esile erinevused sugude ja haridustasemetega lõikes:

- Mehed on alustanud varem narkootikumide tarvitamisega – keskmine vanus 17,5, naiste keskmine vanus esmakordsel narkootikumide manustamisel on 18,3.
- Haridustaseme tõusuga suureneb vanus, millal esmakordselt tarvitati narkootikume. Keskmine vanus: 1. tase – 16,6, 2. tase – 17,8, 3. tase – 18,3. Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabel 15 (lk 24).

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul tarvitas narkootikume 9% 14–15-, 15% 16–18-, 13% 19–24- ja 6% 25–29-aastastest. Ka viimase nelja nädala jooksul tarvitajate osakaal on tõusnud. Võrrelda on võimalik 2010. aasta andmetega, mil küsitlusele eelnenud kuu jooksul tarvitas uimasteid ligi poole võrra vähem noori igas vanuserühmas: 5% 14–15-, 7% 16–18-, 7% 19–24- ja 3% 25–29-aastastest. 2015. aastal küsiti viimase nelja nädala andmeid eraldi kanepi ja muude narkootikumide kohta ning, nagu joonisel 23 on näha, on kanep kõige levinum narkootikum noorte hulgas.

- Võrreldes naistega on meeste hulgas rohkem kuu jooksul narkootikume tarvitanud noori. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul tarvitas narkootikume 15% 14–18-aastastest noormeestest ja 14% 19–29-aastastest meestest. Naiste hulgas on vastavates vanuserühmades näitajad 9% ja 5%.
- Ka eraldi kanepi tarvitamist vaadates ilmneb noormeeste-neidude erinevus. 14–18-aastastest noormeestest tarvitas küsitlusele eelnenud kuu jooksul kanepit 14% ja neidudest 8%. 19–29-aastaste puhul on vastavad näitajad 13% ja 4%.

Joonis 23. Noored, kes tarvitasid viimase 4 nädala jooksul kanepit ja muid narkootikume; vanuserühmades (%).

Kutsekooliõpilased

51% kutsekoolides õppivatest noortest on elu jooksul tarvitanud narkootikume, neist 34% on proovinud narkootikume ühel korral ning 66% on teinud seda mitmel korral. Nende näitajate poolest ei erine kutseõppurid üldhariduskoolide õpilastest.

- Võrreldes noormeestega on neidude hulgas vähem narkootikumidega kokku puutunud noori – vastavalt 56% ja 40%.
- Võrreldes eestlastega on muu rahvuse hulgas vähem noori, kes on elu jooksul narkootikume pruukinud, vastavalt 54% ja 44%.
- Piirkondadest eristub teistest Ida-Virumaa, kus kutsekooliõpilaste hulgas on vähem narkootikume proovinud noori – 32% vs. Harjumaal 57% ja mujal Eestis 51%.

Võrreldes 16–18-aastaste üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolides õppivate noorte hulgas enam küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul narkootikume tarvitanuid. Kutseõppuritest tarvitas sel perioodil uimasteid 22% (üldhariduskoolide õpilastest 15%). Eraldi kanepi ja muude narkootikumide tarvitamist vaadeldes ilmneb samuti kutse- ja üldhariduskoolide õpilaste erinevus. Kutseõppuritest tarvitas viimase nelja nädala jooksul kanepit 21% (üldhariduskoolide õpilastest 13%) ning muid narkootikume 6% (üldhariduskoolide õpilastest 3%).

- Ka kutsekoolis õppivate noorte puhul ilmneb sugudevaheline erinevus. Noormeestest tarvitas narkootikume küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul 25% ja neidudest 15%.
- Kanepi tarvitajaid on noormeeste hulgas rohkem – 23%, neidudest tarvitas kanepit viimase kuu jooksul 14%.

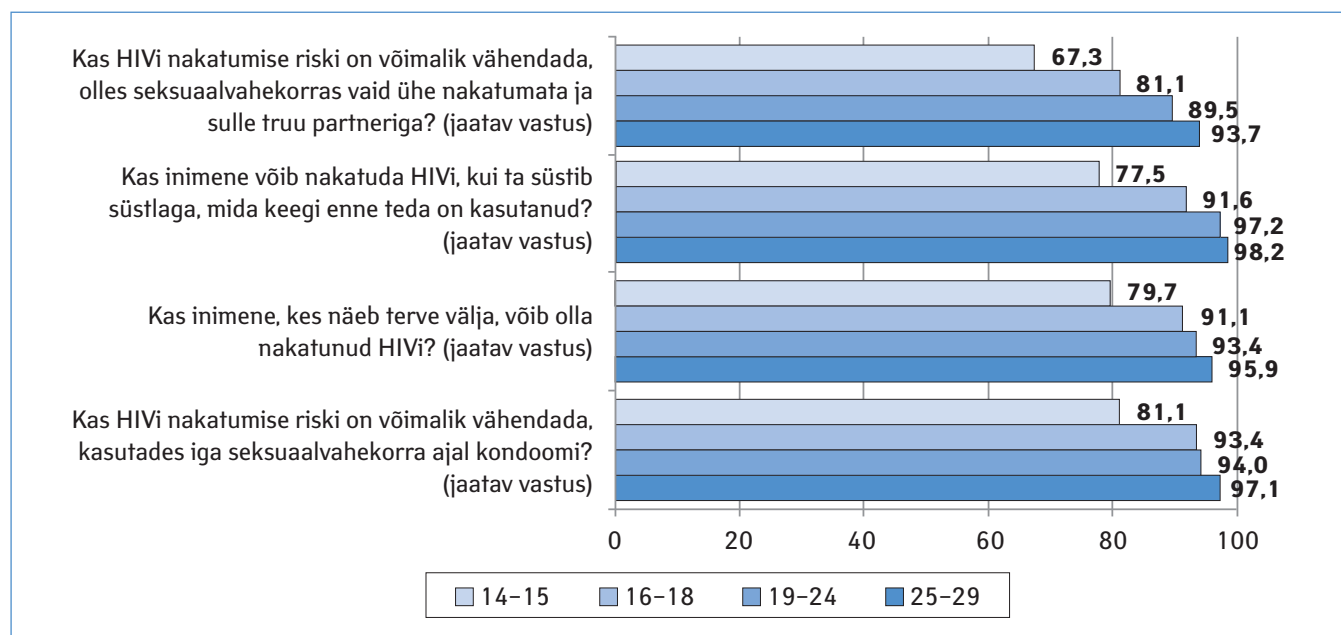
4. HIV-NAKKUSE LEVIKUTEEDE JA SEKSUAALSEL TEEL LEVIVATE INFEKTSIOONIDE VÄLTIMISEGA SEOTUD TEADMISED

4.1. Teadmised HIV-nakkuse levikuteedest (vt Lisa 2, tabel 12)

Õpilastelt uuriti esmalt, kas nad teavad, mis on HIV. 25% 14–15- ja 42% 16–18-aastastest teavad oma hinnangul hästi ning 70% 14–15- ja 56% 16–18-aastastest teavad umbes, mis on HIV.

Noorte teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest hinnati nelja küsimuse põhjal (vt joonis 24), millele oli võimalik vastata „jah“, „ei“ ja „ei oska öelda“. Indikaator väljendab nende noorte osakaalu, kes oskasid vastata õigesti (jaatavalt) kõigile neljale küsimusele korraga ehk omavad korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest.

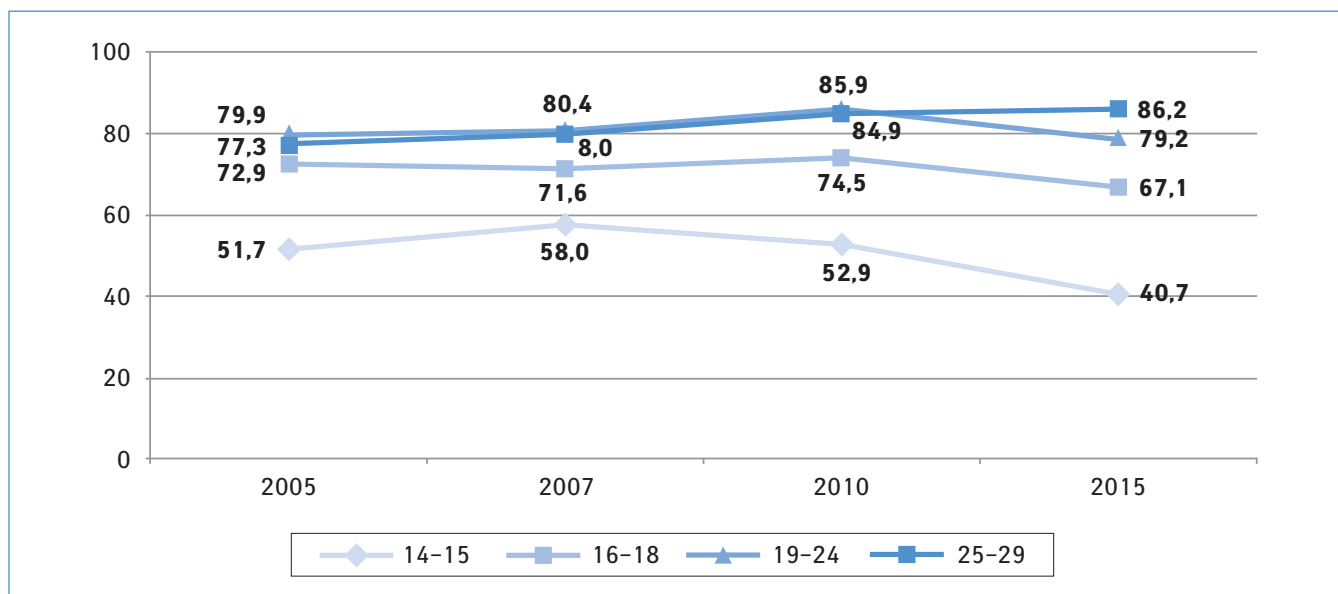
Sarnaselt varasemate aastatega on noored kõige enam kursis sellega, et süstides eelnevalt kasutatud süstlaga, võib ka ise nakatuda HIVi ning et nakatumise riski on võimalik vähendada, kui kasutada iga seksuaalvahekorra ajal kondoomi. Veidi vähem teatakse, et HIVi nakatumise riski on võimalik vähendada, olles vahekorras ühe truud nakatumata partneriga (vt joonis 24).

Joonis 24. Noored, kes on õigesti vastanud HIV-nakkuse levikuteedega seotud küsimustele; vanuserühmades (%).

Vastavalt indikaatorile vanuse suurenedes kasvab HIV-nakkuse levikuteedest korrektsete teadmistega noorte osakaal – korraga vastas neljale küsimusele õigesti 41% 14–15-, 67% 16–18-, 79% 19–24- ja 86% 25–29-aastastest. Võrreldes viis aastat tagasi läbi viidud uuringuga on teadmiste tase üldiselt langenud olulisel määral, vaid vanimas grupis püsib see samal tasemel 2010. aastaga (vt joonis 25).

- Rahvusega seotud erinevus tuleb esile 19–29-aastaste hulgas, kus eestlastel on võrreldes muust rahvusest noortega kõrgem teadmiste tase – vastavalt 76% ja 85%.
- Võrreldes kahe madalama haridustasemega on kõrgema haridusega noorte teadmised HIV-nakkuse levikuteedest paremad. Indikaatori väärtus 1. taseme noortel 73%, 2. tasemega noortel 77% ja 3. tasemega noortel 89%. Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Joonis 25. Noored, kellel on korrektsed teadmised HIV-nakkuse levikuteedest; vanuserühmades, 2005–2015 (%).

Õpilaste hulgas, kes enda hinnangul teavad hästi, mis on HIV, on rohkem korrektsete teadmistega noori – 57% 14–15- ja 75% 16–18-aastastest. Õpilaste hulgas, kes ei tea või umbes teavad, mis on HIV, on indikaatori väärtused vanuserühmades vastavalt 35% ja 61%.

Kutsekooliõpilased

Nii nagu üldhariduskoolide õpilased, teavad ka kutsekoolide õpilased kõige enam, et süstides kellegi teise poolt kasutatud süstlaga, võib ka ise nakatuda HIVi (91% on kursis sellega) ning kasutades iga seksuaalvahekorra ajal kondoomi, on võimalik vähendada nakatumise riski (89%). 84% teab, et terve väljanägemisega inimene võib olla viirusekandja ning 72% on teadlik, et olles vahekorras vaid ühe nakatumata ja truu partneriga, saab vähendada HIVi nakatumise riski.

Vastavalt indikaatorile omab korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest 56% kutsekooliõpilastest ning see näitaja on oluliselt madalam võrreldes 16–18-aastaste üldhariduskoolide õpilastega (67%).

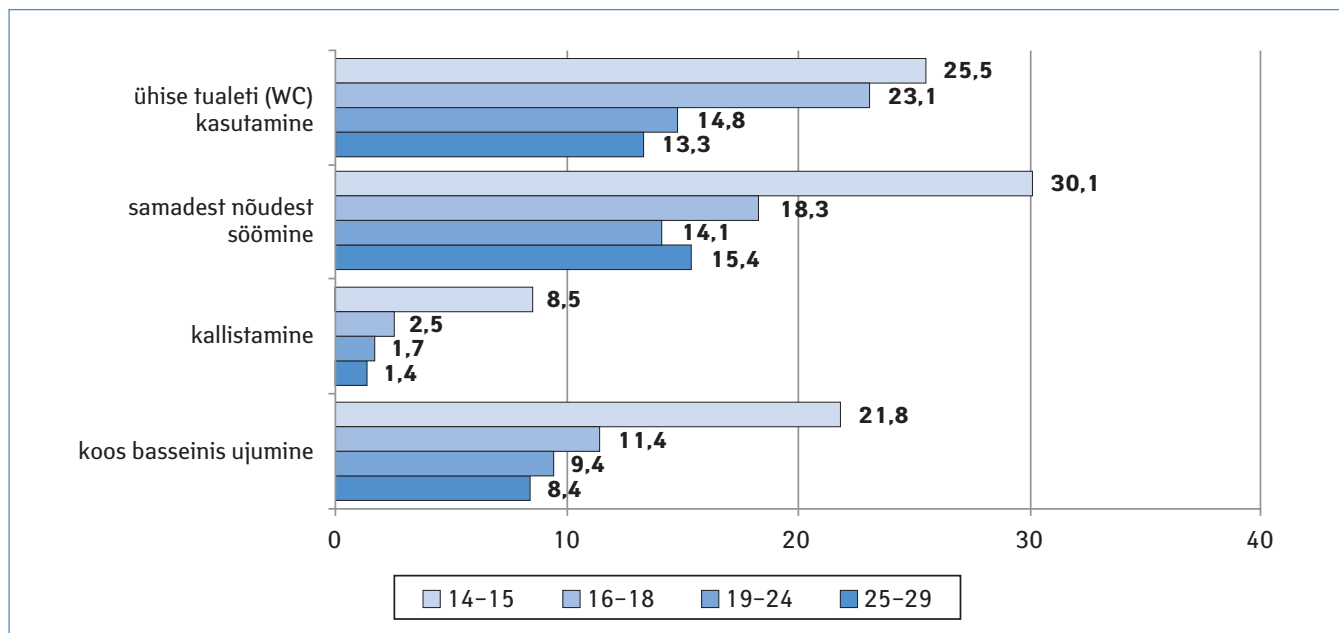
4.2. Arusaamad HIV-nakkuse levikust olmekontaktide kaudu

(vt Lisa 2, tabel 13)

Et saada ülevaade, kuivõrd on noorte hulgas levinud ekslikud arusaamad HIVi edasikandumisest olmekontaktide kaudu, esitati uuringus osalejatele neli väidet erinevate igapäevaelu situatsioonide kohta:

- ujudes basseinis koos HIVi nakatunud inimesega, võib ka ise nakatuda;
- kallistades HIVi nakatunud inimest, võib ka ise nakatuda;
- süües samadest toidunõudest HIVi nakatunud inimesega, võib ka ise nakatuda;
- kasutades HIVi nakatunud inimestega ühist tualetti (WC), võib ka ise nakatuda.

Nimetatud väidetele oli võimalik anda hinnang 5-pallisel skaalal (1 – täiesti nõus, 2 – pigem nõus, 3 – pigem ei ole nõus, 4 – üldse ei ole nõus, 5 – ei oska öelda). Joonisel 26 on näidatud noorte osakaal, kes on nõustunud nimetatud väidetega ehk omavad ekslikke arusaamu viiruse levikust olmekontaktide kaudu kokkupuutel HIVi nakatunud inimestega. Jooniselt on näha, et vanuse kasvades ekslike arusaamadega noorte osakaal väheneb. Uuritud situatsioonide puhul ilmneb, et kõige enam on levinud väärarvamus, mille kohaselt on võimalik HIVi nakatuda, kasutades viirusekandajaga ühist tualetti ning süües samadest nõudest. Kõige vähem on aga noorte hulgas neid, kes nõustuvad sellega, et HIVi on võimalik nakatuda, kallistades HIViga inimest (vt joonis 26).

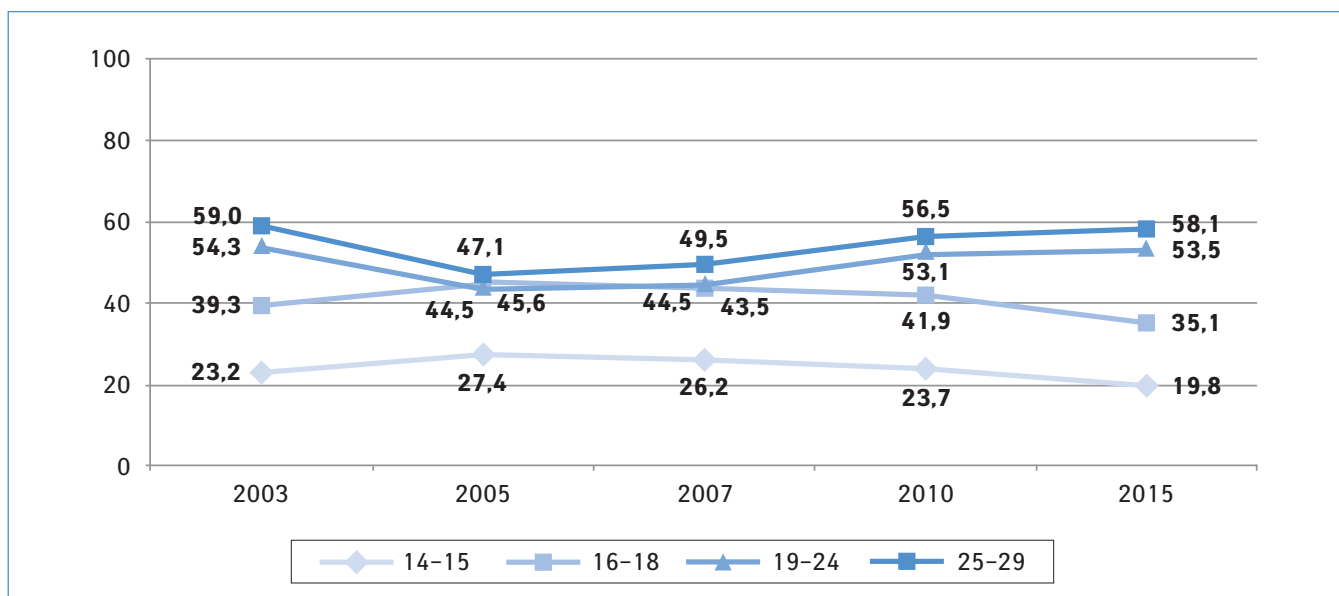

Joonis 26. Noored, kes nõustuvad, et olmekontaktide kaudu on võimalik nakatuda HIVi; vanuserühmades (%).

Sarnaselt HIVi levikuteedega seotud teadmistega arutati ka antud juhul indikaator, mis väljendab noorte hulka, kes ei oma valearusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu. Indikaatori arvutamisel on võetud arvesse need noored, kes ei nõustunud ühegi valearusaamaga (vastused „pigem ei ole nõus“ ja „üldse ei ole nõus“).

Nii nagu iga väite puhul eraldi, ilmneb ka indikaatori osas trend, mille kohaselt suureneb vanusega nende noorte osakaal, kes ei oma valearusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu: 20% 14–15-, 35% 16–18-, 54% 19–24- ja 58% 25–29-aastastest. Õpilaste hulgas erinevad statistiliselt oluliselt kaks vanuserühma. Jälgides indikaatorit küsitlusaastate jooksul, võib alates 2005. aastast märgata õpilaste andmetes langustrendi – 14–15-aastaste grupis erineb 2015. aasta näitaja oluliselt kümne aasta tagusest näitajast, 16–18-aastaste puhul on statistiliselt oluline langus toimunud võrreldes 2010. aastaga. Seevastu 19–29-aastaste puhul on aasta-aastalt suurenenud nende noorte osakaal, kes ei oma ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu. Statistiliselt oluline tõus toimus 2010. aastal (vt joonis 27).

- Nii 14–18- kui 19–29-aastaste noorte puhul tuleb esile, et võrreldes muust rahvusest noortega, on eestlaste hulgas rohkem neid, kellel ei ole ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu – vanuserühmades vastavalt 21% vs. 31% ja 39% vs. 61%.
- Elukoha tüübi alusel tuleb oluline erinevus esile õpilaste hulgas. Kui maanoorte seas on indikaatori näitaja 34%, siis linnanoores hulgas 26%.
- Ka piirkondlik erinevus tuleb esile õpilaste hulgas. Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaa noortega on mujal Eestis oluliselt rohkem noori, kes on vabad väärarusaamadest viiruse levikust igapäevaelu kontaktide kaudu – indikaatori näitaja vastavalt 26% ja 23% vs. 33%.
- 19–29-aastaste hulgas ilmneb oluline seos haridustasemega. Haridustaseme tõusuga suureneb noorte hulk, kellel puuduvad valearusaamad viiruse levikust olmesituatsioonides. Kui madalaima haridustasemega noorte hulgas on selliseid 33% jagu, siis keskmise tasemega noorte seas 47% ja kõrgeima haridustasemega noorte näitaja on 67%. Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Joonis 27. Noored, kellel ei ole ekslikke arusaamu HIV-nakkuse levikust olmekontaktide kaudu; vanuserühmades, 2003–2015.

Kutsekooliõpilased

Sarnaselt üldhariduskoolide õpilastele on ka kutseõppurite hulgas enam levinud valearusaamad, et HIVi on võimalik nakatuda kasutades viirusekandjaga ühist tualetti (28%) ning süües samadest toidunõudest (27%). Kõige vähem on neid, kelle arvamuse kohaselt on võimalik nakatuda kallistades HIV-positiivse inimesega (7%). 17% peab võimalikuks nakatuda HIVi koos viirusekandjaga basseinis ujudes. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on toodud näitajad statistiliselt kõrgemad. Indikaator näitab seda, et kutseõppurite hulgas on vähem noori, kellel ei ole ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu – 22%, üldhariduskoolide õpilaste hulgas 35%.

4.3. HIVi ja AIDSiga seotud uskumused

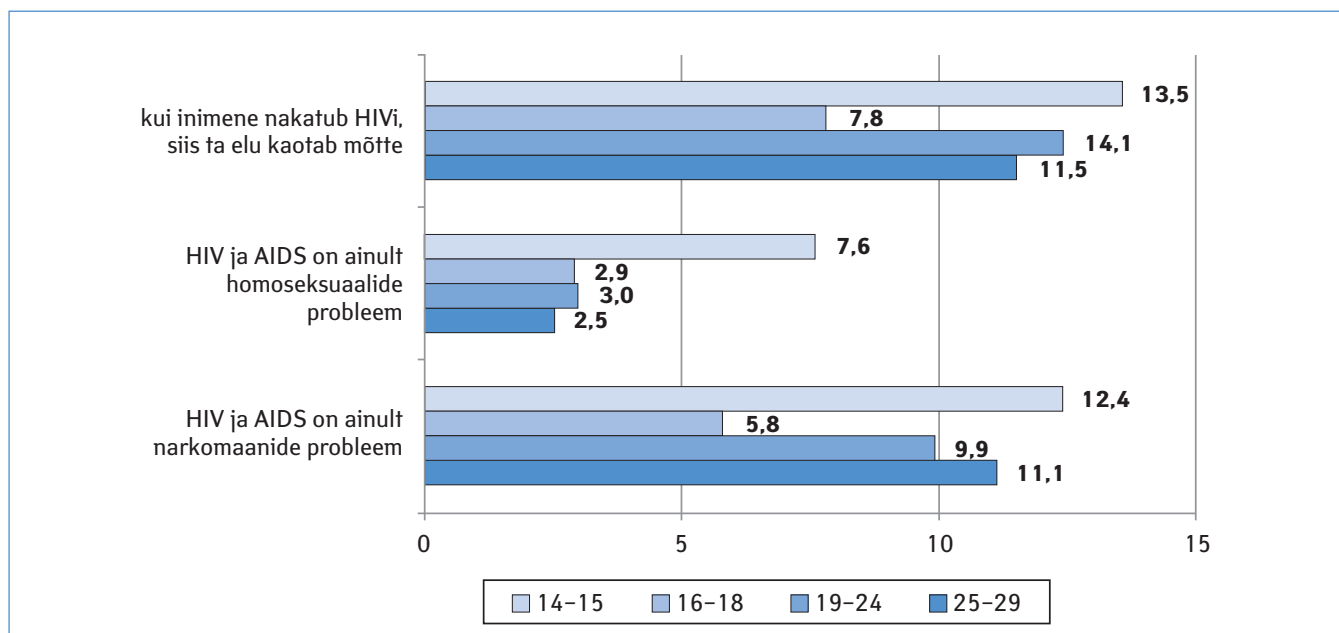
Uuringu käigus küsiti noorte hinnanguid kolme HIVi ja AIDSiga seotud uskumuse kohta:

- HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem;
- HIV ja AIDS on ainult homoseksuaalide probleem;
- kui inimene nakatub HIVi, siis ta elu kaotab mõtte.

Need uskumused ei ole seotud küll otseselt teadmistega, kuid võivad mõjutada suhtumist HIVi nakatunud inimestesse ning noorte endi riskikäitumist. Ka nendele väidetele oli võimalik anda hinnang 5-pallisel skaalal (1 – täiesti nõus, 2 – pigem nõus, 3 – pigem ei ole nõus, 4 – üldse ei ole nõus, 5 – ei oska öelda). Järgnevalt vaadeldakse neid noori, kes olid nõus uskumusi väljendavate väidetega (vastused „täiesti nõus“ ja „pigem nõus“).

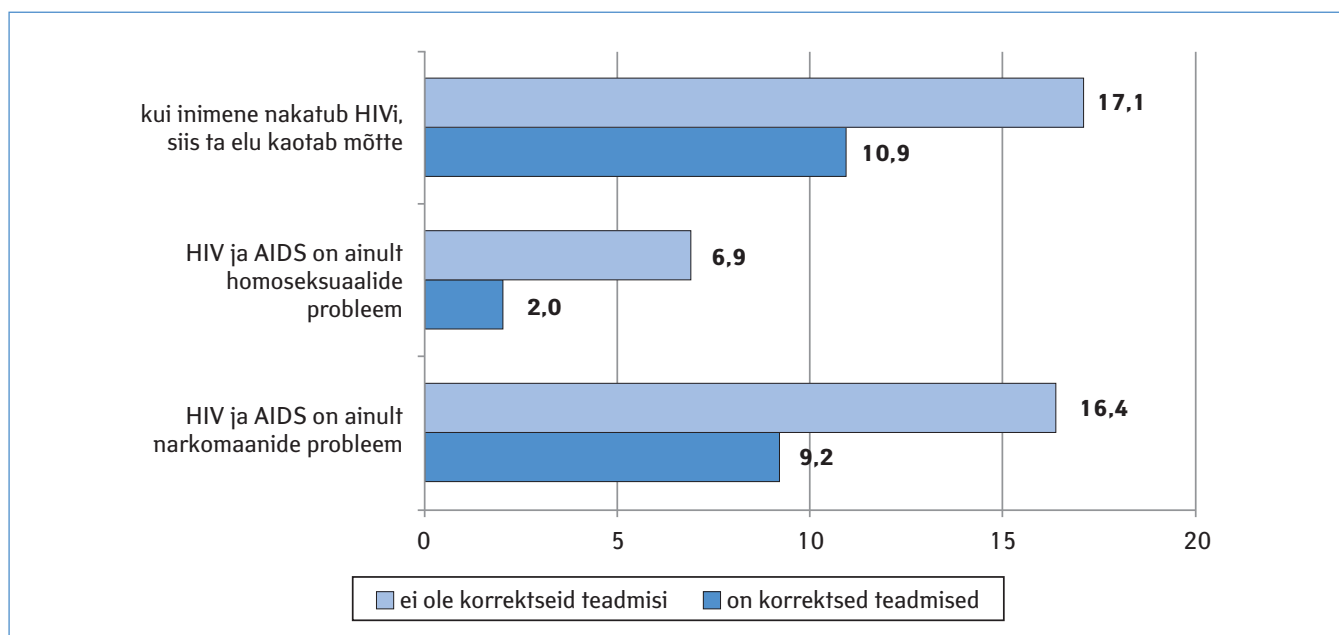
Üldiselt võib öelda, et nimetatud uskumused ei ole ulatuslikult levinud, kõige vähem 16–18-aastaste hulgas. Kõige enam usutakse, et inimese elu kaotab mõtte HIVi nakatumisel – nii arvab umbes kümnendik noortest. Vähem seostatakse HIVi ja AIDSi homoseksuaalsete inimestega – vähem kui kümnendik noortest leiab, et see on ainult homoseksuaalide probleem (vt joonis 28).

- Sotsiaal-demograafilistes gruppides andmete analüüsist võib tuua esile piirkondliku erinevuse HIVi ja AIDSi ning narkomaania seose kohta. Võrreldes ülejäänud Eestiga on Ida-Virumaal rohkem noori, kes peavad HIVi ja AIDSi ainult narkomaanide probleemiks. Taoline erinevus tuleb esile mõlemas vanuserühmas. Kui Ida-Virumaa 14–18-aastastest noortest nõustub selle väitega 25% ja 19–29-aastastest 21%, siis mujal Eestis on selliseid noori kümnendik või vähem (14–18-aastased: Harjumaa – 8%, muu Eesti – 5%; 19–29-aastased: Harjumaa – 10%, muu Eesti – 9%).

Joonis 28. Noored, kes nõustuvad HIVi ja AIDSiga seotud uskumustega; vanuserühmades (%).

19–29-aastaste grupis tuleb selgelt esile seos korrektsete teadmiste ja uskumuste vahel. Noorte hulgas, kellel on korrektsed teadmised HIV-nakkuse levikuteedest, on vähem neid, kes nõustuvad HIVi ja AIDSiga seotud uskumustega (vt joonis 29).

Joonis 29. 19–29-aastased noored, kes nõustuvad HIVi ja AIDSiga seotud uskumustega, võrdluses HIVi levikuteedega seotud korrektsete teadmistega (%).

Kutsekooliõpilased

17% kutsekoolides õppivatest noortest usub, et HIVi nakatumisel kaob inimese elul mõte, 15% peab HIVi ja AIDSi ainult narkomaanide ning 7% ainult homoseksuaalide probleemiks. Üldhariduskoolide 16–18-aastaste õpilaste hulgas on HIVi ja AIDSiga seotud uskumused vähem levinud, nendega nõustujaid on poole võrra vähem (vrd joonis 28, vanuserühm 16–18).

4.4. Teadmised seksuaalsel teel levivate infektsioonide vältimise meetoditest (vt Lisa 2, tabel 14)

Selgitamaks, millised on noorte teadmised seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) vältimisest, esitati vastamiseks neli meetodit: rasestumisvastased tabletid (pillid), kondoom, katkestatud seksuaalvahekord, emakasisene spiraal. Vastata oli võimalik kas „jah“, „ei“ või „ei tea“. Nimetatud meetoditest aitab nakatumist vältida kondoomi kasutamine. Ka siin arutati välja indikaator, mis väljendab nende noorte osakaalu, kes oskasid vastata õigesti korruga kõigi meetodite osas ehk omavad korrektseid teadmisi STLId vältimise meetoditest.

Üle 90% noortest on kursis sellega, et kondoomi kasutamine aitab vältida STLIdesse nakatumist. 19–29-aastaste puhul on samasugusel tasemel ka teadmine, et rasestumisvastased tabletid ja katkestatud seksuaalvahekord ei hoia ära STLIdesse nakatumisest. Õpilaste hulgas on aga õigesti vastanud nende meetodite osas juba oluliselt vähem. Kõige enam tekitab noorte seas segadust emakasisene spiraal, selle meetodi puhul õigesti vastanud (ei kaitse STLI vastu) on kõige vähem. Samas on suur nende osakaal, kes ei tea, kas see aitab nakatumist vältida või mitte: 14–15-aastastest rohkem kui pooled, 16–18-aastastest kolmandik, 19–24-aastastest ligi viiendik ning 25–29-aastastest ligi kümnendik (vt tabel 22).

Tabel 22. Noorte vastused STLId vältimise meetoditega seotud küsimustele (kas vastavad meetodid aitavad vältida STLIdesse nakatumist) vanuserühmades (%)

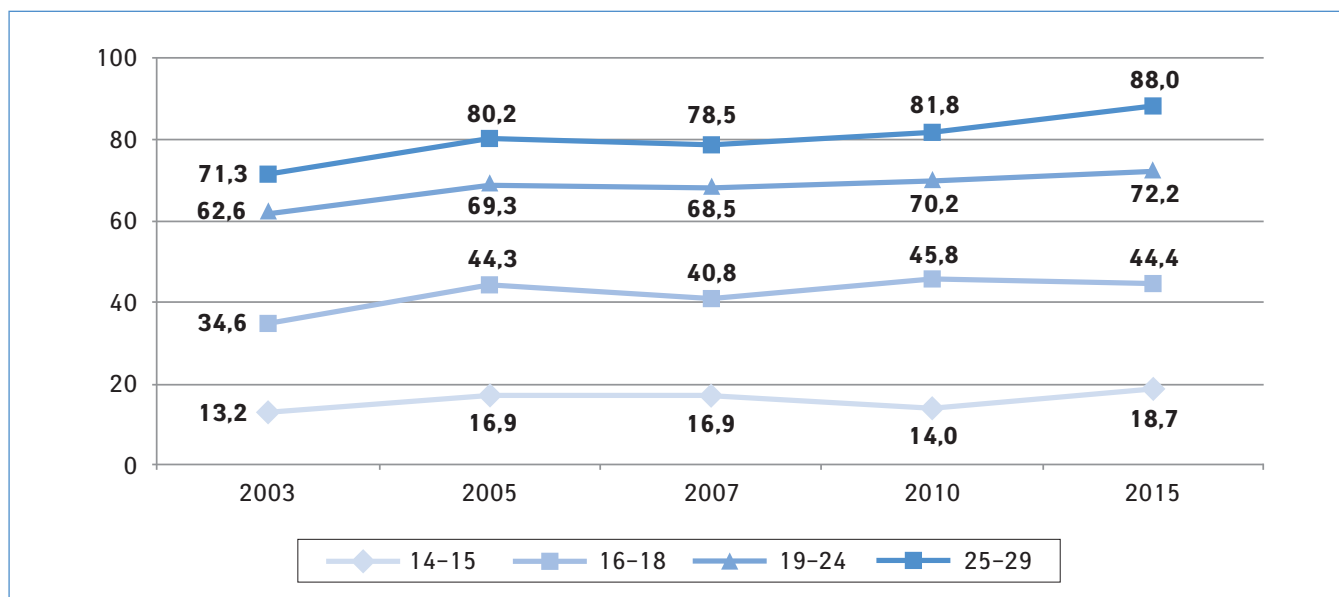
Meetod	14–15			16–18			19–24			25–29		
	jah	ei	ei tea	jah	ei	ei tea	jah	ei	ei tea	jah	ei	ei tea
Kondoom	90,7*	2,5	6,8	96,4	1,6	2,1	95,3	3,4	1,3	97,5	1,6	0,9
Rasestumisvastased tabletid	11,2	64,0	24,8	4,2	88,4	7,4	1,3	94,0	4,7	0,5	97,5	2,0
Katkestatud seksuaalvahekord	7,8	53,2	39,0	5,9	78,1	16,0	1,3	90,6	8,1	1,8	94,6	3,6
Emakasisene spiraal	11,6	28,5	59,9	13,0	54,7	32,3	4,7	77,0	18,3	1,1	92,7	6,2

* tumeda taustaga on märgitud õige vastus

Kui vaadelda kõiki meetodeid koos, siis korruga nende osas õigeid vastuseid andnud noori on oluliselt vähem kui iga meetodi puhul eraldi. Vanusega teadmiste tase tõuseb: kui 14–15-aastaste hulgas on korrektsed teadmised antud teemal ligi 20%-l, siis vanimate seas ligi 90%-l. Üldiselt on küsitlusaastate jooksul teadmised püsinud samal tasemel. Statistiliselt oluline tõus on toimunud 2005. aastal võrreldes 2003. aastaga. 25–29-aastaste puhul on oluline teadmiste taseme tõus toimunud ka 2015. aastal, mil korrektseid teadmisi STLId vältimise meetoditest omab 88% selles vanuses noortest – see on statistiliselt oluliselt kõrgem näitaja võrreldes kõigi varasemate uuringutega (vt joonis 30).

- Sooga seotud erinevus teadmistes ilmneb nii õpilaste kui täiskasvanud noorte hulgas – võrreldes meestega on naiste teadmiste tase oluliselt kõrgem (14–18: vastavalt 30% ja 39%; 19–29: vastavalt 75% ja 85%).
- Võrreldes muust rahvusest noortega on eestlaste hulgas rohkem neid, kellel on korrektsed teadmised STLId vältimise meetoditest (14–18: vastavalt 25% ja 37%; 19–29: vastavalt 73% ja 82%).
- Asula tüübiga seotud erinevused ilmnevad 14–18-aastaste hulgas – võrreldes linnanoortega on maaelanike seas korrektsete teadmistega noori rohkem, vastavalt 31% ja 39%.

- Ka piirkondlikud erinevused ilmnevad vaid õpilaste hulgas. Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaaga on mujal elavate noorte teadmised STLIde vältimise meetoditest paremad, indikaatori väärtus vastavalt 31%, 28% vs. 38%.
- 19–29-aastaste kõrgharidust omandavate või omavate noorte teadmised on paremad (indikaatori väärtus 86%) võrreldes kahe madalama haridustasemega noortega (1. tase – 66% ja 2. tase – 76%).

Joonis 30. Noored, kellel on korrektsed teadmised STLIde vältimise meetoditest; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Kutsekooliõpilased

96% kutsekooliõppuritest teavad, et kondoomi kasutamine aitab vältida nakatumist STLIdesse. Sarnaselt üldhariduskoolide õpilastega on ka kutsekoolis õppijate hulgas ülejäänud meetodite osas õigesti vastanud märgatavalt vähem ning suurim on teadmatust seoses emakasisese spiraaliga (vt tabel 23). Kui kondoomi ja emakasisest spiraali puudutavalt on üld- ja kutsekoolide õpilaste teadmiste tase samaväärne, siis rasestumisvastaste tablettide ning katkestatud seksuaalvahekorraga seonduvalt on üldhariduskoolide õpilaste hulgas enam õigesti vastanud (vrd tabel 22, vanuserühm 16–18 ja tabel 23). Korraga vastab õigesti kõigi nelja meetodi osas ehk omab korrektseid teadmisi 37% kutsekoolide õpilastest, mis on statistiliselt olulisel määral väiksem näitaja võrreldes üldhariduskoolide õpilastega (44%).

Tabel 23. Kutsekooliõpilaste vastused STLIde vältimise meetoditega seotud küsimustele (kas vastavad meetodid aitavad vältida STLIdesse nakatumist) (%)

Meetod	16–18		
	Jah	Ei	Ei tea
Kondoom	95,6*	2,4	2,0
Rasestumisvastased tabletid	8,1	76,4	15,4
Katkestatud seksuaalvahekord	7,9	66,6	25,6
Emakasisene spiraal	14,5	48,9	36,7

* tumeda taustaga on märgitud õige vastus

4.5. Koolitundides käsitletud teemad (vt Lisa 2, tabelid 15–23)

Koolinoortelt uuriti, kui põhjalikult on koolis inimeseõpetuse või mõnes muus tunnis räägitud erinevatel seksuaalelu ja narkootikumide tarvitamisega seotud teemadel (vt tabel 24). Ankeedile vastajatel oli võimalik anda hinnang 3-pallisel skaalal: 1 – jah, põhjalikult, 2 – jah, mõningal määral, 3 – üldse mitte. Järgnevalt kajastatakse teemade põhjalikku käsitlemist, täpsemad andmed on näidatud raporti Lisas 2, tabelites 15 kuni 23.

Sarnaselt varasematele aastatele on noorte hinnangul kõige rohkem leidnud käsitlemist murdeeaga seotud teema – üle 70% nii 14–15- kui 16–18-aastastest hindab, et seda teemat on käsitletud põhjalikult. 14–15-aastaste puhul järgneb nimetatud teemale narkootikumidega seotud temaatika – 77% leiab, et põhjalikult käsitleti narkootikumide kahjulikkuse ning 63%, et narkootikumidest keeldumise teemat. 16–18-aastaste õpilaste hinnangul on lisaks murdeele põhjalikumalt räägitud ka narkootikumide kahjulikkusest (69% on hinnanud käsitlust põhjalikuks) ning kondoomide kasutamise vajalikkusest (67%). Kõige vähem põhjalikku käsitlust on leidnud kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumisega seotud teema – neljandik 14–15- ning kolmandik 16–18-aastastest väidab, et sellest teemast räägiti koolis põhjalikult. Samuti on vähem räägitud HIVist ja AIDSist ning STLIdest (vt tabel 24).

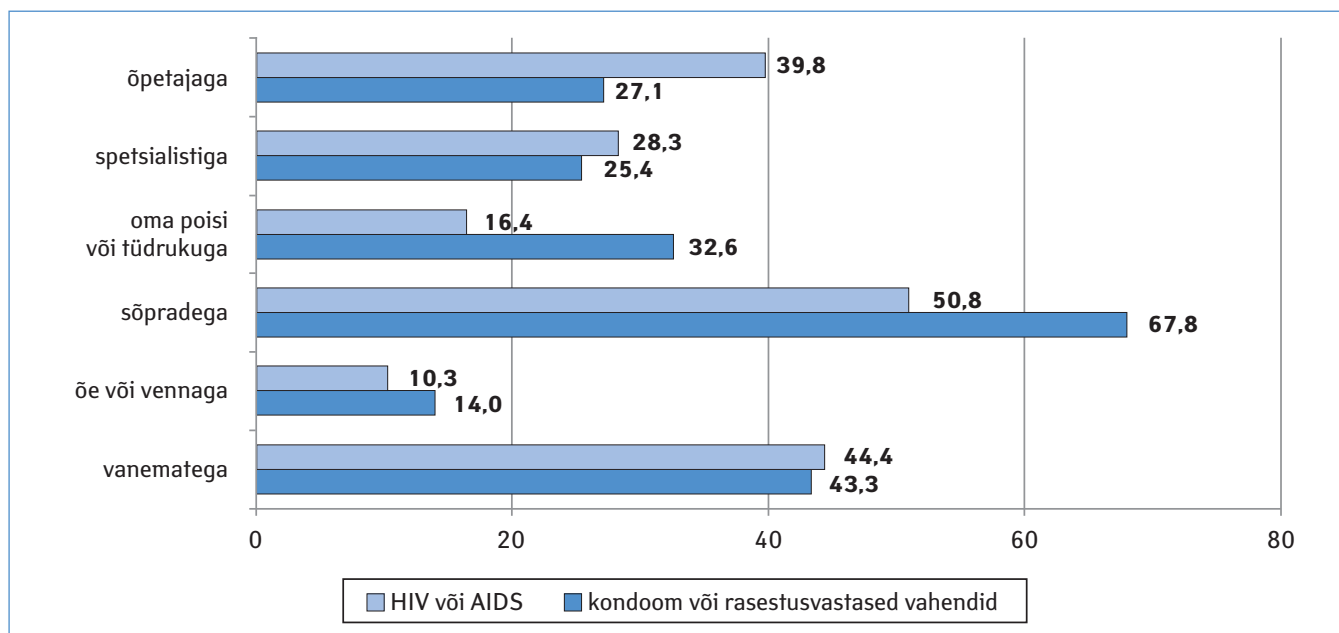
Kui võrrelda 2003. aastal valitsenud olukorraga, siis on valdavalt läbi küsitlusaastate teemade käsitlemise põhjalikkus suurenenud või püsinud samal tasemel. Vaid ühe valdkonna osas – HIV ja AIDS – on teema käsitlemine kaotanud aktuaalsuse. 2015. aastal on võrreldes 2003. aastaga mõlemas kooliõpilaste vanuserühmas oluliselt vähem neid, kes hindavad sellest teemast koolitundides rääkimist põhjalikuks, langustrend ilmneb alates 2007. aastast (vt tabel 24).

Tabel 24. Üldhariduskoolide õpilaste hinnangul koolis põhjalikult käsitletud teemad vanuserühmades, 2003–2015 (%)

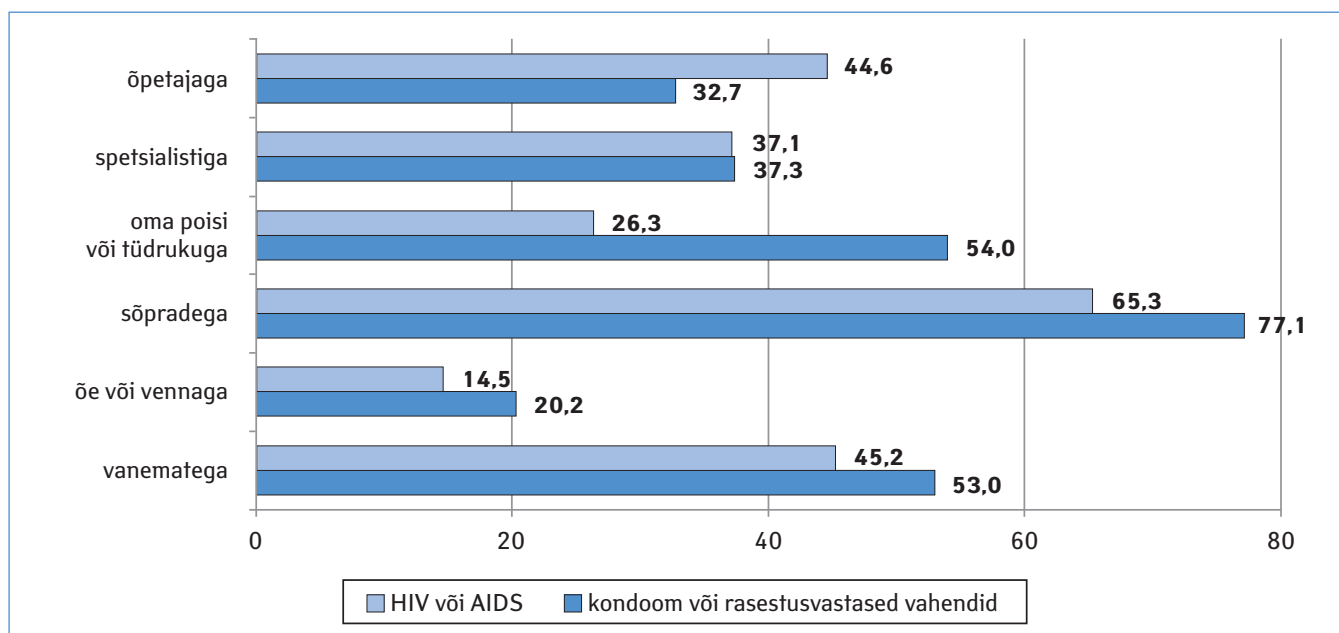
Teema	14–15					16–18				
	2003	2005	2007	2010	2015	2003	2005	2007	2010	2015
Murdeiga ja muutused murdeas	62,5	72,4	79,9	72,8	76,8	61,4	71,2	75,6	67,2	73,1
Meeste ja naiste vahelised suhted	39,3	47,6	49,1	47,8	50,9	36,3	48,1	52,4	46,6	52,6
Rasedusest hoidumine	-	-	-	-	40,8	-	-	-	-	64,7
HIV ja AIDS	39,0	49,2	44,4	40,2	26,6	47,7	59,6	55,3	46,7	42,1
Seksuaalsel teel levivad nakkused	24,6	38,5	33,6	43,5	35,7	29,7	49,8	43,6	47,3	51,8
Kondoomi kasutamise vajalikkus	44,3	45,0	52,2	49,5	47,3	58,4	57,9	64,6	61,6	67,3
Kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine	-	-	-	-	23,9	-	-	-	-	34,4
Narkootikumide kahjulikkus	69,3	73,1	66,9	73,4	77,3	71,4	69,9	65,3	64,4	68,8
Narkootikumidest keeldumine	59,8	56,4	53,8	51,0	63,3	55,2	49,5	49,3	42,3	52,1

Lisaks uuriti kooliõpilastelt, kellega nad on rääkinud kondoomist või rasestumisvastastest vahenditest ning HIVist ja AIDSist. Kõige sagedamini on nendel teemadel vesteldud oma sõpradega. Kondoomist ja rasestumisvastastest vahenditest on enam räägitud ka vanemate ja oma poisi või tüdrukuga, HIVist ja AIDSist aga vanemate ja õpetajaga (vt joonis 31 ja 32).

Enam on räägitud kondoomist ja rasestumisvastastest vahenditest, vaid õpetajaga on rohkem räägitud HIVi ja AIDSi teemal ning spetsialistidega rääkijate osakaalud on mõlema teema puhul võrdväärsed. Üldiselt on vanemate õpilaste hulgas rohkem neid, kes on nimetatud teemadel oma tutvusringkonda kuuluvate inimestega vestelnud, vaid HIVi ja AIDSi teemal oma vanemate ning õpetajaga rääkijate puhul ei ilmne statistiliselt olulist vanuselist erinevust (vrd joonis 31 ja 32).

Joonis 31. 14-15-aastased üldhariduskoolide õpilased, kes on oma tuttavaga rääkinud kondoomist või rasestusvastastest vahenditest ja HIVist või AIDSist (%).

Joonis 32. 16-18-aastased üldhariduskoolide õpilased, kes on oma tuttavaga rääkinud kondoomist või rasestusvastastest vahenditest ja HIVist või AIDSist (%).

Kutsekooliõpilased

Kutsekoolides õppivate noorte hinnangul on kõige põhjalikumalt koolitundides käsitletud narkootikumide kahjulikkuse ja kondoomide kasutamise vajalikkuse teemat. Mõlemal juhul väidab rohkem kui 70%, et neile on antud teemadel koolis põhjalikult räägitud. Vähem on kajastamist leidnud kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumise teema, 40% kutsekooliõpilastest peab selle teema käsitlemist põhjalikuks (vt tabel 25).

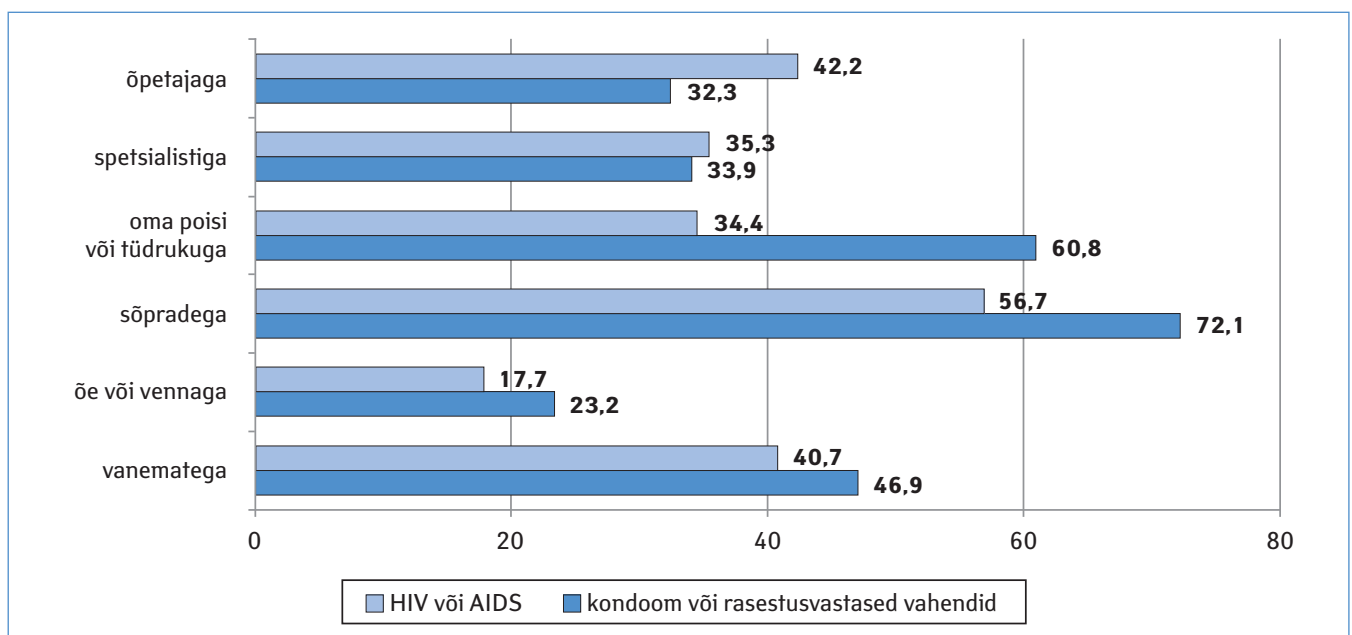
Võrreldes üldhariduskoolide 16-18-aastaste õpilastega on kutsekoolinoortele vähem põhjalikult räägitud murdeeaga seotud teemal ning põhjalikumalt on käsitletud järgmised valdkonnad: HIV ja AIDS, STLid, kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine, narkootikumidest keeldumine (vrd tabel 24, vanuserühm 16-18 ja tabel 25).

Tabel 25. Kutsekooliõpilaste hinnangul koolis põhjalikult käsitletud teemad (%)

Teema	2015
Murdeiga ja muutused murdeeas	63,3
Meeste ja naiste vahelised suhted	55,8
Rasedusest hoidumine	64,5
HIV ja AIDS	50,0
Seksuaalsel teel levivad nakkused	57,0
Kondoomi kasutamise vajalikkus	71,0
Kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine	40,7
Narkootikumide kahjulikkus	72,6
Narkootikumidest keeldumine	58,0

Rääkides HIVist või AIDSist ja kondoomist või rasestumisvastastest vahenditest on sarnaselt üldhariduskoolide õpilastega ka kutsekoolides õppijate hulgas kõige sagedamini vestluspartneriks sõbrad, kellele järgnevad vanemad ning oma poiss või tüdruk. Samuti on enam neid, kes on rääkinud tuttavatega kondoomist või rasestumisvastastest vahenditest, õpetajaga on rohkem räägitud HIVist või AIDSist (vt joonis 33).

Kui võrrelda üldharidus- ja kutsekoolide õpilasi omavahel, siis paistab silma, et kutseõppurite hulgas on vähem noori, kes on rääkinud nimetatud teemadel sõpradega ning rohkem neid, kes on vestelnud oma poisi või tüdrukuga (vrd joonis 32, vanuserühm 16–18, ja joonis 33).

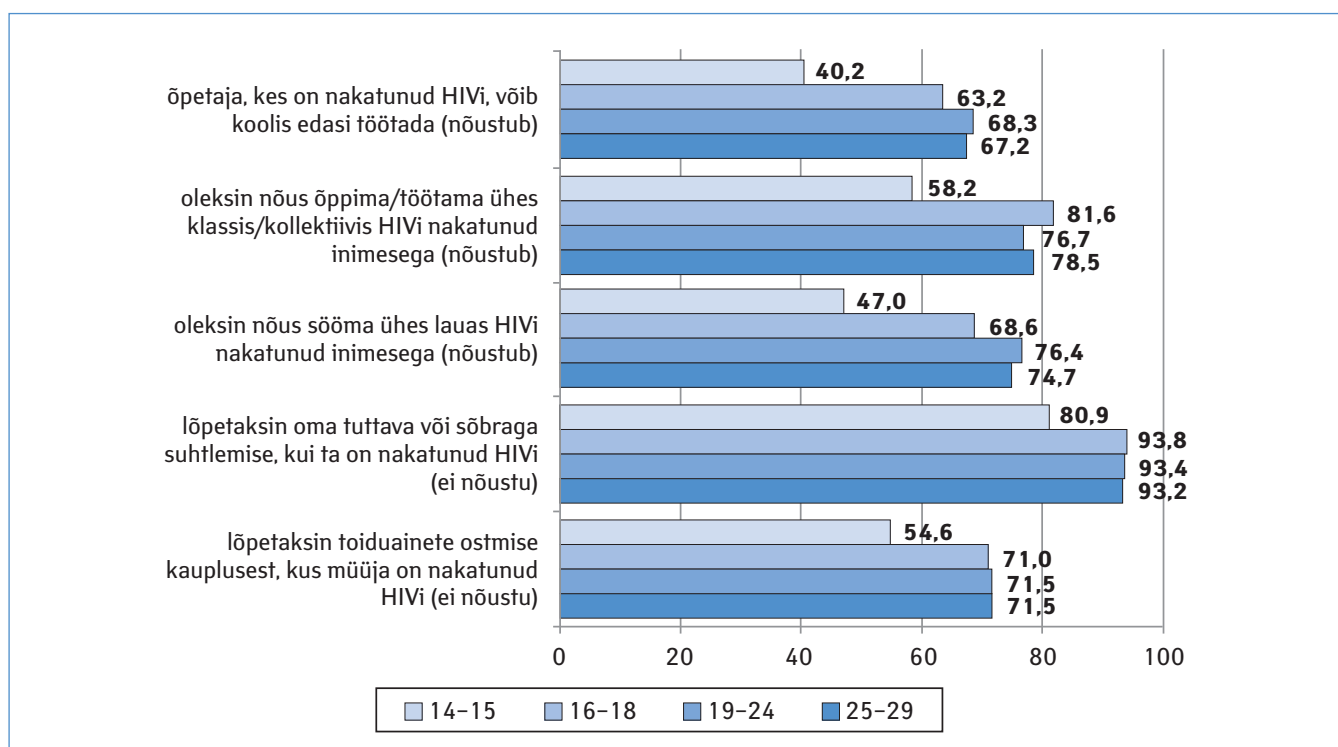
Joonis 33. 16–18-aastased kutsekoolide õpilased, kes on oma tuttavaga rääkinud kondoomist või rasestusvastastest vahenditest ja HIVist või AIDSist (%).

5. SUHTUMINE HIVi NAKATUNUD INIMESTESSE

(vt Lisa 2, tabel 24)

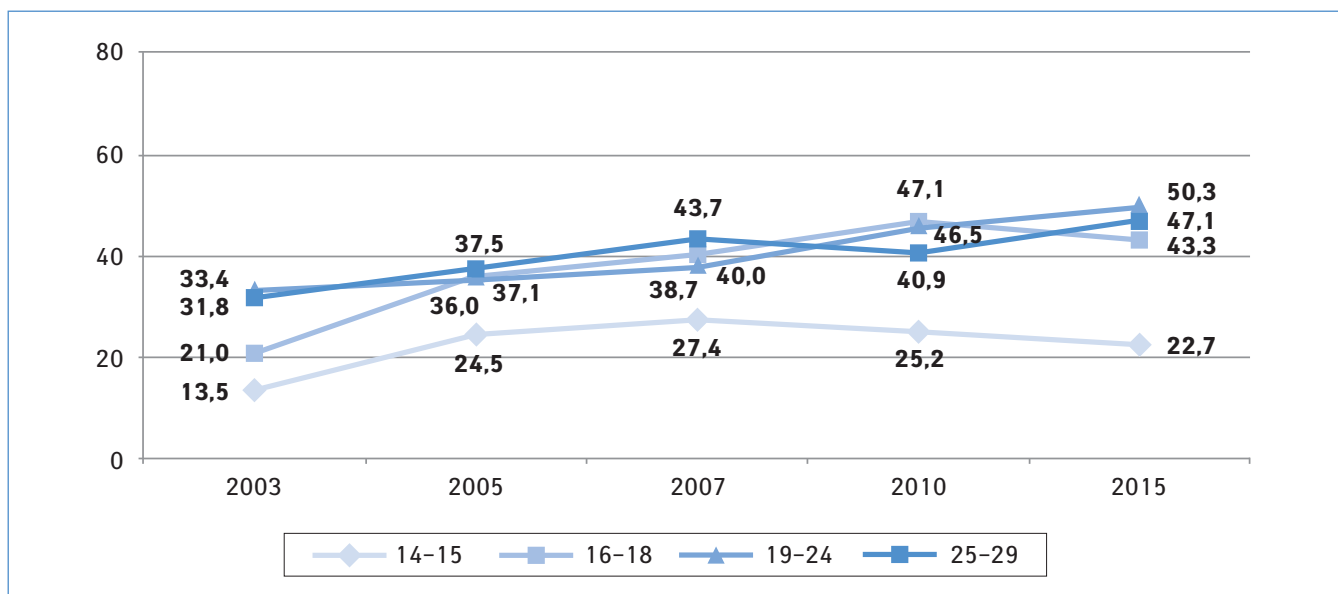
Noortele esitati viis väidet, mis kajastavad igapäevases elus eettulevaid olukordi, kus on võimalik kokku puutuda HIVi nakatunud inimesega. Väited on näidatud joonisel 34. Väidetele anti hinnang 5-pallisel skaalal: 1 – täiesti nõus, 2 – pigem nõus, 3 – pigem ei ole nõus, 4 – üldse ei ole nõus, 5 – ei oska öelda. Kolme väite puhul loeti tolerantseks nõustuvad vastused („täiesti nõus“ ja „pigem nõus“) ning kahe väite osas mittenõustuvad vastused („üldse ei ole nõus“ ja „pigem ei ole nõus“). Viie väite alusel arvutati indikaator, mis peegeldab noorte osakaalu, kes andsid tolerantse vastuse kõigile viiele väitele korraga ehk kellel on salliv suhtumine HIVi nakatunud inimestesse.

Kõige rohkem on noorte hulgas neid, kes ei lõpetaks oma tuttava või sõbraga suhtlemist, kui ta on nakatunud HIVi (14–15-aastastest 81%, kolmes vanemas grupis üle 90%). Kõige vähem aga nõustutakse sellega, et HIVi nakatunud õpetaja võib koolis edasi töötada (14–15-aastastest 40%, kolmes vanemas grupis 2/3). Kooliõpilaste hulgas kasvab vanusega noorte osakaal, kes on erinevates situatsioonides valmis HIVi nakatunud inimesega suhtlema. Täiskasvanud noorte kaks vanuserühma omavahel ei erine ja tolerantset vastanute osakaal on enamasti samal tasemel kui 16–18-aastaste koolinoorte hulgas. 19–29-aastaste grupis on vaid rohkem neid, kes on nõus sööma ühes lauas HIVi nakatunud inimesega (vt joonis 34). Samased trendid on tulnud esile ka varasematel uuringuaastatel.

Joonis 34. Noored, kes on valmis kokkupuuteks (ehk andsid tolerantse vastuse) HIVi nakatunud inimestega igapäevaelu situatsioonides; vanuserühmades (%).

Vanusega kasvab HIVi nakatunutesse sallivalt suhtuvate noorte osakaal, kõigile viiele väitele andis korraga tolerantse vastuse 23% 14–15-, 43% 16–18-, 47% 19–24- ning 50% 25–29-aastastest. Võrreldes viie küsitlusaasta andmeid võib üldiselt märgata tolerantse suhtumise tõusutrendi. Noorimate vastajate puhul toimus statistiliselt oluline tõus 2005. aastal ning on püsinud samal tasemel järgnevat kümme aastat. Kolme vanema grupi puhul joonistub tõusutrend selgemalt välja ning käesolevaks ajaks on tolerantset suhtuvate noorte osahulk kasvanud statistiliselt oluliselt võrreldes rohkem kui kümme aasta taguse näitajaga. Suurim muutus (+22%) on 16–18-aastaste hulgas. Kui 2003. aastal oli HIVi nakatunutesse sallivalt suhtuvaid noori selles grupis 21%, siis 2015. aastal 43% (2010. aastal isegi 47%) (vt joonis 35).

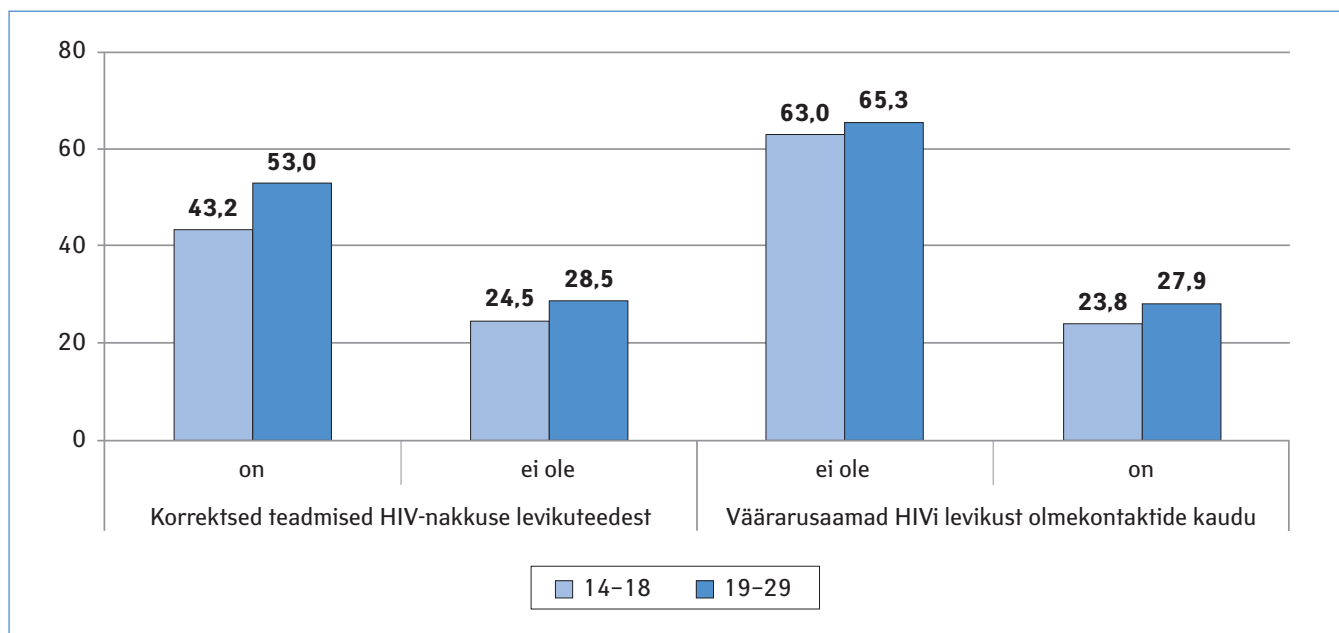

Joonis 35. Noored, kes suhtuvad HIVi nakatunud inimestesse tolerantselt; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

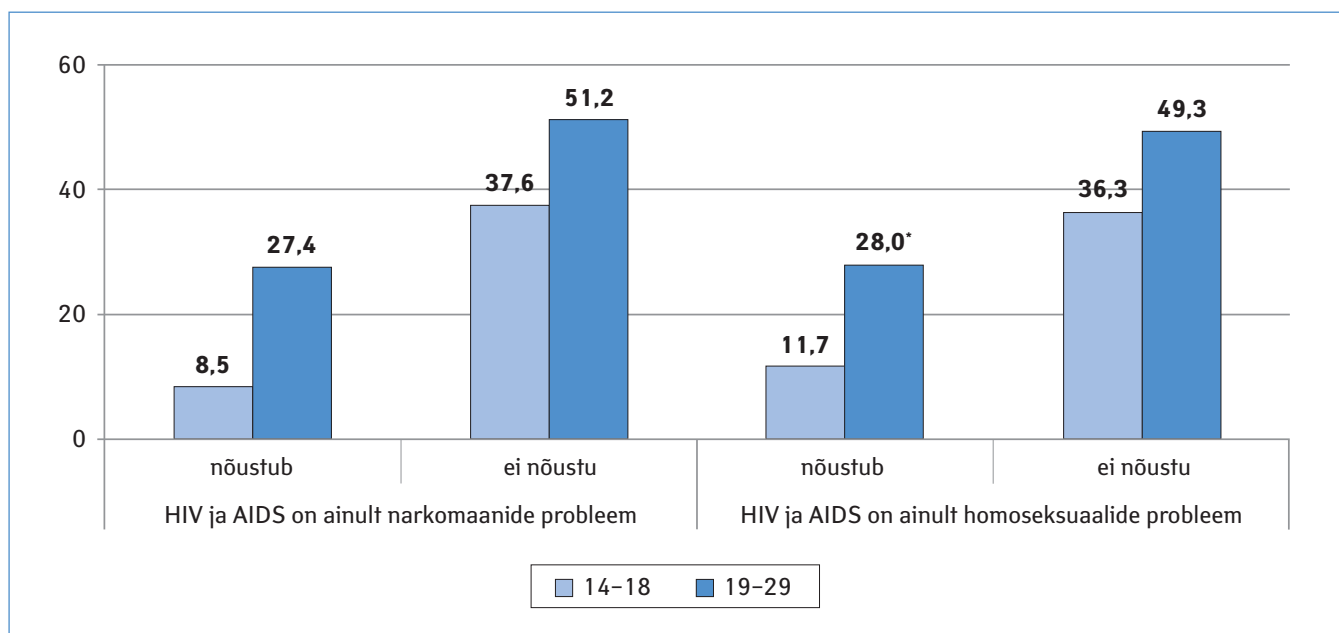
- Kooliõpilaste puhul tuleb esile noormeeste ja neidude erinev suhtumine HIVi nakatunud inimestesse: võrreldes noormeestega on tütarlapsed sallivamad – indikaatori väärtus vastavalt 31% ja 40%.
- Nii 14–18- kui 19–29-aastaste hulgas ilmneb, et võrreldes muu rahvuse esindajatega on eestlaste hulgas olulisel määral rohkem viirusekandjatesse tolerantselt suhtujaid. Koolinoorte vastavad näitajad on 21% ja 40% ning täiskasvanud noorte puhul 32% ja 55%.
- Võrreldes teiste piirkondadega on Ida-Virumaa noorte suhtumine HIVi nakatunutesse vähem salliv. Eriti selgelt ilmneb see 19–29-aastaste hulgas: Ida-Virumaa näitaja 26% vs. Harjumaa ja muu Eesti 51%.
- 19–29-aastaste hulgas eristub kahest madalama haridustasemega noorte grupist kõrgema haridusega noorte grupp, kellest 57% suhtub sallivalt HIVi nakatunud inimestesse (1. tase 36% ja 2. tase 42%). Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Noored, kellel on korrektsete teadmiste ning kellel puuduvad ekslikud arusaamad HIVi levikust olmekontaktide kaudu, suhtuvad HIVi nakatunud inimestesse tolerantselt. Selline seos ilmneb nii 14–18- kui 19–29-aastaste grupis, suurim erinevus on seotud väärarusaamade esinemisega või nende puudumisega (vt joonis 36).

Samuti suhtuvad sallivamalt need, kes ei seosta HIVi ja AIDSi mõne ühiskonna rahvastikugrupiga. Joonisel 37 on näha, et need, kes ei pea HIVi ja AIDSi ainult kas narkomaanide või homoseksuaalsete inimeste probleemiks, on tolerantsamad HIVi nakatunud inimeste suhtes.

Joonis 36. Tolerantne suhtumine HIVi nakatunud inimestesse võrdluses teadmistega HIVi levikuteedest ja väärarusaamadega HIVi levikust olmekontaktide kaudu; vanuserühmades (%).

Joonis 37. Tolerantne suhtumine HIVi nakatunud inimestesse võrdluses HIVi ja AIDSiga seotud uskumustega vanuserühmades (%). *n = 7, N = 25

Kutsekooliõpilased

82% kutsekoolis õppivatest noortest ei lõpetaks oma sõbra või tuttavaga suhtlemist, kui ta on nakatunud HIVi, 62% oleks nõus õppima ühes klassis HIVi nakatunuga, 56% ei lõpetaks toiduainete ostmist poest, kus müüja on nakatunud HIVi, 53% oleks nõus sööma ühes lauas viirusekandjaga ning 48% arvates võib HIVi nakatunud õpetaja koolis edasi töötada. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekooliõppuritel vähem valmidust kokkupuuteks HIVi nakatunud inimesega igapäevaelus (vrd joonis 34, vanuserühm 16–18). See kajastub ka indikaatoris, mis väljendab HIVi nakatunutesse salliva suhtumise taset. Kõigile viiele väitele andis tolerantse vastuse 27% 16–18-aastastest kutsekooliõpilastest (selles vanuses üldhariduskoolide õpilaste näitaja on 43%).

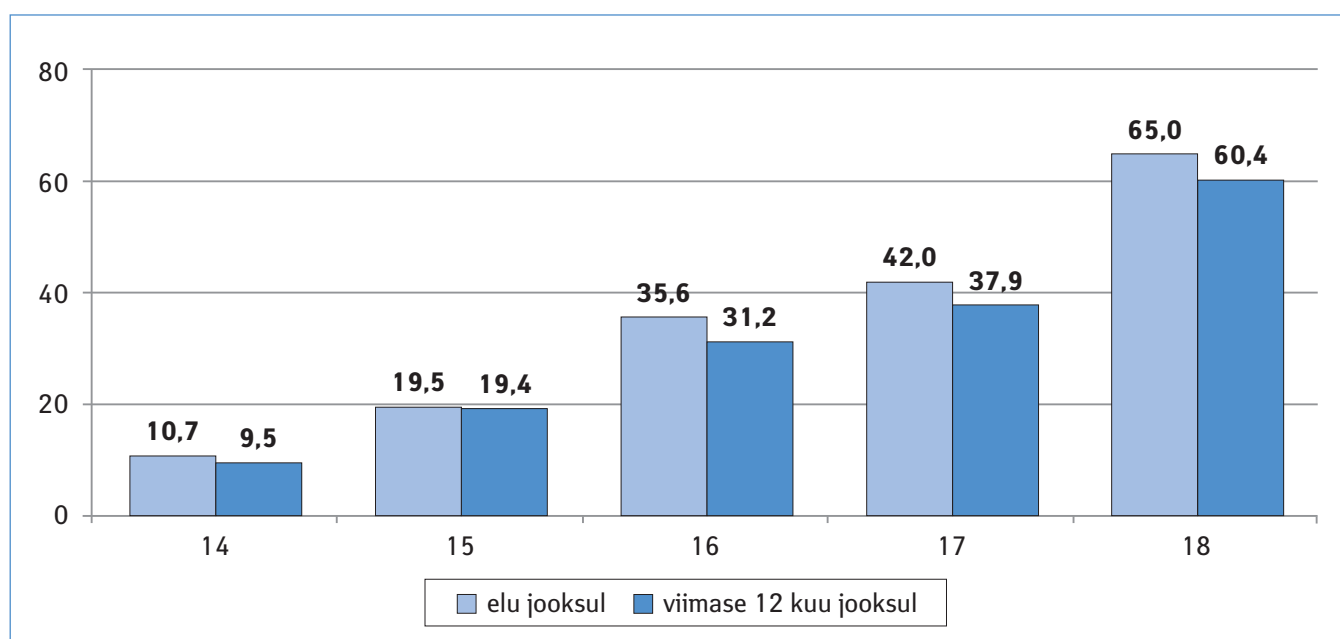
- Ka kutsekoolis õppivate noorte puhul ilmneb piirkondlik erinevus: Ida-Virumaa noortest suhtub viirusekandjatesse sallivalt 18%, oluline on erinevus võrreldes Harjumaa kutseõppuritega – 32%, muu Eesti näitaja on 26%.

6. SEKSUAALSUHTED JA KONDOOMI KASUTAMINE

6.1. Seksuaalvahekorra kogemus (vt Lisa 2, tabelid 25–26)

15% 14–15-, 46% 16–18-, 85% 19–24- ja 95% 25–29-aastastest on elu jooksul olnud seksuaalvahekorras. Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul on vahekorras olnud noori samasuguses suurusjärgus: 14% 14–15-, 42% 16–18-, 75% 19–24- ja 88% 25–29-aastastest. Küsitlusaastate võrdlusel ilmneb 14–15-aastaste hulgas seksuaalvahekorra kogemusega noorte osakaalu mõningane vähenemine. Varasemalt on vahekorras olnud umbes viiendik noortest, statistiliselt oluline on erinevus võrreldes 2007. aastaga, mil 14–15-aastaste seksuaalvahekorra kogemustega noorte osakaal oli 22%.

Sarnaselt varasemate aastatega suureneb kooliealiste noorte hulgas vanusega seksuaalvahekorras olnud noorte osakaal (vt joonis 38).

Joonis 38. Seksuaalvahekorra kogemusega noored vanuse lõikes (%).

- Meeste ja naiste erinevus ilmneb 19–29-aastaste hulgas küsitlusele eelnenud 12 kuu andmetes, kui naistest on vahekorras olnud 86%, siis meestest 77%.
- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad kooliõpilaste seas nii kogu elu kui viimase 12 kuu andmetes. 14–18-aastastest eestlastest on vahekorras olnud 36% ning viimase 12 kuu jooksul 32%. Muu rahvuse esindajate hulgas on need näitajad vastavalt 28% ja 25%.

14–15-aastaste grupis on keskmine vanus esimese seksuaalvahekorra ajal 13,6, 16–18-aastaste keskmine vanus seksuaalelu alustamisel on 15,6, 19–24- puhul 17,0 ning 25–29-aastaste grupis 17,5. 16–18-aastaste grupis ilmneb küsitlusaastate võrdluses, et seksuaaleluga alustatakse mõnevõrra vanemas eas: 2003. aastal oli keskmine vanus esimese vahekorra ajal 15,1, perioodil 2005–2010 15,3 ning 2015. aastal 15,6.

Esimese seksuaalvahekorra vanusega seotud erinevused ilmnevad 19–29-aastaste grupis:

- Võrreldes eestlastega on teiste rahvuste esindajad alustanud seksuaaleluga hiljem – keskmine vanus esimese vahekorra ajal vastavalt 17,1 ja 17,6.
- Võrreldes maal elavate noortega on linnanoored alustanud seksuaaleluga mõnevõrra hiljem – keskmine vanus vastavalt 16,9 ja 17,4.

- Teistest uuringus osalenutest erinevad madalaima haridustasemega noored, kelle keskmine vanus esimese seksuaalvahekorra ajal on 15,9. 2. haridustasemega noorte keskmine vanus seksuaalelu alustamisel on 17,2 ning 3. taseme puhul 17,6. Jagunemist haridustasemetega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Kutsekooliõpilased

Kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul seksuaalvahekorras olnud 57%, küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 51%. Mõlemad näitajad erinevad olulisel määral üldhariduskoolis õppivatest noortest, kelle hulgas on seksuaalvahekorra kogemusega noori vähem (46% kogu elu jooksul ja 42% viimase 12 kuu jooksul). Küsitlusele eelnenud 12 kuu andmetes ilmnevad mõned erinevused:

- Võrreldes noormeestega on tütarlaste hulgas rohkem seksuaalvahekorras olnud noori – osakaalud vastavalt 46% ja 62%.
- Võrreldes Harju- ja Ida-Virumaal õppivate noortega on muu Eesti kutseõppurite hulgas enam küsitlusele eelnenud aasta jooksul vahekorras olnud noori – osakaalud vastavalt 46%, 32% vs. 58%.

Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurid olnud varem seksuaalvahekorras – keskmine vanus esimese vahekorra ajal on 15,1 (üldhariduskoolide õpilastel 15,6).

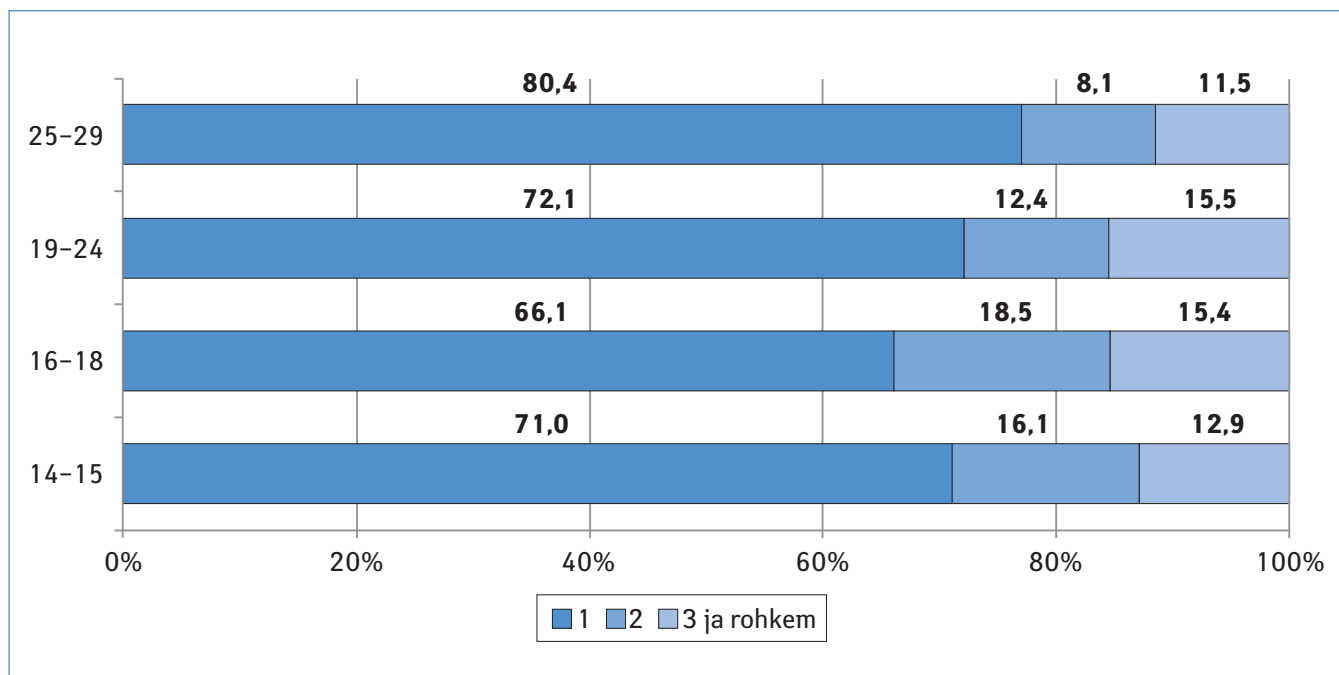
6.2. Seksuaalpartnerid

Seksuaalpartnerite arvu ja tüübi kohta küsiti andmeid enamasti küsitlusele eelnenud 12 kuu kohta.

Seksuaalpartnerite arv (vt Lisa 2, tabel 27)

Valdavalt ($\frac{2}{3}$ ja rohkem) on noortel olnud küsitlusele eelnenud aasta jooksul üks seksuaalpartner. Kooliealiste kaks vanuserühma omavahel ei erine, täiskasvanud noortest 25–29-aastaste hulgas on enam neid, kellel on olnud üks partner (vt joonis 39). Ka sotsiaal-demograafilistes gruppides andmeid analüüsid on noored seksuaalpartnerite arvu poolest üsna ühtlased.

- Vaid 19–29-aastaste puhul ilmneb, et võrreldes meestega on naiste hulgas enam neid, kellel oli küsitlusele eelnenud aasta jooksul üks partner – osakaalud vastavalt 71% ja 82%.

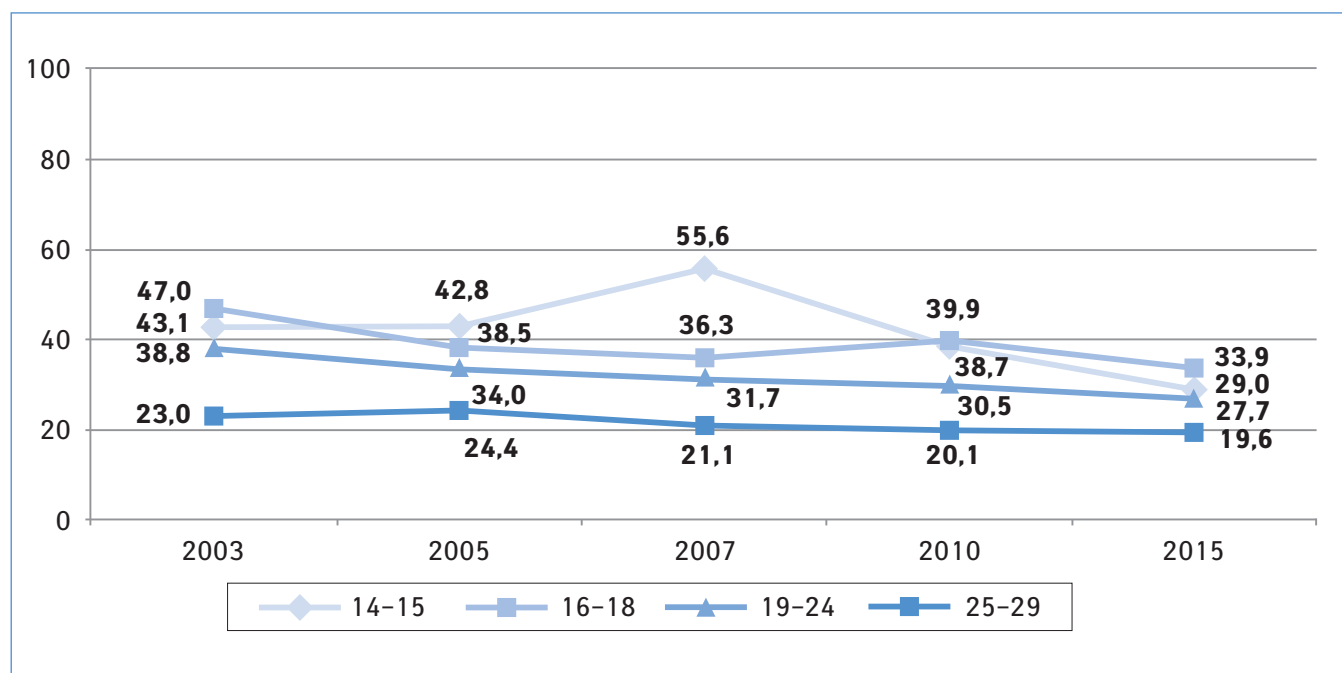
Joonis 39. Seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

2003. aastal oli seksuaalpartnerite arv kõige suurem. Võrreldes esimese küsitlusaastaga on 2015. aastal partnerite arv statistiliselt olulisel määral väiksem 16–18- ja 19–24-aastastel noortel. 14–15- ja 25–29-aastastel on läbi küsitlusaastate keskmine partnerite arv jäänud samale tasemele (vt tabel 26).

Tabel 26. Keskmine seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul (vanuserühmades, 2003–2015)

Aasta	14–15	16–18	19–24	25–29
2003	2,31	2,83	2,29	1,69
2005	2,14	2,02	1,77	1,59
2007	2,05	1,81	1,79	1,56
2010	2,26	2,11	1,74	1,56
2015	2,05	1,79	1,77	1,47

Joonisel 39 on kajastatud läbi küsitlusaastate noorte andmed, kellel on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud mitu seksuaalpartnerit. Üldiselt võib märgata rohkem kui ühe partneriga vahekorras olnud noorte osakaalu langustrendi, vaid 25–29-aastaste näitaja on püsinud ühtlasena küsitlusaastate jooksul. 14–15-aastaste grupis oli mitme partneriga noori kõige enam 2005. aastal (56%), 2015. aastaks on toimunud oluline vähenemine – rohkem kui ühe partneriga oli aasta jooksul vahekorras 29%. 16–18- ja 19–24-aastaste grupis on mitme partneriga noorte osakaalu vähenemine toimunud ühtlasemalt (vt joonis 40).

Joonis 40. Noored, kellel on viimase 12 kuu jooksul olnud rohkem kui üks seksuaalpartner; vanuserühmades, 2003–2015 (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

Kutsekooliõpilased

62% kutsekoolis õppivatest noortest on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vahekorras ühe partneriga, 22% kahe ning 17% kolme ja enama partneriga. Keskmine partnerite arv on 2,1. Nende näitajate poolest ei erine kutseõppurid üldhariduskoolide õpilastest.

- Võrreldes noormeestega on neidude hulgas rohkem neid, kellel on aasta jooksul olnud üks seksuaalpartner – osakaalud vastavalt 54% ja 76%.

Seksuaalpartneri tüüp (Vt Lisa 2, tabelid 28–30)

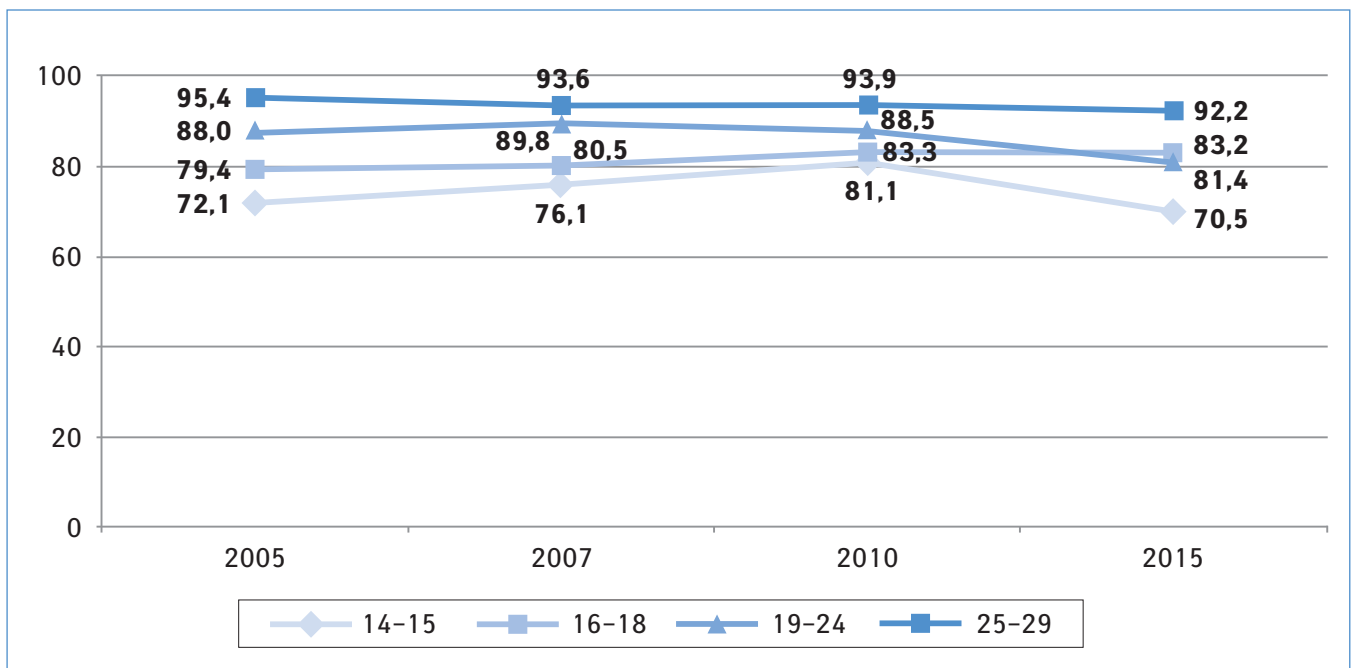
Küsitlusaastate andmeid on võrreldud perioodil 2005–2015. Esimesel korral, kui uuring läbi viidi (2003), küsiti andmeid partneritüübi kohta teisiti, mistõttu ei ole andmed võrreldavad järgnevate aastatega.

Püsi- ja juhupartner

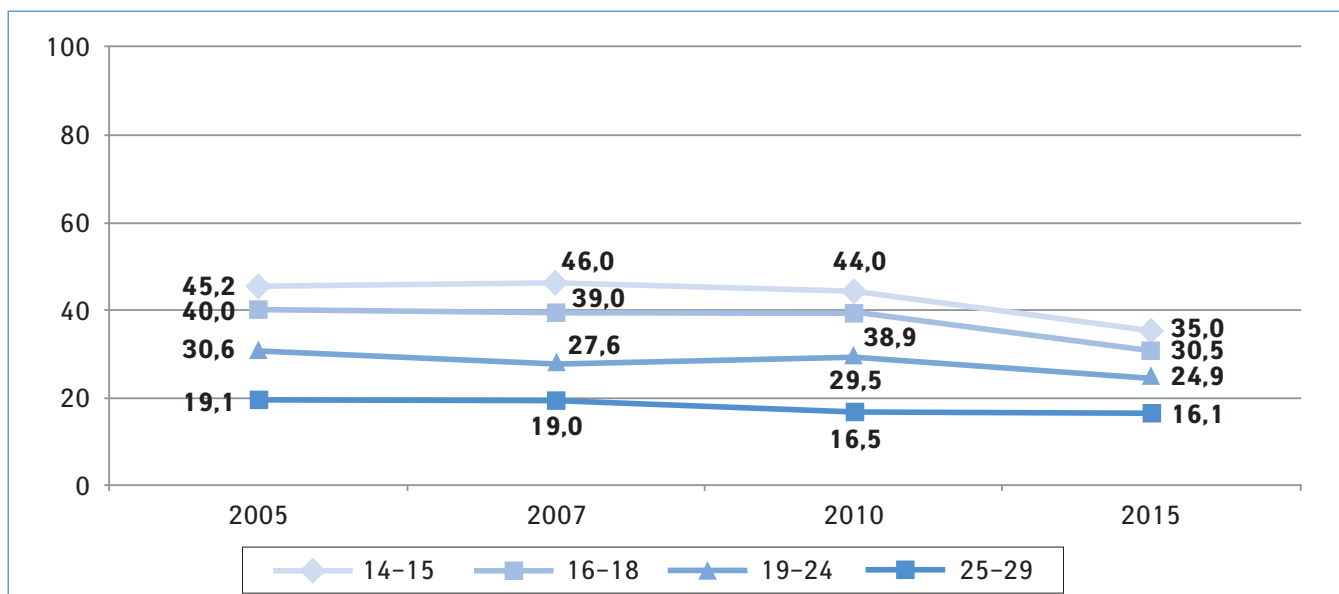
Valdav enamik küsitlusele eelnenud aasta jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest olid vahekorras püsipartneriga. Väikseim oli püsipartneriga vahekorras olnute osakaal 14–15-aastaste hulgas (71%) ning suurim 25–29-aastaste puhul (92%). Üldiselt on püsipartneritega vahekorras olnud noorte osakaal küsitlusaastate jooksul olnud ühtlasel tasemel, vaid 19–24-aastaste grupis võib märgata mõningast langust 2015. aastal – kui perioodil 2005–2010 oli selles vanuserühmas püsipartneriga vahekorras olnud noori ligi 90%, siis 2015. aastal veidi rohkem kui 80% (vt joonis 41). Keskmine püsipartnerite arv kõikides vanuserühmades on üle ühe (vt tabel 27).

Vanuse kasvades väheneb juhupartneriga vahekorras olnud noorte osakaal. Kui kooliealistest noortest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud juhupartneriga kolmandik, siis 19–24-aastastest neljandik ning 25–29-aastastest vähem kui viiendik. Läbi küsitlusaastate on ka juhupartneriga vahekorras olnud noorte osakaal olnud võrdväärset tasemel. Vaid 16–18-aastaste hulgas on võrreldes eelneva perioodiga 2015. aastal kümnendiku võrra vähenenud juhupartneriga noorte osakaal (vt joonis 42). Keskmiselt on juhuvahekorras olnud noortel rohkem kui kaks juhupartnerit aasta jooksul (vt tabel 27).

- Võrreldes naistega on mehed rohkem olnud vahekorras juhupartneri(te)ga, statistiliselt oluline erinevus ilmneb 19–29-aastaste grupis. Küsitlusele eelnenud aasta jooksul oli juhuvahekorras 28% meestest ja 12% naistest.
- Võrreldes muust rahvusest noortega on juhuvahekorrad enam levinud eestlaste hulgas – 19–29-aastastest vahekorras olnud eestlastest oli 12 kuu jooksul juhupartner 22%-l, muust rahvusest noortest 14%-l.

Joonis 41. Noored, kes on viimase 12 kuu jooksul olnud seksuaalvahekorras püsipartneriga; vanuserühmades, 2005–2015 (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

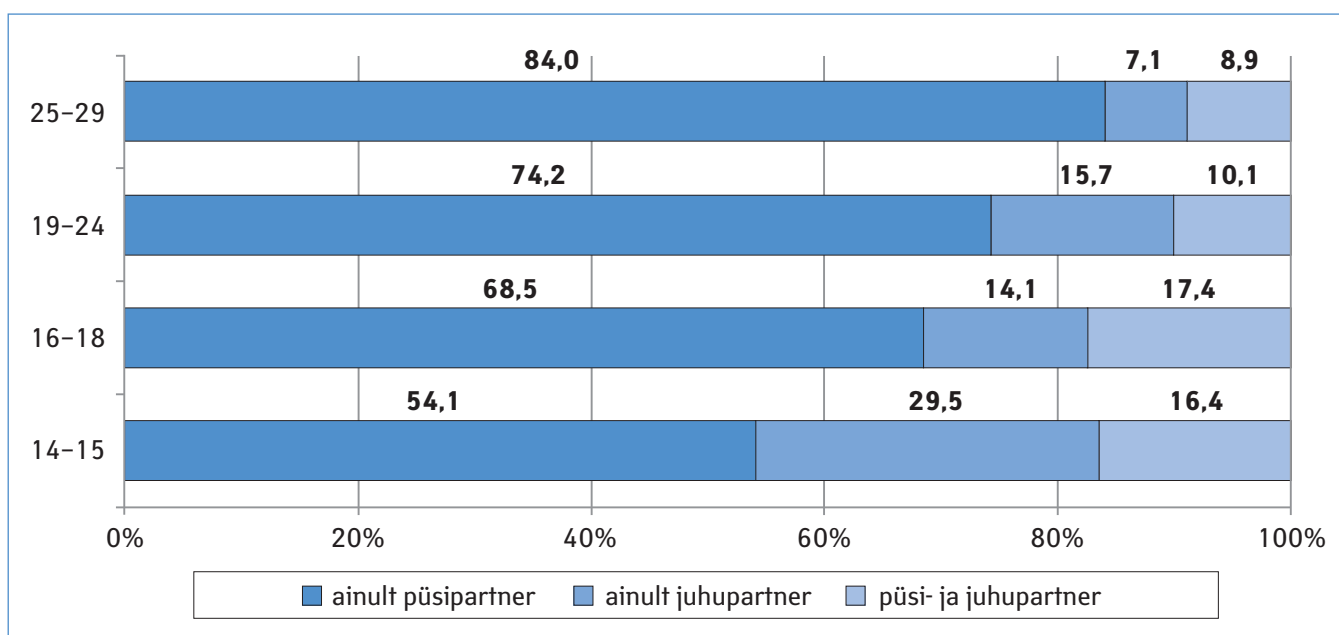

Joonis 42. Noored, kes on viimase 12 kuu jooksul olnud seksuaalvahekorras juhupartneriga; vanuserühmades, 2005–2015 (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

Tabel 27. Keskmise partnerite arv viimase 12 kuu jooksul partneritüübi kaupa vanuserühmades (noorte kohta, kes on olnud vastavas vahekorras viimase 12 kuu jooksul)

Vanuserühm	Püsipartner	Juhupartner
14-15	1,51	2,59
16-18	1,15	2,32
19-24	1,13	2,72
25-29	1,12	2,29

Joonisel 43 on näidatud püsi- ja juhupartnerid koos ning nii on võimalik jälgida nende noorte osakaalu, kellel on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud korraga nii püsi- kui juhupartner(id). Aasta jooksul vahekorras olnud kooliealistest noortest ligi viiendik omab sel perioodil mõlemat tüüpi partnerit ning täiskasvanud noortest kümnendik.

Joonis 43. Seksuaalpartneri tüüp viimase 12 kuu jooksul vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

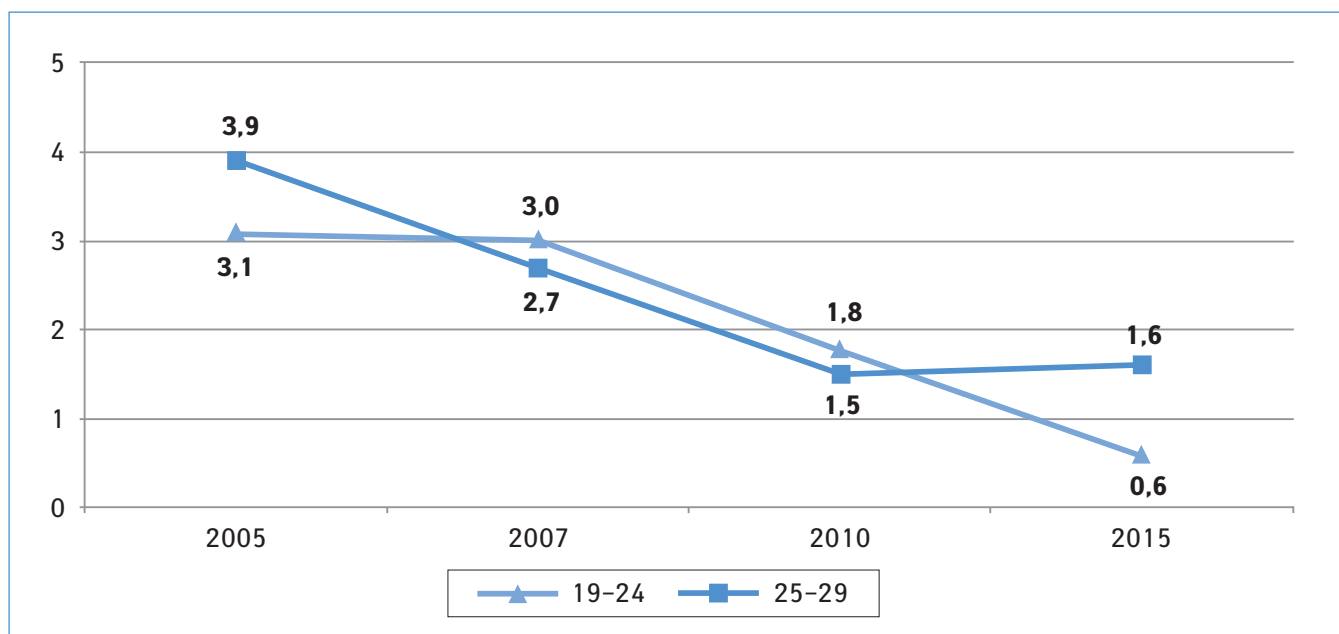
- Sooline erinevus ilmneb 19–29-aastaste grupis, kus meeste hulgas on mõningal määral rohkem neid, kellel on aasta jooksul olnud nii püsi- kui juhu-partner(eid) – 12%, naiste näitaja on 7%.

Muud partnerid

Viimase 12 kuu kohta küsiti 19–29-aastastelt veel andmeid seoses partneritega, kellele on makstud seksi eest rahas või mõnel muul viisil. Kogu elu puudutavalt küsiti veel seksuaalvahekorra kohta samast soost partneriga, narkootikume süstiva partneriga ning partneriga, kes andis seksi eest raha või asju. Kooliealistele noortele esitati küsimused vaid vahekorra kohta samast soost partneriga ja narkootikume süstiva partneriga.

Alla 1% 19–24-aastastest ning 2% 25–29-aastastest noortest on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud tasu eest vahekorras. Kõik need noored on meessoost. Läbi küsitlusaastate on tasulise partneriga vahekorras olnud noorte osakaal langenud (vt joonis 44).

2% 19–24-aastastest ning 1% 25–29-aastastest elu jooksul vahekorras olnud noortest on ise seksi eest tasu saanud. Pooled neist on mehed ja pooled naised.

Joonis 44. 19–29-aastased noored, kes on viimase 12 kuu jooksul olnud seksuaalvahekorras tasu eest; vanuserühmades, 2005–2015 (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

Elu jooksul seksuaalvahekorras olnud 14–15-aastastest noortest on samast soost partneriga seksinud 3%, 16–18-aastastest 7%, 19–24-aastastest 7% ja 25–29-aastastest 5%. Ka 2010. aastal jäid need näitajad alla 10%. Täiskasvanud noorte hulgas erinevust sugude lõikes ei ilmne, küll aga kooliealiste noorte seas. 14–18-aastastest noormeestest on olnud elu jooksul samast soost partneriga vahekorras 1%, tütarlastest 11%.

Narkootikume süstivate partneritega on vahekorras olnud 5% 14–15-aastastest seksuaalvahekorra kogemusega noortest, 1% 16–18-, 2% 19–24- ja 1% 25–29-aastastest. Täiskasvanud noorte grupis ilmneb, et enam on sellises vahekorras olnud muust rahvusest noored: eestlastest 1%, mitte-eestlastest 4%.

Kutsekooliõpilased

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnud kutsekooli noortest on 76% seksinud püsipartneriga ning keskmine püsipartnerite arv on 1,24. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurite hulgas vähem noori, kes on olnud aasta jooksul vahekorras püsipartneriga, partnerite arvu poolest need grupid aga ei erine.

Juhupartneriga on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vahekorras 31% kutsekoolinoortest ning keskmine juhupartnerite arv on 2,41. Mõlema näitaja poolest ei erine kutsekoolis õppivad noored üldhariduskoolides õppivatest.

- Juhuvahekorras on enam olnud noormehed: aasta jooksul seksuaalvahekorras olnud noormeestest 40% on olnud vahekorras juhupartneriga, tütarlaste hulgas on see osakaal 16%.

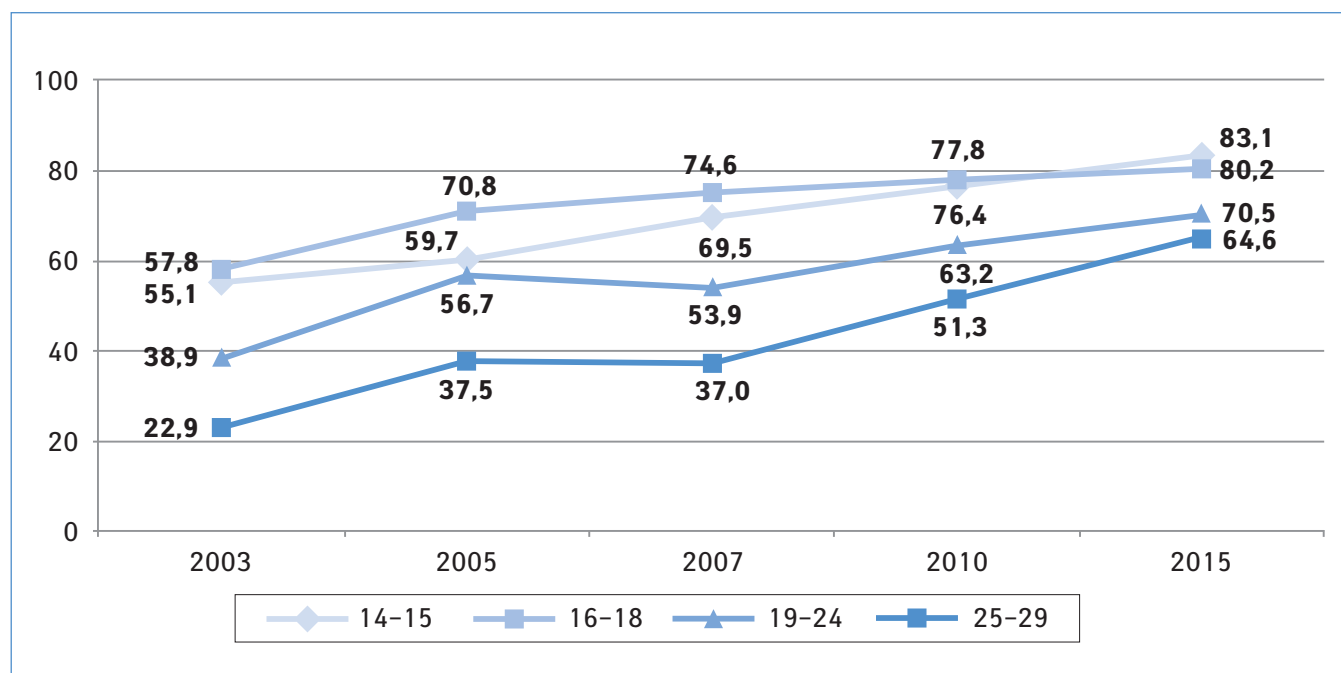
Kui vaadata püsi- ja juhupartnereid koos, siis selgub, et aasta jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest 66% on olnud ainult püsipartneriga, 17% ainult juhupartneriga ning samuti 17% nii püsi- kui juhupartneriga. Kui vaadata seda viimast gruppi, siis on noormeeste hulgas enam neid, kellel on nii püsi- kui juhupartner(eid), osakaalud 21% vs. 11%.

4% kutsekoolis õppivatest seksuaalvahekorra kogemusega noortest on elu jooksul seksinud samast soost partneriga. $\frac{2}{3}$ neist on mehed ning kolmandik naised. 3% kutseõppuritest on olnud vahekorras partneriga, kes süstib narkootikume. Nende kahe partneritüübi osas kutsekoolis õppivad noored ei erine üldhariduskoolide õpilastest.

6.3. Kondoomi kasutamine

Kondoomi kasutamine esimese seksuaalvahekorra ajal (vt Lisa 2, tabel 31)

Kondoomi kasutamise tase esimese seksuaalvahekorra ajal on aastate jooksul tõusnud. Suurimad muutused on toimunud kahes täiskasvanud noorte grupis. 2015. aasta andmetel kasutas 25–29-aastastest esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi 65%, see on ligi kolm korda rohkem noori (muutus +42%) kui 2003. aastal. 19–24-aastastest kasutas viimase küsitluse andmetel oma elu esimese vahekorra ajal kondoomi 71%, mis on ligi kaks korda rohkem (muutus +32%) kui 2003. aastal. Kahes kooliõpilaste grupis on esimese vahekorra ajal kondoomi kasutanud noorte osakaal 2015. aastaks tõusnud rohkem kui viiendiku võrrerlades esimese küsitluskorraga – 14–15-aastastest kasutas kondoomi 83% ning 16–18-aastastest 80% esimese vahekorra ajal (vt joonis 45).

Joonis 45. Noored, kes kasutasid esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi; vanuserühmades, 2003–2015 (% seksuaalvahekorras olnud noortest).

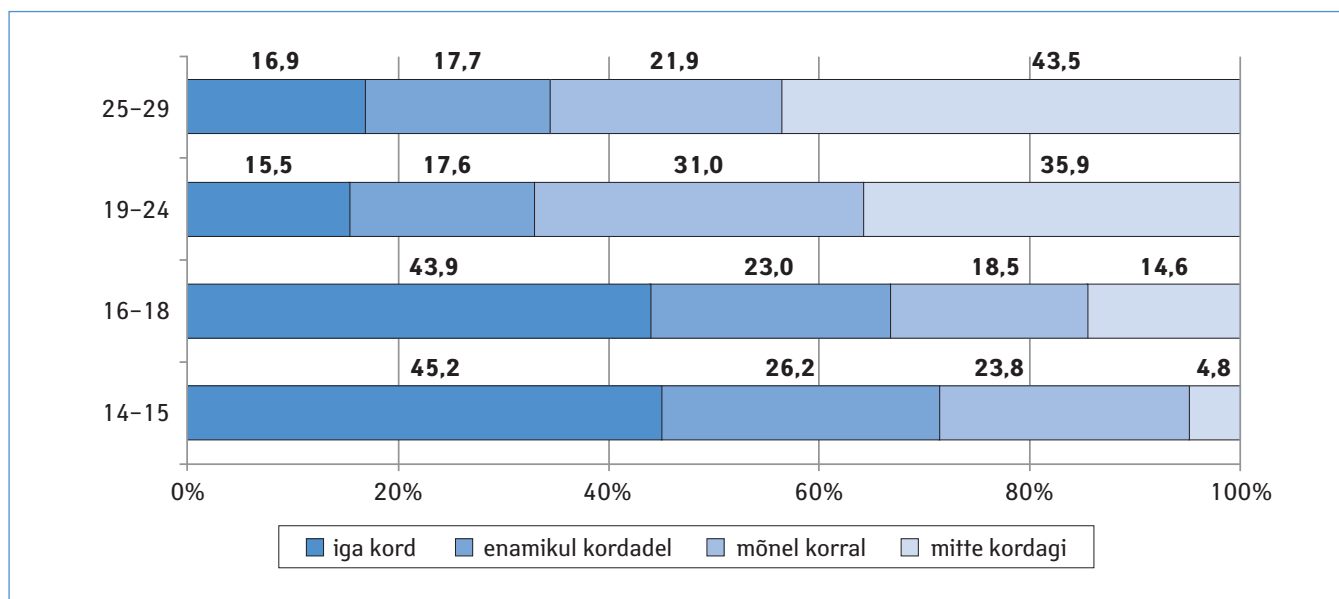
- Piirkonnaga seotud erinevus ilmneb 19–29-aastaste grupis. Harjumaa noortest kasutas esimese vahekorra ajal kondoomi 75%, mis on oluliselt kõrgem kui Ida-Virumaa ja muu Eesti noorte näitajad – vastavalt 58% ja 62%.
- Haridustaseme tõustes suureneb esimese vahekorra ajal kondoomi kasutanud noorte osakaal: 1. tase – 44%, 2. tase – 63% ning 3. tase – 75%. Jagunemist haridustasemega seotud gruppidesse vt tabel 15 (lk 24).

Kutsekooliõpilased

77% kutsekoolis õppivatest seksuaalvahekorra kogemusega noortest kasutas oma elu esimese vahekorra ajal kondoomi, selle näitaja poolest ei erine nad olulisel määral üldhariduskoolide õpilastest.

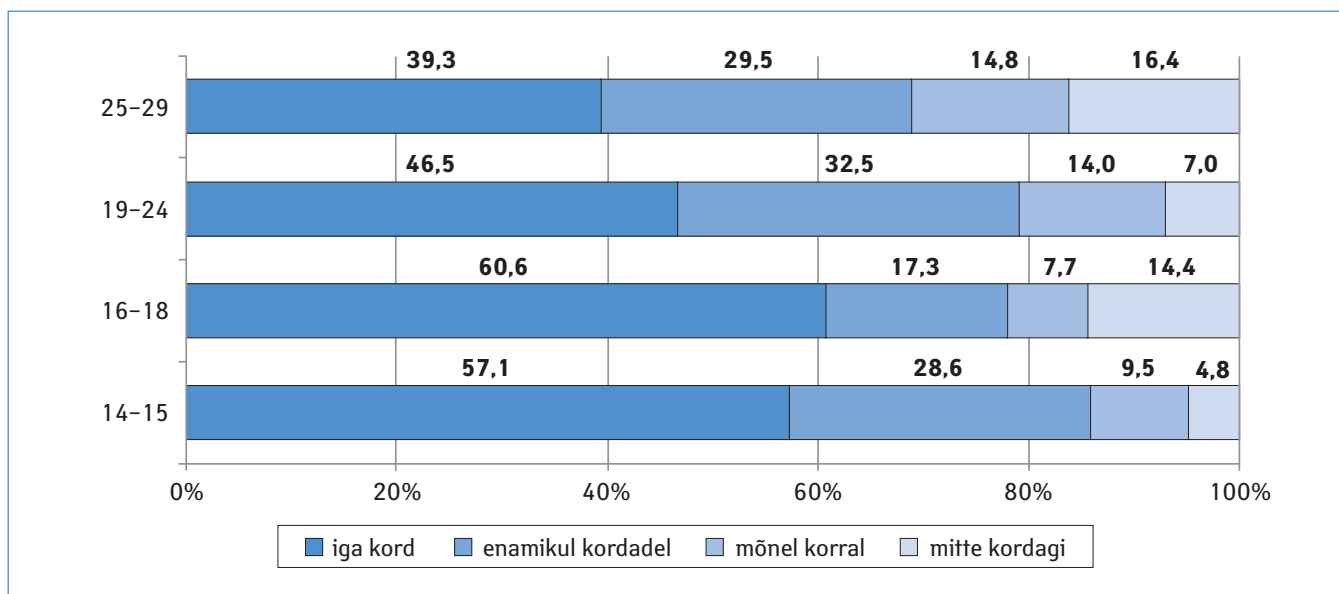
Kondoomi kasutamine viimase 12 kuu jooksul (vt Lisa 2, tabelid 32–33)

Üle 40% kooliealistest ja vähem kui viiendik täiskasvanud noortest kasutas küsitlusele eelnenud aasta jooksul alati kondoomi olles vahekorras püsipartneriga (vt joonis 46). Kui võrrelda omavahel noori, kes olid vahekorras ainult püsipartneriga, ja neid, kellel oli nii püsi- kui juhu-partner, siis kondoomi kasutuse poolest need grupid statistiliselt oluliselt ei erine. Kuigi 14–18-aastaste puhul on suund selline, et nii püsi- kui juhu-partneriga noorte hulgas on pigem vähem neid, kes püsipartneriga seksides kasutasid alati kondoomi: ainult püsipartneriga vahekorras olnutest kasutas alati kondoomi 47% ja nii püsi- kui juhu-partneriga noortest 34%. 19–29-aastaste hulgas oli mõlemal juhul püsipartneriga alati kondoomi kasutanud noori 16%.

Joonis 46. Kondoomi kasutamise sagedus püsipartneriga vahekorras olles viimase 12 kuu jooksul vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul püsipartneriga vahekorras olnud noortest).

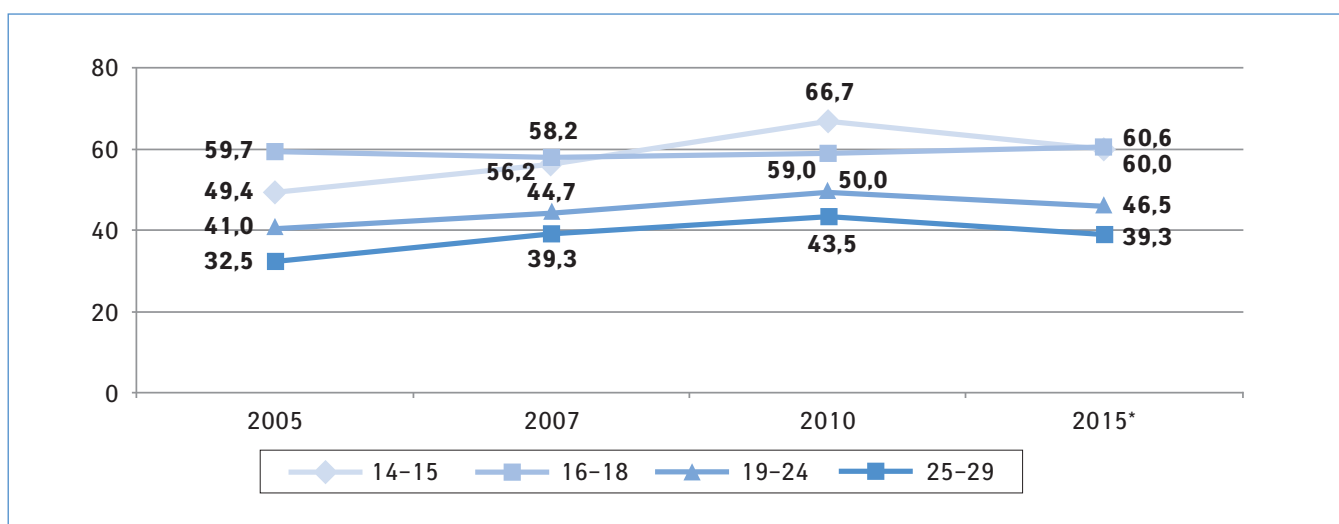
Sarnaselt varasemate aastatega kasutavad kooliealistes noored võrreldes täiskasvanud noortega juhuvahekordades enam kondoomi. Kui 14–15-aastastest kasutas küsitlusele eelnenud aasta jooksul juhuvahekordades alati kondoomi 57% ja 16–18-aastastest 61%, siis 19–24-aastastest 47% ja 25–29-aastastest 39%. Vanimate uuringus osalejate hulgas on ligi viiendiku jagu noori, kes viimase 12 kuu jooksul ei kasutanud juhu-partneriga vahekorras olles kordagi kondoomi, samasugusel hulgal on neid ka 16–18-aastaste hulgas (vt joonis 47).

Joonis 47. Kondoomi kasutamise sagedus juhupartneriga vahekorras olles viimase 12 kuu jooksul vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olnud noortest). *N = 21

Andmeid analüüsid sotsiaal-demograafilistes gruppides olulisi erinevusi ei ilmne. Samuti ei erine statistiliselt olulisel määral omavahel noored, kellel on olnud ainult juhupartner(id), ja need, kellel on olnud lisaks püsipartnerile ka juhupartner. Pigem kasutavad püsi- ja juhupartneriga noored vähem kondoomi: 14–18-aastastest noortest, kellel oli aasta jooksul ainult juhupartner(id), kasutas kondoomi alati 70%, nendest, kellel oli nii püsi- kui juhupartner(id), kasutas juhuvahekorras alati kondoomi 52%; 19–29-aastaste hulgas on vastavad näitajad 48% ja 40%.

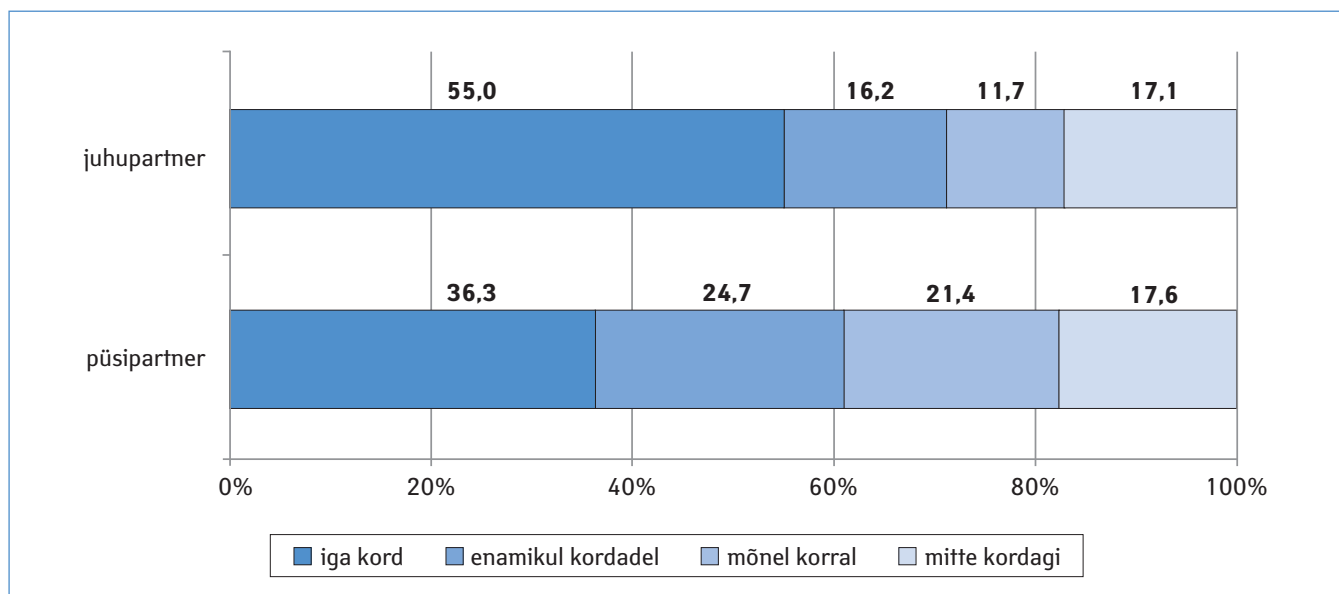
Joonisel 48 on näidatud läbi küsitlusaastate järjepideva kondoomi kasutamise taset ehk kajastatud noorte osakaalu, kes küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul kasutasid iga juhuvahekorra ajal kondoomi. Jooniselt võib märgata küll väikest positiivset trendi, kuid statistiliselt olulisi muutuseid järjepidevas kondoomi kasutamises juhusuhetes ei ole kümne aasta jooksul toimunud (vt joonis 48).

Joonis 48. Noored, kes viimase 12 kuu jooksul kasutasid alati kondoomi, olles seksuaalvahekorras juhupartneriga; vanuserühmades, 2005–2015 (% viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olnud noortest). *14–15: N = 20

Kutsekooliõpilased

36% kutsekoolis õppivatest noortest kasutas alati kondoomi, kui oli küsitlusele eelnenud aasta jooksul vahekorras püsipartneriga. Juhuvahekordades kasutas kondoomi alati 55% kutseõppuritest (vt joonis 49). Kutsekoolides õppivad noored ei erine oluliselt üldhariduskoolide õpilastest.

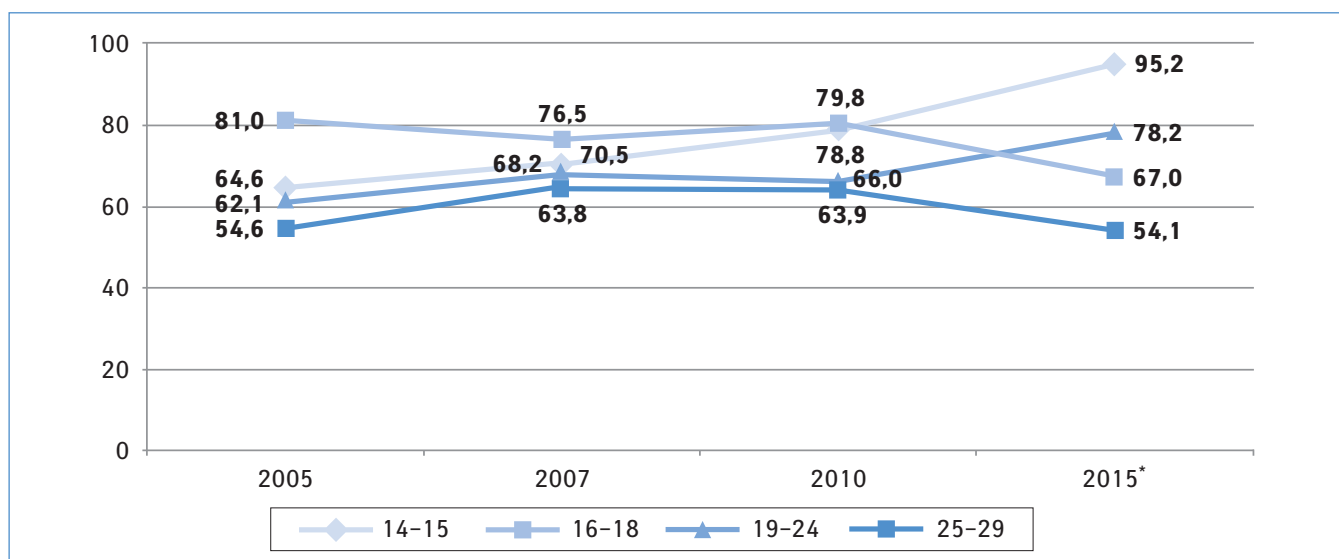
Joonis 49. Kutsekooliõpilaste kondoomi kasutamise sagedus viimase 12 kuu jooksul partneritüübi lõikes (% vastava partneriga viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

Kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal

Viimase seksuaalvahekorra andmed kajastavad üldist kondoomi kasutamise taset ning järgnevalt vaadeldakse neid, kes on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnud.

68% 14–15-, 61% 16–18-, 30% nii 19–24- kui 25–29-aastastest püsipartneriga aasta jooksul vahekorras olnud noortest kasutas viimasel korral kondoomi. Läbi küsitlusaastate on püsipartneriga kondoomi kasutamise tase olnud ühtlane, vaid 19–24-aastaste hulgas oli see 2010. aastal kõrgem (43%).

Kondoomi kasutamise tase juhuvahekorrades on kõrgem kui püsipartneri puhul. Üldiselt võib öelda, et läbi küsitlusaastate on juhuvahekorrades kondoomi kasutamise tase üsna ühtlane. Mõned muutused on toimunud 2015. aastal. Võib märgata positiivset trendi 14–15- ja 19–24-aastaste grupis. Statistiliselt oluline muutus on toimunud vanemas grupis: kui 2005. aasta andmetel kasutas 19–24-aastastest viimase juhuvahekorra ajal kondoomi 62%, siis 2015. aastal on see näitaja ligi viiendiku võrra kõrgem ehk 78%. Negatiivseid muutuseid on märgata 16–18- ja 25–29-aastaste grupis, statistiliselt oluline on see nooremate hulgas. 16–18-aastastest kasutas 2005. aasta andmetel viimase juhuvahekorra ajal kondoomi 81%, 2015. aastal aga 14% vähem ehk 67% (vt joonis 50).

Joonis 50. Noored, kes kasutasid kondoomi viimasel korral juhupartneriga vahekorras olles (% viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olnud noortest). *14–15: N = 21

Kutsekooliõpilased

Küsitlusele eelnenud aasta jooksul püsipartneriga vahekorras olnud kutsekoolinoortest kasutas viimasel korral kondoomi 53%. Juhuvahekordade puhul on kutseõppurite hulgas kondoomi kasutamise tase 71%. Kutsekooliõpilased ei erine mõlema näitaja osas üldhariduskoolide õpilastest.

6.4. Kondoomi kasutamisega seotud hoiakud

Mitmefaktoriline kondoomiga seotud hoiakute skaala

Ülevaate saamiseks noorte hoiakutest ja suhtumisest kondoomi kui objekti, viidi 2015. aasta 19–29-aastaste ankeeti sisse mitmefaktoriline kondoomiga seotud hoiakute skaala (*Multi-Factor Attitude towards Condoms Scale*, MFACS) [9–10]. Nimetatud skaala koosneb 14 vastandlikust paarisväitest (vt tabel 28), millest üks pool väljendab positiivset („jaatav“ väide) ning teine negatiivset („eitav“ väide) hoiakut/suhtumist/seisukohta. Uuringus osalenud noored hindasid neid vastandlike väidete paare 7-pallisel semantilisel diferentsiaalskaalal (nt „kondoomid on mugavad 1 2 3 4 5 6 7 kondoomid on ebamugavad“). Analüüsi jaoks pöörati skaalad ümber nii, et kõrgem hinnang väljendab positiivsemat ning madalam negatiivsemat hoiakut/suhtumist. Antud hinnangute põhjal arvutati skoorid kolme faktori jaoks (vt tabel 28). Tajutud tõhusus ja kasutatavus on faktorid, mis põhinevad kognitiivsel hinnangul seotuna kondoomide funktsionaalsuse ja sobivusega. Tunnetusliku komponendi moodustavad väited, mis väljendavad isiklikku hinnangut, tundeid või emotsioone, mis on seotud kondoomiga. Skoorid on võimalik arvutada nende kohta, kes on andnud hinnangu kõikidele faktoritega seotud väidetele. Skooride keskmised väärtused faktorite kaupa on näidatud tabelis 29.

Tabel 28. MFACSi väidete koondumine faktoriteks ning nende sisemine reliaablus, analüüsi kaasatute arv (N) ja % valimist, vanuserühmades (kaalumata andmed)

Faktor	Väide	N (%) Cronbachi alfa		
		19–24	25–29	19–29
Tajutud tõhusus (skoor vahemikus 3–21)				
	tõhusad rasedusest hoidumiseks / ebatõhusad rasedusest hoidumiseks	N = 459	N = 432	N = 891
	tõhusad STLLide ennetamiseks / ebatõhusad STLLide ennetamiseks	(98,3%)	(97,7%)	(98,0%)
	tõhusad HIVi ennetamiseks / ebatõhusad HIVi ennetamiseks	0,894	0,937	0,916
Tunnetuslik komponent (skoor vahemikus 6–42)				
	mugavad/ebamugavad			
	nad suurendavad seksuaalset naudingut / nad vähendavad seksuaalset naudingut			
	miski, mis meeldib mu sõpradele / miski, mis üldse ei meeldi mu sõpradele	N = 454	N = 433	N = 887
	miski, mis meeldib mu seksuaalpartneritele / miski, mis üldse ei meeldi mu seksuaalpartneritele	(97,2%)	(97,7%)	(97,6%)
	põnevad/igavad	0,741	0,704	0,724
	puhtad/räpakad			
Kasutatavus (skoor vahemikus 5–35)				
	käepärased kasutada / tülikad kasutada			
	kergesti kättesaadavad / raskesti kättesaadavad			
	ei tekita piinlikkust / tekitavad piinlikkust	N = 455	N = 434	N = 889
	nendest on partneriga lihtne rääkida / nendest on partneriga keeruline rääkida	(97,4%)	(98,2%)	(97,8%)
	lihtne kasutada / keeruline kasutada	0,818	0,856	0,839
MFACS kokku (kogu skoori vahemik 14–98)		N = 453	N = 430	N = 883
		(97,0%)	(97,3%)	(97,1%)
		0,825	0,841	0,834

Vanuserühmade erinevus ilmneb vaid seoses tunnetusliku komponendiga, selles aspektis hindavad 19–24-aastased noored kondoomi kõrgemalt kui 25–29-aastased (vt tabel 29).

Tabel 29. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal vanuserühmades

Faktor	19–24	25–29	19–29
Tajutud tõhusus	17,00	17,01	17,01
Tunnetuslik komponent	24,54	23,52	24,04
Kasutatavus	27,02	26,66	26,85
MFACS kokku	68,65	67,26	67,97

- Rahvusega seotud erinevused ilmnevad tajutud tõhususe, kasutatavuse ning kogu skoori puhul. Kõikide nende näitajate keskmised skoorid on eestlaste puhul kõrgemad (vt tabel 30).

Tabel 30. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal rahvusgruppides

Faktor	Eestlane	Muu rahvus
Tajutud tõhusus	17,79	14,68
Tunnetuslik komponent	23,87	24,53
Kasutatavus	27,33	25,40
MFACS kokku	69,10	64,63

- Piirkondade kaupa andmeid analüüsid tulevad erinevused esile seoses tajutud tõhususe, kasutatavuse ning kogu MFACSi skoori puhul. Kõikide nende näitajate puhul on Ida-Virumaa keskmised skoorid madalamad ehk Ida-Virumaa noored hindavad madalamalt kondoomi üldiselt ning kondoomide efektiivsust ja kasutatavust. Tajutud tõhususe ja kogu skoori puhul erinevad Ida-Virumaa noored statistiliselt olulisel määral Harjumaa noortest ning kasutatavuse puhul nii Harjumaast kui muust Eestist (vt tabel 31).

Tabel 31. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal piirkondades

Faktor	Harjumaa	Ida-Virumaa	Muu Eesti
Tajutud tõhusus	17,35	13,81	17,27
Tunnetuslik komponent	23,78	25,61	24,01
Kasutatavus	27,42	24,68	26,88
MFACS kokku	68,56	64,15	68,10

- Võrreldes kahe madalama haridustasemega on 3. taseme (kõrgharidus omandamisel või lõpetatud) noorte üldine hinnang kondoomi suhtes positiivsem, kogu skoor erineb oluliselt kahest madalama haridusega grupist. Kondoomide tõhusust ja kasutatavust hindavad 3. haridustasemega noored kõrgemalt, võrreldes keskmise haridustasemega (kutseharidus omandamisel või lõpetatud, keskharidus lõpetatud) (vt tabel 32).

Tabel 32. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal haridustasemetel lõikes

Faktor	1. tase	2. tase	3. tase
Tajutud tõhusus	16,78	15,85	17,93
Tunnetuslik komponent	22,90	24,27	24,09
Kasutatavus	26,62	25,80	27,69
MFACS kokku	66,42	65,92	69,84

Lisaks sotsiaal-demograafilistele gruppidele võrreldi analüüsi käigus ka hoiakuid ja kondoomi kasutamist elu esimese vahekorra ajal ning viimase 12 kuu jooksul nii juhu- kui püsipartneri korral (vaadeldi järjepidevat kondoomi kasutamist ning üldist kondoomi kasutamise taset).

- Noortel, kes kasutasid esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi, on üldine hoiak kondoomide suhtes ning iga faktori osas eraldi positiivsem (keskmised skoorid on kõrgemad) kui neil, kes seda ei teinud (vt tabel 33).

Tabel 33. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal ja kondoomi kasutamine esimese seksuaalvahekorra ajal

Faktor	Kasutas kondoomi	Ei kasutanud kondoomi
Tajutud tõhusus	17,36	16,42
Tunnetuslik komponent	23,93	22,94
Kasutatavus	27,68	25,71
MFACS kokku	69,00	65,08

- Püsipartneri puhul ilmneb, et noortel, kes kasutavad vahekorras olles kondoomi, hindavad positiivsemalt kondoomi üldse (MFACSi koguskoor), positiivsem on ka hinnang eraldi tõhususe ja kasutatavuse osas. Selline statistiliselt oluline erinevus ilmneb nii järjepideva kui viimase vahekorra ajal kondoomi kasutamise osas (vt tabel 34 ja 35).

Tabel 34. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal ja kondoomi järjepidev kasutamine püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul

Faktor	Kasutas alati kondoomi	Ei kasutanud alati kondoomi
Tajutud tõhusus	17,43	16,95
Tunnetuslik komponent	25,39	22,65
Kasutatavus	29,33	26,68
MFACS kokku	72,27	66,33

Tabel 35. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal ja kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal püsipartneriga

Faktor	Kasutas kondoomi	Ei kasutanud kondoomi
Tajutud tõhusus	17,03	17,02
Tunnetuslik komponent	24,29	22,59
Kasutatavus	28,31	26,59
MFACS kokku	69,71	66,26

- Juhupartneriga vahekorras kondoomi kasutanud noored hindavad positiivsemalt vaid kondoomi tunnetuslikku aspekti. Statistiliselt oluline erinevus ilmneb nii viimase 12 kuu jooksul kui viimase vahekorra ajal kondoomi kasutamise näitajates (vt tabel 36 ja 37).

Tabel 36. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal ja kondoomi järjepidev kasutamine juhupartneriga viimase 12 kuu jooksul

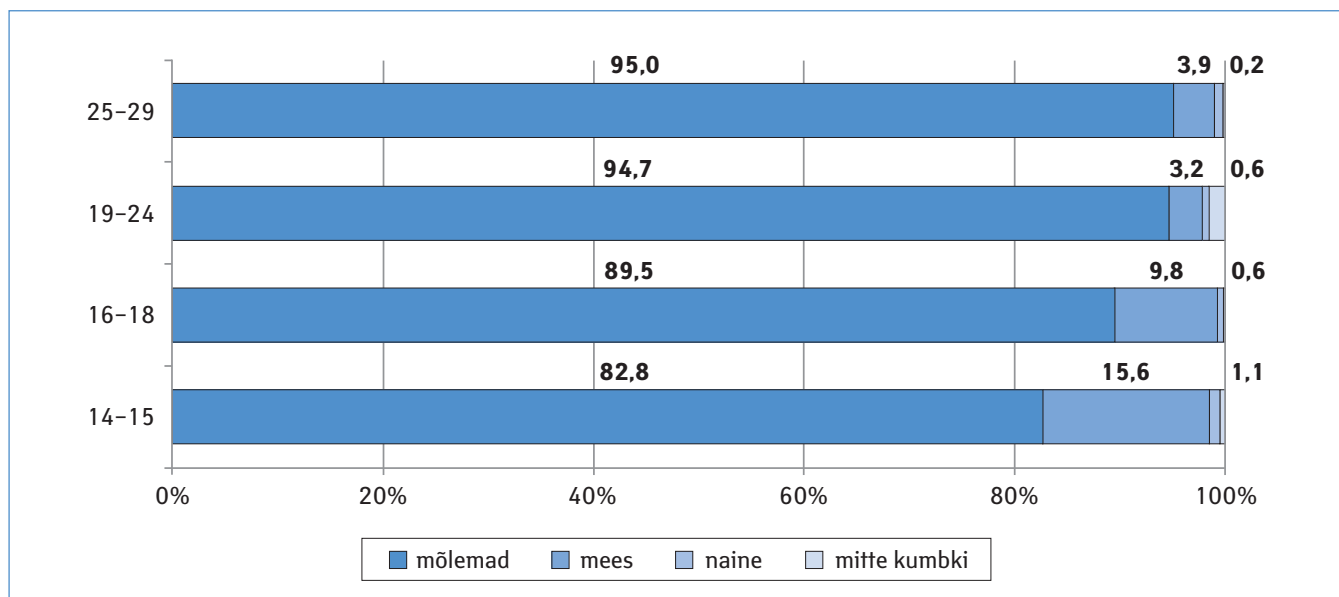
Faktor	Kasutas alati kondoomi	Ei kasutanud alati kondoomi
Tajutud tõhusus	17,25	18,24
Tunnetuslik komponent	25,19	23,06
Kasutatavus	28,42	27,52
MFACS kokku	70,85	68,90

Tabel 37. Kondoomidega seotud hoiakute keskmine skoor MFACSi põhjal ja kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal juhupartneriga

Faktor	Kasutas kondoomi	Ei kasutanud kondoomi
Tajutud tõhusus	17,52	18,43
Tunnetuslik komponent	24,85	22,12
Kasutatavus	28,37	27,05
MFACS kokku	70,75	67,60

Kondoomi kaasaskandmine

Noortelt uuriti, kas kondoomi peaks kaasas kandma mees, naine, mõlemad või mitte kumbki. Väga valdav osa noortest arvab, et kondoomi peaksid kaasas kandma nii mehed kui naised. Kui täiskasvanud noorte kaks vanuserühma omavahel ei erine, siis kooliealiste nooremas grupis on võrreldes 16–18-aastastega mõnevõrra vähem neid, kelle arvamuse kohaselt peaksid mõlemad sugupooleid kondoomi kaasas kandma ning rohkem neid, kes leiavad, et seda peaksid tegema mehed (vt joonis 51).

Joonis 51. Noorte arvamus, kes peaks kondoomi kaasas kandma; vanuserühmades (%).

- 14–18-aastaste muust rahvusest noorte hulgas on vähem neid, kelle arvamuse kohaselt peaksid mõlemad sugupooled kondoomi kaasas kandma (79% vs. eestlased 90%) ning rohkem neid, kes arvavad, et meestel peab kondoom kaasas olema (20% vs. eestlased 10%).
- Piirkondlikult eristub Ida-Virumaa, kus 73% 14–18-aastastest leiab, et kondoom peab olema kaasas mõlemal, 25%, et ainult meestel. Harjumaa vastavad näitajad on 86% ja 13% ning mujal Eestis 91% ja 9%.

Kutsekooliõpilased

86% kutsekoolis õppivatest noortest arvab, et kondoom peaks olema kaasas nii meestel kui naistel, 12% leiab, et ainult meestel, ning 1%, et ainult naistel. 1% arvamuse kohaselt ei peaks kumbki sugupool kondoomi kaasas kandma. Kutseõppurid ei erine oluliselt 16–18-aastastest üldhariduskoolide õpilastest.

Kondoomi kasutamata jätmise põhjused

Noortelt, kes viimase vahekorra ajal ei kasutanud kondoomi, küsiti selle põhjuseid. 25% (n = 15) 14–15-aastastest küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnutest ei kasutanud viimasel korral kondoomi (ei ole eristatud partneritüüp). 16–18-aastaste hulgas on see näitaja 35% (n = 129); 19–24-aastastest 63% (n = 218) ja 25–29-aastastest 66% (n = 256) ei kasutanud kondoomi. Kuna noorimas grupis on väike arv neid, kes kondoomi ei kasutanud, siis vaadeldakse järgnevalt kooliealiste noorte gruppi ühtsena (14–18). 16–18-aastaste üldhariduskoolide õpilaste andmed eraldi on näidatud tabelis 39.

Kõige sagedamini on kondoomi kasutamata jätmise põhjuseks kindel partner ja vastastikune usaldus – nii on vastanud $\frac{2}{3}$ noortest, kes viimase vahekorra ajal ei kasutanud kondoomi. Rohkem kui kolmandiku jagu on neid, kes ei kasutanud kondoomi sellepärast, et kasutati muid rasestumisvastaseid vahendeid. Sagedamini nimetatakse ka katkestatud seksuaalvahekorda, usku, et partneril ei ole HIVi või STLIid ning kahes vanemas vanuserühmas ka rasedust või soovi rasestuda. Kui võrrelda kolme vanuserühma omavahel, siis selgub, et võrreldes nooremate ja vanemate vastajatega on 19–24-aastaste hulgas rohkem noori, kelle partner või nad ise ei soovinud kondoomi kasutada. Võrreldes täiskasvanud noortega on 14–18-aastaste hulgas kondoom jäänud sagedamini kasutamata, sest kummalgi partneril ei olnud seda kaasas. Võrreldes 25–29-aastastega on kahes nooremas grupis enam levinud põhjuseks katkestatud vahekord. Rasedusega seotud põhjust ei olnud kooliõpilaste vastuste loetelus ning nad ise ei märkinud ka seda vaba vastusena. Kõige sagedamini on rasedusega või sooviga rasestuda seotud põhjused levinud 25–29-aastaste hulgas (vt tabel 38). Lisaks ankeedis ette antud vastustele märkisid noored veel järgmiseid kondoomi kasutamata jätmise põhjuseid: allergia lateksi vastu (n = 2); paneme kondoomi peale vahekorra ajal ja lisaks kasutame kalendermeetodit, et vähendada rasestumise protsenti; lootsime imetamise „võlutoimele“; käisime partneriga kontrollis; minu partner on kontrollitud; mõlemad tegid HIV-testi (n = 3); sperma ei näe terve välja ning tõenäoliselt olen hetkel impotent; sünnitusest on möödas kaks kuud; kondoomid olid, aga jäi lihtsalt kasutamata; olin vahekorras teise naisega, me oleme samast soost (n = 3); partner on testitud ja terve, mina olen enam-vähem kindel, et olen terve (ei ole hiljuti testitud, kuid olin varem kasutanud kondoomi); tal olid päevad (n = 2); teame, et oleme haigustevabad.

Tabel 38. Kondoomi kasutamata jätmise põhjused vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud ja viimasel korral kondoomi kasutamata jätnud noortest)

Põhjus	14–18	19–24	25–29
Planeerime rasedust / mina või minu partner on juba rase	-	14,5	23,2
Mul on kindel partner ja meil on vastastikune usaldus	68,4	68,3	68,6
Minu partner ei soovinud kondoomi kasutada	11,5	22,7	10,3
Mina ei soovinud kondoomi kasutada	12,8	22,0	13,6
Kondoom vähendab mõnutunnet	23,7	28,8	21,3
Kondoomi pealepanemine vahekorra ajal on tülikas	6,7	10,3	5,8
Meil ei olnud raha kondoomi ostmiseks	3,9	1,7	-
Ma ei usu, et mu partneril on HIV või muu STLI	29,0	29,7	22,6
Kummalgi ei olnud kondoomi kaasas	13,4	4,8	3,0
Ma ei julgenud partneriga kondoomi kasutamisest rääkida	1,1	0,5	-
Ma ei oska kondoomi kasutada	0,9	-	-
Me kasutasime katkestatud seksuaalvahekorda	35,4	25,9	14,4
Me kasutasime muid rasestumisvastaseid vahendeid	41,2	39,7	37,0
Ma ei mõelnud kondoomi peale	7,9	9,3	7,7
Muu põhjus	4,1	2,7	1,2

Kutsekooliõpilased

Kutsekoolis õppivatest noortest nimetas kõige sagedamini viimase vahekorra ajal kondoomi kasutamata jätmise põhjuseks kindlat partnerit ning vastastikust usaldust ($\frac{3}{4}$ kutseõppuritest). Järgnevalt on levinud põhjuseks see, et kondoom vähendab mõnutunnet (veidi rohkem kui kolmandik) ning seksuaalvahekorra katkestamine (rohkem kui viiendik). 16–18-aastaste kutse- ja üldhariduskoolide õpilaste võrdlemisel ilmneb kaks statistiliselt olulist erinevust: võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolis õppivate noorte hulgas rohkem neid, kes jätsid kondoomi kasutamata, sest see vähendab mõnutunnet (vastavalt 23% ja 37%), ning vähem neid, kes nimetasid põhjuseks muude rasestumisvastaste vahendite kasutamist (vastavalt 46% ja 28%) (vt tabel 39).

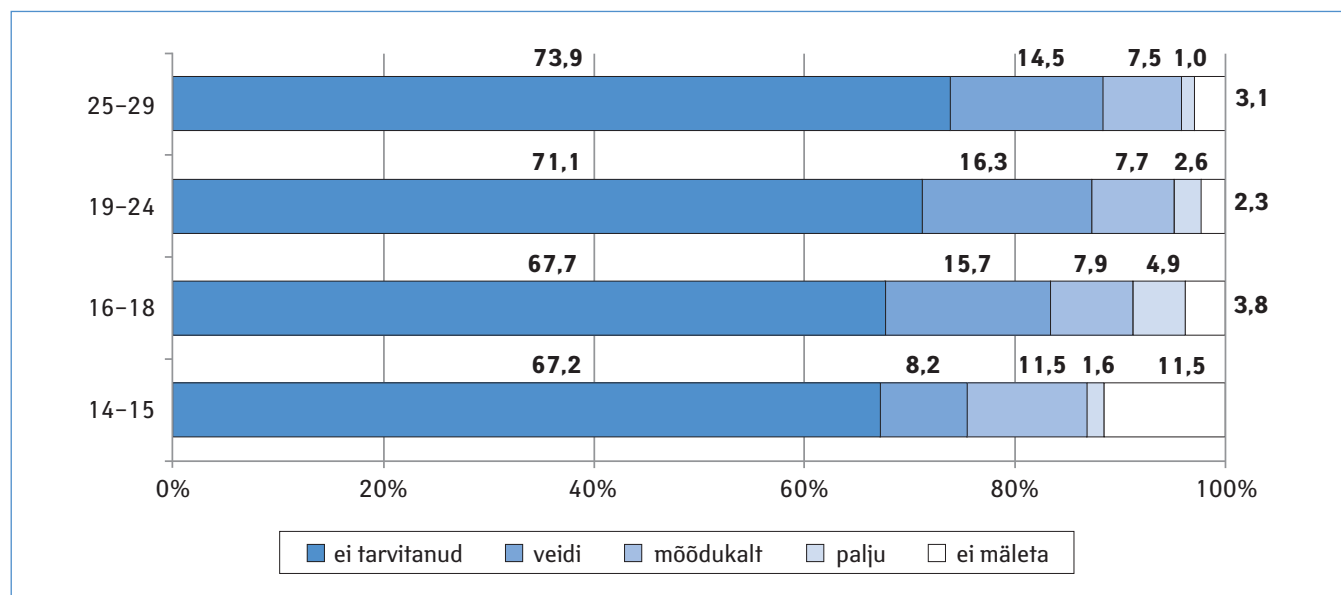
Tabel 39. Kondoomi kasutamata jätmise põhjused kooli tüübi lõikes (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud ja viimasel korral kondoomi kasutamata jätnud noortest)

Põhjus	Kutsekoolide õpilased	Üldhariduskoolide õpilased
Mul on kindel partner ja meil on vastastikune usaldus	75,4	65,8
Minu partner ei soovinud kondoomi kasutada	11,5	10,0
Mina ei soovinud kondoomi kasutada	17,7	11,7
Kondoom vähendab mõnutunnet	36,9	23,3
Kondoomi pealepanemine vahekorra ajal on tülikas	10,8	7,8
Meil ei olnud raha kondoomi ostmiseks	1,5	2,7
Ma ei usu, et mu partneril on HIV või muu STLI	28,5	27,7
Kummalgi ei olnud kondoomi kaasas	10,0	13,4
Ma ei julgenud partneriga kondoomi kasutamisest rääkida	1,5	-
Ma ei oska kondoomi kasutada	2,3	-
Me kasutasime katkestatud seksuaalvahekorda	29,2	33,8
Me kasutasime muid rasestumisvastaseid vahendeid	27,7	46,2
Ma ei mõelnud kondoomi peale	5,4	7,1
Muu põhjus	4,6	3,7

Alkoholi tarvitamine enne seksuaalvahekorda

Kuna alkoholi mõju all tehtud otsused võivad viia riskeeriva käitumiseni seksuaalsuhetes või soovimatu raseduseni, siis uuriti noortelt eraldi alkoholi tarvitamise kohta enne viimast seksuaalvahekorda.

$\frac{2}{3}$ kooliealistest ning $\frac{3}{4}$ täiskasvanud noortest ei tarvitanud alkoholi enne viimast seksuaalvahekorda. Ligikaudu kümnendik noortest tarvitas enne seksuaalvahekorda alkoholi mõõdukalt või palju. Nende näitajate poolest vanuserühmad omavahel ei erine oluliselt (vt joonis 52).

Joonis 52. Alkoholi tarvitamine enne viimast seksuaalvahekorda vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest).

Kui vaadelda andmeid binaarsena (tarvitas alkoholi enne vahekorda vs. ei tarvitanud), siis koolõpilaste hulgas ei ilmnenud ühtegi erinevust sotsiaal-demograafilistes gruppides, 19–29-aastaste grupis tulevad esile mõned erinevused:

- Võrreldes meestega on naiste hulgas vähem enne vahekorda alkoholi tarvitanud noori – vastavalt 34% ja 17%.
- 27% eestlastest tarvitas enne vahekorda alkoholi, mitte-eestlastest mõnevõrra vähem – 19%.
- Kõrgeima haridustasemega noortest tarvitas enne seksuaalvahekorda alkoholi 20%, mis on oluliselt madalam näitaja kui keskmise ja madalaima haridustasemega noorte hulgas – vastavalt 34% ja 31%.

Kutsekooliõpilased

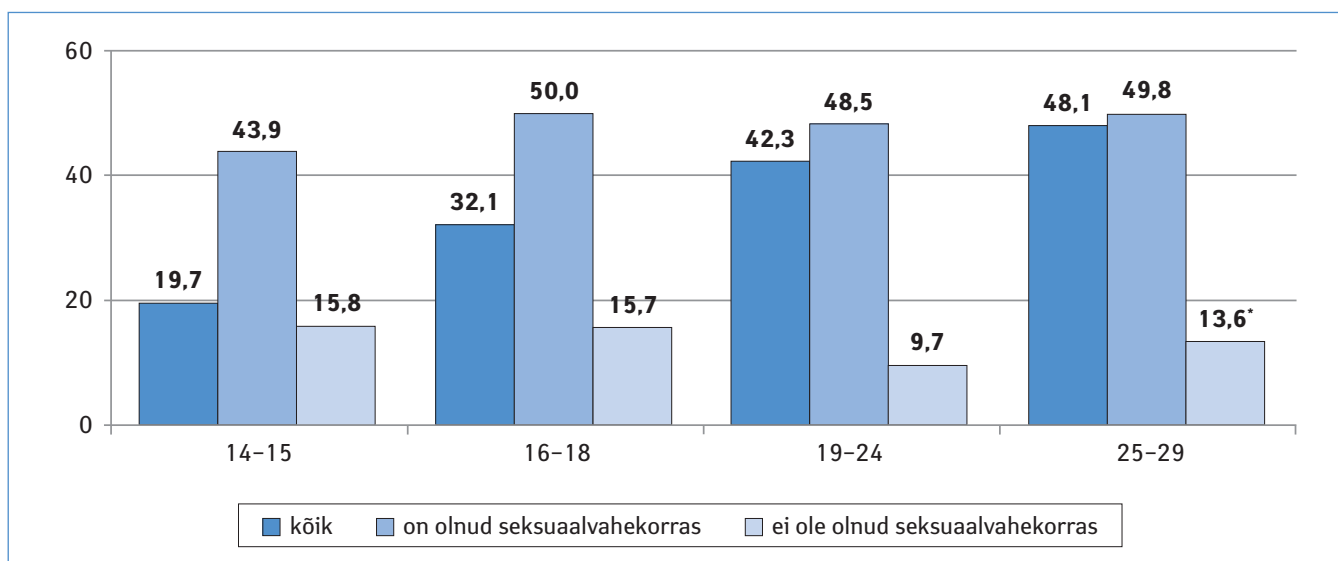
62% kutsekoolis õppivatest noortest, kes olid vahekorras eelneva 12 kuu jooksul, ei tarvitanud enne viimast seksuaalvahekorda alkoholi. Kokku 31% tarvitas alkoholi, sh 15% veidi, 11% mõõdukalt ning 5% palju. 7% kutseõppuritest ei mäleta, kas nad tarvitasid alkoholi või mitte. Nende näitajate poolest ei erine kutsekooliõpilased üldhariduskoolides õppivatest noortest.

- Kui neidudest tarvitas alkoholi enne seksuaalvahekorda 18%, siis noormeestest üle kahe korra rohkem ehk 42%.

7. RASESTUMISEST HOIDUMINE

Ülevaate saamiseks, kui paljud noored pöörduvad rasestumisest hoidumiseks mõne spetsialisti poole nõuande või vahendi saamiseks, küsiti neilt „Kuhu Sa viimati pöördusid rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks?“ Vastuste loetelus olid noorte nõustamiskeskus, perearst ja eriarst ning õpilaste ankeedis oli lisaks võimalik märkida vastusena ema ja/või isaga rääkimine.

Viiendik 14–15-, kolmandik 16–18- ja ligi pooled täiskasvanud noortest on pöördunud spetsialisti poole või mujale. Seksuaalvahekorra kogemus mängib seejuures olulist rolli, elu jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest ligi pooled on pöördunud spetsialisti poole või mujale nõuande saamiseks. Kuna kooliealiste noorte hulgas on võrreldes täiskasvanud noortega seksuaalvahekorra kogemusega noori vähem, siis see näitaja on oluliselt kõrgem kui vanusegrupis üldiselt. Noortest, kes ei ole olnud seksuaalvahekorras, on pöördunud spetsialisti poole kümnendik või veidi rohkem (vt joonis 53).

Joonis 53. Noored, kes on pöördunud rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks spetsialisti poole või mujale; vanuserühmades seksuaalvahekorra kogemuse lõikes (%). *N = 22

Kolmandik 14–15-aastastest ja veidi rohkem kui viiendik 16–18-aastastest on rasestumisest hoidumise teemal rääkinud oma ema ja/või isaga. Vanusega kasvab nende noorte osakaal, kes on rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks pöördunud eriarsti poole – 1% 14–15-, 24% 16–18-, 49% 19–24- ning 67% 25–29-aastastest. 19–24-aastaste puhul võib lisaks märgata, et umbes viiendik neist on külastanud sel eesmärgil noorte nõustamiskeskust (vt tabel 40).

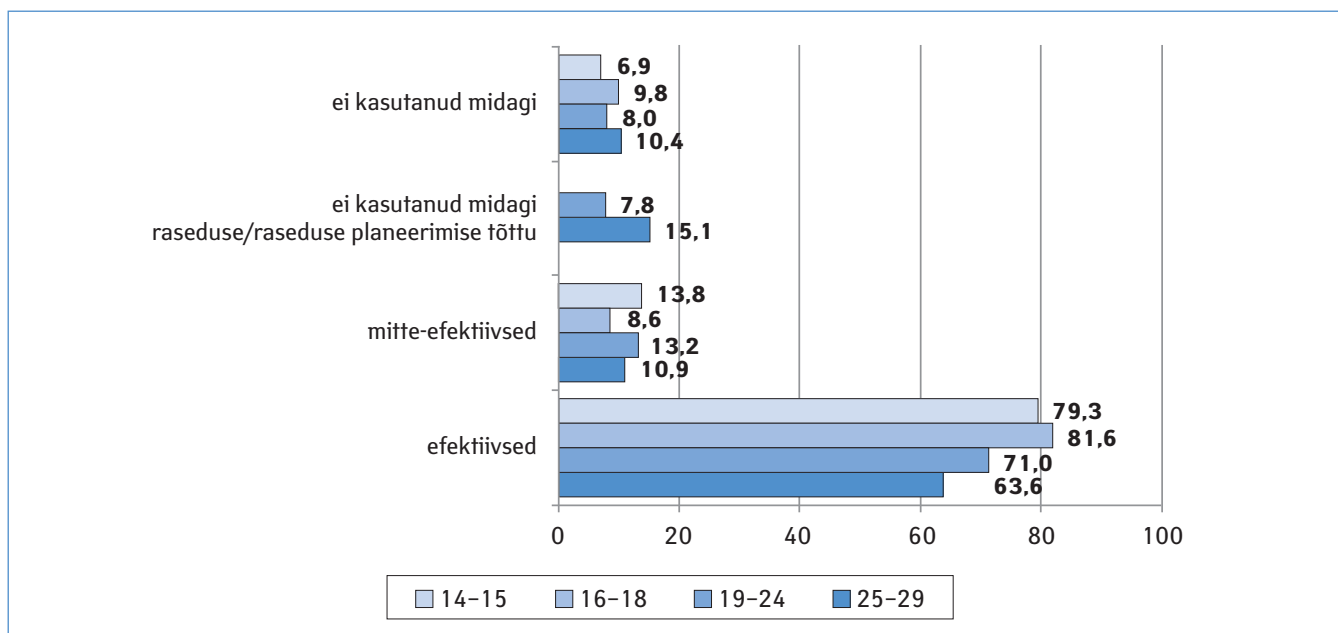
Tabel 40. Koht, kuhu viimati pöörduti rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks; vanuserühmades (% nõuande/vahendi saamiseks pöördunud noortest)

Koht/inimene	14–15	16–18	19–24	25–29
Ema ja/või isaga rääkimine	31,7	22,9	-	-
Noorte nõustamiskeskus	8,5	7,5	18,9	4,7
Perearst	2,4	3,2	5,6	8,1
Eriarst (günekoloog, meestearst jt)	1,2	23,7	49,0	66,8
Apteek	3,7	3,6	7,7	3,3
Kauplus	4,9	6,7	3,1	4,3
Internet	4,9	7,1	1,0	2,8
Muu	13,4	5,1	2,6	2,4
Ei mäleta	29,3	20,2	12,2	7,6

- 14–18-aastaste puhul ei erine noormehed-neiud rasestumisvastase nõuande/vahendi saamise eesmärgil pöördumiste osakaalu poolest. Kui aga vaadata, kuhu on pöördutud, siis võrreldes noormeestega on tütarlapsed enam pöördunud noorte nõustamiskeskusesse (vastavalt 3% ja 12%), samuti eriarsti poole (vastavalt 3% ja 30%). 19–29-aastaste puhul ilmneb selge erinevus naiste ja meeste rasestumisvastase nõuande/vahendi saamiseks pöördunute osas – osakaalud vastavalt 72% ja 20%. Kui naiste hulgas on rohkem neid, kes on külastanud noorte nõustamiskeskust (15% vs. 1%), pöördunud perearsti (9% vs. 2%) ja eriarsti (70% vs. 19%) poole, siis mehed on enam märkinud vastusena apteeki (16% vs. 2%), kauplust (14% vs. 1%) ja internetti (8% vs. < 1%).
- Rahvusgruppide erinevus ilmneb nii 14–18- kui 19–29-aastaste hulgas. Nooremas grupis on võrreldes eestlastega muust rahvusest noorte hulgas rohkem neid, kes on rasestumisvastase nõuande/vahendi saamiseks pöördunud spetsialisti poole või mujale (26% vs. 32%), vanemas grupis on aga olukord vastupidine (48% vs. 37%). 19–29-aastaste seas ilmneb ka pöördumiskohtades erinevus. Kui muust rahvusest noorte hulgas on enam neid, kes pöördusid eriarsti poole (72% vs. 55%), siis eestlaste hulgas on rohkem noorte nõustamiskeskusesse (14% vs. 1%) ja perearsti (9% vs. 1%) poole pöördunud.
- 19–29-aastaste grupis ilmneb erinevus pöördumiste osas ka haridustasemete lõikes. 51% kõrgeima haridustasemega noortest on elu jooksul pöördunud spetsialisti poole või mujale rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks. Kahes madalama haridusega grupis on neid noori oluliselt vähem: 1. tase – 34% ja 2. tase 40%. Jagunemist haridustasemega seotud gruppidesse vt tabelist 15 (lk 24).

Rasestumisest hoidumise meetoditega seoses esitati noortele küsimus viimase seksuaalvahekorra kohta. Ette antud vastusevariantides oli nii efektiivseid kui mitte-efektiivseid meetodeid ning vajadusel sai märkida mitu vastust. Efektiivseteks meetoditeks loeti hormonaalsed vahendid, kondoom, spermiitsiidid, emakasisene vahend, vahekorrajärgsed tabletid. Ebaefektiivseteks vahenditeks loeti kalendermeetod, katkestatud seksuaalvahekord, tupeloputus pärast vahekorda. Kui uuringus osalenu poolt oli mitme vastuse hulgas märgitud lisaks ebaefektiivsetele meetoditele ka tõhusad meetodid (nt hormonaalsed vahendid + katkestatud seksuaalvahekord), siis loeti see efektiivseks rasedusest hoidumise meetodiks.

Valdav enamik noori kasutab rasedusest hoidumiseks efektiivseid meetodeid. 25–29-aastaste hulgas on neid mõnevõrra vähem võrreldes kooliealistega. See on ilmselt seotud asjaoluga, et 15% selleealistest ei kasutanud mingeid vahendeid, kuna kas uuringus osalenu või tema partner on rase või nad planeerivad rasedust. Kõikides vanuserühmades on umbes kümnendiku jagu neid, kes kasutasid viimase seksuaalvahekorra ajal rasedusest hoidumiseks mittetõhusaid vahendeid (vt joonis 54). Täpsem info meetodite kohta on näidatud tabelis 41. Efektiivsetest meetoditest on kõige enam levinud kondoomide kasutamine, vanemates gruppides ka hormonaalsed vahendid ning mitte-efektiivsetest katkestatud seksuaalvahekord.

Joonis 54. Rasestumisest hoidumise meetodite efektiivsus viimase seksuaalvahekorra ajal vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest).

Tabel 41. Rasedusest hoidumise meetodid viimase seksuaalvahekorra ajal vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest)

Meetod	14-15	16-18	19-24	25-29
Hormonaalsed vahendid	3,1	20,0	31,3	27,2
Kondoom	78,5	64,7	41,7	33,2
Emakasisene vahend	-	-	2,7	6,4
Spermiitsiidid	0,3	0,2	0,1	-
Kalendermeetod	0,5	6,0	1,9	1,5
Katkestatud seksuaalvahekord	14,6	12,9	17,8	14,2
Tupeloputus pärast seksuaalvahekorda	1,8	2,5	2,8	1,1
Vahekorrajärgsed tabletid (SOS-pillid)	5,8	5,3	2,0	1,8
Muud	-	0,2	0,5	0,4
Ei kasutanud midagi, sest mina / minu partner on rase / planeerime rasedust	-	-	7,8	15,1
Ei kasutanud mingit vahendit	6,9	9,8	8,0	10,4

- 19-29-aastaste naiste hulgas on enam neid (15%), kes ei kasutanud mingeid meetodeid rasedusega seotud põhjustel, meeste hulgas 8%.
- Rahvusega seotud erinevused tulevad esile nii 14-18- kui 19-29-aastaste grupis. Eestlaste hulgas on rohkem neid, kes kasutavad efektiivseid meetodeid rasedusest hoidumiseks (14-18: 84% vs. 69%; 19-29: 73% vs. 49%) ning vähem noori, kes kasutavad ebaefektiivseid meetodeid (19-29: 10% vs. 19%) või ei kasuta üldse mingeid meetodeid (14-18: 8% vs. 18%; 19-29: 6% vs. 18%).
- 19-29-aastaste hulgas ilmneb, et võrreldes linnanoortega on maal elavate noorte hulgas rohkem tõhusate meetodite kasutajaid (vastavalt 65% ja 73%) ning vähem neid, kes ei kasutanud viimase vahekorra ajal mingeid meetodeid rasedusest hoidumiseks (vastavalt 11% ja 6%).

Kutsekooliõpilased

32% kutsekoolis õppivatest noortest on pöördunud rasestumisvastase nõuande/vahendi saamiseks spetsialisti poole või mujale (seksuaalvahekorras olnud noorte puhul on see näitaja 45% ja vahekorra kogemuseeta noorte seas 14%). Neljandik kutsekoolinoortest on nõuande või vahendi saamiseks pöördunud eriarsti juurde ning ligi viiendik on neil teemadel rääkinud ema ja/või isaga (vt tabel 42). Nende näitajate poolest ei erine kutseõppurid üldhariduskoolide õpilastest.

Tabel 42. Koht, kuhu viimati pöörduti rasestumisvastase nõuande või vahendi saamiseks; vanuserühmades (% nõuande/vahendi saamiseks pöördunud kutsekoolinoortest)

Koht/inimene	%
Ema ja/või isaga rääkimine	17,2
Noorte nõustamiskeskus	8,6
Perearst	2,9
Eriarst (günekoloog, meestearst jt)	24,9
Apteek	3,8
Kauplus	5,7
Internet	2,9
Muu	5,7
Ei mäleta	28,2

- 47% kutsekoolis õppivatest neidudest on pöördunud kas spetsialisti poole või mujale, et saada rasestumisvastast nõuannet või vahendit. Noormeeste hulgas on selliseid noori ligi poole võrra vähem – 26%. Võrreldes noormeestega on neidude hulgas rohkem noorte nõustamiskeskuse külastajaid (vastavalt 4% ja 15%) ning eriarsti poole pöördujaid (vastavalt 6% ja 52%).

76% küsitlusele eelnenud aasta jooksul vahekorras olnud kutsekoolinoortest kasutas viimase vahekorra ajal tõhusaid meetodeid rasestumisest hoidumiseks. 11% kasutas ebaefektiivseid ning 12% ei kasutanud mingeid vahendeid. Ka siin ei erine kutseõppurid üldhariduskoolide noortest. Kutsekoolinoorte poolt kasutatud rasestumisest hoidumise vahendid on täpsemalt näidatud tabelis 43.

Tabel 43. Rasedusest hoidumise meetodid viimase seksuaalvahekorra ajal vanuserühmades (% viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud kutsekoolinoortest)

Meetod	%
Hormonaalsed vahendid	16,4
Kondoom	63,0
Spermitsiidid	0,6
Kalendermeetod	2,3
Katkestatud seksuaalvahekord	16,1
Tupeloputus pärast seksuaalvahekorda	3,5
Vahekorrajärgsed tabletid (SOS-pillid)	2,6
Muud	0,6
Ei kasutanud mingit vahendit	12,4

8. SEKSUAALSEL TEEL LEVIVASSE INFEKTSIOONI NAKATUMISE KAHTLUS

6% (n = 4) 14–15-, 8% (n = 32) 16–18-, 10% (n = 40) 19–24- ning 7% (n = 31) 25–29-aastastest seksuaalvahekorra kogemusega noortest on kahtlustanud küsitlusele eelnenud aasta jooksul, et nad on nakatunud mõnda STLIsse. Tabelis 44 näidatud andmed kajastavad noorte käitumist STLIsse nakatumise kahtluse korral. Et sellise kahtlusega noori on vähe, siis on esitatud andmed kahes vanuserühmas: 14–18 ja 19–29. Selgub, et pooled 14–18-aastastest, kellel on tekkinud STLIsse nakatumise kahtlus, ei võtnud midagi ette, neljandik külastas günekoloogi, meestearsti või uroloogi ning viiendiku jagu leidis nii neid, kes rääkisid sellest ema-isaga, kui neid, kes seksuaalpartneriga. Kolmandik täiskasvanud noortest ei võtnud STLI kahtluse korral midagi ette ning sama palju on ka neid, kes pöördusid günekoloogi, meestearsti või uroloogi poole. Viiendik rääkis oma kahtlustest seksuaalpartneriga (vt tabel 44).

Tabel 44. Noorte käitumine STLIssesse nakatumise kahtluse korral vanuserühmades (% seksuaalvahekorras olnud noortest)

Käitumisviis	14–18	19–29
Ei võtnud midagi ette	50,2	34,9
Rääkisin ema ja/või isaga	18,2	-
Külastasin noorte nõustamiskeskust	13,7	5,5
Külastasin HIV nõustamis- ja testimiskabinetti	6,7	3,0
Külastasin naha- ja suguhaiguste arsti	3,8	10,2
Külastasin günekoloogi, meestearsti või uroloogi	23,2	35,5
Külastasin perearsti	4,9	6,2
Küsisin ravimeid otse apteegist	2,0	6,3
Tarvitasin kodus olemasolevaid ravimeid omal käel	-	-
Rääkisin sekspartnerile oma probleemist	19,6	19,7
Katkestasin seksuaalvahekorrad partneriga terveks saamiseni	2,0	7,3
Hakkasin seksides kondoomi kasutama	2,5	6,2
Muu	7,0	6,7

- 14–18-aastaste grupis tuleb esile, et STLIssesse nakatumise kahtlus on viimase aasta jooksul olnud 6%-l seksuaalvahekorra kogemusega eestlastest. Muust rahvusest noorte hulgas on sellise kahtlusega noori ligi kolm korda rohkem ehk 17%.

Kutsekooliõpilased

8%-l (n = 32) seksuaalvahekorra kogemusega kutsekoolinoortest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul tekkinud mõnda STLIssesse nakatumise kahtlus. Samasugusel tasemel on see näitaja ka üldhariduskoolides õppivate noorte hulgas. Neljandik kutsekoolinoortest, kellel oli tekkinud STLIssesse nakatumise kahtlus, ei võtnud midagi ette. 42% pöördus kahtluse korral günekoloogi, meestearsti või uroloogi poole, viiendik rääkis oma probleemist ema ja/või isaga ning veidi rohkem kui kümnendik rääkis oma kahtlustest seksuaalpartnerile (vt tabel 45).

Tabel 45. Kutsekoolinoorte käitumine STLIdesse nakatumise kahtluse korral vanuserühmades
(% seksuaalvahekorras olnud noortest)

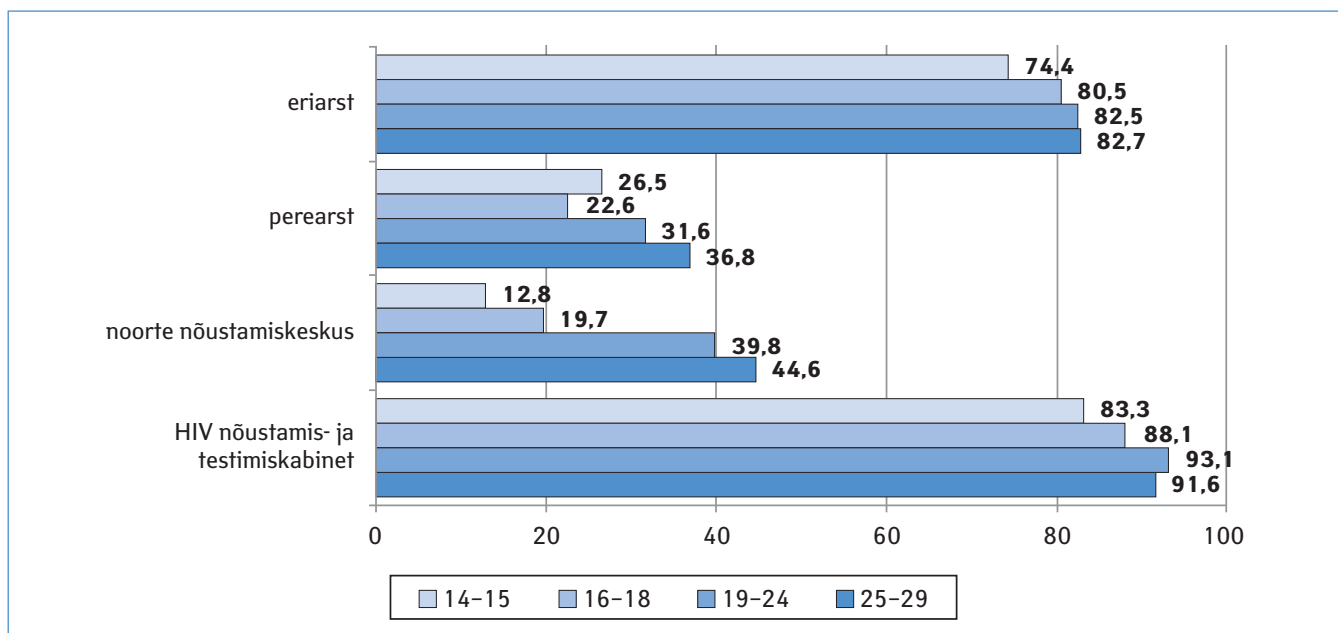
Käitumisviis	%
Ei võtnud midagi ette	25,8
Rääkisin ema ja/või isaga	19,4
Küllastasin noorte nõustamiskeskust	6,5
Küllastasin HIV nõustamis- ja testimiskabinetti	3,2
Küllastasin naha- ja suguhaiguste arsti	3,2
Küllastasin günekoloogi, meestearsti või uroloogi	41,9
Küllastasin perearsti	9,7
Küsisin ravimeid otse apteegist	3,2
Rääkisin sekspartnerile oma probleemist	12,9
Katkestasin seksuaalvahekorrad partneriga terveks saamiseni	6,5
Muu	9,7

9. HIV-TESTIMINE

9.1. Teadmised HIV-testi tegemise võimalustest

(vt Lisa 2, tabelid 34–37)

Kõige enam – üle 90% vanemates gruppides ning üle 80% kooliealiste noorte hulgas – ollakse kursis sellega, et ennast saab lasta HIVi suhtes testida HIV nõustamis- ja testimiskabinetis. Vähem ollakse teadlikud testimisvõimalusest perearsti juures ja noorte nõustamiskeskuses. Viimati nimetatul puhul eristuvad selgelt kooliealised noored ning vanemad vastajad: 14–15-aastastest kümnendik ja 16–18-aastastest viiendik on teadlikud HIV-testi tegemise võimalusest noorte nõustamiskeskuses, täiskasvanud noortest on kursis selle testitegemise võimalusega rohkem kui kolmandik (vt joonis 55).

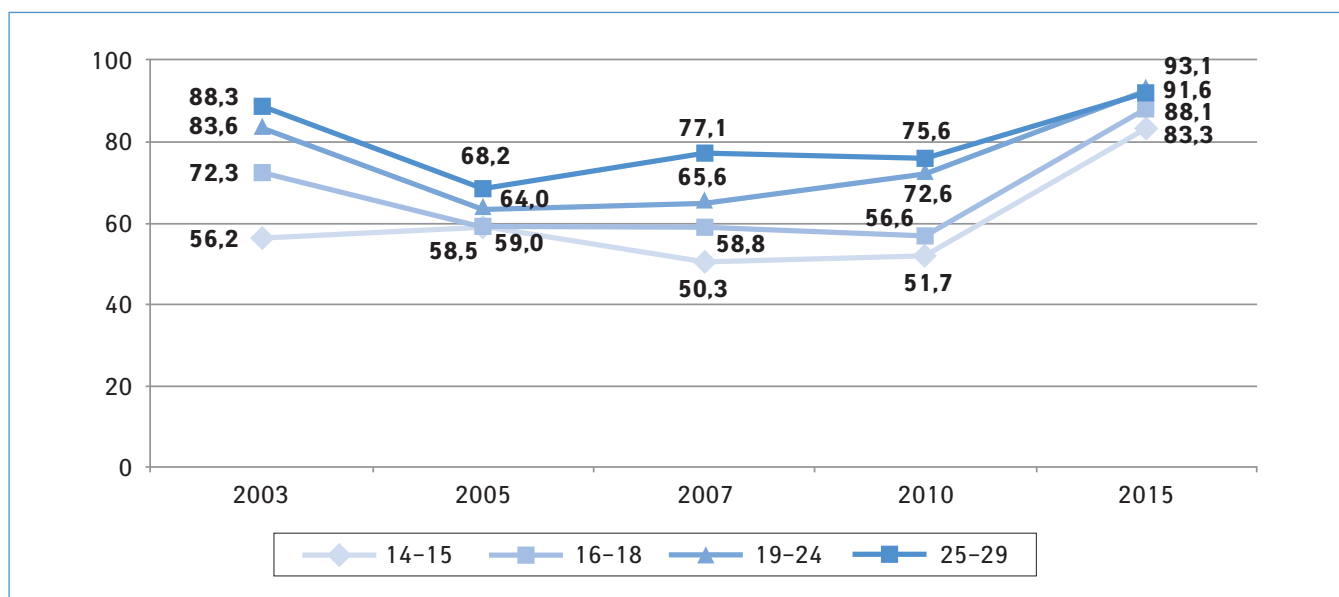

Joonis 55. Noored, kes teavad HIV-testi tegemise kohti; vanuserühmades (%).

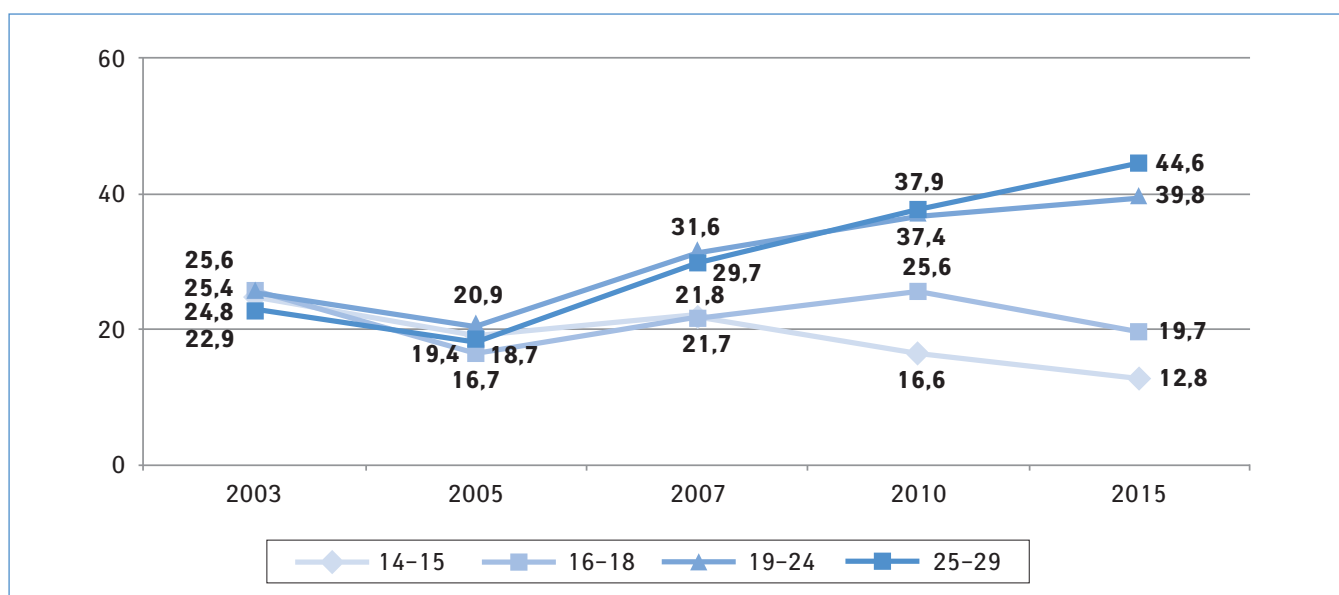
- HIV nõustamis- ja testimiskabineti võimalusest on paremini teadlikud naised (14–18: 91% vs. 82%; 19–29: 96% vs. 89%) ning kõrgema haridustasemega noored (19–29: 3. tase 95% vs. 1. tase 88% ja 2. tase 90%). Jagunemist haridustasemega seotud gruppidesse vt tabel 15 (lk 24).
- Noorte nõustamiskeskuste kui HIV-testi tegemise kohtadega on paremini kursis naised (14–18: 22% vs. 13%; 19–29: 53% vs. 32%), mitte-eestlased (14–18: 22% vs. 16%), linnanoored (14–18: 19% vs. 14%), Ida-Virumaa noored (29% vs. 19% Harjumaa ja 13% muu Eesti) ning kõrgema haridustasemega noored (51% vs. 31% 1. tase ja 34% 2. tase).
- Võimalusest end perearsti juures HIVi suhtes testida on paremini teadlikud naised (19–29: 39% vs. 31%).
- Eriarsti juures HIV-testi tegemise võimalusest on paremini teadlikud naised (14–15: 81% vs. 76%), eestlased (14–18: 81% vs. 70%; 19–29: 88% vs. 67%), maapiirkondade noored (14–18: 82% vs. 76%; 19–29: 89% vs. 80%), Harjumaa ja muu Eesti noored (14–18: vastavalt 80% ja 79% vs. 68% Ida-Virumaa; 19–29: vastavalt 80% ja 89% vs. 61% Ida-Virumaa).

Joonistel 56 kuni 59 on näidatud erinevatest HIV-testimise võimalustest teadlikkuse muutus läbi küsitlusaastate. Üldiselt võib joonistel märgata tõusvaid trende ehk noored on muutunud teadlikumaks erinevatest HIV-testi tegemise võimalustest. HIV nõustamis- ja testimiskabineti puhul on perioodil 2005–2010 teadlike noorte tase püsinud üsna ühtlasena. Võrreldes selle perioodiga on 2015. aastal oluliselt tõusnud noorte osakaal, kes on teadlikud HIV testimis- ja nõustamiskabinettidest ning vanuserühmade vahel praktiliselt erinevus puudub (vt joonis 56). Noorte nõustamiskeskuste puhul on toimunud

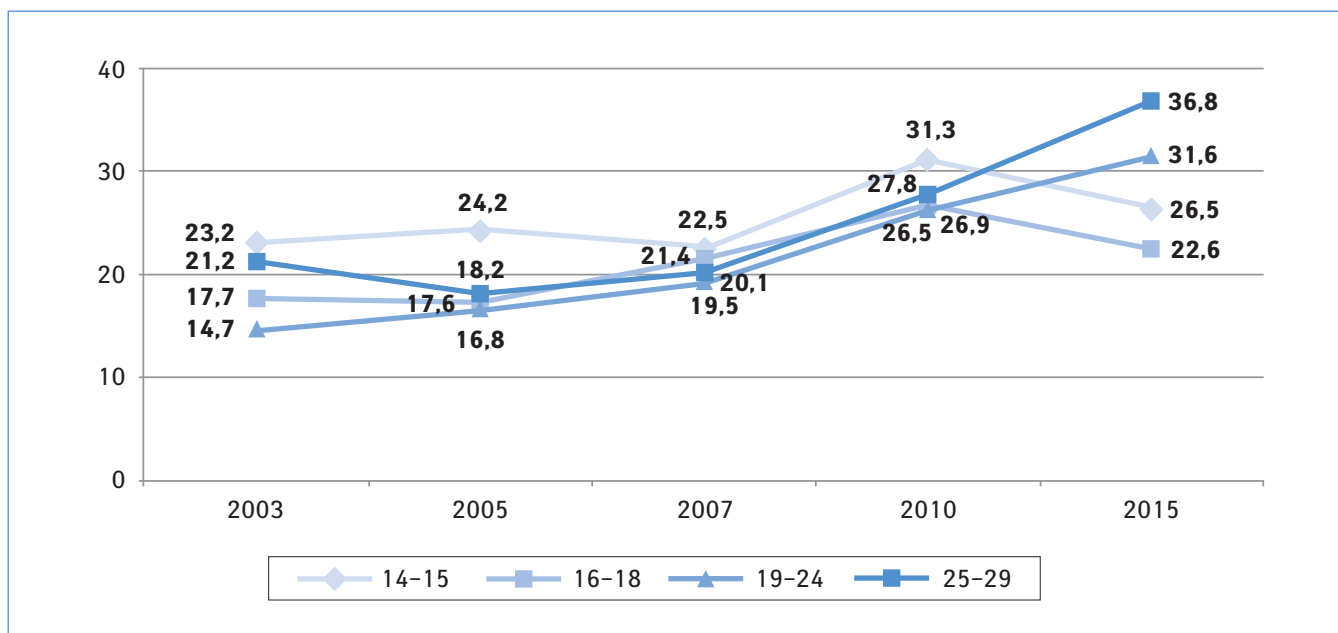
kaheksa-aastane protsess: kui 2003–2005 vanusegrupid omavahel ei erinenud, siis 2007. aasta andmed näitavad, et täiskasvanud noorte teadlikkuse tase on hakanud tõusma ja see jätkub ka järgnevatel küsitlusaastatel, kooliealiste hulgas aga püsib teadlike noorte osakaal samal tasemel ja on viimaste küsitluste andmetel hakanud negatiivses suunas muutuma (vt joonis 57). Perearsti juures HIV-testi tegemisest teadlike noorte osakaal ei ole vanuserühmades väga palju erinenud perioodil 2003–2010. 2015. aastaks on täiskasvanud noorte hulgas perearsti võimalusega kursis olevate noorte osakaal oluliselt tõusnud võrreldes 2010. aastaga, kooliealiste noorte puhul aga püsib samal tasemel (vt joonis 58). Kõige ühtlasem on eri vanuserühmadesse kuuluvate teadlike noorte tase eriarsti osas, vaid 2015. aastal eristuvad vanematest gruppidest 14–15-aastased. Üldiselt on märgata aga positiivset trendi eriarsti juures testimise võimalusest teadlike noorte osakaalus, selle on kaasa toonud olulised näitajate tõusud 2005. ja 2010. aastal (vt joonis 59).

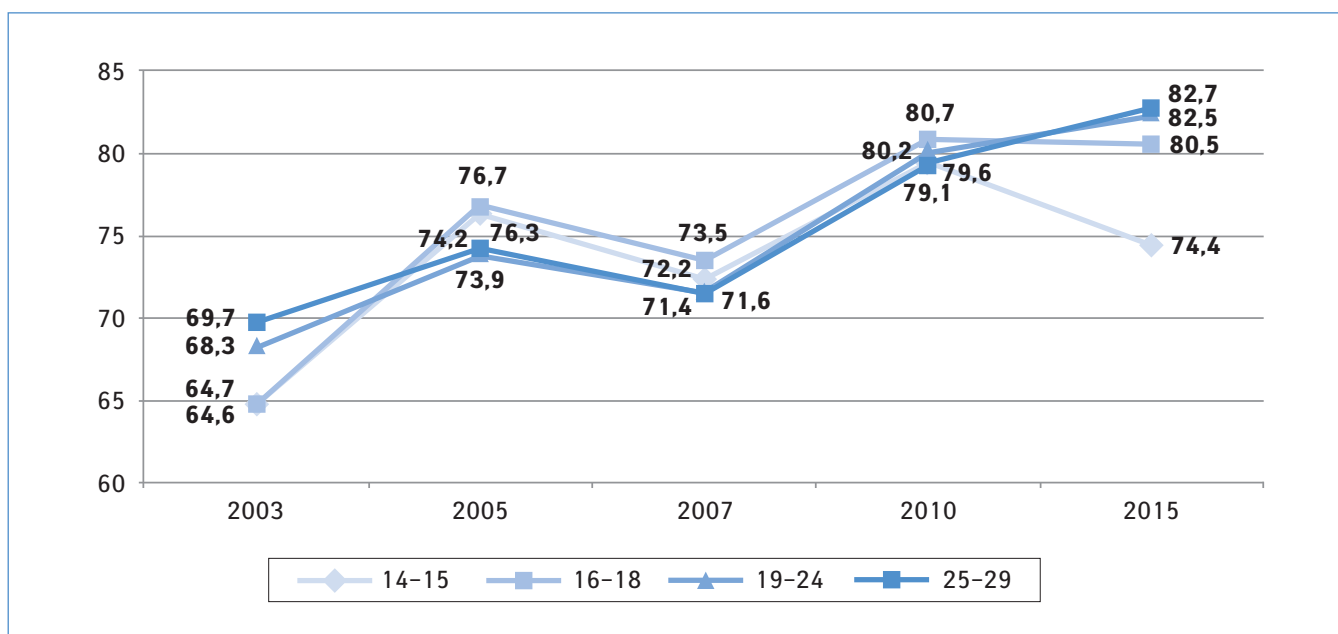
Joonis 56. Noored, kes on teadlikud HIV-testi tegemise võimalusest HIV nõustamis- ja testimiskabinetis; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Joonis 57. Noored, kes on teadlikud HIV-testi tegemise võimalusest noorte nõustamiskeskuses; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Joonis 58. Noored, kes on teadlikud HIV-testi tegemise võimalusest perearsti juures; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

Joonis 59. Noored, kes on teadlikud HIV-testi tegemise võimalusest eriarsti juures; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

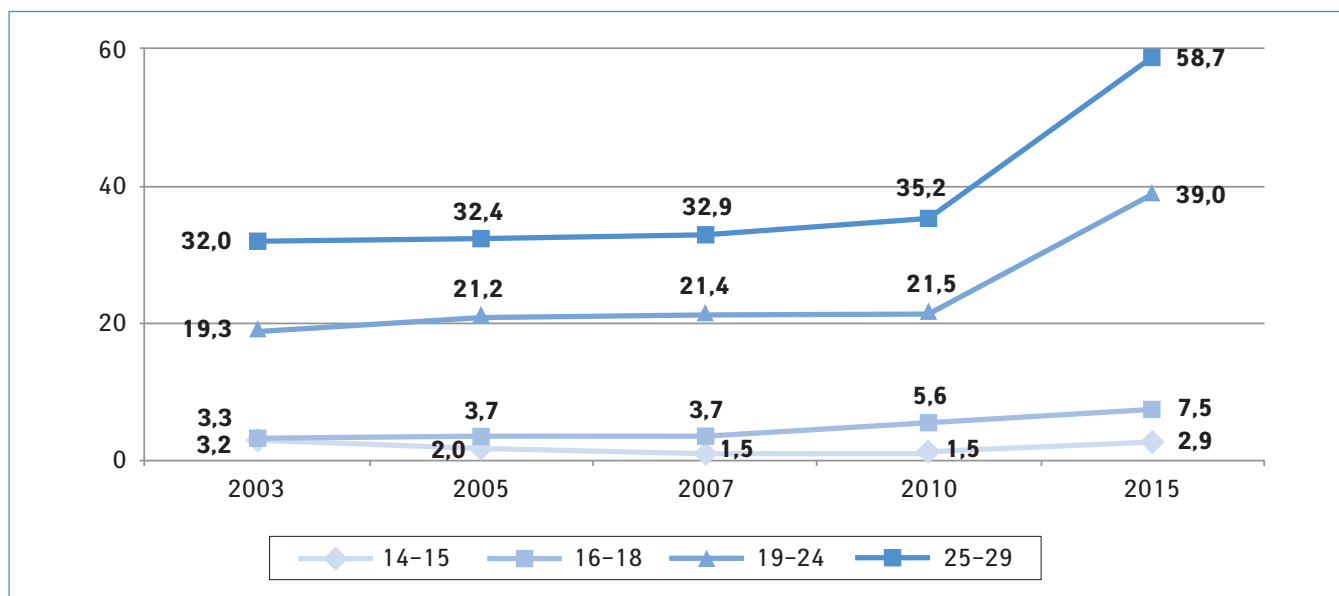
Kutsekooliõpilased

83% kutsekoolides õppivatest noortest teavad HIV-testi tegemise võimalusest HIV nõustamis- ja testimiskabinettides, 76% on teadlikud eriarsti ja 30% perearsti võimalusest. Kõige vähem on aga kutseõppurid kursis sellega, et ennast on võimalik lasta testida HIVi suhtes ka noorte nõustamiskeskustes. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolinoorte hulgas vähem neid, kes on teadlikud HIV testimis- ja nõustamiskabinettidest ning eriarsti võimalusest, rohkem aga neid, kes on kursis HIV-testi tegemisest perearsti juures.

- Noorte nõustamiskeskusest kui HIV-testi tegemise võimalusest on paremini teadlikud tütarlapsed (33% vs. 17%) ja mitte-eestlased (29% vs. 19%).
- Perearsti juures testimisest on teadlikumad eestlased (33% vs. 22%) ning võrreldes Harjumaaga mujal Eestis elavad noored (vastavalt 19% ja 37%).
- Eriarsti juures HIV-testi tegemise võimalusest on paremini teadlikud eestlased (80% vs. 63%) ja piirkonna „muu Eesti“ noored (84% vs. 67% Harjumaal ja 58% Ida-Virumaal).

9.2. HIV-testimine (vt Lisa 2, tabelid 38–39)

Kahes nooremas vanuserühmas on HIVi suhtes testitud noori mõne protsendi jagu: 3% 14–15- ja 8% 16–18-aastastest. Sealjuures vanema grupi testimise tase on tõusnud võrreldes perioodiga 2003–2007. Täiskasvanud noorte hulgas on neljal varasemal küsitlusaastal HIV-testimise tase püsinud muutusteta: elu jooksul on HIVi suhtes ennast testida lasknud viiendik 19–24- ja kolmandik 25–29-aastastest, sh mõlemas vanuserühmas küsitlusele eelnenud aasta jooksul kümnendik. 2015. aasta andmed aga näitavad HIV-testi teinud noorte osakaalu olulist tõusu, nii kogu elu puudutava kui viimase aasta näitaja osas. Nooremas vanuserühmas on elu jooksul testitute osakaal muutunud 18% ja vanemas grupis 24% võrra. Küsitlusele eelnenud aasta jooksul on testitute hulk suurenenud kümnendiku võrra: 2015. aastal on 19–24-aastastest elu jooksul HIVi suhtes testitud 39% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 19%) ja 25–29-aastastest rohkem kui pooled – 59% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 22%) (vt joonis 60). 19–29-aastastelt küsiti lisaks andmeid ka viimase HIV-testi tulemuse kohta. Selgub, et HIV-testi teinud noortest vähem kui 1% (n = 2) oli nakatunud HIVi (mõlemad naissoost, tegid testi küsitlusele eelnenud aasta jooksul ning üks neist ei ole seotud narkootikumide süstimisega, teise kohta andmed puuduvad). 85%-l oli testi tulemus negatiivne ehk ei ole nakatunud HIVi. 14% ei saanud oma testi tulemust teada.

Joonis 60. Noored, keda on elu jooksul testitud HIVi suhtes; vanuserühmades, 2003–2015 (%).

- Sooline erinevus ilmneb 19–29-aastaste grupis: võrreldes meestega on naiste hulgas testitute tase kõrgem (elu jooksul on HIVi suhtes testitud vastavalt 39% ja 59%).
- Rahvusgruppide erinevus ilmneb kooliealiste hulgas: võrreldes eestlastega on muu rahvuse esindajate hulgas rohkem elu jooksul testi teinud noori – vastavalt 4% ja 11%.
- HIVi suhtes testitud noori on kõige rohkem Ida-Virumaal: 14–18-aastastest 20% (Harjumaa – 5% ja muu Eesti – 3%) ning 19–29-aastastest 61% (Harjumaa – 48% ja muu Eesti – 46%).
- Kõige rohkem on elu jooksul HIVi suhtes testitud kõrgeima haridustasemega noorte hulgas – 53%. See näitaja erineb oluliselt keskmise haridustasemega noortest – 43%, madalaima haridustasemega noortest on HIV-testi teinud 45%.

Et HIVi suhtes testitud noori on 14–15-aastaste hulgas vähe, siis tabelis 46, mis kajastab viimase HIV-testi tegemise kohta, on andmed esitatud kogu kooliealiste noorte grupi kohta kokku. Kooliealistest noortest rohkem kui neljandik käis viimati HIV-testi tegemas HIV nõustamis- ja testimiskabinetis, viiendik eriarsti juures ning samasugusel määral ka noorte nõustamiskeskuses. Nii 19–24- kui 25–29-aastastest suurim osakaal on teinud testi rasedusega seoses naistearsti või ämmaemanda juures, neljandik verekeskuses doonorina verd loovutades. Lisaks on 19–24-aastastest ligi viiendik lasknud ennast HIVi suhtes testida HIV nõustamis- ja testimiskabinetis, vanemas grupis on seal testimas

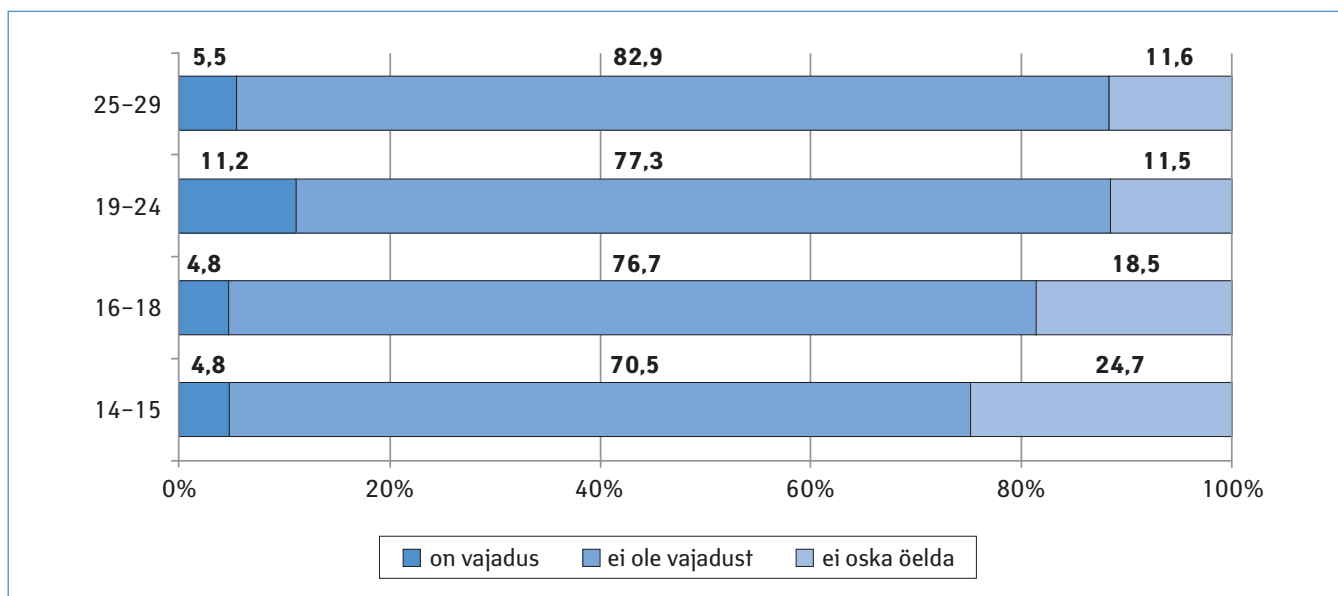
käinud vähem noori – ligi kümnendik (vt tabel 46). 19–29-aastastest märkisid testimiskohtadena veel: Eesti Kaitsevägi (n = 6), seksuaaltervisekliinik, Soomes labor, Suurbritannia seksuaaltervisekliinik, tööga seotud meditsiiniline kontroll, vangla, viisataotlemine Lõuna-Ameerikasse, välismaa.

Tabel 46. Viimase HIV-testi tegemise koht (% elu jooksul testitud noortest)

Koht	14–18	19–24	25–29
HIV nõustamis- ja testimiskabinet	28,4	17,1	8,3
Noorte nõustamiskeskus	18,6	9,9	2,8
Perearst	8,9	3,9	4,3
Eriarst	21,3	6,1	9,5
Rasedusega seoses naistearsti/ämmaemanda juures	-	23,2	32,4
Patsiendina haiglas	7,5	5,5	8,3
Verekeskuses doonorina verd loovutades	-	23,2	25,3
Kiirtestimise ürituse vm raames	4,3	5,0	4,0
Muu	2,8	4,4	3,6
Ei mäleta	8,2	1,7	1,6

Valdav enamik noortest arvab, et puudub vajadus ennast HIVi suhtes testida (vt joonis 61). 14–18-aastastest, kelle arvamuse kohaselt ei ole neil HIV-testi vaja teha, on end elu jooksul HIVi suhtes testinud 6%, 19–29-aastastest 50%.

Mõne protsendi jagu noori tunnetab HIV-testi tegemise vajadust. Veidi rohkem on neid 19–24-aastaste hulgas – kümnendik neist arvab, et peaks tegema HIV-testi (vt joonis 61). HIV-testi tegemise vajadust tunnetavatest 14–18-aastastest noortest on elu jooksul HIV-testi teinud 9%, 19–29-aastaste hulgas on see näitaja 47%.

Joonis 61. Noorte arvamus enda HIV-testi tegemise vajadusest; vanuserühmades (%).

5% 14–15-, 8% 16–18- ja 12% nii 19–24- kui 25–29-aastastest on olnud olukorras, kui nad on soovinnud teha HIV-testi, kuid see on mingil põhjusel jäänud tegemata. Nii kooliealiste kui täiskasvanud noorte grupis on kõige sagedasemaks testi mitte-tegemise põhjuseks ajapuudus – mõlemas grupis on 2/3 toonud esile selle asjaolu. Järgmise põhjusena nimetati kartust, mis on seotud testi tulemuse teadasaamisega ning 14–18-aastaste grupis on lisaks veel sagedamini mainitud asjaolu, et ei ole teada HIV-testi tegemise koht (vt tabel 47).

Tabel 47. Põhjused, miks HIV-test on jäänud tegemata (% noortest, kes on olnud olukorras, kus test on jäänud tegemata)

Põhjus	14–18	19–29
Ma ei tea, kus on võimalik HIV-testi teha	41,8	30,8
Mulle ei sobi kabinettide lahtiolekuajad	22,1	28,3
Kardan, et teised saavad teada minu testimas käimisest	33,4	22,7
Mul ei ole aega	67,0	69,9
Kardan veenivere võtmist	25,1	22,1
Kardan teada saada testi tulemust	52,4	42,4
Testimisvõimalus asub minu jaoks liiga kaugel	19,3	17,5

Kutsekooliõpilased

Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega (elu jooksul testinud 8%) on kutseõppurite HIV-testimise tase kõrgem. 11% kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul teinud HIV-testi, sh 6% on testinud ennast HIVi suhtes küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Viimase HIV-testi tegemise koht on näidatud tabelis 48.

Tabel 48. Viimase HIV-testi tegemise koht (% elu jooksul testitud kutsekoolinoortest)

Koht	%
HIV nõustamis- ja testimiskabinet	9,7
Noorte nõustamiskeskus	6,0
Perearst	6,7
Eriarst	13,4
Patsiendina haiglas	0,7
Verekeskuses doonorina verd loovutades	0,7
Kiirtestimise ürituse vm raames	3,7
Muu	10,4
Ei mäleta	48,5

- Võrreldes noormeestega on tütarlaste hulgas elu jooksul HIV-testi teinud noori rohkem – vastavalt 10% ja 16%.
- Võrreldes eestlastega on muust rahvusest noored lasknud ennast rohkem HIVi suhtes testida, elu jooksul testi teinud vastavalt 10% ja 16%.
- 31% Ida-Virumaa kutseõppuritest on ennast elu jooksul testinud HIVi suhtes, mujal piirkondades on testimistase oluliselt madalam (Harjumaal 7%, mujal Eestis 10%).

8% kutsekoolis õppivatest noortest on tajunud, et neil on vaja HIV-testi teha (20% neist on elu jooksul testinud) ning 69% arvab, et puudub vajadus ennast HIVi suhtes testida (12% neist on elu jooksul testinud).

11% kutseõppuritest on olnud olukorras, kus nad on soovinud teha HIV-testi, kuid see on jäänud mingil põhjusel tegemata. Rohkem kui pooled põhjendavad seda ajapuudusega, ligi pooled asjaoluga, et kardavad testi tulemust teada saada ning sama palju on ka neid, kes ei tea, kus on võimalik HIV-testi teha (vt tabel 49).

Tabel 49. Põhjused, miks HIV-test on jäänud tegemata (% kutsekoolinoortest, kes on olnud olukorras, kus test on jäänud tegemata)

Põhjus	%
Ma ei tea, kus on võimalik HIV-testi teha	43,1
Mulle ei sobi kabinetide lahtiolekuajad	22,4
Kardan, et teised saavad teada minu testimas käimisest	27,6
Mul ei ole aega	58,6
Kardan veenivere võtmist	36,2
Kardan teada saada testi tulemust	44,8
Testimisvõimalus asub minu jaoks liiga kaugel	24,1

10. RISKIRÜHMAD

Järgnevalt kirjeldatakse noorte seksuaalse riskikäitumise erinevaid tasemeid, selleks jagatakse noored kolmeks erineva riskitasemega rühmaks. Riskirühmadesse jagunemisel on aluseks võetud riskikäitumise skoor, mille arvutamisel arvestatakse järgnevate komponentidega:

- 1) seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul (0 = üks seksuaalpartner või mitte ühtegi partnerit; 1 = kaks ja enam seksuaalpartnerit);
- 2) kondoomi kasutamine viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga seksuaalvahekorra ajal (0 = kasutas kondoomi iga kord, ei olnud juhupartnereid; 1 = ei kasutanud iga kord kondoomi);
- 3) kondoomi kasutamine juhupartneriga viimase seksuaalvahekorra ajal (0 = kasutas kondoomi, ei olnud juhupartnereid; 1 = ei kasutanud kondoomi).

Kolme komponendi sisemine reliaablus on näidatud vanuserühmade kaupa tabelis 50.

Tabel 50. Seksuaalse riskikäitumise komponentide sisemine reliaablus, analüüsi kaasatute arv (N) ja % valimist, vanuserühmades (kaalumata andmed)

Vanuserühm	Analüüsi kaasatute arv (N)	% valimist	Cronbachi alfa
14-15	438	98,4	0,579
16-18, üldhariduskoolide õpilased	827	99,4	0,721
KOKKU 14-18	1265	99,1	0,706
16-18, kutsekoolide õpilased	696	98,7	0,702
19-24	461	98,7	0,740
25-29	438	99,1	0,815
KOKKU 19-29	899	98,9	0,776

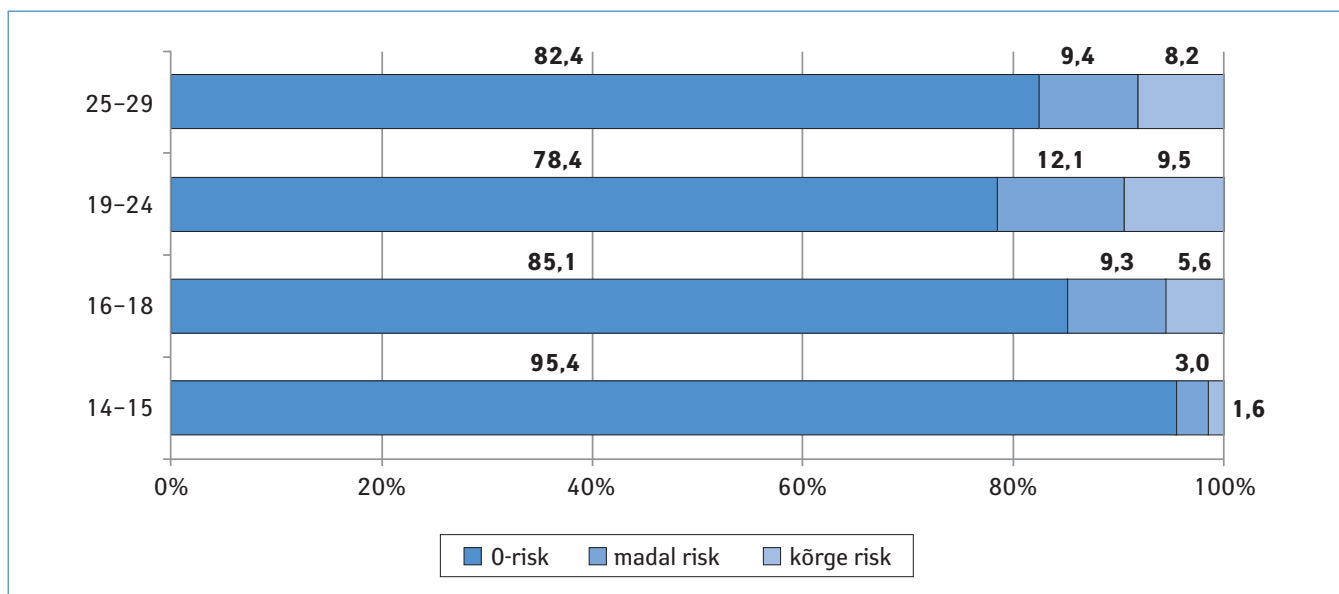
Pärast komponentide liitmist saadi skoor vahemikus 0 kuni 3 ning mida suurem on skoor, seda suurem on riskikäitumise tase. Skoori alusel on uuritavad jagatud kolme gruppi:

- 1) 0-riskitasemega grupp – noored, kes ei ole seksuaalvahekorras olnud või kelle üldskoor on 0;
- 2) madala riskitasemega grupp – noored, kelle riskeeriva seksuaalkäitumise skoor on 1 (oli kas mitu seksuaalpartnerit või ei kasutanud alati kondoomi juhuvahekordades);
- 3) kõrge riskitasemega grupp – noored, kelle riskeeriva seksuaalkäitumise skoor on 2–3 (olnud vahekorras mitme partneriga ning ei ole kasutanud juhusuhetes alati kondoomi).

Jagunemine riskirühmadesse (vt Lisa 2, tabel 40)

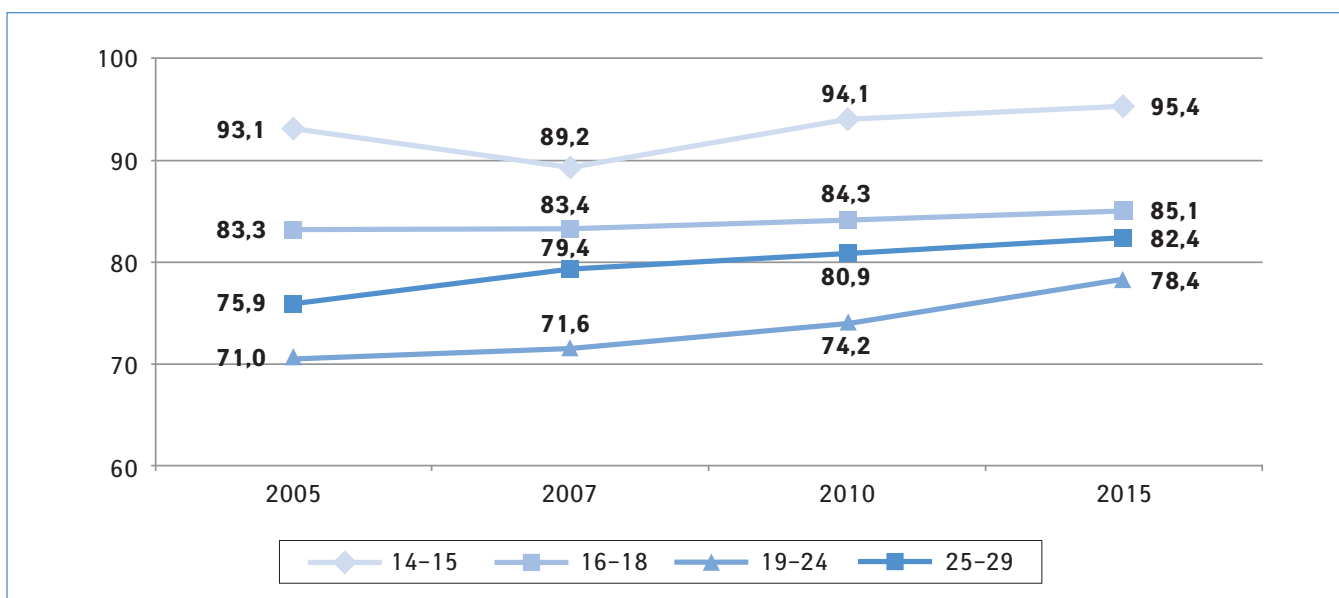
Valdav enamik noortest ei ole küsitlusele eelnenud aasta jooksul seksuaalsuhetes käitunud riskeerivalt. 14–15-aastaste grupis on 0-riskiga noori rohkem, sest nende hulgas on seksuaalvahekorra kogemusega noori vähe. Kõige vähem on seksuaalsuhetes riskivabalt käitunud noori 19–24-aastaste hulgas ning nad erinevad selle poolest oluliselt kooliealistest noortest. Täiskasvanud noortest kümnendik on seksuaalsuhetes kõrge riskikäitumisega ehk neil on rohkem kui üks seksuaalpartner, nad on juhusuhetes ning ei kasuta kondoomi. 19–24-aastased erinevad olulisel määral kooliealistest noortest, kellest kõrge riskikäitumisega on 2% 14–15- ja 6% 16–18-aastastest (vt joonis 62).

- Sugudevaheline erinevus tuleb esile 19–29-aastaste noorte hulgas. Võrreldes meestega on naiste hulgas enam 0-riskiga noori (vastavalt 77% ja 84%) ning vähem kõrge seksuaalse riskikäitumisega noori (vastavalt 11% ja 6%).
- Võrreldes Harjumaa ja muu Eestiga on Ida-Virumaa 16–18-aastased noored seksuaalsuhetes vähem riskeerivad: 0-riskiga gruppi kuulub 96% (Harjumaal 87% ja mujal Eestis 89%), seksuaalsuhetes kõrge riskitasemega noori on 2% (Harjumaal 8% ja mujal Eestis 7%).

Joonis 62. Noorte jagunemine riskirühmadesse viimase 12 kuu jooksul; vanuserühmades (%).

Küsitlusaastate võrdlusel ei ole analüüsi kaasatud 2003. aasta andmeid, sest sel aastal esitati küsimused partneritüübi kohta teistsugusel viisil. Andmete analüüs näitab, et palju olulisi muutuseid seksuaalsuhetega seotud riskikäitumises ei ole läbi küsitlusaastate toimunud. 14–15-aastaste grupis oli seksuaalsuhetes riskivabalt käituvaid noori kõige vähem 2005. aastal (erineb ülejäänud küsitlusaastatest), rohkem nii madala (7%, erineb oluliselt 2015. aastast – 3%) kui kõrge riskikäitumisega noori (4%, erineb oluliselt 2010. aastast – 1%). 19–24-aastaste grupis on 0-riskiga noorte osakaal tõusnud, 2015. aasta näitaja erineb oluliselt perioodist 2005–2007. Joonisel 63 on demonstreeritud seksuaalsuhetes riskivabalt käituvate noorte osakaalu muutust läbi küsitlusaastate.

Joonis 63. Noored, kes on 0-riskiga seksuaalsuhetes viimase 12 kuu jooksul; vanuserühmades, 2005–2015 (%).

Kutsekooliõpilased

80% kutsekoolis õppivatest noortest on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul käitunud seksuaalsuhetes riskivabalt, 13% kutsekoolinoortest kuulub madala ning 7% kõrge riskitasemega gruppi. Võrreldes üldhariduskoolides õppivate noortega on kutseõppurid seksuaalsuhetes mõnevõrra riskeerivamalt käitunud: nende hulgas on vähem 0-riskiga ja rohkem madala riskikäitumisega noori.

Seos sotsiaalsete ja majanduslike näitajatega

Kooliealiste noorte puhul selgub, et seksuaalsuhetes riskivabalt käituvate noorte hulgas on rohkem neid, kes elavad oma kodus koos ühe või mõlema vanemaga ning vähem neid, kes elavad omaette üürikorteris või kooli ühiselamus (statistiliselt oluline erinevus on mõlemal juhul võrreldes madala riskigrupiga). Seksuaalsuhetega seotud riskikäitumine on seoses suhetega isaga: kõrge riskiga gruppi kuuluvad koolinoored on isaga suhteid hinnanud madalamaks võrreldes riskivabalt käituvate noortega. Nii 14–18- kui 19–29-aastaste hulgas ilmneb, et seksuaalsuhetes mitte-riskivalt käituvate noorte hulgas on vähem neid, kes on vaba aega veetnud pubis, baaris või ööklubis (erinevus on oluline võrreldes mõlema kõrgema riskigrupiga) (vt tabel 51 ja 52).

Tabel 51. 14–18-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos sotsiaalsete ja majanduslike näitajatega (% või keskmine näitaja)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Elukoht: üürikorter üksi/sõpradega või kooli ühiselamu	7,1	22,1	14,0	< 0,0001
Elukoht: oma kodu koos ühe või mõlema vanemaga	87,8	64,0	76,0	< 0,0001
Majanduslik olukord: sissetulekuga on raske või väga raske toime tulla	9,7	16,3	8,0	0,128
Keskmine hinnang suhetele emaga	4,48	4,29	4,29	0,093
Keskmine hinnang suhetele isaga	4,19	4,20	3,84	0,011
Spordiga tegelemine mitu korda nädalas või sagedamini (viimased 4 nädalat)	77,2	70,9	73,5	0,360
Vaba aja veetmine pubis, baaris, ööklubis 4 nädala jooksul vähemalt 1 korral (viimased 4 nädalat)	24,6	59,3	65,3	< 0,0001
Keskmine enesehinnanguskoor vastavalt RSESile	30,12	30,80	28,67	0,089

Tabel 52. 19–29-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos sotsiaalsete ja majanduslike näitajatega (% või keskmine näitaja)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Sotsiaalne staatus: õpilane, üliõpilane, kraadiõppur	37,3	43,3	37,8	0,526
Majanduslik olukord: sissetulekuga on raske või väga raske toime tulla	21,5	23,5	23,8	0,827
Spordiga tegelemine mitu korda nädalas või sagedamini (viimased 4 nädalat)	52,0	53,1	51,9	0,979
Vaba aja veetmine pubis, baaris, ööklubis 4 nädala jooksul vähemalt 1 korral	44,8	63,3	76,9	< 0,0001
Keskmine enesehinnanguskoor vastavalt RSESile	32,39	32,74	32,11	0,665

Seos sõltuvusainete tarvitamisega

Seksuaalsuhetes riskeerivamalt käituvad noored tarvitavad enam ka sõltuvusaineid. Selgemalt tuleb see seos esile 19–29-aastaste hulgas, kus riskitaseme kasvades suureneb ka sõltuvusainete tarvitamine. Kõikide näitajate puhul erinevad statistiliselt olulisel määral omavahel 0-riskiga ja kõrge riskikäitumisega noored. Suitsetamise osas erinevad 0-riskiga noored ka madala riskikäitumisega noortest. Elu jooksul narkootikumide tarvitanud noorte puhul puudub oluline erinevus 0- ja madala riskikäitujate vahel. Korduva narkootikumide ning enne seksuaalvahekorda alkoholi tarvitamise puhul erinevad kõik riskitasemed omavahel (vt tabel 54).

14–18-aastaste puhul eristuvad kahest kõrgema riskikäitumisega grupis selgelt seksuaalelus riskivabalt käituvad noored, kelle hulgas on vähem suitsetajaid, alkoholi ning narkootikumide tarvitajaid (vt tabel 53). Selline trend on ilmselt seotud asjaoluga, et 0-riski gruppi kuuluvad ka need noored, kes ei ole oma elu jooksul seksuaalvahekorras olnud ehk on ka vanuse poolest nooremad (vt joonis 38, lk 59) ning nende kokkupuude sõltuvusainetega väiksem.

Tabel 53. 14–18-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos sõltuvusainete tarvitamisega (%)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Suitsetamine: iga päev (viimased 4 nädalat)	5,4	29,1	28,0	< 0,0001
Alkoholi tarvitamine: 1 kord nädalas või sagedamini (viimased 4 nädalat)	17,0	47,7	42,0	< 0,0001
Narkootikumide tarvitamine elu jooksul	33,1	84,9	82,0	< 0,0001
Korduv narkootikumide tarvitamine elu jooksul	15,8	63,9	57,1	< 0,0001
Narkootikumide tarvitamine viimase 4 nädala jooksul	8,6	43,8	44,9	< 0,0001
Kanepi tarvitamine viimase 4 nädala jooksul	7,4	35,3	42,9	< 0,0001
Alkoholi tarvitamine enne viimast seksuaalvahekorda (olnud seksuaalvahekorras viimase 12 kuu jooksul)	19,8	46,3	38,8	< 0,0001

Tabel 54. 19–29-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos sõltuvusainete tarvitamisega (%)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Suitsetamine: iga päev (viimased 4 nädalat)	19,2	31,6	39,2	< 0,0001
Alkoholi tarvitamine: 1 kord nädalas või sagedamini (viimased 4 nädalat)	35,0	44,9	51,9	< 0,0001
Narkootikumide tarvitamine elu jooksul	53,5	64,3	90,0	< 0,0001
Korduv narkootikumide tarvitamine elu jooksul	32,1	46,2	70,9	< 0,0001
Narkootikumide tarvitamine viimase 4 nädala jooksul	7,5	14,3	26,9	< 0,0001
Kanepi tarvitamine viimase 4 nädala jooksul	7,0	14,3	25,3	< 0,0001
Alkoholi tarvitamine enne viimast seksuaalvahekorda (olnud seksuaalvahekorras viimase 12 kuu jooksul)	17,7	37,1	64,6	< 0,0001

Seos teadmiste ja hoiakutega

Järgnevalt vaadeldi seksuaalse riskikäitumise seost HIVi ja STLIdega seotud teadmistega. 19–29-aastaste puhul tuleb selgelt esile, et teadmised ja käitumine omavahel seotud ei ole (vt tabel 56). Nooremate puhul ilmneb, et seksuaalelus riskivabalt käituvate noorte teadmiste tase on madalam (vt tabel 55). See on ilmselt seotud asjaoluga, mida on kirjeldatud eelmises lõigus – 0-riskigruppi kuuluvad ka seksuaalvahekorra kogemuseeta noored ning ilmselt nad ei tunneta enda seost nende teemadega. Kui 14–18-aastaste grupis vaadeldi andmeid noorte kohta, kes on elu jooksul seksuaalvahekorras olnud, siis kaovad erinevused riskitasemete vahel. Seda toetab ka asjaolu, et seksuaalelus riskivabalt käituvate noorte hulgas on vähem neid, kes on hinnanud koolitundides seksuaalkäitumisega seotud teemade käsitlemist põhjalikuks (vt tabel 55). Arvamus, et HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem, on enam levinud kõrge seksuaalse riskikäitumisega 14–18-aastaste noorte hulgas, vanemas grupis selline erinevus puudub (vt tabel 55 ja 56).

Tabel 55. 14–18-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos HIVi ja STLIdega seotud teadmiste ning hoiakutega (%)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Korrektseid teadmised HIV-nakkuse levikuteedest	55,0	75,6	64,0	0,001
Korrektseid teadmised STLIde vältimise meetoditest	32,2	58,1	38,0	< 0,0001
Koolitundides põhjalikult käsitletud teema: seksuaalsel teel levivad nakkused	44,6	54,7	50,0	0,158
Koolitundides põhjalikult käsitletud teema: kondoomi kasutamise vajalikkus	57,7	72,1	74,0	0,003
Koolitundides põhjalikult käsitletud teema: kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine	28,4	48,8	48,0	< 0,0001
Koolitundides põhjalikult käsitletud teema: HIV ja AIDS	35,0	47,7	42,0	0,042
Arvamus: HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem	7,9	8,1	18,0	0,040

Tabel 56. 19–29-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos HIVi ja STLIdega seotud teadmiste ning hoiakutega (%)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Korrektseid teadmised HIV-nakkuse levikuteedest	82,4	86,6	81,2	0,549
Korrektseid teadmised STLIde vältimise meetoditest	80,2	79,6	80,0	0,990
Arvamus: HIV ja AIDS on ainult narkomaanide probleem	10,7	12,2	8,8	0,754

Seos muude seksuaalelu ja HIV-testimisega seotud näitajatega

Noored, kes on oma elu esimese vahekorra ajal kondoomi kasutanud, on ka hilisemas elus vähem riskivamalt käitunud. Nii 14–18- kui 19–29-aastaste grupis kõrge riskikäitumisega noorte hulgas on võrreldes kahe madalama riskitasemega vähem neid, kes esimese vahekorra ajal kasutasid kondoomi (vt tabel 57 ja 58).

Riskeerivamalt käituvad noored tunnetavad ka enam oma riski. Kõrge seksuaalriskiga noorte hulgas on rohkem neid, kes on kahtlustanud, et on nakatunud mõnda STLIse, on teinud viimase 12 kuu jooksul HIV-testi ning on arvamusel, et nad peaksid ennast HIVi suhtes testima (vt tabel 57 ja 58).

19–29-aastaste puhul vaadati ka seost kondoomidega seotud hoiakute ja riskikäitumise vahel. Üldiselt seos puudub, vaid tajutud tõhususe puhul erinevad omavahel madala ja kõrge riskiga noored: kõrgema riskiga noorte tajutud tõhususe keskmine skoor on kõrgem (kuid see seos ei ole tugev) (vt tabel 58).

Tabel 57. 14–18-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos muude seksuaalelu ja HIV-testimisega seotud näitajatega (%)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Kondoomi kasutamine esimese seksuaalvahekorra ajal (elu jooksul vahekorras olnud)	83,2	82,6	62,0	0,002
Viimase 12 kuu jooksul STLIdesse nakatumise kahtlus	1,7	7,0	32,0	< 0,0001
HIV-testimine viimase 12 kuu jooksul	2,2	7,0	22,0	< 0,0001
Tunnetatud vajadus teha HIV-test	4,0	5,9	20,4	< 0,0001

Tabel 58. 19–29-aastaste seksuaalse riskikäitumise seos muude seksuaalelu ja HIV-testimisega seotud näitajatega (% või keskmine näitaja)

Näitajad	0-risk	Madal risk	Kõrge risk	p
Kondoomi kasutamine esimese seksuaalvahekorra ajal (elu jooksul vahekorras olnud)	69,5	73,2	47,5	< 0,001
Hoiak kondoomide suhtes: tajutud tõhusus (keskmine skoor vastavalt MFACSi-le)	16,97	16,50	18,35	0,029
Hoiak kondoomide suhtes: tunnetuslik komponent (keskmine skoor vastavalt MFACSi-le)	24,24	23,75	22,76	0,156
Hoiak kondoomide suhtes: kasutatavus (keskmine skoor vastavalt MFACSi-le)	26,75	27,22	27,50	0,600
Hoiak kondoomide suhtes. MFACSi keskmine koguskoor	68,07	67,46	68,60	0,859
Viimase 12 kuu jooksul STLLdesse nakatumise kahtlus	4,5	19,4	25,3	< 0,0001
HIV-testimine viimase 12 kuu jooksul	18,5	21,6	32,1	0,017
Tunnetatud vajadus teha HIV-test	6,0	15,6	21,2	< 0,0001

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Uuringut „HIVI temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas“ teostati 2015. aastal viiendat korda. Esimene taoline uuring viidi läbi rohkem kui kümme aastat tagasi – 2003. aastal. Järgnevad uuringud toimusid aastatel 2005, 2007 ja 2010. Uuringute eesmärgiks on saada regulaarne ülevaade Eesti noorte HIVi nakatumise ohuga seotud riskikäitumise tasemest ja seda mõjuvatest teguritest.

2015. aastal koguti andmeid kvantitatiivse uuringu põhimõtetel isetäidetavate ankeetide abil 14–29-aastaste noorte hulgas: 14–18-aastaste puhul koolide külastamise käigus ning 19–29-aastaste seas interneti vahendusel või posti teel. 2015. aastal kaasati esmakordselt uuringusse eraldi sihtrühmana kutsekoolides õppivad 16–18-aastased noored. 19–29-aastastel noortel oli esimest korda võimalus täita elektrooniline ankeet interneti vahendusel. Andmete analüüsis on kasutatud 1277 üldharidus- ja 705 kutsekooli õpilase ning 909 noore vanuses 19–29 andmeid. Analüüs põhineb kaalutud andmetel.

Sõltuvusainete tarvitamine

Suitsetamisega on elu jooksul kokku puutunud 56% 14–15- ja 70% 16–18-aastastest. Mingil perioodil oma elus on igapäevaselt suitsetanud 12% noorematest ja 24% vanematest kooliõpilastest. Esimest korda proovitakse sigarette veidi vanemana kui kümneaastaselt (keskmine vanus esmakordsel suitsetamisel: 14–15-aastastel 11,2 ja 16–18-aastastel 12,2; keskmine vanus igapäevase suitsetamise alustamisel: 14–15-aastastel 11,5 ja 16–18-aastastel 14,7). Aktiivsete suitsetajate ehk küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul igal päeval suitsetanud noorte osakaal vanusega suureneb: 3% 14–15-, 11% 16–18-, 21% 19–24- ning 24% 25–29-aastastest. Küsitlusaastate võrdlusel ilmneb suitsetamise vähenemine noorte hulgas, seda nii kogu elu puudutavates andmetes kui aktiivsete suitsetajate osas ning selline trend tuleb esile kõikides vanuserühmades.

Alkoholi on elu jooksul proovinud 75% 14–15- ja 91% 16–18-aastastest ning purju on joonud ennast 40% nooremasse ja 71% vanemasse gruppi kuuluvatest noortest. Alkoholi tarvitamisega on algust tehtud umbes samal ajal kui suitsetamisega: 14–15-aastaste keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel on 11,0, 16–18-aastastel 12,3 ning esmakordse purjujoomise keskmine vanus on vastavalt 12,9 ja 14,2. Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul tarvitas alkoholi kord nädalas või sagedamini 10% 14–15-, 27% 16–18-, 36% 19–24- ning 39% 25–29-aastastest. Sama sagedusega jõi ennast purju 6% 14–15-aastastest ning ligi viiendik kolmes vanemas grupis olevatest noortest. Seega vanemad kooliealised lapsed ei erine selle näitaja poolest oluliselt täiskasvanud noortest. Kui 19–29-aastaste noorte alkoholi tarvitamine on läbi küsitlusaastate püsinud samal tasemel, siis kooliõpilaste hulgas võib märgata alkoholi tarvitamise vähenemist. Aktiivsete alkoholi tarvitajate (küsitlesele eelnenud nelja nädala jooksul alkoholi tarvitanud noored) osakaal oli kõige suurem 2007. aastal, alates sellest aastast on kahel järgneval küsitlusaastal vähenenud nii alkoholi tarvitajate kui purju joojate hulk koolinoorte hulgas.

Kui perioodil 2003–2010 püsis elu jooksul illegaalseid narkootikume proovinud noorte osakaal suhteliselt samal tasemel (ligi viiendik 14–15-aastastest, umbes kolmandik 16–18- ja 25–29-aastastest ning ligi pooled 19–24-aastastest), siis 2015. aasta andmed näitavad olulist narkootikumide tarvitamise suurenemist. Võrreldes 2010. aastaga on 25–29-aastaste ning kooliealiste vanemas grupis elu jooksul narkootikumidega kokku puutunud noorte osakaal tõusnud viiendiku võrra ning 14–15- ja 19–24-aastaste hulgas ligi kümnendiku võrra. 2015. aastal on uimasteid proovinud või korduvalt tarvitanud noorte osakaal järgmine: 26% 14–15-, 47% 16–18-, 57% 19–24- ja 59% 25–29-aastastest. Kui varasematel küsitlusaastatel on uimastitega kokku puutunud noortest ligikaudu pooled korduvad tarvitajad, siis 2015. aastal on taoliste noorte osakaal tõusnud, moodustades narkootikumide tarvitajatest rohkem kui poole: 14–15-aastastest narkootikume tarvitanud noortest on elu jooksul mitmel korral uimasteid manustanud 51%, 16–18-aastaste näitaja on 62%, 19–24-aastastel 61% ja 25–29-aastastel 71%. 1% nii 19–24- kui 25–29-aastastest on elu jooksul narkootikume süstinud.

19–29-aastastelt uuriti vanust esmakordsel narkootikumide tarvitamisel ning selgub, et aastate jooksul on hakatud uimasteid tarvitama üha nooremas eas. Eriti paistab see silma 25–29-aastaste puhul – kui 2003. aastal oli keskmine vanus esimesel narkootikumide tarvitamisel 21,1, siis 2015. aastal 18,4. 19–24-aastaste keskmine vanus 2003. aastal oli 17,8 ja 2015. aastal 17,3.

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul tarvitas narkootikume 9% 14–15-, 15% 16–18-, 13% 19–24- ja 6% 25–29-aastastest. Ka selle näitaja andmed kajastavad uimastite tarvitamise tõusu noorte hulgas. Võrrelda on võimalik 2010. aastaga, siis oli küsitlusele eelnenud kuu jooksul narkootikume tarvitanud noori poole võrra vähem.

Kokkuvõttes saab tuua välja, et suitsetamine ja alkoholi tarvitamine on noorte hulgas vähenenud, kuid narkootikumide tarvitamine on suurenenud. Ka 2014. aastal täiskasvanud elanikkonna hulgas läbi viidud tervisekäitumise uuring näitab suitsetamise ja alkoholi tarvitamise vähenemist noorte hulgas. Eelmainitud uuringu andmetel suitsetas 2010. aastal igapäevaselt 16–24-aastastest meestest 33% ja naistest 20%, 2014. aastal 21% meestest ja 12% naistest. 2010. aasta andmetel tarvitas 35% 16–24-aastastest noormeestest ja 16% tütarlastest alkoholi vähemalt mõned korrad nädalas, 2014. aasta andmetel vastavalt 27% ja 11% [11].

Teadmised ja suhtumine HIViga inimestesse

80–90% vanematest kooliõpilastest ning täiskasvanud noortest on kursis sellega, et HIVi on võimalik nakatuda kellegi teise poolt kasutatud süstlaga ennast süstides, HIVi nakatumise riske on võimalik vähendada iga seksuaalvahekorra ajal kondoomi kasutades ning olles vahekorras vaid ühe nakatumata ja truu partneriga. 14–15-aastaste hulgas on erinevatest HIVi levikuteedest teadlike noorte osakaal mõnevõrra väiksem. Vaadeldes teadmisi erinevatest viiruse leviku võimalustest koos, selgub, et 41% 14–15-, 67% 16–18-, 79% 19–24- ja 86% 25–29-aastastest noortest omab korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest. Kui varasematel aastatel on teadmiste tase püsinud suhteliselt sama, siis 2015. aastaks on võrreldes viie aasta eest kogutud andmetega korrektsete teadmistega noorte osakaal vähenenud statistiliselt olulisel määral. Erandiks on 25–29-aastased, kelle hulgas HIV-nakkuse levikuteedega seonduvad teadmised püsivad samal tasemel 2010. aastaga.

Kõige enam on noorte hulgas levinud valearusaam, et ühist tualetti kasutades või samadest nõudest süües võib nakatuda HIVi – nii leiab üle neljandiku 14–15-aastastest ning vähem kui viiendik vanematest gruppidest. Vähem ollakse arvamusel, et HIVi võib nakatuda viirusekandjaga kallistades – ligi kümnendik 14–15-aastastest ja mõne protsendi jagu vanemate gruppide esindajatest. Kui võtta arvesse erinevad igapäeva eluga seotud olukorrad ning vaadata nende noorte hulka, kes ei nõustu HIVi levikuga nendes situatsioonides, siis selgub, et vanusega kasvab noorte osakaal, kellel ei ole ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu: 20% 14–15-, 35% 16–18-, 54% 19–24- ja 58% 25–29-aastastest. Küsitlusaastate võrdlusel võib välja tuua kahesugust trendi. Kooliõpilaste hulgas oli noorte osakaal, kes ei oma väärarusaamu HIV-nakkuse levikust igapäeva elu situatsioonides, kõige kõrgem 2005. aastal. Kümne aastaga on õpilaste hulgas antud näitaja langenud kümnendiku võrra. Samas 19–29-aastaste hulgas on aasta-aastalt suurenenud nende noorte osakaal, kellel ei ole ekslikke arusaamu HIV-nakkuse levikust olmekontaktide kaudu, ehk võrreldes 2005. aastaga on toimunud umbes 10%-line positiivne muutus.

Üle 90% noortest teab, et seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) vältimiseks tuleb kasutada kondoomi. Samuti on kursis üle 90% 19–29-aastastest noortest sellega, et rasestumisvastased tabletid ja katkestatud seksuaalvahekorrad ei ole abinõuks vältimaks STLIse nakatumist. Kooliealiste noorte hulgas kõigub sellest teadlike noorte osakaal 50–90% vahel. Kõige diferentseeritum on teadmine seoses emakasisesse spiraaliga – kui noorimatest vastajatest veidi üle neljandiku teab, et selle vahendi kasutamine ei aita hoiduda STLIse nakatumisest, siis 16–18-aastastest üle poole, 19–24-aastastest $\frac{3}{4}$ ning vanimate vastajate hulgas on see näitaja üle 90%. Nii nagu HIV-nakkuse levikuga seotud teadmistega, paraneb vanusega ka kõiki meetodeid koos arvesse võttev teadmiste tase seoses STLIde vältimise meetoditega. Antud teemal omab korrektseid teadmisi 19% 14–15-, 44% 16–18-, 72% 19–24- ja 88%

25–29-aastastest noortest. Üldiselt on küsitlusaastate jooksul teadmiste tase püsinud sama, vaid 2005. aastal on märgata korrektsete teadmistega noorte osakaalu tõusu kõikides vanuserühmades ning 25–29-aastaste puhul ka 2015. aastal.

Kõige rohkem on noorte hulgas neid, kes ei lõpetaks oma HIVi nakatunud sõbra või tuttavaga suhtlemist – 81% 14–15-aastastest ning üle 90% vanemate gruppide esindajatest. Vähem aga ollakse nõus sellega, et HIVi nakatunud õpetaja võib koolis edasi töötada – 40% 14–15-aastastest ning $\frac{2}{3}$ vanematest vanuserühmadest. Uuringus osalejatele pakuti vastamiseks välja viis erinevat HIVi nakatunud inimesega kokkupuutesituatsiooni ning võttes neid koos arvesse, siis 23% 14–15-, 43% 16–18-, 47% 19–24- ja 50% 25–29-aastastest noortest suhtub sallivalt HIVi nakatunud inimestesse. Üldiselt on aastate jooksul tolerantse suhtumise tase tõusnud. Noorimate puhul leidis oluline muutus aset 2005. aastal ning on sealt alates püsinud ühtlasena. Kolme vanema grupi puhul on HIVi nakatunutesse sallivalt suhtuvate noorte osakaalu tõus selgemalt märgatav – võrreldes 2003. aastaga on 16–18-aastaste hulgas tõusnud tolerantse suhtumise tase enam kui viiendiku ning kahes vanemas grupis ligi viiendiku võrra. Noored, kellel on korrektsed teadmised HIV-nakkuse levikuteedest ja kellel ei ole ekslikke arusaamu viiruse edasikandumisest olmekontaktide kaudu, suhtuvad HIViga inimestesse sallivamalt.

Üldiselt võib öelda, et noortel on küllaltki head teadmised erinevatel HIVi ja STLIdega seotud teemadel. Kui aga hinnata noorte teadmiste taset indikaatorite abil, mis arvestavad teadmisi erinevatel teemadel koos, siis need näitajad enam nii kõrged ei ole. See viitab teadmiste lünklikkusele ning väljendab vajadust käsitleda antud teemasid järjepidevalt ning kompaktsetena. Seda mõtet toetab ka trendide jälgimine läbi küsitlusaastate. Võib märgata, et erinevate teemadega seotud teadmiste tase on tõusnud aastal 2005, kooliõpilaste puhul on need sageli jäänud samale tasemele ning täiskasvanud noorte osas võib täheldada teadmiste taseme tõusu. HIVi nakatunud inimestesse tolerantset suhtuvate noorte osakaalu muutus järgib sama trendi, sest on seotud teadmistega. Perioodil 2004–2007 viidi Ülemaailmse AIDSi, Tuberkuloosi ja Malaariaga Võitlemise Fondi Eesti programmi (GFATM Eesti programm) raames erinevate mittetulundusühingute poolt koolides läbi HIVi, AIDSi ja turvaseksi teemalisi koolitusi. Programmi kõige intensiivsem tegevus toimus 2004. ja 2005. aastal, mil koolitati aasta jooksul umbes 23 000 V–XII klasside õpilast [3]. Nüüdseks on sellel perioodil koolis õppinud noored „liikunud“ nn täiskasvanud noorte gruppi ning on selles toonud kaasa teadmiste taseme tõusu. Edaspidi taolisi masskoolitusi ei ole korraldatud ning olulised muutused tänaste kooliõpilaste grupis praktiliselt puuduvad.

Testimine HIVi suhtes

Üle 80% kooliealistest ja üle 90% täiskasvanud noortest teab, et HIVi suhtes on võimalik lasta ennast testida HIV nõustamis- ja testimiskabinetis. Vähem ollakse kursis testi tegemise võimalustega perearsti juures – neljandik kooliealistest ja kolmandik täiskasvanud noortest. Noorte nõustamiskeskustes HIV-testi tegemise võimalus on enam teada 19–29-aastastele noortele: kui sellest võimalusest teadlikke noori on kooliealiste hulgas vähem kui viiendik, siis täiskasvanud noorte hulgas rohkem kui kolmandik. Läbi küsitlusaastate võib üldiselt märgata, et noored on muutunud teadlikumaks erinevatest HIV-testi tegemise võimalustest.

Kooliõpilaste hulgas on elu jooksul HIVi suhtes testitud noori mõne protsendi jagu: 3% 14–15- ja 8% 16–18-aastastest. Vanemas kooliealiste grupis on testimise tase tõusnud võrreldes perioodiga 2003–2007. Neljal varasemal küsitlusaastal on HIVi suhtes testitud täiskasvanud noorte osakaal püsinud samal tasemel: elu jooksul on ennast testinud iga viies 19–24-aastastest ja iga kolmas 25–29-aastastest ning küsitlusele eelnenud aasta jooksul mõlemas vanuserühmas ligikaudu iga kümnes. 2015. aasta andmed aga näitavad ligi kahekordset HIV-testimise taseme tõusu noorte hulgas: 19–24-aastastest on ennast elu jooksul HIVi suhtes testinud 39% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 19%) ning 25–29-aastastest 59% (sh küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul 22%).

Ligi kümnendik 14–18-aastastest ja rohkem kui kümnendik 19–29-aastastest noortest on soovinud teha testi, kuid see on jäänud tegemata. Kolm kõige sagedasemat HIV-testi tegemata jäämise põhjust on ajapuudus, kartus testi tulemuse teadasaamise ees ning teadmatuse HIV-testi tegemise kohtadest.

Positiivsena saab esile tuua noorte paranenud teadlikkust erinevatest HIV-testi tegemise võimalustest ning märkimisväärselt suurenenud HIV-testimise taset, eriti 19–29-aastaste grupis. Testimise taseme tõus on jälgitav nii kogu elu puudutavas kui küsitlusele eelnenud aasta näitajas. Eesti täiskasvanud elanikkonna uuringu andmed näitavad samuti HIV-testimise tõusu noorte hulgas. Kui 2010. aastal oli ennast HIVi suhtes viimase 12 kuu jooksul testinud 7% 16–24-aastastest noormeestest ja 15% neidudest, siis 2014. aastal olid need näitajad vastavalt 17% ja 25% [11]. Viimase viie aasta jooksul on üha enam räägitud HIVi suhtes testimise vajalikkusest ka üldelanikkonna hulgas, lisaks on korraldatud testimist propageerivaid suuremaid kampaaniaid (nt 2010. aastal üle-eestiline kampaania „Ainus viis kindel olla – tule testimal!“, 2013. ja 2014. aastal HIV-testimise tuur „Riskid või testid“ koostöös Terve Eesti Sihtasutusega), lisandunud on kiirtestimise võimalused, sh on toimunud kiirtestimised erinevate ürituste (nt Teeviit, Intellektikamess) raames.

Seksuaalsuhted ja riskikäitumine seksuaalsuhetes

Teismeliseeas kasvab vanusega kiiresti seksuaalvahekorras olnud noorte osakaal: 14-aastastest koolinoortest on seksuaalvahekorras olnud kümnendik, 15-aastastest viiendik, 16-aastastest kolmandik, 17-aastastest ligi pooled ning 18-aastastest ligi kaks kolmandikku. Enne täisikka jõudmist on rohkem kui pooltel seksuaalvahekorra kogemus. Positiivse märgina võib esile tuua seksuaalvahekorra kogemusega noorte osakaalu vähenemist 14–15-aastaste grupis. Kui varasemalt on vahekorra kogemusega noori selles grupis olnud umbes viiendik, siis 2015. aastal mõnevõrra vähem – 15% (statistiliselt oluline on erinevus 2007. aastaga, mil seksuaalvahekorras olnud noori 14–15-aastaste hulgas oli 22%). 14–15-aastaste grupis keskmine vanus esimese seksuaalvahekorra ajal on 13,6, 16–18-aastastel 15,6, 19–24-aastaste puhul 17,0 ja 25–29-aastaste keskmine vanus seksuaalelu alustamisel on 17,5. Küsitlusaastate võrdlusel tuleb esile, et 16–18-aastaste grupis on keskmine vanus tõusnud ehk seksuaal-eluga alustatakse hiljem. Vanusega langeb esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi kasutamise tase: 83% 14–15-, 80% 16–18-, 71% 19–24- ja 65% 25–29-aastastest. Võrreldes varem läbi viidud uuringutega on esimese vahekorra ajal kondoomi kasutamise tase väga olulisel määral tõusnud, esimene oluline muutus oli 2005. aastal ning 2007. aastast alates on positiivne trend saanud kinnitust igal järgneval küsitlusaastal. Suurimad muutused on toimunud täiskasvanud noorte hulgas, eriti 25–29-aastaste grupis, kus esimese vahekorra ajal kondoomi kasutanud noorte osakaal on läbi küsitlusaastate tõusnud tänaseks päevaks ligi kolm korda: 2003. aastal kasutas neist kondoomi 23%, 2005. ja 2007. aastal 37–38%, 2010. aastal 51% ja 2015. aastal 65%. 19–24-aastaste hulgas on antud näitaja muutunud ligi kaks korda positiivses suunas: kui 2003. aastal kasutas esimese vahekorra ajal kondoomi 39%, siis 2015. aastal 71%. Kooliõpilaste hulgas on võrreldes esimese küsitlusaastaga kondoomi kasutamise tase esimese vahekorra ajal muutunud rohkem kui viiendiku võrra.

Valdavalt on noortel küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud üks seksuaalpartner: 71% 14–15-, 66% 16–18-, 72% 19–24- ja 80% 25–29-aastastest. Keskmine partnerite arv on suurim 14–15-aastastel seksuaalvahekorra kogemusega noortel – 2,1 ning väikseim 25–29-aastastel – 1,5. 16–18- ja 19–24-aastastel vahekorras olnud noortel on keskmiselt 1,8 partnerit. Küsitlusaastate jooksul on seksuaalpartnerite arv vähenenud. Eriti paistab see silma kooliealiste vanemas grupis – võrreldes 2003. aastaga on 16–18-aastastel praeguseks keskmiselt üks partner vähem, 2003. aastal oli keskmine partnerite arv selles grupis 2,8. Seda trendi kajastab ka mitme seksuaalpartneriga noorte osakaalu langus. Erandiks on 25–29-aastased, kelle hulgas on ühtlaselt läbi küsitlusaastate olnud mitme partneriga noorte osakaal kõige madalam ning hõlmanud umbes viiendikku (20% 2015. aastal) antud vanuserühmas aasta jooksul vahekorras olnud noortest. Rohkem kui ühe partneriga noorte hulk on kõige enam muutunud 14–15-aastaste grupis: suurim oli see näitaja 2007. aastal – 56%, alates sellest aastast on mitme partneriga noorte osakaal langenud ning 2015. aastal on neid selles vanuserühmas 29%. Kahes keskmises vanuserühmas on rohkem kui ühe seksuaalpartneriga noorte osahulk vähenenud veidi rohkem kui kümnendiku võrreldes 2003. aastaga ning küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnud 16–18-aastastest on seksinud rohkem kui ühe partneriga 34% ja 19–24-aastastest 28%.

Valdav enamik küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul seksinud noortest on vahekorras olnud püsipartneriga ning vanusega see näitaja tõuseb: 71% 14–15-, 81% 16–18-, 83% 19–24- ja 92% 25–29-aastastest.

Üldiselt aastate jooksul see näitaja olulisel määral muutunud ei ole. Vanusega väheneb juhupartneriga vahekorras olnud noorte osakaal: 35% 14–15-, 31% 16–18-, 25% 19–24- ja 16% 25–29-aastastest küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest. Juhupartneriga noorte osakaal on püsinud üldiselt läbi küsitlusaastate samaväärsel tasemel, vaid 16–18-aastaste puhul on 2015. aastal juhuvahekorras olnud noorte osakaal langenud kümnendiku võrreldes eelneva perioodiga. Kui vaadelda aasta jooksul mõlemat partneritüüpi koos, siis selgub, et sel perioodil on nii püsi- kui juhuvahekorras olnud noori enam kooliealiste ning vähem täiskasvanud noorte hulgas: 16% 14–15-, 17% 16–18-, 10% 19–24- ja 9% 25–29-aastastest viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnud noortest.

Muud seksuaalsuhted. Alla 1% 19–24- ja 2% 25–29-aastastest noortest on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vahekorras, mille eest ta maksis tasu. Läbi küsitlusaastate on tasulise partneriga vahekorras olnud noorte osakaal vähenenud. Elu jooksul on ise seksi eest saanud tasu 2% 19–24- ja 1% 25–29-aastastest. Samast soost partneriga on elu jooksul seksuaalvahekorras olnud vähem kui kümnendik noortest: 3% 14–15-, 7% 16–18-, 7% 19–24- ja 5% 25–29-aastastest. Partneriga, kes süstib või on kunagi süstinud narkootikume, on elu jooksul seksuaalvahekorras olnud vähesed: 5% 14–15-, 1% 16–18-, 2% 19–24- ja 1% 25–29-aastastest.

Kirjeldades kondoomi kasutamise andmeid, kajastatakse kahte näitajat: kondoomi kasutamise üldine tase (viimase vahekorra andmed) ning kondoomi järjepideva kasutamise tase (aasta jooksul alati kondoomi kasutanud noorte andmed). Mõlema näitaja puhul vaadeldakse perioodi, mis eelnes küsitlusele 12 kuu jooksul. 68% 14–15-, 61% 16–18- ja 30% nii 19–24- kui 25–29-aastastest noortest kasutas viimase vahekorra ajal püsipartneriga kondoomi. Üle 40% koolinoortest ning vähem kui viiendik täisealistest noortest kasutas küsitlusele eelnenud aasta jooksul püsipartneriga vahekorras olles iga kord kondoomi.

Juhupartneriga on kondoomi kasutamise tase kõrgem: 95% 14–15-, 67% 16–18-, 78% 19–24- ja 54% 25–29-aastastest noortest kasutas kondoomi viimase juhuvahekorra ajal. Üldiselt on kondoomi kasutamise tase juhusuhetes läbi küsitlusaastate olnud üsna ühtlane, mõned muutused on toimunud 2015. aastal. Positiivset muutust võib märgata 14–15- ja 19–24-aastaste hulgas, statistiliselt oluline on see vanemas grupis – võrreldes 2010. aastaga on kondoomi kasutamise tase paranenud kümnendiku võrra. Negatiivne muutus ilmneb aga 16–18- ja 25–29-aastaste hulgas. Kui varasematel aastatel (eriti 2005. a) on 16–18-aastaste grupp paistnud silma teistest oluliselt kõrgema kondoomi kasutamise poolest juhusuhetes, siis nüüdseks on see muutunud – võrreldes varasema perioodiga on vanemas koolieas noorte kondoomi kasutamise tase juhusuhetes vähenenud enam kui kümnendiku võrra. Võrreldes üldise kondoomi kasutamise tasemega on selle järjepidev kasutamise tase madalam ning sarnaselt varasematele aastatele on see näitaja kõrgem kooliealiste hulgas kui täiskasvanud noorte seas: 57% 14–15-, 61% 16–18-, 47% 19–24- ja 39% 25–29-aastastest kasutas aasta jooksul juhuvahekorras olles alati kondoomi. Läbi küsitlusaastate võib märgata küll väikest tõusutrendi, kuid need muutused ei ole statistiliselt olulised ning võib hinnata, et kondoomi järjepideva kasutamise tase juhusuhetes ei ole kümne aasta jooksul muutunud. Kondoomi kasutamise taset juhusuhetes ei mõjuta oluliselt püsipartneri olemasolu, pigem kasutavad noored, kellel on nii püsi- kui juhupartner(id), juhusuhetes vähem kondoomi. 14–18-aastastest noortest, kellel oli aasta jooksul ainult juhupartner(id), kasutas kondoomi alati 70% ning nendest, kellel oli nii püsi- kui juhupartner(id), kasutas juhuvahekorras alati kondoomi 52%. 19–29-aastaste hulgas on vastavad näitajad 48% ja 40%.

2015. aastal kasutati 19–29-aastaste noorte hulgas kondoomiga seotud hoiakute mõõtmiseks mitme-faktorilist kondoomiga seotud hoiakute skaalat (MFACS) [9–10], täpsem metoodika on kirjeldatud lk 69. Antud skaala abil on võimalik hinnata noorte hoiakuid lisaks üldisele (skoor võib varieeruda vahemikus 14–98) ka kolme faktori osas: kondoomide tajutud tõhusus (skoor võib varieeruda vahemikus 3–21), tunnetuslik komponent (skoor võib varieeruda vahemikus 6–42) ja kasutatavus (skoor võib varieeruda 5–35). Mida kõrgem on skoor, seda positiivsemad on hoiakud. Tajutud tõhusus ja kasutatavus on faktorid, mis põhinevad kondoomide funktsionaalsuse ja sobivusega seotud arvamusel. Tunnetuslik komponent väljendab isiklikku hinnangut, tundeid või emotsioone, mis on seotud kondoomiga. 19–29-aastaste noorte keskmine skoor tajutud tõhususe puhul on 17,0, tunnetusliku komponendi keskmine skoor on 24,0

ning kasutatavuse puhul 26,9. MFACSi skoor kokku on keskmiselt 68,0. Jagades täiskasvanud noorte grupi kaheks – 19–24- ja 25–29-aastased – tuleb vanuserühmade erinevus esile vaid seoses tunnetusliku komponendiga. Nooremad hindavad kondoomide juures seda faktorit kõrgemalt kui 25–29-aastased – keskmine skoor vastavalt 24,5 ja 23,5. Noortel, kes kasutasid esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi, on üldine hoiak kondoomide suhtes ning iga aspekti osas eraldi positiivsem. Noored, kes kasutavad püsisuhtes kondoomi, hindavad võrreldes mitte-kasutajatega kondoomi üldiselt positiivsemalt ning kõrgem on ka hinnang kondoomi tõhususe ja kasutatavuse suhtes. Juhupartneriga kondoomi kasutanud noored, võrreldes mitte-kasutajatega, hindavad positiivsemalt vaid kondoomiga seotud tunnetuslikku komponenti. Need seosed ilmnevad nii järjepideva kondoomi kasutamise kui viimase vahekorra andmetes.

Võttes arvesse seksuaalpartnerite arvu ja kondoomi kasutamist juhuvahekordades küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul, moodustati kolm seksuaalse riskikäitumise gruppi (metoodika vt lk 90). *0-riskitasemega gruppi* kuuluvad noored, kes ei ole olnud seksuaalvahekorras või kelle seksuaalkäitumises puudub risk. *Madala riskikäitumisega grupi* moodustavad noored, kellel küsitlusele eelnenud aasta jooksul oli kas mitu seksuaalpartnerit või kes ei kasutanud alati juhusuhtes kondoomi. *Kõrge riskitasemega gruppi* kuuluvad noored, kes on olnud viimase aasta jooksul vahekorras mitme partneriga ning kes ei ole kasutanud juhusuhtes alati kondoomi. Vastavalt sellele jaotusele valdav enamik noortest ei käitu seksuaalsuhtes riskeerivalt: 0-riski gruppi kuulub 95% 14–15-, 85% 16–18-, 78% 19–24- ja 82% 25–29-aastastest. Kõrge riskikäitumisega noori on kooliõpilaste hulgas mõne protsendi jagu ning 19–29-aastaste hulgas ligikaudu iga kümnes: 2% 14–15-, 6% 16–18-, 10% 19–24- ja 8% 25–29-aastastest. Seksuaalsuhtetega seotud riskikäitumises ei ole läbi küsitlusaastate palju muutuseid toimunud, vaid 14–15- ja 19–24-aastaste grupis võib täheldada riskivabalt käituvate noorte osakaalu tõusu. Seksuaalne riskikäitumine on seotud vaba aja veetmisega pubis, baaris, ööklubis. Riskeerivamalt käituvate noorte hulgas on enam neid, kes on küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul käinud kas pubis, baaris või ööklubis. Seksuaalsuhtes riskeerivamalt käituvad noored tarvitavad enam sõltuvusaineid: võrreldes 0-riskigruppi kuuluvate noortega on nende hulgas rohkem neid, kes suitsetavad igapäevaselt, tarvitavad alkoholi kord nädalas või sagedamini, on elu jooksul ja küsitlusele eelnenud kuu jooksul tarvitanud narkootikume. Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras olnud noorte puhul ilmneb selgelt, et kõrgema riskitasemega noorte hulgas on rohkem neid, kes enne seksuaalvahekorda on alkoholi tarvitanud. Kõrge riskikäitumisega noorte hulgas on vähem neid, kes kasutasid esimese seksuaalvahekorra ajal kondoomi. Seksuaalse riskikäitumise tase ei ole seotud teadmiste ja hoiakutega. Seksuaalsuhtes riskeerivamad noored tunnetavad aga ka ise oma käitumise riskantsust: nende hulgas on enam noori, kellel on tekkinud STLIse nakatumise kahtlus, kes on käinud küsitlusele eelnenud aasta jooksul ennast HIVi suhtes testimas ning kes peavad enda puhul vajalikuks HIV-testi tegemist.

Kokkuvõttes võib esile tuua mitmeid positiivseid muutuseid. Kõige silmatorkavam on kondoomi kasutamise taseme tõus esimese vahekorra ajal, eriti 19–29-aastaste grupis. Selline muutus võib osaliselt olla seotud avalikkusele suunatud turvalist seksi propageerivate kampaaniatega, osaliselt ka muutustega inimeseõpetuses ning aastatel 2003–2007 läbi viidud masskoolitustega. Kui arvestada, et keskmiselt ollakse vahekorras esimest korda 17-aastaselt, siis 2003. aastal kuulusid 19–29-aastaste gruppi noored, kelle esimene vahekord jäi enamasti perioodi, kui seksuaalelu puudutavate teemade (sh kondoomi kasutamise vajalikkus) kajastamine avalikus inforuumis oli pigem tabuteemade hulka kuuluv. 2015. aastal kuuluvad 19–29-aastaste gruppi noored, kelle esimene vahekord jääb keskmiselt perioodi 2003–2013. Sellesse perioodi jääb Eesti GFATMi programmi tegevus ja mitmed kondoomi kasutamist propageerivad kampaaniad (nt noortele naistele suunatud „Kumm on seks!“, noortele meestele suunatud „Mees küsib, mees vastab!“). Noored, kes esimese vahekorra ajal kasutavad kondoomi, teevad seda suurema tõenäosusega ka hilisemas seksuaalelus ning neil on väiksem tõenäosus nakatuda mõnda STLIse [12–13]. Selline tendents ilmses ka käesoleva uuringu andmetes, analüüsides erinevate riskikäitumise gruppides kondoomi kasutamist esimese vahekorra ajal.

Positiivsena tulevad esile muutused, mis viitavad esimese seksuaalvahekorra edasi lükkamisele: 14–15-aastaste grupis on vähenenud seksuaalvahekorra kogemusega noorte osakaal; 16–18-aas-

taste grupis on mõnevõrra tõusnud keskmine vanus esimese vahekorra ajal. Seda trendi toetavad ka 2013/2014. õppeaastal Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu raames kogutud andmed. Vastavalt sellele uuringule omas seksuaalvahekorra kogemust 2005/2006. õppeaasta andmetel 26% 15-aastas-test poistest ja 23% samas vanuses tüdrukutest. 2013/2014. õppeaastal olid vastavad näitajad 20% ja 21% [14]. Varasemat seksuaaleluga alustamist on seostatud riskantse seksuaalkäitumisega hilisemas elus, suurema tõenäosusega rasestuda teismeliseas ning suurema STLLdesse nakatumise, k.a HIVi nakatumise ohuga elu jooksul [15–19]. Lisaks on leitud, et varasem seksuaaleluga alustamine on seotud uimastite tarvitamise ning koolist väljalangemisega [20].

Küsitlusaastate võrdlus näitab partnerite arvu vähenemist, eriti paistab see silma 16–18- ja 19–24-aastaste hulgas. Selles vanuses alustatakse enamasti seksuaaleluga ning ollakse enam eksperimenteerivamad. Suuremat seksuaalpartnerite arvu on noorte hulgas seostatud mitmete riskikäitumistega (alkoholi, tubakatoodete ja uimastite tarvitamine, suhtevägivald, kaklemine), riskiga soovimatuks rasestumiseks ning STLLde levikuks [21].

16–18-aastaste hulgas on vähenenud juhupartnoriga noorte osakaal. 19–29-aastaste hulgas on vähenenud noorte osakaal, kes on olnud vahekorras partneriga, kellele on selle eest tasunud rahas või muul viisil.

Käesoleva uuringu andmed näitavad, et enam kui kümne aasta jooksul ei ole muutunud kondoomi kasutamise tavad juhupartneri korral. Kondoomi kasutamist juhuhetes ei mõjuta ka asjaolu, kas lisaks juhuhetetele on olemas ka püsipartner või mitte. Kondoomiga seotud hoiakud (MFACS) on enam seotud püsisuhtes kondoomi kasutamisega kui juhuhete korral. Seksuaalelus riskeerivamalt käituvad noored tarvitavad rohkem erinevaid sõltuvusaineid ning veedavad vaba aega pubides, baarides või ööklubides. Riskeerivamalt käituvate noorte hulgas on rohkem neid, kes enne viimast vahekorda tarvitasid alkoholi. Toodud seoste rida võib viidata asjaolule, et kondoomide kasutamist propageerivate kampaaniate sõnum ei ole mõjutanud juhuhetes kondoomi kasutamise tava. Suurema tõenäosusega toimub juhuhete loomine väljaspool kodu, ööklubis või pubis vaba aega veetes. Sageli on selle tava lahutamatuks osaks alkoholi tarvitamine. Alkoholi tarvitamist on seostatud kaitsmata juhuhete tekkimisega [22–23].

Kutsekooliõpilased

2015. aastal kaasati esmakordselt uuringusse kutsekoolides õppivad 16–18-aastased noored ning nende andmeid võrreldi samas vanuses üldhariduskoolide õpilastega.

82% kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul proovinud sigarette ning 44% on mingil perioodil oma elus tarvitanud neid igapäevaselt. Keskmine vanus esmakordsel sigarettide proovimisel on 11,7 ja igapäevase suitsetamise alustamisel 14,1. Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul suitsetas igapäevaselt 30% kutsekooliõpilastest. Alkoholi on tarvitanud oma elu jooksul 91% kutseõppuritest ning vähemalt ühel korral on ennast purju joonud 78%. Keskmine vanus esmakordsel alkoholi tarvitamisel on 12,4 ning purjujoomisel 13,9. Kutsekoolis õppivatest noortest tarvitas küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul alkoholi kord nädalas või sagedamini 33% ning purju jõi ennast sellise sagedusega 23%. 51% kutsekoolinoortest on elu jooksul tarvitanud narkootikume, sh 34% on teinud seda ühel korral ning 66% korduvalt. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul tarvitas narkootikume 22%. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekooliõppurite hulgas enam levinud suitsetamine ja alkoholi tarvitamine, erinevus ilmneb nii kogu elu puudutavates kui küsitlusele eelnenud nelja nädala andmetes. Narkootikumide puhul puudub erinevus kogu elu puudutavates andmetes, kuid küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul narkootikume tarvitanud noori on kutseõppurite hulgas rohkem.

56% kutsekoolides õppivatest noortest omab korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest ning 22% ei oma ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu. 37% kutseõppuritest omab korrektseid teadmisi STLLde vältimise meetoditest. 27% kutsekoolinoortest suhtuvad HIVi nakatunud inimestesse tolerantselt. Toodud indikaatorite põhjal võib öelda, et üldhariduskoolide õpilastega võrreldes on kutse-

koolides õppivate noorte teadmised antud teemadel kehvemal tasemel ning nad on vähem sallivad HIVi nakatunud inimeste suhtes.

11% kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul testitud HIVi suhtes, sh 6% on testinud ennast küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul. Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutseõppurite hulgas rohkem HIV-testi teinud noori.

Oma elu jooksul on seksuaalvahekorras olnud 57% kutsekoolis õppivatest noortest, keskmine vanus esimese vahekorra ajal on 15,1. Esimese vahekorra ajal kasutas kondoomi 77%. 62% kutsekoolis õppivatest noortest oli küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vahekorras ühe seksuaalpartneriga, keskmine partnerite arv sel perioodil oli 2,1. Viimase aasta jooksul on püsipartneriga vahekorras olnud 76% kutseõppuritest ning 31% on sel perioodil olnud juhuvahekordades. Kui vaadelda koos mõlemat partneritüüpi, siis omab aasta jooksul nii püsi- kui juhupartnereid 17%. 4% kutsekoolis õppivatest noortest on elu jooksul olnud vahekorras samast soost partneriga ning 3% partneriga, kes süstib või on kunagi süstinud narkootikume. 36% kutsekoolinoortest kasutas küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul iga vahekorra ajal püsipartneriga kondoomi, viimasel korral kasutas kondoomi 53%. Juhuvahekordades kasutas kondoomi järjepidevalt 55% vastavas vahekorras olnutest, viimasel korral oli kondoomi kasutuses 71%-l. Üldiselt võib öelda, et seksuaalelus üldhariduskoolides ja kutsekoolides õppivad 16–18-aastased noored enamasti ei erine omavahel. Vaid seksuaalvahekorra kogemusega noori on võrreldes üldhariduskoolides õppivate noortega kutsekooliõppurite hulgas rohkem ning nad on alustanud seksuaaleluga varem. Küsitlusele eelnenud 12 kuu andmetes selgub erinevus vaid seoses püsipartneriga: kutsekoolis õppivate noorte hulgas on vähem neid, kes on olnud sel perioodil püsipartneriga vahekorras.

Kokkuvõtteks võib järeldada:

- Valdav enamik noori ei käitu seksuaalsuhetes riskeerivalt ja paljud seksuaalkäitumisega seotud näitajad on viimase uuringu andmetel positiivse trendiga. Siiski ei ole kondoomi kasutamise tavad juhuvahekordades oluliselt muutunud. Oluline on jätkata kondoomi kasutamist ja riskivaba seksuaalelu propageerivate avalike kampaaniatega. Kaaluda tasuks süsteemsemat lähenemist, fookuses olevate teemade ning infokanalite mitmekesistamist (alternatiivmeedia osatähtsus igapäevaelus suureneb aasta-aastalt).
- Küsitlusaastate võrdlus toob esile võimaliku GFATM Eesti programmi „hetkelise“ (2005. aasta näitajad) positiivse mõju noorte teadmistele. Taoliste pidevate masskoolituste korraldamine kooliväliste organisatsioonide poolt on aga mahukad nii rahalise kui ka ajalise ressursi mõttes. Meie koolides on seksuaalharidus integreeritud peamiselt inimeseõpetuse ainekavasse. Suurel määral aga sõltub teemade valik ja käsitlemise põhjalikkus koolide valikust ning õpetajate ettevalmistusest antud teema edastamiseks. Seksuaalhariduse ühtlustamiseks tuleks esmalt põhjalikumalt analüüsida koolides (sh ka kutsehariduskoolides) seksuaalvaldkonna teemade käsitlemise taset, ainekavadesse integreeritust ning õpetajate teadmiseid-oskuseid teema käsitlemiseks. Lisaks seksuaalhariduse tõhustamisele haridussüsteemis tasuks kasutada ära ka väljaspool kooli tegutsevate organisatsioonide kompetentsi antud valdkonnas. Kuid see ei tohiks kaasa tuua seksuaalhariduse osakaalu vähenemist koolide ainekavades. Kindlasti on vajalik süsteemne täienduskoolitus õpetajatele seksuaalhariduse teemadel.
- WHO seksuaal- ja reproduktiivtervise koostöökeskus Saksamaa Föderaalne Tervishoiuõppe Keskus (BZgA) on välja töötanud seksuaalhariduse standardid Euroopas, mille kohaselt soovitatakse seksuaalhariduse edastamisel holistilist lähenemist. Kui traditsiooniline seksuaalharidus on pigem negatiivne lähenemissuund, keskendudes seksuaalsusega seotud riskidele, nagu soovimatu rasedus ja seksuaalsel teel levivad infektsioonid, siis holistilise lähenemise korral vaadeldakse seksuaalsust kui ühte inimese potentsiaali osa ning see lähenemine toetab ja innustab elama täisväärtuslikku ja vastutustundlikku elu, soodustab lugupidavat ja avatud hoiakute kujunemist ning aitab luua võrdõiguslikke ühiskondi. Samuti omandatakse oskused, et kaitsta end võimalike riskide eest. Põhimõteteks on, et seksuaalharidus algab sünnist ning on elukestev, eakohane, multidistsiplinaarne, lap-

sevanemate ja muude partneritega (hooldajad, sotsiaaltöötajad, eakaaslaste esindajad, meedikud, nõustajad) koostööd sisaldav ning sootundlik protsess [24].

- Kutsekoolides õppivad noored on üldhariduskoolide noortest seksuaalselt mõnevõrra aktiivsemad. Samane trend ilmnes ka Rootsisis 2009. aastal läbi viidud uuringus ning seda soovitatakse võtta arvesse seksuaalharidusega seotud programmide kujundamisel [25].
- Suitsetamine ja alkoholi tarvitamine noorte hulgas väheneb, samas on narkootikumide tarvitamine suurenenud. Noored, kes seksuaalelus käituvad riskeerivamalt, tarvitavad enam sõltuvusaineid. Järelikult on selles eas noorte seksuaalne ja muu riskikäitumine seotud ning HIV-nakkuse ja muude infektsioonide ennetamise kontekstis tuleb tähelepanu pöörata ka sõltuvusainete tarvitamisele. Varajane narkootikumide tarvitamine viitab vajadusele integreerida esmane ennetustegevus riiklikusse haridussüsteemi [26–27]. Oluline on ka haridussüsteemis antava ennetustegevuse kvaliteet [28]. On leitud, et varajane tubaka tarvitamine korreleerub kõige tugevamini mitmete teiste tervist kahjustavate riskikäitumistega ning varajane muude uimastitega alustamine on enam seotud riskeeriva tervisekäitumisega just põhikoolis. Need leiud näitavad, et tubaka ja muude uimastite tarvitamise skriinimine aitab välja selgitada noored, kellel on suurem risk mitmeseks riskikäitumiseks [29]. Erinevate riskikäitumiste seotus näitab vajadust varajase ja kõikehõlmava tervisekasvatuse (hõlmates nii seksuaalelu kui ka alkoholi, tubakatoote ja muude uimastite tarvitamist) ning universaalsete seksumisprogrammide järele koolides. Universaalsed programmid (nt *Good Behavior Game*, *Life Skills Training Program*, *Unpluggend* programm) on tõhusad koostöö, sallivuse ja muude oskuste arendamisel, vähendades edaspidises elus agressiivset ja riskantset käitumist ning suurendades head hakkamaa saamist õppetöös ja tööelus, sotsiaalsetes suhetes ja tervislike valikute tegemisel [30].
- Võrreldes üldhariduskoolide õpilastega on kutsekoolides õppivate noorte hulgas sõltuvusainete tarvitamine enam levinud. Pärast põhikooli lõpetamist asutakse kutsekoolidesse õppima alaealistena ning paljudel juhtudel lahutatakse kodust (elatakse ühiselamutes, üürikorterites). Sageli on kutsekoolid viimaseks võimaluseks, kus on olemas otsekontakt noore inimesega ning seega ka võimalus sihipäraselt mõjutada tema tervisekäitumist. Tasuks mõelda kutseharidust omandama asuva noore riskikäitumise kaardistamisele, et sellest lähtuvalt suunata noore inimese tervisekäitumist [31]. Kutsekoolides on olemas tugisüsteemid (so psühholoogid, sotsiaaltöötajad jt) ning nende inimeste baasilt võib arendada lühisekkumiste praktikat, mis võimaldab anda noorele personaalset tagasisidet, näidata noore inimese isiklikku vastutust, anda nõuandeid muutusteks, pakkuda välja valiku võimalusi, väljendada empaatiat noore suhtes [32].
- HIV-testimine on noorte hulgas märgatavalt tõusnud. Kõige enam on testitud Ida-Virumaal, kuid Harjumaal on tase võrdne muu Eestiga (vt lk 86). Samas on alates 2012. aastast vastavalt HIV-testimise ja ravi juhisele kahes ulatuslikuma HIVi levikuga Eesti piirkonnas – Ida-Virumaal ja Harjumaal – soovituslik testida kõiki 16–49-aastaseid inimesi, kes viibivad ambulatoorsel või statsionaarsel ravil [33]. Seetõttu tuleks testimise juhiseid veelgi jõulisemalt rakendada ning üldelanikkonna hulgas HIV-testimise teemat jätkuvalt avalikus foruumis päevakorras hoida. Kolm enam levinud HIV-testi tege mata jätmise põhjust viitavad samuti vajadusele avalikkuses propageerida HIV-testimist ja tegeleda sellega seotud stigmate vähendamise ühiskonnas.
- Juhuvahekordade tekkimise ja käitumise kohta nendes olukordades (eelkõige kondoomi kasutamine) on vaja põhjalikumaid ja ka kvalitatiivseid andmeid, mis võimaldaksid paremini planeerida vastavaid sekkumisi (nii seksuaalharidust, avalikke kampaaniaid kui ka individuaalset nõustamist).
- Riiklikul tasandil on noorte seksuaal terve edendamise seotud teemad olnud ajalooliselt HIV-strateegia ja rahvatervise arengukava HIV-valdkonna osaks. Eraldiseisvat ja kõikehõlmavat seksuaal terve edendamise strateegiat ei ole Eestis kunagi olnud. Arvestades selle valdkonna olulisust ning trende noorte käitumises ja rahvastiku tervisenäitajates (järjest suurem osakaal HIVi juhte levib seksuaalsel teel), peaks sarnaselt uimastipoliitikas soovitusi andvale valgele raamatule ja alkoholipoliitika juhiste roheline raamatule koostama ka seksuaal terve valdkonda käsitleva dokumendi, millest lähtuvalt planeerida riiklikke tegevusi nii HIVi ja STLIde ennetamiseks noorte seas kui ka laiemalt seksuaal terve edendamiseks kõigis vanuserühmades ja elanikkonna kihtides.

ОБСУЖДЕНИЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Исследование «Осведомлённость, установки и поведение эстонской молодёжи в сфере, связанной с ВИЧ» проводилось в 2015 году в пятый раз. Первое подобное исследование осуществили более десяти лет назад – в 2003 году. Дальнейшие исследования проводились в 2005, 2007 и 2010 годах. Целью исследований было получение на регулярной основе обзора об уровне рискованного поведения молодёжи Эстонии в связи с опасностью заражения ВИЧ и влияющих на это факторов.

В 2015 году по квантитативному принципу методом самостоятельно заполняемых анкет были собраны данные среди молодёжи 14–29 лет: среди 14–18-летних в рамках посещения школ и среди 19–26-летних с помощью интернета или по почте. В 2015 году в исследовании в первый раз как отдельная целевая группа участвовали учащиеся профессиональных училищ в возрасте 16–18 лет. Впервые молодёжь 19–29 лет получила возможность заполнить электронную анкету по интернету. Анализировались данные 1277 учащихся общеобразовательных и 705 профессиональных учебных заведений, а также 909 молодых людей и девушек в возрасте 19–29 лет. Анализ основан на взвешенных данных.

Употребление вызывающих зависимость веществ

С курением в своей жизни сталкивались 56% 14–15- и 70% 16–18-летних. В течение определённого периода жизни ежедневно курили 12% младших и 24% старших школьников. В первый раз курить пробуют в возрасте чуть старше десяти лет (средний возраст первого курения: 14–15 – 11,2 и 16–18 – 12,2; средний возраст начинающих курить ежедневно: 14–15 – 11,5 и 16–18 – 14,7). Доля активных курильщиков или куривших ежедневно в течение предшествующих опросу четырёх недель увеличивается с возрастом: 3% 14–15-, 11% 16–18-, 21% 19–24- и 24% 25–29-летних. В ходе сравнения результатов разных лет опроса проявляется факт уменьшения курения среди молодёжи, как среди касающихся всей жизни данных, так и в части активных курильщиков. Данная тенденция прослеживается во всех группах.

Алкоголь пробовали 75% 14–15- и 91% 16–18-летних, напивались 40% представителей младшей и 71% старшей возрастной группы. Алкоголь обычно пробуют в том же возрасте, когда и сигареты: среди 14–15-летних средний возраст при первом употреблении алкоголя составляет 11,0 лет, среди 16–18-летних 12,3 лет, а средний возраст первого опьянения составляет соответственно 12,9 и 14,2 лет. Согласно опросу, в течение предшествующих четырёх недель раз в неделю или чаще употребляли алкоголь 10% 14–15-, 27% 16–18-, 36% 19–24- и 39% 25–29-летних. С той же частотой напивались 6% 14–15-летних и около пятой части молодых людей и девушек в трёх возрастных группах. Получается, что старшие школьники не отличаются по этим показателям от взрослой молодёжи. Если среди 19–29-летних употребление алкоголя в течение нескольких лет опросов оставалось на среднем уровне, то среди школьников можно отметить снижение употребления алкоголя. Доля активно употребляющих алкоголь (молодёжь, употреблявшая алкоголь в течение четырёх предшествующих опросу недель) была самой высокой в 2007 году, начиная с этого года в два последующих года опроса снизилось как количество употреблявших, так и находившихся в состоянии опьянения школьников.

Если в 2003–2010 гг. количество пробовавших нелегальные наркотики оставалось на относительно одинаковом уровне (около пятой части 14–15-летних, около трети 16–18- и 25–29-летних и около половины 19–24-летних), то данные 2015 года показывают значительное увеличение употребления наркотиков. По сравнению с 2010 годом доля сталкивающихся в своей жизни с наркотиками 25–29-летних и детей старшего школьного возраста увеличилась на одну пятую, а среди 14–15- и 19–24-летних приблизительно на одну десятую. В 2015 году доля пробовавших наркотики или употребляющих наркотики такова: 26% 14–15-, 47% 16–18-, 57%

19–24- и 59% 25–29-летних. Если в предыдущие годы опроса приблизительно половина стелквивающихся с наркотиками молодых людей употребляли наркотики постоянно, то в 2015 году доля такой молодёжи выросла, составив более половины из употреблявших: среди 14–15-летних употреблявших наркотики молодых людей несколько раз наркотики употребляли 51%, показатель для 16–18-летних составил 62%, 19–24 – 61% и 25–29 – 71%. 1% как 19–24-, так и 25–29-летних принимали в течение своей жизни наркотики внутривенно.

Исследовалось, в каком возрасте 19–29-летние в первый раз употребили наркотики и выяснилось, что в последние годы наркотики начинают употреблять во всё более раннем возрасте. Особенно это проявляется среди 25–29-летних, если в 2003 году средний возраст при первом употреблении наркотиков был 21,1, то в 2015 году 18,4. Средний возраст первого употребления наркотиков среди 19–24-летних опрошенных в 2003 году был 17,8, а в 2015 году 17,3.

В течение четырех недель, предшествующих исследованию, наркотики употребляли 9% 14-15-летних, 15% 16-18-летних, 13% 19-24 и 6% 25-29-летних. Данные и по этому показателю свидетельствуют о росте употребления наркотиков среди молодёжи. В ходе сравнения выясняется, что в 2010 в течение предшествующего опросу месяца наркотики употребляло наполовину меньшее количество молодёжи.

В итоге можно отметить, что курение и употребление алкоголя среди молодёжи снизилось, а употребление наркотиков увеличилось. Также проведённое в 2014 году среди взрослого населения исследование связанного со здоровьем поведения показало уменьшение курения и употребления алкоголя среди молодёжи. По данным вышеназванного исследования в 2010 году курили 33% 16–24-летних мужчин и 20% женщин, в 2014 году 21% мужчин и 12% женщин. По данным 2010 года 35% 16–24-летних парней и 16% девушек употребляли алкоголь как минимум несколько раз в неделю, по данным 2014 года соответственно 27% и 11% [11].

Осведомлённость и отношение к ВИЧ-инфицированным

80–90% представителей возрастных групп старших школьников и взрослой молодёжи знают, что ВИЧ можно заразиться через использованный другим человеком шприц, что риск ВИЧ-инфицирования можно снизить, используя презерватив при каждом половом акте и будучи в сексуальных отношениях только с одним незараженным и верным партнёром. Среди 14–15-летних доля знающих о различных путях заражения ВИЧ несколько меньше. При исследовании осведомлённости о различных вариантах заражения выясняется, что 41% 14–15-, 67% 16–18-, 79% 19–24- и 86% 25–29-летних молодых людей обладают правильными знаниями о путях заражения ВИЧ. Если в предыдущие годы уровень знаний оставался сравнительно на одном уровне, то к 2015 году по сравнению с собранными за предыдущие пять лет данными доля обладающей верными знаниями молодёжи снизилась на статистически важном уровне. Исключением являются 25–29-летние, среди которых уровень осведомлённости в области способов распространения ВИЧ остаётся таким же, как и в 2010 году.

Больше всего среди молодёжи распространено заблуждение, что при использовании общего туалета или при питании из общей посуды можно заразиться ВИЧ – так считает более четверти 14–15-летних и меньше пятой части представителей старшей возрастной группы. Меньшее количество опрошенных считает, что ВИЧ можно заразиться, обняв носителя вируса – около десятой части 14–15-летних и некоторый процент представителей старшей возрастной группы. Если принять во внимание различные связанные с ежедневной жизнью ситуации и обратить внимание на молодёжь, которая считает, что ВИЧ не распространяется в ранее указанных ситуациях, то выясняется, что с возрастом растёт доля молодёжи, которой не присущи ошибочные знания о распространении ВИЧ через бытовые контакты. 20% 14–15-, 35% 16–18-, 54% 19–24- и 58% 25–29-летних. Если сравнить различные годы опросов, то можно выделить двойственную тенденцию. Среди школьников доля молодёжи, у которой нет заблуждений в связи в распростране-

нием ВИЧ в бытовых ситуациях, была выше всего в 2005 году. За десять лет данный показатель среди молодёжи упал на одну десятую. В то же самое время среди 19–29-летних из года в год увеличивалась доля молодых людей, у которых нет ошибочных убеждений о распространении ВИЧ через бытовой контакт, то есть по сравнению с 2005 годом перемена в лучшую сторону составила около 10%.

Более 90% молодёжи считает, что для предохранения от передаваемых половым путём инфекций (ИППП) нужно использовать презерватив. Также более 90% 19–29-летних молодых людей в курсе, что противозачаточные средства и прерванный половой акт не предохраняют от заражения ИППП. Среди школьников процент знающих об этом молодых людей варьируется между 50–90%. Значительно все различаются знания в области использования внутриматочной спирали – если среди младших респондентов чуть более четверти знают, что использование этого средства не предохраняет от заражения ИППП, то среди 16–18-летних более половины, 19–24-летних $\frac{3}{4}$, а среди старших респондентов этот показатель более 90%. С возрастом, подобно знаниям о передаче ВИЧ, улучшаются включающие все способы предохранения знания о способах предотвращения заражения ИППП. Корректными знаниями по этой теме обладают 19% 14–15-, 44% 16–18-, 72% 19–24- и 88% 25–29-летних молодых людей. В общем и целом в разные годы опроса уровень знаний оставался на одном и том же уровне, только в 2005 году было отмечено увеличение доли молодёжи с корректными знаниями во всех возрастных группах, а среди 25–29-летних в 2015 году.

Среди молодёжи больше всего тех, кто не прекратил бы общаться с заразившимся ВИЧ другом или знакомым: среди 14–15-летних 81%, а среди представителей старших возрастных групп 90%. Молодёжь меньше согласна с ситуацией, когда ВИЧ-инфицированный учитель продолжит работу в школе – 40% 14–15-летних и $\frac{2}{3}$ старшей возрастной группы. Участникам исследования предложили пять различных ситуаций контактирования с ВИЧ-инфицированными, оказалось, что 23% 14–15-, 43% 16–18-, 47% 19–24- и 50% 25–29-летних молодых людей толерантно относятся к ВИЧ-инфицированным. Уровень толерантности за годы вырос. Среди младшей группы значительное изменение произошло в 2005 году, оставаясь в дальнейшем на одном уровне. В трёх старших группах рост количества толерантно относящихся к ВИЧ-инфицированным более заметна – по сравнению с 2003 годом среди 16–18-летних уровень толерантности вырос более, чем на $\frac{1}{5}$, а в двух других старших группах около 20%. Обладающая корректными знаниями о способах заражения ВИЧ молодёжь, не имеющая заблуждений в области передачи вируса через бытовые контакты, относится к ВИЧ-инфицированным более толерантно.

В целом можно отметить, что осведомлённость молодёжи по различным связанным с ВИЧ и ИППП вопросам на довольно хорошем уровне. Если же оценивать уровень знаний молодёжи с помощью индикаторов, которые совместно учитывают знания по различным темам, то эти показатели уже не так высоки. Это указывает на пробелы в знаниях и потребность постоянно и компактно рассматривать данные темы. Данную мысль подтверждают результаты наблюдения за различными тенденциями в разные годы опросов. Можно заметить, что связанный с различными темами уровень знаний повысился в 2005 году, среди школьников знания остались на прежнем уровне, а среди более взрослой молодёжи можно отметить улучшение знаний. Изменение доли толерантно относящейся к ВИЧ-инфицированным молодёжи следует той же тенденции, благодаря связи с осведомлённостью. В период 2004–2007 гг. в рамках эстонской программы Международного фонда по борьбе со СПИДом, туберкулёзом и малярией (GFATM Эстония) в сотрудничестве с различными НКО в школах Эстонии прошли курсы обучения по ВИЧ, СПИДу и безопасному сексу. Наиболее интенсивно действия программы внедрялись в 2004 и 2005 годах, когда за год прошли обучение около 23 000 учеников V–XII классов [3]. На данный момент учившиеся в то время в школе молодые люди «вступили» в т.н. взрослую группу, повлияв на увеличение в ней степени осведомлённости. В дальнейшем таких массовых курсов обучения не проводилось и серьёзных изменений в группе нынешних школьников практически не наблюдается.

Тестирование на ВИЧ

Более 80% школьников и 90% взрослой молодёжи знают, что тест на ВИЧ можно сделать в консультационном кабинете по ВИЧ. Меньше осведомлённости о том, что тест можно сделать у семейного врача – об этом знают четверть школьников и треть взрослой молодёжи. О возможности сделать тест на ВИЧ в молодёжных консультационных центрах были более осведомлены молодые люди в возрасте 19–29 лет: если знающих об этой возможности молодых людей среди школьников было меньше 25%, то среди взрослой молодёжи более трети. Если сравнить разные годы опроса, то можно в целом отметить, что осведомлённость молодёжи о различных вариантах тестирования на ВИЧ увеличилась.

Среди школьников тест на ВИЧ сдавали несколько процентов: 3% 14–15- и 8% 16–18-летних. В старшей группе школьников уровень тестирования вырос по сравнению с периодом 2003–2007. В четыре предыдущие года опроса доля прошедших тестирование на ВИЧ взрослой молодёжи оставалась на прежнем уровне: в течение жизни прошёл тестирование каждый пятый из 19–24-летних и каждый третий 25–29-летний, а в течение предшествующего опросу года в обеих возрастных группах приблизительно каждый десятый. Данные 2015 года показывают приблизительно удвоившийся рост уровня тестирования среди молодёжи: среди 19–24-летних в течение жизни прошли тестирование на ВИЧ 39% (в том числе в течение предшествовавших тестированию 12 месяцев 19%), среди 25–29-летних 59% (в том числе в течение предшествующих тестированию 12 месяцев 22%).

Около десятой части 14–18-летних и более десятой части 19–29-летних хотели бы сделать тест, но не сделали его. Три наиболее часто приведённые причины отказа от тестирования были: недостаток времени, страх перед результатами теста и незнание мест проведения тестирования на ВИЧ.

В позитивном плане следует выделить улучшение осведомлённости молодёжи о различных возможностях тестирования на ВИЧ и значительно увеличившуюся частоту тестирования, особенно в группе 19–29-летних. Увеличение количества тестирований прослеживается как среди касающихся всей жизни показателей, так и по данным предыдущего года. Данные исследования взрослого населения также отмечают рост тестирования на ВИЧ среди молодёжи. Если в 2010 году за последние 12 месяцев тест на ВИЧ сделали 7% 16–24-летних молодых людей и 15% девушек, то в 2014 году эти показатели составляли соответственно 17% и 25% [11]. За последние пять лет всё больше говорят о необходимости тестирования на ВИЧ среди всего населения, а также проведены пропагандирующие тестирование кампании (например, общеэстонская программа 2010 года «Едиственный путь к уверенности – сделать тест», в 2013 и 2014 годах тур тестирований на ВИЧ «Сделаете тест или рискнёте» в сотрудничестве с целевым учреждением Здоровая Эстония), пополнились возможности экспресс-тестирования, в том числе прошли экспресс-тестирования в рамках различных мероприятий (например, ярмарки Теэвийт, Интеллектикамесс).

Сексуальные отношения и рискованное поведение в них

В подростковом возрасте быстро растёт доля бывших в половых сношениях молодых людей и девушек: среди 14-летних школьников в половых актах участвовала десятая часть, среди 15-летних пятая, 16-летних треть, 17-летних около половины и среди 18-летних около 2/3. Получается, что до достижения взрослого возраста более половины молодёжи имеет опыт половых сношений. В качестве позитивного показателя можно отметить снижение доли имевших сексуальный опыт 14–15-летних. Если ранее молодёжь с сексуальным опытом в этой группе составляла около пятой части, то в 2015 году несколько меньше – 15% (статистически важным является различие по сравнению с 2–7 годом, когда количество имевших опыт половых сношений в группе 14–15-летних составляло 22%). В группе 14–15-летних средний возраст во время первого полового сношения составлял 13,6, среди 16–18-летних 15,6, 19–24-летних 17,0 и среди 25–29-летних средний возраст во время первого полового акта был 17,5 лет. При сравнении разных лет проведения опроса выясняется, что в группе 16–18-летних средний возраст вырос, а значит

половая жизнь начинается позже. С возрастом падает уровень использования презерватива во время первого полового акта: 83% среди 14–15-, 80% 16–18-, 71% 19–24- и 65% 25–29-летних. По сравнению с ранее проведёнными исследованиями частота использования презерватива во время первого полового акта значительно вырос, первые значительные перемены были в 2005 году, а с 2007 года позитивная тенденция подтверждалась и в последующие годы. Самые большие перемены произошли среди взрослой молодёжи, особенно 25–29-летних, среди которых доля использующих презерватив во время первого полового акта выросла на сегодняшний день практически в три раза: в 2003 году презерватив использовали 23%, в 2005 и 2007 годах – 37–38%, в 2010 году 51% и в 2015 году 65%. Среди 19–24-летних данный показатель изменился в позитивную сторону практически в два раза: если в 2003 году при первом половом акте презерватив использовали 39%, то в 2015 году 71%. Среди школьников частота использования презерватива при первом половом акте по сравнению с предыдущими годами опроса изменился более 20% в позитивную сторону.

Чаще всего в течение предшествующих опросу 12 месяцев у молодёжи был один сексуальный партнёр: 71% 14–15-, 66% 16–18-, 72% 19–24- и 80% 25–29-летних. Среднее количество партнёров было выше среди 14–15-летних молодых людей с сексуальным опытом – 2,1 и ниже среди 25–29-летних – 1,5. Среди 16–18- и 19–24-летних бывших в половых сношениях молодых людей в среднем 1,8 партнёров. В течение лет опроса количество сексуальных партнёров снизилось. Особенно это проявляется в старшей возрастной группе – по сравнению с 2003 годом у 16–18-летних на данный момент в среднем на одного партнёра меньше, в 2003 среднее количество партнёров в этой группе составляло 2,8. Данная тенденция отражается в снижении количества молодёжи с несколькими сексуальными партнёрами. Исключение составляют 25–29-летние, в числе которых доля молодёжи с несколькими сексуальными партнёрами в разные годы опросов была самой низкой, составляя около пятой части (20% в 2015 году) состоявших в течение года в интимных отношениях молодых людей данной возрастной группы. Количество молодёжи с более чем одним партнёром более всего изменилось в группе 14–15-летних: выше всего этот показатель был в 2007 – 56%, начиная с этого года доля состоявших в сексуальных отношениях с более чем одним партнёром падала, составив в 2015 в данной возрастной группе 29%. В двух средних возрастных группах доля молодых людей с более чем одним сексуальным партнёром снизилась чуть более 1/10 по сравнению с 2003 годом и в течение предшествующих опросу 12 месяцев 34% 16–18-летних занимались сексом с несколькими партнёрами, а среди 19–24-летних их было 28%.

В течение предшествующих опросу 12 месяцев преобладающее большинство молодёжи были в интимных отношениях с постоянным партнёром: 71% 14–15-, 81% 16–18-, 83% 19–24- и 92% 25–29-летних. За годы этот показатель в значительной степени не менялся. С возрастом снижается доля молодёжи, состоящей в сексуальных отношениях со случайными партнёрами: 35% 14–15-, 31% 16–18-, 25% 19–24- и 16% 25–29-летних среди имевших в течение предшествующих опросу 12 месяцев половые сношения. Количество имевшей случайных партнёров молодёжи в основном оставалось в разные годы опроса на одном уровне, но среди 16–18-летних количество участвовавших в 2015 году в половых актах со случайным партнёром упало на одну десятую по сравнению с предыдущим периодом. При совместном анализе двух типов партнёров в течение года выясняется, что в этот период количество имевших в данный период как постоянные так и случайные половые сношения молодых людей больше среди школьников и меньше среди взрослой молодёжи: 16% 14–15-, 17% 16–18-, 10% 19–24- и 9% 25–29-летних молодых людей бывших в течение последних 12 месяцев в интимных отношениях.

Иные половые отношения. Менее 1% 19–24- и 2% 25–29-летней молодёжи в течение предшествующих опросу 12 месяцев платили деньги за половой акт. На протяжении разных лет опроса количество платившей за секс молодёжи снизилось. В течение жизни за секс получали плату 2% 19–24- и 1% 25–29-летних. С однополом партнёром в течение жизни в сексуальный контакт вступали менее десятой части молодых людей: 3% 14–15-, 7% 16–18-, 7% 19–24- и 5% 25–29-летних. С употребляющим наркотики внутривенно или когда-либо коловшим наркотики

партнёром в течение жизни вступали в половой акт относительно немного молодых людей: 5% 14–15-, 1% 16–18-, 2% 19–24- и 1% 25–29-летних.

При описании данных по использованию презерватива выделяются два показателя: общий уровень использования презерватива (данные последнего сношения) и уровень постоянности в использовании презерватива (всегда использующие в течение года презерватив молодые люди). По обоим показателям рассматривается предшествующий опросу 12-месячный период. 68% 14–15-, 61% 16–18- и 30% как 19–24-, так и 25–29-летних использовали при последнем сношении с постоянным партнёром презерватив. Более 40% школьников и менее 20% взрослой молодёжи каждый раз при сношении с постоянным партнёром в течении предыдущего года использовали презерватив.

Уровень использования презерватива со случайным партнёром выше: 95% 14–15-, 67% 16–18-, 78% 19–24- и 54% 25–29-летних использовали презерватив при последнем сношении со случайным партнёром. В общем уровень использования презерватива при случайных сношениях оставался в разные годы опроса на сравнительно одном уровне, некоторые изменения произошли в 2015 году. Позитивные перемены отмечаются в группах 14–15- и 19–24-летних, статистическую важность различие приобретает в старшей группе – по сравнению с 2010 годом частота использования презерватива повысилась на одну десятую. Негативное изменение отмечается среди 16–18- и 25–29-летних. Если в предыдущие годы (особенно в 2005) группа 16–18-летних выделялась большей частотой использования презерватива в случайных отношениях, то сейчас это изменилось – по сравнению с ранним периодом уровень использования презерватива при случайных сношениях среди старших школьников понизился более чем на 1/10. По сравнению с общим уровнем использования презерватива постоянное использование презерватива ниже, а также по сравнению с предыдущими годами этот показатель выше среди школьников, чем среди взрослой молодёжи: 57% 14–15-, 61% 16–18-, 47% 19–24- и 39% 25–29-летних в течение года всегда использовали при случайных сношениях презерватив. На протяжении лет опроса можно заметить небольшую тенденцию роста, но данные изменения не являются статистически значимыми и можно сказать, что уровень постоянного использования презерватива при случайных сношениях за десять лет не изменился. На частоту использования презерватива при случайных сношениях не влияет наличие постоянного партнёра, скорее имеющие вдобавок к постоянному случайного партнёра (партнёров) реже используют презерватив при случайных сношениях. Среди 14–18-летней молодёжи, имевшей в течении года только случайного партнёра (партнёров) всегда пользовались презервативом 70%, а имевшие как постоянного, так и случайного партнёра (партнёров) всегда использовали презерватив при случайных сношениях 52%. Среди 19–29-летних соответствующие показатели составляют 48% и 40%.

В 2015 году для оценки связанных с презервативами практик поведения среди молодёжи 19–29-лет использовалась Многофакторная шкала связанных с презервативами практик поведения (MFACS) [9–10], более конкретно методика описана на странице 110. С помощью данной шкалы можно оценить установки молодёжи в добавок к общим (баллы могут варьироваться в промежутке 14–98) по трём дополнительным факторам: осознанность действенности презервативов (баллы могут варьироваться в промежутке 3–21), основанный на чувствах компонент (баллы могут варьироваться в промежутке 6–42) и применяемость (баллы могут варьироваться от 5 до 35). Чем выше баллы, тем позитивнее практики поведения. Осознанная действенность и применяемость являются основанными на функциональности и пригодности презервативов факторами. Основанный на чувствах компонент выражает личную оценку, чувства или эмоции в связи с презервативами. Средний балл среди 19–29-летних по осознанной действенности составляет 17,0, средний балл по основанному на чувствах компоненту составляет 24,0, а по применяемости 26,9. В целом балл MFACS составляет в среднем 68,0. При разделении взрослой молодёжи на две группы – 19–24- и 25–29-летних – различия среди возрастных групп прослеживаются только в связи с основанным на чувствах компонентом. Младшие оценивают этот фактор в связи с презервативами выше, чем 25–29-летние, средний балл соответственно 24,5

и 23,5. Среди использовавшей при первом сексуальном контакте презерватив молодёжи общие установки в связи с презервативами позитивнее по каждому из аспектов. Используемая в постоянных отношениях презервативы молодёжь оценивает презервативы по сравнению с не использующими презервативы позитивнее, выше оценки по действенности и применимости презервативов. Использующие со случайным партнёром презерватив молодые люди, по сравнению с не использующими, позитивно оценивают только относящийся к чувствам компонент. Перечисленные взаимосвязи проявляются как при постоянном использовании презерватива, так и по данным последнего сношения.

Приняв во внимание количество сексуальных партнёров и использование презерватива при сношениях со случайным партнёром в течение предшествующих опросу 12 месяцев были сформированы три группы рискованного сексуального поведения (см. методику на стр. 111). К *0-группе риска* принадлежат молодые люди, не имевшие половых сношений или те, в сексуальном поведении которых отсутствует риск. В *группу с низким уровнем риска* входит молодёжь, которая в течение предшествующего опросу года имела нескольких сексуальных партнёров или не всегда использовала презерватив при случайных половых сношениях. В *группу с высоким уровнем риска* входит молодёжь, которая за последний год была в сношениях с несколькими партнёрами и не всегда использовала при случайных сношениях презерватив. В соответствии с данным разделением большая доля молодёжи не ведёт себя рискованно в сексуальных отношениях: в 0-группу риска входят 95% 14–15-, 85% 16–18-, 78% 19–24- и 82% 25–29-летних. Несколько процентов школьников входят в группу с высоким уровнем риска, среди 19–29-летних приблизительно каждый десятый: 2% 14–15-, 6% 16–18-, 10% 19–24- и 8% 25–29-летних. В области интимных отношений за последние годы не отмечалось значительных перемен, только в группах 14–15- и 19–24-летних можно отметить увеличение доли молодёжи, в поведении которой риск отсутствует. Рискованное поведение связано с проведением свободного времени в пивных, барах, ночных клубах. Среди более рискованно ведущих себя молодых людей больше тех, кто в течение четырёх предшествующих опросу недель посещали пивную, бар или ночной клуб. Более рискованно ведущие себя в сексуальных отношениях молодые люди чаще употребляют вызывающие зависимость вещества: по сравнению с принадлежащими к 0-группе риска среди них больше ежедневно курящих, употребляющих раз в неделю или чаще алкоголь, употреблявших в течение жизни или в предшествующий месяц наркотики. Среди имевших в предшествующие 12 месяцев сексуальное сношение ясно проявляется факт, что среди входящих в группу риска больше тех, кто употреблял во время сексуального контакта алкоголь. Среди молодёжи, которой присуще более рискованное поведение меньше тех, кто использовал при первом сексуальном контакте презерватив. Уровень сексуального рискованного поведения не связан со знаниями и установочными манерами поведения. Чаще рискующие в сексуальном поведении молодые люди сами осознают рискованность своих действий: среди них больше молодых людей, которые подозревают наличие заражения ИППП и тех, кто в течение предшествующего года делали тест на ВИЧ и считают, что следует сделать тест на ВИЧ в будущем.

В итоге можно выделить определённые перемены к лучшему. Ярче всего бросается в глаза увеличение частоты использования презерватива во время первого полового акта, особенно в группе 19–29-летних. Такая перемена частично может быть связана с направленными на общественность пропагандирующими безопасный секс кампаниями, частично с изменением программ человековедения и массовым обучением в 2003–2007 годах. Если учитывать, что в среднем в половой акт вступают в возрасте 17 лет, то в 2003 году в группу 19–29-летних входили молодые люди, чьё первое сношение происходило в период, когда освещение тем сексуальной направленности (в том числе необходимость использования презерватива) было скорее табуированным. В 2015 году в группу 19–29-летних вошли молодые люди, чей первое сексуальное сношение в среднем происходило в 2003–2013 гг. На этот период приходится действие эстонской программы GFATM и других пропагандирующих использование презерватива кампаний (например, направленной на молодёжь кампания «Резинка – это секс!», а также направленная на мужчин кампания «Мужчина спрашивает, мужчина отвечает!»). Молодёжь,

использующая при половом акте презерватив ведёт себя подобным образом и в дальнейшем, и у них меньше вероятность заразиться ИППП [12–13]. Данная тенденция проявилась и при анализе данных нынешнего исследования об использовании презерватива среди различных групп риска во время первого полового акта.

Выявляются положительные возрастные изменения в области первого полового акта: в группе 14–15-летних снизилась доля молодёжи с сексуальным опытом, в группе 16–18-летних несколько увеличился средний возраст при первом половом сношении. Данную тенденцию подтверждают и собранные в 2013/2014 учебном году данные исследования о здоровом поведении школьников Эстонии. Согласно данным исследования в 2005/2006 учебном году 26% 15-летних мальчиков и 23% девочек имели опыт полового сношения. В 2013/2014 году соответствующие данные были 20% и 21% [14]. Раннее начало сексуальной жизни связано с рискованным поведением в последующие годы, растёт риск подростковой беременности и заражения ИППП, а также ВИЧ-инфицирования в течение жизни [15–19]. Также обнаружено, что раннее начало сексуальной жизни связано с употреблением наркотиков и прекращением учёбы в школе [20].

Сравнение разных лет опроса показывает снижение количества партнёров, особенно это бросается в глаза среди 16–18- и 19–24-летних. В этом возрасте обычно начинается сексуальная жизнь и больше экспериментаторства. Увеличение количества сексуальных партнёров среди молодёжи связывают с различными типами рискованного поведения (с употреблением алкоголя и табачных изделий, наркотиков, насилием в отношениях, драками), с риском нежелательной беременности и ИППП [21].

Среди 16–18-летних снизилось количество молодёжи со случайными партнёрами. Среди 19–29-летних снизилось количество молодёжи, которые были в сношениях с партнёром, которому они платили за половой акт деньгами или каким-либо другим способом.

Данное исследование показывает, что на протяжении десяти лет привычки по использованию презерватива со случайным партнёром не изменились. На использование презерватива при случайных сношениях не влияет обстоятельство наличия или отсутствия постоянного партнёра. Связанные с презервативом установки (MFACS) больше связаны с использованием презерватива в постоянных отношениях, чем в случайных. Ведущие рискованную сексуальную жизнь молодые люди больше используют вызывающие зависимость вещества и проводят свободное время в пивных, барах или ночных клубах. Среди рискованно себя ведущих молодых людей больше тех, кто пил алкоголь перед последним сношением. Приведённый перечень связей может указать на обстоятельство, что посыл пропагандирующих использование презервативов кампаний не влиял на привычки использования презерватива в случайных отношениях. С наибольшей вероятностью случайные отношения возникают вне дома, во время проведения свободного времени в ночном клубе или пивной. Часто неразрывной составляющей подобного поведения является употребление алкоголя. Употребление алкоголя связывают с возникновением незащищённых случайных половых актов [22–23].

Ученики профессиональных училищ

В 2015 году в первый раз для участия в исследовании были привлечены учащиеся профессиональных училищ молодые люди в возрасте 16–18-лет, их данные сравнили с учениками общеобразовательных заведений того же возраста.

82% учащихся профессиональных училищ пробовали в течение жизни сигареты и 44% употребляли их в определённый жизненный период постоянно. Средний возраст при первом курении был 11,7 и ежедневно начинали курить в возрасте 14,1. В течение предшествующих исследованию четырёх недель ежедневно курили 30% учеников профессиональных училищ. Алкоголь за свою жизнь употребляли 91% учеников профессиональных училищ и как минимум один раз напивались 78%. Средний возраст при первом употреблении алкоголя составил

12,4 и напивались в первый раз в возрасте 13,9 лет. Среди учащихся училищ в течение предшествовавшего опросу четырёх недель раз в неделю употребляли алкоголь 33% и напивались с перечисленной частотой 23%. 51% учащихся профессиональных училищ употребляли наркотики в течение своей жизни, в том числе 34% делали это один раз и 66% несколько раз. В течение предшествовавшего опросу месяца наркотики употребляли 22%. По сравнению с учениками общеобразовательных школ среди учеников профессиональных училищ более распространены курение и употребление алкоголя, различие проявляется как в относящихся ко всей жизни данных, так и по результатам предшествовавшего опросу четырёх недель. В области наркотиков отсутствует различие в касающихся всей жизни данных и предшествовавшего опросу четырёх недель, но в течение предшествовавшего опросу четырёх недель количество употреблявших наркотики молодых людей выше среди учеников профессиональных училищ.

56% учеников профессиональных училищ обладают корректными знаниями о пути распространения ВИЧ-инфекции и 22% не имеют заблуждений в области передачи ВИЧ через бытовые контакты. 37% учеников профессиональных училищ обладают корректными знаниями о методах предотвращения ИППП. 27% учеников профессиональных училищ толерантно относятся к ВИЧ-инфицированным. На основании приведённых индикаторов можно сказать, что по сравнению с учениками общеобразовательных школ знания учеников профессиональных училищ на эту тему на более низком уровне и они менее толерантны по отношению к ВИЧ-инфицированным.

11% учеников профессиональных училищ делали в течение жизни тест на ВИЧ, в том числе 6% тестировались в течение 12 предшествовавших опросу месяцев. По сравнению с учениками общеобразовательных школ среди учеников профтехучилищ больше делавших тест на ВИЧ молодых людей.

В течение жизни в половых сношениях были 57% учеников профессиональных училищ, средний возраст при первом половом акте был 15,1. Во время первого сношения 77% использовали презерватив. 62% учеников профессиональных училищ в течение 12 предшествовавших опросу месяцев были в сексуальных сношениях с одним партнёром, среднее количество партнёров за этот период было 2,1. За последний год 76% учеников профессиональных училищ были в сношениях с постоянным партнёром и 31% в сношениях со случайным партнёром. Если совместно рассмотреть два типа партнёров, то за год имели как постоянных, так и случайных партнёров 17%. 4% учеников профессиональных училищ были в течение жизни сношениях с однополым партнёром и 3% с партнёром, который колет или когда-либо колел наркотики. 36% учеников училищ использовали в течение 12 предшествовавших опросу месяцев презерватив при сношениях с постоянным партнёром, при последнем сношении презерватив использовали 53%. При сношениях со случайным партнёром презервативом пользовались 55%, при последнем сношении презервативом пользовались 71%. В целом можно отметить, что учащиеся общеобразовательных школ и профессиональных училищ в возрасте 16-18 лет в основном не отличаются по привычкам в сексуальной жизни. Однако, молодёжи с сексуальным опытом больше среди учеников училищ и они начинают сексуальную жизнь раньше. По данным 12 предшествовавших опросу месяцев проявляется лишь различие в связи с постоянным партнёром: среди учеников училищ меньше тех, кто в течение этого периода были в сношениях с постоянным партнёром.

В итоге можно сделать следующие выводы:

- Подавляющее большинство молодёжи не ведёт себя рискованно в сексуальных отношениях и многие связанные с сексуальным поведением показатели развиваются в положительную сторону. Однако, привычки в использовании презерватива значительно не изменились в области случайных сексуальных сношений. Важно продолжать агитационные кампании по использованию презерватива и безопасной сексуальной жизни. Следует задуматься о систематических подходах, увеличении многообразия фокусных тем и каналов передачи информации (доля альтернативных медиа увеличивается из года в год).

- Сравнение разных лет проведения опроса показывает возможное «мгновенное» положительное влияние программы GFATM Эстония на знания молодёжи. Проведение подобных массовых курсов обучения различными внешкольными организациями требуют больших затрат как в области финансовых ресурсов, так и времени. В наших школах сексуальное обучение обычно входит в школьную программу человековедения. Однако, выбор тем и серьёзность их рассмотрения зависят от сделанного школой выбора как в области подготовки учителей, так и освещении данной темы. Вдобавок к увеличению эффективности сексуального обучения в системе образования стоит использовать опыт внешкольных организаций в данной области. Но это не должно привести к снижению доли сексуального обучения в школьных программах. Несомненно требуется системное обучение учителей по темам сексуального образования.
- Центр ВОЗ по сотрудничеству в области репродуктивного и сексуального здоровья Федеральный центр обучения в области здравоохранения Германии (BZgA) разработал стандарты сексуального обучения для стран Европы, согласно которым рекомендуется целостный подход в области сексуального обучения. Когда традиционное сексуальное образование скорее придерживается негативного подхода и сосредоточено на связанных с сексуальностью рисками, например, на нежелательной беременности или инфекциях, передающихся половым путём, то при использовании целостного подхода сексуальность рассматривается в качестве составляющей потенциала человека, и такой подход способствует и вдохновляет придерживаться полноценного и ответственного образа жизни, способствует формированию уважительной и открытой манеры поведения, а также помогает создать равноправные сообщества. Наряду с перечисленным приобретаются навыки личной защиты от возможных рисков. Основным принципом является то, что сексуальное обучение начинается с рождения и продолжается всю жизнь, будучи соответствующим возрасту и мультидисциплинарным, а также включает сотрудничество с родителями (и другими партнёрами – опекунами, социальными работниками, сверстниками, врачами, консультантами) и учитывает гендерные особенности [24].
- Учащиеся профессиональных училищ несколько более активны в сексуальной жизни, чем ученики общеобразовательных школ. Сходная тенденция проявилась и в ходе проведённого в 2009 году в Швеции исследования, это следует учесть при разработке связанных с сексуальным обучением программ [25].
- Курение и употребление алкоголя среди молодёжи снизилось, но в то же время употребление наркотиков увеличилось. Ведущая себя рискованно в сексуальной жизни молодёжь чаще использует вызывающие зависимость вещества. В этом возрасте сексуальное и иное рискованное поведение являются взаимосвязанными и в области предотвращения ВИЧ-инфекции и других инфекций, таким образом следует обратить внимание и на употребление вызывающих зависимость веществ. Раннее употребление наркотиков указывает на потребность интеграции первичных мер предотвращения в государственную систему образования [26–27]. Большую роль играет и качество предлагаемой в системе образования предотвращающей деятельности [28]. Обнаружено, что именно в основной школе ранне курение табака чаще всего сопряжено с другими типами рискованного поведения. Эти изыскания показывают, что скрининг употребления табака и других наркотиков помогает выявить молодёжь в зоне риска рискованного поведения разных типов [29]. Связь различных типов рискованного поведения указывает на необходимость раннего и всеобъемлющего образования в области здоровья (охватывая как сексуальную жизнь, так и употребление алкоголя, табачных изделий и других наркотиков), а также на необходимость универсальных программ практических вмешательств в школах. Универсальные программы (например, программы *Good Behavior Game*, *Life Skills Training Program*, *Unpluggend*) эффективны для развития сотрудничества, толерантности и других навыков, снижая проявление агрессивного и рискованного поведения в последующей жизни и увеличивая успешность в школе и на работе, в социальных отношениях, а также влияет на верный выбор в области здоровья [30].

- При сравнении учеников общеобразовательных школ и учащихся профессиональных училищ выяснилось, что употребление вызывающих зависимость веществ более распространено среди учащихся училищ. В училище поступают после окончания основной школы будучи несовершеннолетними, часто сопутствует покидание дома (проживают в общежитиях, съёмных квартирах). Нередко профессиональное училище является единственной возможностью для достижения прямого контакта с молодым человеком и, таким образом, помогает повлиять на его отношение к здоровью [31]. В училищах есть свои опорные системы (например, психологи, социальные работники и т.п.), используя этих людей можно разработать методы краткосрочных вмешательств, которые помогают предложить молодёжи личную обратную связь, рассказать о личной ответственности молодого человека, посоветовать варианты изменений, предложить возможность выбора, проявить эмпатию в отношении молодого человека [32].
- Тестирование на ВИЧ среди молодежи значительно возросло. Больше всего молодежи протестировано в Ида-Вирумаа, в Харьюмаа же уровень равен остальной части Эстонии (см. стр. 86). В то же самое время начиная с 2012 года согласно руководству по тестированию и лечению ВИЧ в двух регионах с самым высоким уровнем распространения ВИЧ – в Ида-Вирумаа и Харьюмаа – рекомендуется тестировать всех 16–49-летних людей, проходящих амбулаторное или стационарное лечение [33]. Поэтому следует более активно внедрять рекомендации руководства и постоянно сохранять тему тестирования на ВИЧ в повестке дня в общественном информационном пространстве населения. Три самые распространённые причины отказа от тестирования также указывают на необходимость агитации прохождения теста на ВИЧ, а также заниматься снижением стигматизации в общества.
- Требуются более основательные и качественные данные по случайным сношениям и поведению в них (прежде всего по использованию презерватива), которые позволят более эффективно планировать соответствующие вмешательства (как в области сексуального образования, так и общественных кампаний и индивидуальных консультаций).
- На государственном уровне связанные с улучшением сексуального здоровья темы всегда входили в сферы стратегии по ВИЧ и государственную стратегию по развитию здоровья населения. В Эстонии никогда не было отдельной и всеобъемлющей стратегии по улучшению сексуального здоровья. Учитывая важность этой области, тенденции в поведении молодёжи и показатели здоровья населения (рост доли заражения ВИЧ половым путём), следует составить освещающий тему сексуального здоровья документ, наподобие содержащей рекомендации в области политики по наркотическим веществам Белой книге и инструктирующей в области алкогольной политики Зелёной книге. Согласно составленному документу следует планировать деятельность государства как в области предотвращения ВИЧ и ИППП среди молодёжи, так и общего улучшения сексуального здоровья во всех возрастных группах и слоях населения.

VIITED

1. Lõhmus L, Trummal A, Harro M. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringuraport 2003. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2003. (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/15>)
2. Lõhmus L, Trummal A. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringuraport 2005. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2005. (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/33>)
3. Lõhmus L, Trummal A. HIV/AIDS-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringuraport 2007. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2007. (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/76>).
4. Trummal, A, Glušková, N, Murd, M. HIV-i temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Uuringuraport 2010. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2011. (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/145>)
5. Eesti Statistikaamet (<http://www.stat.ee>)
6. HIV nakkuse ja kaasuvate infektsioonide epidemioloogiline olukord Eestis, 2000–2014. Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Tallinn 2015 (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/320>)
7. Rosenberg M. Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1965
8. Pullmann H, Allik J. The Rosenberg Self-Esteem Scale: Its dimensionality, stability, and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*. 2000;28:701–715.
9. Reece M, Herbenick D, Hollub AV, Hensel DJ, Middlestadt SE. A psychometric assessment of the Multi-Factor Attitude towards Condoms Scale (MFACS). *International Journal of Sexual Health*. 2010;22:119–129.
10. Hollub AV, Reece M, Herbenick D, Hensel DJ, Middlestadt SE. College students and condom attitude: validation of the Multi-Factor Attitude toward Condoms Scale (MFACS). *Journal of American College Health*. 2011;59:708–714.
11. Tekkel M, Veidemann T. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2014. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2015. (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/319>)
12. Shafii T, Stovel K, Davis R, Holmes K. Is Condom Use Habit Forming? Condom use at sexual debut and subsequent condom use. *Sexually Transmitted Diseases*. 2004;31: 366–372.
13. Shafii T, Stovel K, Holmes K. Association between condom use at sexual debut and subsequent sexual trajectories: a longitudinal study using biomarkers. *Research and Practice*. 2007;97:1090–1095.
14. Aasvee K, Rahno J. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2013/2014. õppeaasta. Tabelid. Tervise Arengu Instituut, Tallinn 2015 (<http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/324>)
15. Edgardh K. Sexual behaviour and early coitarche in a national sample of 17 year old Swedish girls. *Sexually Transmitted Infections*. 2000;76:98–102.
16. Edgardh K. Sexual behaviour and early coitarche in a national sample of 17 year old Swedish girls. *Acta Paediatrica*. 2002;91:985–991.
17. Klavs I, Rodrigues H, Weiss HA, Hayes R. Factors associated with early sexual debut in Slovenia: results of a general population survey. *Sexually Transmitted Infections*. 2006;82:478–483.
18. Ma Q, Ono-Kihara M, Cong L, Xu G, Pan X, Zamani S, Ravari SM, Zhang D, Homma T, Kihara M. Early initiation of sexual activity: a risk factor for sexually transmitted diseases, HIV infection, and unwanted pregnancy among university students in China. *Public Health*. 2009;9:111.
19. Baldwin P, Shrestha R, Potrepka J, Copenhaver MM. The age of initiation of drug use and sexual behavior may influence subsequent HIV risk behavior: a systematic review. *SRN AIDS*. 2013;976035.

20. Madkour AS, Farhat T, Halpern CT, Godeau E, Gabhainn SN. Early adolescent sexual initiation as a problem behavior: a comparative study of five nations. *Journal of Adolescent Health*. 2010;47:389–398.
21. Valois RF, Oeltmann JE, Waller J, Hussey JR. Relationship between number of sexual intercourse partners and selected health risk behaviors among public high school adolescents. *Journal of Adolescent Health*. 1999;25:328–335.
22. Calazans G, Araujo TW, Venturi G, Junior IF. Factors associated with condom use among youth aged 15–24 years in Brazil in 2003. *AIDS*. 2005;19:42–50
23. Brown JL, Venable PA. Alcohol use, partner type, and risky sexual behavior among college students: findings from an event-level study. *Addictive Behaviors*. 2007;32: 2940–2952.
24. World Health Organization Europa, BZgA Federal Centre for Health Education. Standards for Sexuality Education in Europe – a framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. Cologne, 2010 (Eestikeelse tõlke väljaandja Eesti Seksuaaltervise Liit. Tallinn, 2015).
25. Haggstrom-Nordi E, Borneskog C, Eriksson M, Tydén T. Sexual behaviour and contraceptive use among Swedish high school students in two cities: Comparisons between genders, study programmes, and over time. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*. 2011;16: 36–46.
26. Ballard R. A. Literature Review School-based Drug Abuse Prevention. 2002.
27. Sloboda Z, Bukoski WJ. Handbook of Drug Abuse Prevention. Theory, Science, and Practice. 2003. Kluwer Academic. New York.
28. Pim C. Effective ingredients of school-based drug prevention programs: A systematic review. *Addictive Behaviors* 2002;276:1009–1023.
29. DuRant RH, Smith JA, Kreiter SR, Krowchuk DP. The relationship between early age of onset of initial substance use and engaging in multiple health risk behaviors among young adolescents. *Pediatrics & Adolescent Medicine*. 1999;153:286–291.
30. Bühler A, Thrul J. Prevention of addictive behaviours. Updated and expanded edition of prevention of substance abuse. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015.
31. Maryland Department of Health and Mental Hygiene. Reducing alcohol use and related problems among college students: A guide to best practices. 2013.
32. Tanner-Smith EE, Lipsey MW. Brief alcohol interventions for adolescents and young adults: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 2015;51:1–18.
33. HIV-nakkuse testimise ja HIV-positiivsete isikute ravile suunamise tegevusjuhis. 2012. (http://www.terviseinfo.ee/images/HIV_testimise_juhis.pdf)

LISA 1: ANDMETE ESINDUSLIKKUSE ANALÜÜS

14–15-aastased üldhariduskoolide õpilased

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	220	49,8	12 443	51,7
Naine	222	50,2	11 608	48,3
Kokku	442	100,0	24 051	100,0

$p = 0,409$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	322	72,5	17 937	74,6
Mitte-eestlane	122	27,5	6 114	25,4
Kokku	444	100,0	24 051	100,0

$p = 0,320$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	282	63,8	14 839	61,7
Maapiirkond	160	36,2	9 212	38,3
Kokku	442	100,0	24 051	100,0

$p = 0,363$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	187	42,0	9 657	40,2
Ida-Virumaa	116	26,1	2 719	11,3
Muu Eesti	142	31,9	11 675	48,5
Kokku	445	100,0	24 051	100,0

$p < 0,001$

16–18-aastased üldhariduskoolide õpilased

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	387	46,6	18 353	51,6
Naine	444	53,4	17 236	48,4
Kokku	831	100,0	35 589	100,0

$p = 0,004$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	643	77,8	27 362	76,9
Mitte-eestlane	183	22,2	8 227	23,1
Kokku	826	100,0	35 589	100,0

$p = 0,512$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	583	70,6	21 751	61,1
Maapiirkond	243	29,4	13 838	38,9
Kokku	826	100,0	35 589	100,0

$p < 0,001$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	330	39,7	13 392	37,6
Ida-Virumaa	68	8,2	3 826	10,8
Muu Eesti	434	52,1	18 371	51,6
Kokku	832	100,0	35 589	100,0

$p = 0,047$

14–18-aastased üldhariduskoolide õpilased

Vanuserühm	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
14–15	445	34,8	24 051	40,3
16–18	832	65,2	35 589	59,7
Kokku	1 277	100,0	59 640	100,0

$p < 0,001$

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	607	47,7	30 796	51,6
Naine	666	52,3	28 844	48,4
Kokku	1 273	100,0	59 640	100,0

$p = 0,005$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	965	76,0	45 299	75,9
Mitte-eestlane	305	24,0	14 341	24,1
Kokku	1 270	100,0	59 640	100,0

$p = 0,980$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	865	68,2	38 504	61,3
Maapiirkond	403	31,8	21 136	38,7
Kokku	1 268	100,0	59 640	100,0

$p = 0,006$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	517	40,5	23 049	38,6
Ida-Virumaa	184	14,4	6 545	11,0
Muu Eesti	576	45,1	30 046	50,4
Kokku	1 277	100,0	59 640	100,0

$p < 0,001$

16–18-aastased kutsekoolide õpilased

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	509	72,4	18 353	51,6
Naine	194	27,6	17 236	48,4
Kokku	703	100,0	35 589	100,0

$p < 0,001$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	513	73,3	27 362	76,9
Mitte-eestlane	187	26,7	8 227	23,1
Kokku	700	100,0	35 589	100,0

$p = 0,024$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	441	63,0	21 751	61,1
Maapiirkond	259	37,0	13 838	38,9
Kokku	700	100,0	35 589	100,0

$p = 0,307$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	248	35,2	13 392	37,6
Ida-Virumaa	73	10,4	3 826	10,8
Muu Eesti	384	24,5	18 371	51,6
Kokku	705	100,0	35 589	100,0

$p = 0,311$

19–24-aastased täiskasvanud noored

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	189	40,6	46 911	51,5
Naine	277	59,4	44 172	48,5
Kokku	466	100,0	91 083	100,0

$p < 0,001$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	361	77,3	70 705	77,6
Mitte-eestlane	106	22,7	20 378	22,4
Kokku	467	100,0	91 083	100,0

$p = 0,866$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	373	80,2	60 587	66,5
Maapiirkond	92	19,8	30 496	33,5
Kokku	465	100,0	91 083	100,0

$p < 0,001$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	144	30,8	37 844	41,6
Ida-Virumaa	93	19,9	7 658	8,4
Muu Eesti	230	49,3	45 581	50,0
Kokku	467	100,0	91 083	100,0

$p < 0,001$

25–29-aastased täiskasvanud noored

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	181	41,1	50 866	51,8
Naine	259	58,9	47 331	48,2
Kokku	440	100,0	98 197	100,0

$p < 0,001$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	336	76,0	69 071	70,3
Mitte-eestlane	106	24,0	29 126	29,7
Kokku	442	100,0	98 197	100,0

$p = 0,009$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	336	76,0	72 558	73,9
Maapiirkond	106	24,0	25 639	26,1
Kokku	442	100,0	98 197	100,0

$p = 0,308$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	174	39,4	48 707	49,6
Ida-Virumaa	62	14,0	8 813	9,0
Muu Eesti	206	46,6	40 677	41,4
Kokku	442	100,0	98 197	100,0

$p < 0,001$

19–29-aastased täiskasvanud noored

Vanuserühm	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
19–24	467	51,4	91 083	48,1
25–29	442	48,6	98 197	51,9
Kokku	909	100,0	189 280	100,0

$p = 0,05$

Sugu	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Mees	370	40,8	97 777	51,7
Naine	536	59,2	91 503	48,3
Kokku	906	100,0	189 280	100,0

$p < 0,001$

Rahvus	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Eestlane	697	76,7	139 776	73,9
Mitte-eestlane	212	23,3	49 504	26,1
Kokku	909	100,0	189 280	100,0

$p = 0,057$

Asulatüüp	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Linn	709	78,2	133 145	70,3
Maapiirkond	198	21,8	56 135	29,7
Kokku	907	100,0	189 280	100,0

$p < 0,001$

Piirkond	Sagedus valimis, n	Suhteline sagedus valimis, %	Sagedus üldkogumis, n	Suhteline sagedus üldkogumis, %
Harjumaa	318	35,0	86 551	45,7
Ida-Virumaa	155	17,1	16 471	8,7
Muu Eesti	436	48,0	86 258	45,6
Kokku	909	100,0	189 280	100,0

$p < 0,001$

LISA 2: TABELID

Tabel 1: Sigarettide proovimine elu jooksul.....	124
Tabel 2: Igapäevane sigarettide tarvitamine elu jooksul	125
Tabel 3: Suitsetamise sagedus viimase 4 nädala jooksul.....	126
Tabel 4: Alkoholi proovimine elu jooksul	128
Tabel 5: Purjujoomine elu jooksul.....	129
Tabel 6: Alkoholi tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul.....	130
Tabel 7: Purjujoomise sagedus viimase 4 nädala jooksul.....	132
Tabel 8: Narkootikumide (sh kanepi) tarvitamine elu jooksul.....	134
Tabel 9: Narkootikumide (kanep + muud narkootikumid) tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul.....	136
Tabel 10: Kanepi tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul.....	138
Tabel 11: Muude narkootiliste ainete (v.a kanep) tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul...	140
Tabel 12: Korrektsed teadmised HIV-nakkuse levikuteedest.....	142
Tabel 13: Ekslikud arusaamad HIV-nakkuse levikust olmekontaktide kaudu	144
Tabel 14: Korrektsed teadmised STLIde vältimise meetoditest	146
Tabel 15: Noorte hinnang teema „Murdeiga ja muutused murdeas“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	148
Tabel 16: Noorte hinnang teema „Meeste ja naiste vahelised suhted“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	149
Tabel 17: Noorte hinnang teema „Rasedusest hoidumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele.....	150
Tabel 18: Noorte hinnang teema „HIV ja AIDS“ koolis käsitlemise põhjalikkusele.....	151
Tabel 19: Noorte hinnang teema „Seksuaalsel teel levivad nakkused“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	152
Tabel 20: Noorte hinnang teema „Kondoomi kasutamise vajalikkus“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	153
Tabel 21: Noorte hinnang teema „Kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	154
Tabel 22: Noorte hinnang teema „Narkootikumide kahjulikkus“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	155
Tabel 23: Noorte hinnang teema „Narkootikumidest keeldumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele	156
Tabel 24: Tolerantne suhtumine HIVi nakatunud inimestesse	158
Tabel 25: Seksuaalvahekorra kogemus elu jooksul	160
Tabel 26: Seksuaalvahekorra kogemus viimase 12 kuu jooksul	162
Tabel 27: Seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul	164
Tabel 28: Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul	166
Tabel 29: Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 12 kuu jooksul.....	168
Tabel 30: Seksuaalpartneri tüüp viimase 12 kuu jooksul.....	170
Tabel 31: Kondoomi kasutamine esimese seksuaalvahekorra ajal	172
Tabel 32: Kondoomi kasutamine viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olles.....	174
Tabel 33: Kondoomi kasutamine viimasel korral juhupartneriga vahekorras olles	176
Tabel 34: Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest HIV nõustamis- ja testimiskabinetis	178
Tabel 35: Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest noorte nõustamiskeskuses	180
Tabel 36: Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest perearsti juures.....	182
Tabel 37: Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest eriarsti juures.....	184
Tabel 38: HIVi suhtes testimine elu jooksul	186
Tabel 39: HIVi suhtes testimine viimase 12 kuu jooksul	188
Tabel 40: Noorte jagunemine seksuaalse riskikäitumise gruppidesse	190

Tabel 1. Sigarettide proovimine elu jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18					
	On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU		On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU		On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU	
	n	%	n	%	n	N	n	%	n	%	n	N	n	%	n	%	n	N
KOKKU	247	56,4	191	43,6	438	438	582	70,2	247	29,8	829	829	821	64,8	446	35,2	1 267	1 267
Sugu																		
Mees	127	56,4	98	43,6	225	225	317	74,2	110	25,8	427	427	438	67,2	214	32,8	652	652
Naine	120	57,1	90	42,9	210	210	264	65,8	137	34,2	401	401	382	62,5	229	37,5	611	611
Rahvus																		
Eestlane	195	58,6	138	41,4	333	333	455	71,9	178	28,1	633	633	643	66,6	322	33,4	965	965
Muu rahvus	53	50,5	52	49,5	105	105	124	65,3	66	34,7	190	190	175	59,3	120	40,7	295	295
Asula tüüp																		
Linn	145	53,9	124	46,1	269	269	345	68,6	158	31,4	503	503	485	62,7	288	37,3	773	773
Maapiirkond	101	61,2	64	38,8	165	165	233	72,8	87	27,2	320	320	331	68,2	154	31,8	485	485
Piirkond																		
Harjumaa	111	60,7	72	39,3	183	183	203	65,1	109	34,9	312	312	315	63,3	183	36,7	498	498
Ida-Virumaa	16	32,7	33	67,3	49	49	66	75,0	22	25,0	88	88	80	58,0	58	42,0	138	138
Muu Eesti	119	58,3	85	41,7	204	204	313	73,0	116	27,0	429	429	426	67,5	205	32,5	631	631
B. Kutsekoolide õpilased																		
KOKKU	16–18						KOKKU											
	On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU		On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU							
n	%	n	%	n	N	n	%	n	%	n	N							
574	82,1	125	17,9	699	699	574	82,1	125	17,9	699	699							
Sugu																		
Mees	419	83,1	85	16,9	504	504	419	83,1	85	16,9	504	504						
Naine	153	79,3	40	20,7	193	193	153	79,3	40	20,7	193	193						
Rahvus																		
Eestlane	445	87,6	63	12,4	508	508	445	87,6	63	12,4	508	508						
Muu rahvus	126	67,4	61	32,6	187	187	126	67,4	61	32,6	187	187						
Asula tüüp																		
Linn	340	77,6	98	22,4	438	438	340	77,6	98	22,4	438	438						
Maapiirkond	232	90,3	25	9,7	257	257	232	90,3	25	9,7	257	257						
Piirkond																		
Harjumaa	188	76,4	58	23,6	246	246	188	76,4	58	23,6	246	246						
Ida-Virumaa	44	61,1	28	38,9	72	72	44	61,1	28	38,9	72	72						
Muu Eesti	342	89,8	39	10,2	381	381	342	89,8	39	10,2	381	381						

Tabel 2. Igapäevane sigarettide tarvitamine elu jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18														
	On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU			On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU			On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU		
	n	%		n	%		N	n	%		n	%		N	n	%		n	%		n	%		n	%		N
KOKKU	51	11,8	383	88,2	434	197	23,9	628	76,1	825	241	19,1	1 019	80,9	1 260												
Sugu																											
Mees	26	11,6	198	88,4	224	105	24,9	317	75,1	422	127	19,7	519	80,3	646												
Naine	26	12,5	182	87,5	208	91	22,7	310	77,3	401	113	18,6	495	81,4	608												
Rahvus																											
Eestlane	41	12,4	289	87,6	330	154	24,4	476	75,6	630	189	19,7	770	80,3	959												
Muu rahvus	10	9,7	93	90,3	103	43	22,8	146	77,2	189	51	17,4	242	82,6	293												
Asula tüüp																											
Linn	30	11,2	237	88,8	267	107	21,4	394	78,6	501	133	17,3	635	82,7	768												
Maapiirkond	21	12,8	143	87,2	164	90	28,3	228	71,7	318	107	22,2	375	77,8	482												
Piirkond																											
Harjumaa	26	14,3	156	85,7	182	63	20,3	248	79,7	311	88	17,8	407	82,2	495												
Ida-Virumaa	4	8,2	45	91,8	49	20	22,7	68	77,3	88	23	16,7	115	83,3	138												
Muu Eesti	22	10,8	182	89,2	204	114	26,7	313	73,3	427	130	20,7	497	79,3	627												
B. Kutsekoolide õpilased																											
16-18																											
On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU			On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU			On tarvitanud igapäevaselt			Ei ole tarvitanud igapäevaselt			KOKKU			
n	%		n	%		N	n	%		n	%		N	n	%		n	%		n	%		n	%		N	
KOKKU	303	44,0	386	56,0	689																						
Sugu																											
Mees	207	41,8	288	58,2	495																						
Naine	94	49,0	98	51,0	192																						
Rahvus																											
Eestlane	236	47,3	263	52,7	499																						
Muu rahvus	67	36,0	119	64,0	186																						
Asula tüüp																											
Linn	174	40,0	261	60,0	435																						
Maapiirkond	127	50,8	123	49,2	250																						
Piirkond																											
Harjumaa	86	35,0	160	65,0	246																						
Ida-Virumaa	23	31,9	49	68,1	72																						
Muu Eesti	194	52,3	177	47,7	371																						

Tabel 3. Suitsetamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15						16-18						14-18									
	Mitu korda nädalas või harvem			Iga päev			KOKKU			Mitte kordagi			Mitu korda nädalas või harvem			Iga päev			KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	N	n	%	N	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	354	81,0	70	16,0	13	3,0	437	553	67,2	178	21,6	92	11,2	823	916	72,8	243	19,3	100	7,9	1 259	
Sugu																						
Mees	188	83,6	30	13,3	7	3,1	225	277	65,8	91	21,6	53	12,6	421	471	72,8	118	18,2	58	9,0	647	
Naine	163	78,4	40	19,2	5	2,4	208	275	68,6	87	21,7	39	9,7	401	441	72,5	125	20,6	42	6,9	608	
Rahvus																						
Eestlane	268	80,5	56	16,8	9	2,7	333	423	67,2	139	22,1	67	10,7	629	696	72,5	192	20,0	72	7,5	960	
Muu rahvus	86	83,5	13	12,6	4	3,9	103	125	66,5	38	20,2	25	13,3	188	214	73,5	50	17,2	27	9,3	291	
Asula tüüp																						
Linn	219	81,4	44	16,4	6	2,2	269	340	67,9	117	23,3	44	8,8	501	564	73,2	158	20,5	48	6,2	770	
Maapiirkond	132	80,5	26	15,8	6	3,7	164	207	65,5	61	19,3	48	15,2	316	343	71,3	86	17,9	52	10,8	481	
Piirkond																						
Harjumaa	139	77,6	32	17,9	8	4,5	179	218	69,9	68	21,8	26	8,3	312	360	73,0	99	20,1	34	6,9	493	
Ida-Virumaa	45	90,0	3	6,0	2	4,0	50	58	67,4	22	25,6	6	7,0	86	105	76,6	24	17,5	8	5,9	137	
Muu Eesti	170	82,5	34	16,5	2	1,0	206	277	65,2	88	20,7	60	14,1	425	451	71,7	120	19,1	58	9,2	629	
B. Kutsekoolide õpilased																						
	Mitte kordagi			Mitu korda nädalas või harvem			Iga päev			KOKKU												
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%								
KOKKU	375	53,9	115	16,5	206	29,6	696															
Sugu																						
Mees	284	56,6	89	17,7	129	25,7	502															
Naine	91	47,4	26	13,5	75	39,1	192															
Rahvus																						
Eestlane	259	51,4	86	17,1	159	31,5	504															
Muu rahvus	112	59,9	28	15,0	47	25,1	187															
Asula tüüp																						
Linn	246	56,3	74	16,9	117	26,8	437															
Maapiirkond	126	49,6	41	16,1	87	34,3	254															
Piirkond																						
Harjumaa	149	60,6	47	19,1	50	20,3	246															
Ida-Virumaa	47	64,4	10	13,7	16	21,9	73															
Muu Eesti	179	47,5	58	15,4	140	37,1	377															

C. 19–29-aastased	19–24						25–29						19–29											
	Mitte kordagi			Mitu korda nädalas või harvem			Iga päev			KOKKU			Mitte kordagi			Mitu korda nädalas või harvem			Iga päev			KOKKU		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	290	62,6	76	16,4	97	21,0	463	289	66,3	41	9,4	106	24,3	436	579	64,4	117	13,0	203	22,6	899			
Sugu																								
Mees	129	54,2	45	18,9	64	26,9	238	130	58,6	24	10,8	68	30,6	222	258	56,1	69	15,0	133	28,9	460			
Naine	161	71,9	31	13,8	32	14,3	224	160	75,5	16	7,5	36	17,0	212	321	73,6	47	10,8	68	15,6	436			
Rahvus																								
Eestlane	232	64,1	59	16,3	71	19,6	362	215	69,4	76	16,4	98	21,1	464	447	66,5	90	13,4	135	20,1	672			
Muu rahvus	58	56,8	17	16,7	27	26,5	102	74	59,2	9	7,2	42	33,6	125	132	58,1	26	11,5	69	30,4	227			
Asula tüüp																								
Linn	200	65,2	47	15,3	60	19,5	307	218	67,3	31	9,6	75	23,1	324	418	66,2	78	12,4	135	21,4	631			
Maapiirkond	90	58,4	26	16,9	38	24,7	154	71	63,4	10	8,9	31	27,7	112	161	60,5	36	13,5	69	26,0	266			
Piirkond																								
Harjumaa	127	66,9	28	14,7	35	18,4	190	148	68,5	20	9,3	48	22,2	216	276	68,0	47	11,6	83	20,4	406			
Ida-Virumaa	21	52,5	8	20,0	11	27,5	40	20	52,6	4	10,5	14	36,9	38	41	52,6	12	15,4	25	32,0	78			
Muu Eesti	141	60,5	40	17,2	52	22,3	233	122	66,7	17	9,3	44	24,0	183	263	63,2	57	13,7	96	23,1	416			
Haridustase*																								
Tase 1	22	39,3	11	19,6	23	41,1	56	6	17,1	6	17,1	23	65,7	35	29	31,5	18	19,6	45	48,9	92			
Tase 2	119	60,7	32	16,3	45	23,0	196	83	54,6	9	5,9	60	39,5	152	203	58,2	41	11,7	105	30,1	349			
Tase 3	148	70,5	32	15,2	30	14,3	210	200	80,3	26	10,5	23	9,2	249	348	76,0	57	12,4	53	11,6	458			

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskkharidus omandamisel.

Tase 2: keskkharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 4. Alkoholi proovimine elu jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15				16–18				14–18						
	On proovinud		Ei ole proovinud		On proovinud		Ei ole proovinud		On proovinud		Ei ole proovinud		KOKKU		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	N	
KOKKU	324	75,0	108	25,0	432	754	91,2	73	8,8	827	1 067	84,8	191	15,2	1 258
Sugu															
Mees	156	70,6	65	29,4	221	381	89,2	46	10,8	427	530	81,9	117	18,1	647
Naine	167	80,3	41	19,7	208	372	93,2	27	6,8	399	534	88,1	72	11,9	606
Rahvus															
Eestlane	259	79,0	69	21,0	328	597	94,8	33	5,2	630	847	88,6	109	11,4	956
Muu rahvus	66	63,5	38	36,5	104	152	79,6	39	20,4	191	215	73,1	79	26,9	294
Asula tüüp															
Linn	190	71,4	76	28,6	266	449	89,3	54	10,7	503	631	82,2	137	17,8	768
Maapiirkond	132	81,5	30	18,5	162	300	94,0	19	6,0	319	428	89,2	52	10,8	480
Piirkond															
Harjumaa	145	80,6	35	19,4	180	274	87,8	38	12,2	312	419	84,8	75	15,2	494
Ida-Virumaa	23	46,9	26	53,1	49	73	83,0	15	17,0	88	93	67,9	44	32,1	137
Muu Eesti	157	77,3	46	22,7	203	406	95,1	21	4,9	427	555	88,5	72	11,5	627
B. Kutsekoolide õpilased															
KOKKU	640	91,4	60	8,6	700										
Sugu															
Mees	461	91,5	43	8,5	504										
Naine	177	91,2	17	8,8	194										
Rahvus															
Eestlane	489	95,9	21	4,1	510										
Muu rahvus	148	79,6	38	20,4	186										
Asula tüüp															
Linn	386	87,9	53	12,1	439										
Maapiirkond	250	97,7	6	2,3	256										
Piirkond															
Harjumaa	218	88,6	28	11,4	246										
Ida-Virumaa	50	69,4	22	30,6	72										
Muu Eesti	372	97,4	10	2,6	382										

Tabel 5. Purjujoomine elu jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18																	
	On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU			On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU			On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU					
	n	%		n	%		N			n	%		n	%		N			n	%		n	%		n	%		N		
KOKKU	173	39,9		261	60,1		434		590	71,3		238	28,7		828			743	58,9		518	41,1		1261						
Sugu																														
Mees	76	34,2		146	65,8		222		322	75,8		103	24,2		425			385	59,5		262	40,5		647						
Naine	96	45,9		113	54,1		209		266	66,3		135	33,7		401			356	58,4		254	41,6		610						
Rahvus																														
Eestlane	139	42,1		191	57,9		330		476	75,3		156	24,7		632			599	62,3		362	37,7		961						
Muu rahvus	34	33,0		69	67,0		103		111	58,1		80	41,9		191			142	48,1		153	51,9		295						
Asula tüüp																														
Linn	94	35,3		172	64,7		266		341	67,9		161	32,1		502			422	55,0		345	45,0		767						
Maapiirkond	79	47,9		86	52,1		165		246	76,9		74	23,1		320			318	65,6		167	34,4		485						
Piirkond																														
Harjumaa	80	44,0		102	56,0		182		201	64,4		111	35,6		312			277	55,8		219	44,2		496						
Ida-Virumaa	8	16,3		41	83,7		49		54	61,4		34	38,6		88			59	43,1		78	56,9		137						
Muu Eesti	85	41,9		118	58,1		203		335	78,1		94	21,9		429			407	64,8		221	35,2		626						
B. Kutsekoolide õpilased	16-18						16-18						16-18																	
	On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU			On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU			On joonud purju			Ei ole joonud purju			KOKKU					
	n	%		n	%		N			n	%		n	%		N			n	%		n	%		n	%		N		
KOKKU	546	78,4		150	21,6		696																							
Sugu																														
Mees	398	79,4		103	20,6		501																							
Naine	146	75,6		47	24,4		193																							
Rahvus																														
Eestlane	427	84,1		81	15,9		508																							
Muu rahvus	117	63,6		67	36,4		184																							
Asula tüüp																														
Linn	319	73,0		18	27,0		437																							
Maapiirkond	225	88,2		30	11,8		255																							
Piirkond																														
Harjumaa	174	71,0		71	29,0		245																							
Ida-Virumaa	40	55,6		32	44,4		72																							
Muu Eesti	332	87,6		47	12,4		379																							

Tabel 6. Alkoholi tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15						16-18						14-18								
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	298	68,2	96	22,0	43	9,8	437	40,1	274	33,2	221	26,7	826	51,2	363	28,7	254	20,1	1 264		
Sugu																					
Mees	164	72,2	42	18,5	21	9,3	227	174	40,8	131	30,8	121	28,4	426	348	53,3	169	25,9	136	20,8	653
Naine	131	63,3	54	26,1	22	10,6	207	157	39,2	143	35,8	100	25,0	400	295	48,5	195	32,1	118	19,4	608
Rahvus																					
Eestlane	223	66,8	74	22,1	37	11,1	334	236	37,3	218	34,5	178	28,2	632	472	48,9	286	29,6	207	21,5	965
Muu rahvus	75	72,8	22	21,4	6	5,8	103	92	48,7	56	29,6	41	21,7	189	170	58,2	77	26,4	45	15,4	292
Asula tüüp																					
Linn	188	69,9	57	21,2	24	8,9	269	220	43,9	151	30,1	130	26,0	501	417	54,2	204	26,5	148	19,3	769
Maapiirkond	107	64,5	40	24,1	19	11,4	166	108	33,8	121	37,8	91	28,4	320	222	45,9	157	32,4	105	21,7	484
Piirkond																					
Harjumaa	119	65,4	49	26,9	14	7,7	182	144	46,3	89	28,6	78	25,1	311	269	54,3	138	27,9	88	17,8	495
Ida-Virumaa	42	85,7	6	12,3	1	2,0	49	35	40,7	27	31,4	24	27,9	86	80	58,8	32	23,5	24	17,7	136
Muu Eesti	137	66,5	41	19,9	28	13,6	206	152	35,4	158	36,8	119	27,8	429	298	47,1	193	30,5	142	22,4	633
B. Kutsekoostöö õpilased																					
KOKKU	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	231	32,9	239	34,0	232	33,1	702	34,0	239	34,0	232	33,1	702	34,0	239	34,0	232	33,1			
Sugu																					
Mees	169	33,4	151	29,8	186	36,8	506	186	29,8	186	36,8	506	186	29,8	186	36,8	506	186	29,8	186	36,8
Naine	61	31,4	87	44,9	46	23,7	194	46	44,9	46	23,7	194	46	44,9	46	23,7	194	46	44,9	46	23,7
Rahvus																					
Eestlane	137	26,9	181	35,5	192	37,6	510	192	35,5	192	37,6	510	192	37,6	192	37,6	510	192	37,6	192	37,6
Muu rahvus	90	48,1	57	30,5	40	21,4	187	40	30,5	40	21,4	187	40	30,5	40	21,4	187	40	30,5	40	21,4
Asula tüüp																					
Linn	166	37,7	143	32,5	131	29,8	440	131	32,5	131	29,8	440	131	32,5	131	29,8	440	131	32,5	131	29,8
Maapiirkond	63	24,5	93	36,2	101	39,3	257	101	36,2	101	39,3	257	101	36,2	101	39,3	257	101	36,2	101	39,3
Piirkond																					
Harjumaa	108	43,7	70	28,3	69	27,9	247	69	28,3	69	27,9	247	69	28,3	69	27,9	247	69	28,3	69	27,9
Ida-Virumaa	39	53,4	20	27,4	14	19,2	73	14	27,4	14	19,2	73	14	27,4	14	19,2	73	14	27,4	14	19,2
Muu Eesti	84	22,0	149	39,0	149	39,0	382	149	39,0	149	39,0	382	149	39,0	149	39,0	382	149	39,0	149	39,0

C. 19–29-aastased	19–24						25–29						19–29								
	Mitte kordagi			Harvem kui 1 kord nädalas või sagedamini			Mitte kordagi			Harvem kui 1 kord nädalas või sagedamini			Mitte kordagi			Harvem kui 1 kord nädalas või sagedamini					
	n	%	KOKKU	n	%	KOKKU	n	%	KOKKU	n	%	KOKKU	n	%	KOKKU	n	%	KOKKU			
	104	22,4	167	167	36,1	463	91	20,8	171	171	39,1	437	195	21,7	367	40,8	338	37,5	900		
Sugu																					
Mees	47	19,7	89	37,4	102	42,9	238	35	15,7	82	36,8	106	47,5	223	82	17,8	171	37,1	208	45,1	461
Naine	57	25,5	102	45,5	65	29,0	224	56	26,4	93	43,9	63	29,7	212	113	25,9	195	44,7	128	29,4	436
Rahvus																					
Eestlane	72	20,0	144	40,0	144	40,0	360	58	18,8	121	39,2	130	42,1	309	131	19,5	266	39,6	275	40,9	672
Muu rahvus	31	30,7	48	47,5	22	21,8	101	33	26,0	54	42,5	40	31,5	127	64	28,0	102	44,5	63	27,5	229
Asula tüüp																					
Linn	69	22,5	124	40,4	114	37,1	307	69	21,2	133	40,9	123	37,9	325	138	21,8	257	40,7	237	37,5	632
Maapiirkond	34	22,1	68	44,1	52	33,8	154	22	19,8	42	37,8	47	42,4	111	56	21,1	111	41,7	99	37,2	266
Piirkond																					
Harjumaa	36	19,0	84	44,2	70	36,8	190	33	15,3	91	42,1	92	42,6	216	69	17,0	175	43,1	162	39,9	406
Ida-Virumaa	17	43,6	14	35,9	8	20,5	39	12	31,6	11	28,9	15	39,5	38	29	37,6	25	32,5	23	29,9	77
Muu Eesti	50	21,5	94	40,3	89	38,2	233	46	25,1	73	39,9	64	35,0	183	96	23,1	167	40,3	152	36,6	415
Haridustase*																					
Tase 1	15	26,8	22	39,3	19	33,9	56	4	11,4	16	45,7	15	42,9	35	19	20,7	38	41,3	35	38,0	92
Tase 2	50	25,7	81	41,5	64	32,8	195	34	21,9	54	34,9	67	43,2	155	84	24,0	135	38,6	131	37,4	350
Tase 3	38	18,1	89	42,4	83	39,5	210	53	21,5	106	42,9	88	35,6	247	91	19,9	195	42,6	172	37,5	458

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 7. Purjujoomise sagedus viimase 4 nädala jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15						16-18						14-18													
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%		
KOKKU	354	81,0	58	13,3	25	5,7	437	59,8	493	187	22,7	144	17,5	824	68,3	238	18,9	161	12,8	860	68,3	238	18,9	161	12,8	1 259
Sugu																										
Mees	186	81,6	27	11,8	15	6,6	228	58,4	246	93	22,1	82	19,5	421	67,7	117	18,0	93	14,3	439	67,7	117	18,0	93	14,3	649
Naine	165	79,7	32	15,5	10	4,8	207	61,3	246	93	23,2	62	15,5	401	68,5	123	20,3	68	11,2	416	68,5	123	20,3	68	11,2	607
Rahvus																										
Eestlane	270	80,8	45	13,5	19	5,7	334	57,5	362	148	23,5	120	19,0	630	66,7	188	19,5	133	13,8	643	66,7	188	19,5	133	13,8	964
Muu rahvus	83	91,4	13	12,7	6	5,9	102	67,9	127	38	20,3	22	11,8	187	73,3	50	17,3	27	9,4	211	73,3	50	17,3	27	9,4	288
Asula tüüp																										
Linn	221	82,2	35	13,0	13	4,8	269	63,5	317	102	20,5	80	16,0	499	71,0	134	17,4	89	11,6	545	71,0	134	17,4	89	11,6	768
Maapiirkond	130	78,8	23	13,9	12	7,3	165	54,1	172	83	26,1	63	19,8	318	63,8	103	21,3	72	14,9	308	63,8	103	21,3	72	14,9	483
Piirkond																										
Harjumaa	136	75,1	35	19,4	10	5,5	181	64,0	199	68	21,9	44	14,1	311	68,8	102	20,7	52	10,5	339	68,8	102	20,7	52	10,5	493
Ida-Virumaa	47	92,2	2	3,9	2	3,9	51	60,4	52	17	19,8	17	19,8	86	74,3	18	13,2	17	12,5	101	74,3	18	13,2	17	12,5	136
Muu Eesti	172	83,1	22	10,6	13	6,3	207	56,9	242	101	23,8	82	19,3	425	66,7	118	18,7	92	14,6	420	66,7	118	18,7	92	14,6	630
B. Kutsekoolide õpilased																										
KOKKU	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%		
	342	49,4	192	27,8	158	22,8	692		342	49,4	192	27,8	158	22,8	692		342	49,4	192	27,8	158	22,8	692			
Sugu																										
Mees	235	47,2	136	27,3	127	25,5	498		235	47,2	136	27,3	127	25,5	498		235	47,2	136	27,3	127	25,5	498			
Naine	106	55,2	55	28,7	31	16,1	192		106	55,2	55	28,7	31	16,1	192		106	55,2	55	28,7	31	16,1	192			
Rahvus																										
Eestlane	224	44,5	147	29,2	132	26,3	503		224	44,5	147	29,2	132	26,3	503		224	44,5	147	29,2	132	26,3	503			
Muu rahvus	114	62,0	44	23,9	26	14,1	184		114	62,0	44	23,9	26	14,1	184		114	62,0	44	23,9	26	14,1	184			
Asula tüüp																										
Linn	233	53,7	113	26,0	88	20,3	434		233	53,7	113	26,0	88	20,3	434		233	53,7	113	26,0	88	20,3	434			
Maapiirkond	105	41,3	79	31,1	70	27,6	254		105	41,3	79	31,1	70	27,6	254		105	41,3	79	31,1	70	27,6	254			
Piirkond																										
Harjumaa	140	57,6	57	23,5	46	18,9	243		140	57,6	57	23,5	46	18,9	243		140	57,6	57	23,5	46	18,9	243			
Ida-Virumaa	51	70,8	13	18,1	8	11,1	72		51	70,8	13	18,1	8	11,1	72		51	70,8	13	18,1	8	11,1	72			
Muu Eesti	151	40,0	122	32,4	104	27,6	377		151	40,0	122	32,4	104	27,6	377		151	40,0	122	32,4	104	27,6	377			

C. 19–29-aastased	19–24						25–29						19–29													
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	n	%	N	n	%	
KOKKU	212	45,8	165	35,6	86	18,6	463	222	50,8	143	32,7	72	16,5	437	434	48,2	308	34,2	158	17,6	900					
Sugu																										
Mees	84	35,2	93	38,9	62	25,9	239	80	35,9	88	39,4	55	24,7	223	164	35,6	180	39,0	117	25,4	461					
Naine	128	57,4	71	31,8	24	10,8	223	141	66,5	55	25,9	16	7,6	212	270	61,9	126	28,9	40	9,2	436					
Rahvus																										
Eestlane	162	44,9	131	36,3	68	18,8	361	159	51,3	97	31,3	54	17,4	310	321	47,8	228	34,0	122	18,2	671					
Muu rahvus	50	49,5	34	33,7	17	16,8	101	63	49,6	46	36,2	18	14,2	127	113	49,6	80	35,1	35	15,3	228					
Asula tüüp																										
Linn	144	47,1	101	33,0	61	19,9	306	164	50,5	103	31,7	58	17,8	325	309	48,9	204	32,3	119	18,8	632					
Maapiirkond	67	43,5	64	41,6	23	14,9	154	58	51,3	40	35,4	15	13,3	113	124	46,5	105	39,3	38	14,2	267					
Piirkond																										
Harjumaa	87	46,0	69	36,5	33	17,5	189	101	46,7	71	32,9	44	20,4	216	188	46,2	141	34,6	78	19,2	407					
Ida-Virumaa	21	53,9	11	28,2	7	17,9	39	19	51,4	10	27,0	8	21,6	37	41	53,2	21	27,3	15	19,5	77					
Muu Eesti	103	44,2	84	36,1	46	19,7	233	101	55,2	62	33,9	20	10,9	183	205	49,2	146	35,0	66	15,8	417					
Haridustase*																										
Tase 1	18	32,2	27	48,2	11	19,6	56	10	27,8	17	47,2	9	25,0	36	28	30,8	43	47,2	20	22,0	91					
Tase 2	86	44,1	66	33,8	43	22,1	195	71	45,5	53	34,0	32	20,5	156	157	44,7	119	33,9	75	21,4	351					
Tase 3	107	51,0	72	34,3	31	14,8	210	141	57,1	74	30,0	32	12,9	247	248	54,3	146	31,9	63	13,8	457					

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 8. Narkootikumide (sh kanepi) tarvitamine elu jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15					16-18					14-18				
	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N
KOKKU	114	25,8	328	74,2	442	390	46,9	441	53,1	831	490	38,5	782	61,5	1 272
Sugu															
Mees	65	28,5	163	71,5	228	227	53,0	201	47,0	428	284	43,3	372	56,7	656
Naine	49	23,2	162	76,8	211	162	40,3	240	59,7	402	205	33,5	407	66,5	612
Rahvus															
Eestlane	87	25,8	250	74,2	337	304	47,9	330	52,1	634	380	39,1	591	60,9	971
Muu rahvus	27	26,0	77	74,0	104	84	44,0	107	56,0	191	109	36,9	186	63,1	295
Asula tüüp															
Linn	66	24,3	206	75,7	272	226	44,7	280	55,3	506	284	36,5	494	63,5	778
Maapiirkond	47	28,1	120	71,9	167	164	51,4	155	48,6	319	205	42,3	280	57,7	485
Piirkond															
Harjumaa	48	26,4	134	73,6	182	143	45,7	170	54,3	313	187	37,6	310	62,4	497
Ida-Virumaa	9	18,4	40	81,6	49	49	55,7	39	44,3	88	56	40,6	82	59,4	138
Muu Eesti	56	26,8	153	73,2	209	198	46,0	232	54,0	430	247	38,8	390	61,2	637
B. Kutsekoolide õpilased															
KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N
KOKKU	362	51,4	342	48,6	704	362	51,4	342	48,6	704	362	51,4	342	48,6	704
Sugu															
Mees	283	55,7	225	44,3	508	283	55,7	225	44,3	508	283	55,7	225	44,3	508
Naine	78	40,2	116	59,8	194	78	40,2	116	59,8	194	78	40,2	116	59,8	194
Rahvus															
Eestlane	278	54,3	234	45,7	512	278	54,3	234	45,7	512	278	54,3	234	45,7	512
Muu rahvus	83	44,4	104	55,6	187	83	44,4	104	55,6	187	83	44,4	104	55,6	187
Asula tüüp															
Linn	219	49,7	222	50,3	441	219	49,7	222	50,3	441	219	49,7	222	50,3	441
Maapiirkond	141	54,7	117	45,3	258	141	54,7	117	45,3	258	141	54,7	117	45,3	258
Piirkond															
Harjumaa	142	57,3	106	42,7	248	142	57,3	106	42,7	248	142	57,3	106	42,7	248
Ida-Virumaa	23	31,5	50	68,5	73	23	31,5	50	68,5	73	23	31,5	50	68,5	73
Muu Eesti	197	51,4	186	48,6	383	197	51,4	186	48,6	383	197	51,4	186	48,6	383

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	On tarvitanud		KOKKU	Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		KOKKU	Ei ole tarvitanud		KOKKU	On tarvitanud		KOKKU	Ei ole tarvitanud		KOKKU
	n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%	
KOKKU	264	56,5	203	43,5	467	261	59,0	181	41,0	442	525	57,8	384	42,2	909			
Sugu																		
Mees	151	62,9	89	37,1	240	160	70,5	67	29,5	227	311	66,7	155	33,3	466			
Naine	112	49,6	114	50,4	226	99	46,5	114	53,5	213	211	48,1	228	51,9	439			
Rahvus																		
Eestlane	217	59,6	147	40,4	364	189	60,6	123	39,4	312	407	60,1	270	39,9	677			
Muu rahvus	46	45,1	56	54,9	102	72	55,4	58	44,6	130	118	50,9	114	49,1	232			
Asula tüüp																		
Linn	164	52,9	146	47,1	310	201	61,1	128	38,9	329	365	57,0	275	43,0	640			
Maapiirkond	100	64,9	54	35,1	154	60	53,6	52	46,4	112	160	59,9	107	40,1	267			
Piirkond																		
Harjumaa	108	56,5	83	43,5	191	141	64,7	77	35,3	218	249	60,9	160	39,1	406			
Ida-Virumaa	19	46,3	22	53,7	41	22	55,0	18	45,0	40	40	50,0	40	50,0	80			
Muu Eesti	137	58,3	98	41,7	235	98	53,3	86	46,7	184	236	56,2	184	43,8	420			
Haridustase*																		
Tase 1	44	77,2	13	22,8	57	27	77,1	8	22,9	35	72	77,4	21	22,6	93			
Tase 2	109	55,1	89	44,9	198	93	59,2	64	40,8	157	202	56,9	153	43,1	355			
Tase 3	111	52,6	100	47,4	211	141	56,4	109	43,6	250	252	54,8	208	45,2	460			

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 9. Narkootikumide (kanep + muud narkootikumid) tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18					
	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	38	8,9	391	91,1	429	120	14,6	702	85,4	822	154	12,3	1 095	87,7	1 249			
Sugu																		
Mees	22	10,1	196	89,9	218	79	18,7	343	81,3	422	98	15,3	541	84,7	639			
Naine	16	7,7	192	92,3	208	40	10,1	358	89,9	398	55	9,1	551	90,9	606			
Rahvus																		
Eestlane	29	8,8	301	91,2	330	92	14,7	535	85,3	627	118	12,3	838	87,7	956			
Muu rahvus	9	9,2	89	90,8	98	28	14,8	161	85,2	189	36	12,5	251	87,5	287			
Asula tüüp																		
Linn	19	7,2	244	92,8	263	73	14,7	425	85,3	498	89	11,7	672	88,3	761			
Maapiirkond	19	11,7	144	88,3	163	47	14,8	270	85,2	317	65	13,6	414	86,4	479			
Piirkond																		
Harjumaa	19	10,6	161	89,4	180	45	14,5	266	85,5	311	63	12,8	310	62,4	497			
Ida-Virumaa	2	4,0	48	96,0	50	14	16,1	73	83,9	87	15	10,9	82	59,4	138			
Muu Eesti	17	8,5	182	91,5	199	61	14,4	363	85,6	424	76	12,3	390	61,2	637			
B. Kutsekoolide õpilased																		
KOKKU	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU	
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	154	22,4	535	77,6	689	154	22,4	535	77,6	689	154	22,4	535	77,6	689			
Sugu																		
Mees	126	25,4	370	74,6	496	126	25,4	370	74,6	496	126	25,4	370	74,6	496			
Naine	28	14,7	163	85,3	191	28	14,7	163	85,3	191	28	14,7	163	85,3	191			
Rahvus																		
Eestlane	107	21,5	391	78,5	498	107	21,5	391	78,5	498	107	21,5	391	78,5	498			
Muu rahvus	46	24,7	140	75,3	186	46	24,7	140	75,3	186	46	24,7	140	75,3	186			
Asula tüüp																		
Linn	95	21,9	339	78,1	434	95	21,9	339	78,1	434	95	21,9	339	78,1	434			
Maapiirkond	58	23,1	193	76,9	251	58	23,1	193	76,9	251	58	23,1	193	76,9	251			
Piirkond																		
Harjumaa	61	24,9	184	75,1	245	61	24,9	184	75,1	245	61	24,9	184	75,1	245			
Ida-Virumaa	13	17,8	60	82,2	73	13	17,8	60	82,2	73	13	17,8	60	82,2	73			
Muu Eesti	80	21,6	291	78,4	371	80	21,6	291	78,4	371	80	21,6	291	78,4	371			

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29						
	On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		On tarvitanud		Ei ole tarvitanud		KOKKU		
	n	%	n	%	N	N	n	%	n	%	N	N	n	%	n	%	N	N	
KOKKU	60	13,0	401	87,0	461	461	28	6,4	407	93,6	435	435	88	9,8	808	90,2	896	896	
Sugu																			
Mees	41	17,3	196	82,7	237	237	24	10,8	198	89,2	222	222	65	14,2	393	85,8	458	458	
Naine	18	8,0	206	92,0	224	224	3	1,4	209	98,6	212	212	21	4,8	414	95,2	435	435	
Rahvus																			
Eestlane	48	13,3	312	86,7	360	360	20	6,5	290	93,5	310	310	68	10,1	602	89,9	670	670	
Muu rahvus	13	12,7	89	87,3	102	102	8	6,4	117	93,6	125	125	21	9,3	206	90,7	227	227	
Asula tüüp																			
Linn	40	13,1	266	86,9	306	306	17	5,3	306	94,7	323	323	57	9,1	572	90,9	629	629	
Maapiirkond	21	13,5	134	86,5	155	155	11	9,8	101	90,2	112	112	32	12,0	235	88,0	267	267	
Piirkond																			
Harjumaa	27	14,2	163	85,8	190	190	15	7,0	199	93,0	214	214	42	10,4	363	89,6	405	405	
Ida-Virumaa	2	5,0	38	95,0	40	40	2	5,3	36	94,7	38	38	4	5,2	73	94,8	77	77	
Muu Eestis	32	13,8	200	86,2	232	232	11	6,0	172	94,0	183	183	43	10,4	372	89,6	415	415	
Haridustase*																			
Tase 1	11	19,6	45	80,4	56	56	3	8,3	33	91,7	36	36	13	14,3	78	85,7	91	91	
Tase 2	23	11,8	172	88,2	195	195	15	9,8	138	90,2	153	153	38	10,9	310	89,1	348	348	
Tase 3	27	12,9	183	87,1	210	210	11	4,4	237	95,6	248	248	38	8,3	420	91,7	458	458	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskkharidus omandamisel.

Tase 2: keskkharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 10. Kanepi tarvitamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15						16-18						14-18											
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
KOKKU	402	92,6	20	4,6	12	2,8	434	721	87,1	60	7,2	47	5,7	828	1 125	89,3	78	6,2	57	4,5	1 260			
Sugu																								
Mees	200	90,1	12	5,4	10	4,5	222	357	83,8	35	8,2	34	8,0	426	558	86,4	45	7,0	43	6,6	646			
Naine	199	95,2	8	3,8	2	1,0	209	363	90,8	25	6,2	12	3,0	400	563	92,3	33	5,4	14	2,3	610			
Rahvus																								
Eestlane	310	92,5	16	4,8	9	2,7	335	550	86,9	48	7,6	35	5,5	633	862	89,2	62	6,4	42	4,4	966			
Muu rahvus	90	91,8	4	4,1	4	4,1	98	165	87,8	12	6,4	11	5,8	188	256	89,2	16	5,6	15	5,2	287			
Asula tüüp																								
Linn	248	93,6	10	3,8	7	2,6	265	437	87,2	33	6,6	31	6,2	501	687	89,7	42	5,5	37	4,8	766			
Maapiirkond	150	90,4	10	6,0	6	3,6	166	278	86,9	27	8,4	15	4,7	320	429	88,5	36	7,4	20	4,1	485			
Piirkond																								
Harjumaa	167	90,7	11	6,0	6	3,3	184	272	86,9	25	8,0	16	5,1	313	442	88,8	35	7,0	21	4,2	498			
Ida-Virumaa	48	96,0	1	2,0	1	2,0	50	75	87,2	2	2,3	9	10,5	86	124	91,2	3	2,2	9	6,6	136			
Muu Eesti	187	93,0	8	4,0	6	3,0	201	374	87,2	33	7,7	22	5,1	429	559	89,3	40	6,4	27	4,3	626			
B. Kutsekoolide õpilased																								
	16-18						16-18						KOKKU											
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU											
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N											
KOKKU	548	79,2	86	12,4	58	8,4	692																	
Sugu																								
Mees	382	76,6	64	12,8	53	10,6	499																	
Naine	164	85,9	22	11,5	5	2,6	191																	
Rahvus																								
Eestlane	401	80,0	57	11,4	43	8,6	501																	
Muu rahvus	143	76,9	28	15,0	15	8,1	186																	
Asula tüüp																								
Linn	346	79,5	55	12,7	34	7,8	435																	
Maapiirkond	199	78,4	31	12,2	24	9,4	254																	
Piirkond																								
Harjumaa	188	76,7	33	13,5	24	9,8	245																	
Ida-Virumaa	61	83,6	8	10,9	4	5,5	73																	
Muu Eesti	299	80,0	45	12,0	30	8,0	374																	

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29													
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	n	%	N	n	%	
KOKKU	407	87,9	22	4,8	34	7,3	463	410	93,8	15	3,4	12	2,8	437	817	90,8	37	4,1	46	5,1	900					
Sugu																										
Mees	199	83,3	16	6,7	24	10,0	239	201	89,7	12	5,4	11	4,9	224	399	86,5	28	6,1	34	7,4	461					
Naine	208	93,3	5	2,2	10	4,5	223	209	98,1	3	1,4	1	0,5	213	417	95,6	8	1,8	11	2,5	436					
Rahvus																										
Eestlane	317	87,8	19	5,3	25	6,9	361	291	93,9	9	2,9	10	3,2	310	608	90,6	28	4,2	35	5,2	671					
Muu rahvus	89	87,3	4	3,9	9	8,8	102	120	93,7	6	4,7	2	1,6	128	209	90,9	10	4,3	11	4,8	230					
Asula tüüp																										
Linn	269	87,6	16	5,2	22	7,2	307	309	95,0	8	2,5	8	2,5	325	578	91,6	23	3,6	30	4,8	631					
Maapiirkond	135	88,2	6	3,9	12	7,9	153	101	90,2	8	7,1	3	2,7	112	237	88,8	14	5,2	16	6,0	267					
Piirkond																										
Harjumaa	165	86,9	9	4,7	16	8,4	190	202	93,1	5	2,3	10	4,6	217	367	90,2	14	3,4	26	6,4	407					
Ida-Virumaa	38	97,4	1	2,6	-	-	39	36	94,7	2	5,3	-	-	38	74	96,1	3	3,9	-	-	77					
Muu Eesti	203	87,5	12	5,2	17	7,3	232	172	94,0	9	4,9	2	1,1	183	376	90,4	21	5,0	19	4,6	416					
Haridustase*																										
Tase 1	48	85,7	1	1,8	7	12,5	56	33	91,7	2	5,5	1	2,8	36	81	88,0	3	3,3	8	8,7	92					
Tase 2	174	88,8	10	5,1	12	6,1	196	141	91,6	8	5,2	5	3,2	154	315	90,0	18	5,1	17	4,9	350					
Tase 3	184	87,6	11	5,2	15	7,2	210	237	96,0	5	2,0	5	2,0	247	420	91,9	17	3,7	20	4,4	457					

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutsehariidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskerihariidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29													
	Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU		Mitte kordagi		Harvem kui 1 kord nädalas		1 kord nädalas või sagedamini		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	454	98,3	6	1,3	2	0,4	462		431	99,1	4	0,9	-	-	435		885	98,7	10	1,1	2	0,2	897			
Sugu																										
Mees	234	98,7	3	1,3	-	-	237		219	99,1	2	0,9	-	-	221		453	98,9	5	1,1	-	-	458			
Naine	219	98,2	2	0,9	2	0,9	223		210	99,1	2	0,9	-	-	212		429	98,6	4	0,9	2	0,5	435			
Rahvus																										
Eestlane	352	98,0	5	1,4	2	0,6	359		308	99,4	2	0,6	-	-	310		660	98,5	8	1,2	2	0,3	670			
Muu rahvus	101	100,0	-	-	-	-	101		124	98,4	2	1,6	-	-	126		225	99,1	2	0,9	-	-	227			
Asula tüüp																										
Linn	301	98,4	4	1,3	1	0,3	306		319	98,8	4	1,2	-	-	323		620	98,6	8	1,3	1	0,1	629			
Maapiirkond	151	97,4	2	1,3	2	1,3	155		112	100,0	-	-	-	-	112		263	98,5	2	0,7	2	0,7	267			
Piirkond																										
Harjumaa	187	98,4	3	1,6	-	-	190		212	98,6	3	1,4	-	-	215		399	98,5	6	1,5	-	-	405			
Ida-Virumaa	39	97,5	1	2,5	-	-	40		38	100,0	-	-	-	-	38		77	98,7	1	1,3	-	-	78			
Muu Eesti	227	98,2	2	0,9	2	0,9	231		182	99,5	1	0,5	-	-	183		409	98,8	3	0,7	2	0,5	414			
Haridustase*																										
Tase 1	51	91,1	3	5,4	2	3,6	56		34	97,1	1	2,9	-	-	35		86	93,5	4	4,3	2	2,2	92			
Tase 2	194	99,5	-	-	1	0,5	195		151	99,3	1	0,7	-	-	152		345	99,4	1	0,3	1	0,3	347			
Tase 3	207	98,6	3	1,4	-	-	210		246	99,2	2	0,8	-	-	248		453	99,1	4	0,9	-	-	457			

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutsehariidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskerihariidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 12. Korrektsed teadmised HIV-nakkuse levikuteedest

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18																
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU				
	n	%		n	%		N	n	%		n	%		N	n	%		n	%		n	%		N	n	%			
KOKKU	181	40,7		264	59,3		445	558	67,1		274	32,9		832	722	56,6		555	43,4		1 277								
Sugu																													
Mees	95	41,1		136	58,9		231	282	65,7		147	34,3		429	369	55,9		291	44,1		660								
Naine	86	40,8		125	59,2		211	274	68,4		127	31,7		401	352	57,5		260	42,5		612								
Rahvus																													
Eestlane	137	40,4		202	59,6		339	439	69,0		197	31,0		636	562	57,7		412	42,3		974								
Muu rahvus	44	41,9		61	58,1		105	117	61,3		74	38,7		191	158	53,4		138	46,6		296								
Asula tüüp																													
Linn	118	43,1		156	56,9		274	328	65,0		177	35,0		505	438	56,2		342	43,8		780								
Maapiirkond	62	36,9		106	63,1		168	225	70,1		96	29,9		321	278	57,0		210	43,0		488								
Piirkond																													
Harjumaa	76	41,5		107	58,5		183	208	66,2		106	33,8		314	279	55,9		220	44,1		499								
Ida-Virumaa	16	32,0		34	68,0		50	55	62,5		33	37,5		88	69	49,6		70	50,4		139								
Muu Eesti	89	42,2		122	57,8		211	294	68,5		135	31,5		429	374	58,5		265	41,5		639								
B. Kutseskoolide õpilased																													
	16-18																												
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			KOKKU																
	n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%			
KOKKU	393	55,7		312	44,3		705																						
Sugu																													
Mees	298	58,5		211	41,5		509																						
Naine	95	49,0		99	51,0		194																						
Rahvus																													
Eestlane	289	56,3		224	43,7		513																						
Muu rahvus	102	54,5		85	45,5		187																						
Asula tüüp																													
Linn	241	54,6		200	45,4		441																						
Maapiirkond	149	57,5		110	42,5		259																						
Piirkond																													
Harjumaa	145	58,5		103	41,5		248																						
Ida-Virumaa	38	52,1		35	47,9		73																						
Muu Eesti	210	54,7		174	45,3		384																						

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU		
	n	%		n	%	N	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	N	
KOKKU	370	79,1	97	20,9	467	381	86,3	61	13,7	442	751	82,6	158	17,4	909			
Sugu																		
Mees	183	76,2	57	23,8	240	196	86,7	30	13,3	226	379	81,3	87	18,7	466			
Naine	187	82,7	39	17,3	226	184	86,0	30	14,0	214	371	84,3	69	15,7	440			
Rahvus																		
Eestlane	297	81,4	68	18,6	365	278	88,8	35	11,2	313	575	84,8	103	15,2	678			
Muu rahvus	73	70,9	30	29,1	103	104	80,0	26	20,0	130	176	76,2	55	23,8	231			
Asula tüüp																		
Linn	251	80,7	60	19,3	311	280	84,8	50	15,2	330	530	82,8	110	17,2	640			
Maapiirkond	118	76,6	36	23,4	154	102	90,3	11	9,7	113	220	82,4	47	17,6	267			
Piirkond																		
Harjumaa	156	81,7	35	18,3	191	187	85,8	31	14,2	218	343	83,9	66	16,1	409			
Ida-Virumaa	29	72,5	11	27,5	40	32	80,0	8	20,0	40	60	75,0	20	25,0	80			
Muu Eesti	185	78,4	51	21,6	236	163	88,1	22	11,9	185	348	82,7	73	17,3	421			
Haridustase**																		
Tase 1	36	63,2	21	36,8	57	32	88,9	4	11,1	36	68	73,1	25	26,9	93			
Tase 2	149	74,9	50	25,1	199	125	79,6	32	20,4	157	273	77,1	81	22,9	354			
Tase 3	185	87,7	26	12,3	211	225	90,0	25	10,0	250	410	88,9	51	11,1	461			

* Indikaator: Noored, kes omavad korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest. Arvutatud nelja küsimuse põhjal:

1. Kas HIVi nakatumise riski on võimalik vähendada, kasutades iga seksuaalvahekorra ajal kondoomi?
2. Kas inimene, kes näeb terve välja, võib olla nakatunud HIVi?
3. Kas inimene võib nakatuda HIVi, kui ta süstib süstlaga, mida keegi on enne teda kasutanud?
4. Kas HIVi nakatumise riski on võimalik vähendada, olles seksuaalvahekorras vaid ühe nakatumata ja sulle truu partneriga?

Küsimustele oli võimalik anda vastused: 1 – jah, 2 – ei, 3 – ei oska öelda. Indikaatorisse on arvestatud need noored, kes oskasid vastata õigesti kõigile neljale küsimusele korraga. Õige vastus kõigile küsimustele on jaatav vastus.

** Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 13. Ekslikud arusaamad HIV-nakuse levikust olmekontaktide kaudu

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18					
	Ei ole ekslikke arusaamu*		On ekslikud arusaamad		KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamu		On ekslikud arusaamad		KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamu		On ekslikud arusaamad		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	88	19,8	357	80,2	445	445	292	35,1	540	64,9	832	370	29,0	907	71,0	1 277	1 277	1 277
Sugu																		
Mees	43	18,6	188	81,4	231	231	165	38,4	265	61,6	430	201	30,4	460	69,6	661	661	661
Naine	43	20,4	168	79,6	211	211	127	31,6	275	68,4	402	167	27,2	446	72,8	613	613	613
Rahvus																		
Eestlane	73	21,5	266	78,5	339	339	241	38,0	394	62,0	635	306	31,4	668	68,6	974	974	974
Muu rahvus	15	14,3	90	85,7	105	105	49	25,8	141	74,2	190	63	21,3	233	78,7	296	296	296
Asula tüüp																		
Linn	55	20,1	218	79,9	273	273	153	30,3	352	69,7	505	205	26,3	575	73,7	780	780	780
Maapiirkond	33	19,6	135	80,4	168	168	138	43,1	182	56,9	320	165	33,8	323	66,2	488	488	488
Piirkond																		
Harjumaa	34	18,6	149	81,4	183	183	96	30,6	218	69,4	314	127	25,5	372	74,5	499	499	499
Ida-Virumaa	6	12,0	44	88,0	50	50	27	30,7	61	69,3	430	32	23,0	107	77,0	139	139	139
Muu Eesti	47	22,3	164	77,7	211	211	169	39,3	261	60,7	430	210	32,9	428	67,1	638	638	638
B. Kutsekoolide õpilased																		
	16-18						16-18						KOKKU					
	Ei ole ekslikke arusaamu*		On ekslikud arusaamad		KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamad		On ekslikud arusaamad		KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamad		On ekslikud arusaamad		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	157		22,3		548		77,7		705		705							
Sugu																		
Mees	117		23,0		392		77,0		509		509							
Naine	40		20,6		154		79,4		194		194							
Rahvus																		
Eestlane	119		23,2		394		76,8		513		513							
Muu rahvus	36		19,3		151		80,7		187		187							
Asula tüüp																		
Linn	109		24,7		332		75,3		441		441							
Maapiirkond	47		18,1		212		81,9		259		259							
Piirkond																		
Harjumaa	67		27,0		181		73,0		248		248							
Ida-Virumaa	13		17,8		60		82,2		73		73							
Muu Eesti	77		20,1		307		79,9		384		384							

C. 19-29-aastased	19-24					25-29					19-29				
	Ei ole ekslikke arusaamu*		On ekslikud arusaamad	KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamu		On ekslikud arusaamad	KOKKU		Ei ole ekslikke arusaamu		On ekslikud arusaamad	KOKKU	
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N
KOKKU	250	53,5	217	46,5	467	257	58,1	185	41,9	442	507	55,8	402	44,2	909
Sugu															
Mees	128	53,3	112	46,7	240	127	55,9	100	44,1	227	255	54,6	212	45,4	467
Naine	122	54,0	104	46,0	226	131	61,2	83	38,8	214	253	57,5	187	42,5	440
Rahvus															
Eestlane	215	58,9	150	41,1	365	201	64,4	111	35,6	312	416	61,4	262	38,6	678
Muu rahvus	35	34,3	67	65,7	102	56	43,4	73	56,6	129	91	39,4	140	60,6	231
Asula tüüp															
Linn	166	53,5	144	46,5	310	189	57,4	140	42,6	329	356	55,6	284	44,4	640
Maapiirkond	83	53,9	71	46,1	154	68	60,2	45	39,8	113	152	56,9	115	43,1	267
Piirkond															
Harjumaa	104	54,5	87	45,5	191	132	60,6	86	39,4	218	236	57,7	173	42,3	409
Ida-Virumaa	18	45,0	22	55,0	40	20	50,0	20	50,0	40	38	47,5	42	52,5	80
Muu Eesfi	127	54,0	108	46,0	235	106	57,3	79	42,7	185	233	55,5	187	44,5	420
Haridustase**															
Tase 1	23	40,4	34	59,6	57	8	22,2	28	77,8	36	31	33,3	62	66,7	93
Tase 2	94	47,5	104	52,5	198	74	47,1	83	52,9	157	168	47,3	187	52,7	355
Tase 3	133	63,0	78	37,0	211	176	70,4	74	29,6	250	309	67,0	152	33,0	461

* Indikaator: Noored, kes ei oma ekslikke arusaamu HIVi levikust olmekontaktide kaudu. Arvutatud nelja väite põhjal:

1. Ujudes basseinis koos HIVi nakatunud inimesega, võib ka ise nakatuda.
2. Kallistades HIVi nakatunud inimest, võib ka ise nakatuda.
3. Süües samadest toidunõudetest HIVi nakatunud inimesega, võib ka ise nakatuda.
4. Kasutades HIVi nakatunud inimestega ühist tualetti (WC), võib ka ise nakatuda.

Väidetele oli võimalik anda hinnang 5-pallisel skaalal: 1 – täiesti nõus, 2 – pigem nõus, 3 – pigem ei ole nõus, 4 – üldse ei ole nõus, 5 – ei oska öelda. Indikaatorisse on arvestatud need noored, kes andsid mitte-nõustuva vastuse neljale väitele korraga. Mitte nõustuvaks vastuseks loeti: „üldse ei ole nõus“ ja „pigem ei ole nõus“.

** Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 14. Korrektsed teadmised seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) vältimise meetoditest

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18					
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU		
	n	%		n	%		n	%	N	n	%		n	%		n	%	N
KOKKU	83	18,7	362	81,3	445	369	44,4	463	832	436	34,2	840	65,8	1 277				
Sugu																		
Mees	32	13,9	199	86,1	231	173	40,3	256	429	196	29,7	464	70,3	660				
Naine	51	24,3	159	75,7	210	196	48,9	205	401	240	39,2	372	60,8	612				
Rahvus																		
Eestlane	70	20,6	269	79,4	339	304	47,8	332	636	361	37,1	613	62,9	974				
Muu rahvus	13	12,5	91	87,5	104	64	33,7	126	190	75	25,3	221	74,7	296				
Asula tüüp																		
Linn	47	17,2	227	82,8	274	207	40,9	299	506	244	31,3	536	68,7	780				
Maapiirkond	37	22,0	131	78,0	168	160	49,8	161	321	190	38,9	299	61,1	489				
Piirkond																		
Harjumaa	29	15,8	155	84,2	184	130	41,4	184	314	153	30,7	346	69,3	499				
Ida-Virumaa	7	13,7	44	86,3	51	34	38,6	54	88	39	28,3	99	71,7	138				
Muu Eesti	48	22,6	164	77,4	212	208	47,7	225	430	244	38,2	395	61,8	639				
B. Kutsekoolide õpilased																		
	16-18						16-18						KOKKU					
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			KOKKU					
	n	%	n	%	n	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
KOKKU	260	36,9	445	63,1	705													
Sugu																		
Mees	187	36,7	322	63,3	509													
Naine	73	37,6	121	62,4	194													
Rahvus																		
Eestlane	200	39,0	313	61,0	513													
Muu rahvus	59	31,6	128	68,4	187													
Asula tüüp																		
Linn	161	36,5	280	63,5	441													
Maapiirkond	97	37,5	162	62,5	259													
Piirkond																		
Harjumaa	89	35,9	159	64,1	248													
Ida-Virumaa	18	24,7	55	75,3	73													
Muu Eesti	153	39,8	231	60,2	384													

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	On korrektsed teadmised*			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU			On korrektsed teadmised			Ei ole korrektsed teadmised			KOKKU		
	n	%		n	%	N	n	%		n	%	n	%	N	n	%	N	
	337	72,2	130	27,8	467	389	88,0	53	12,0	442	726	79,9	183	20,1	909			
Sugu																		
Mees	160	66,7	80	33,3	240	189	83,3	38	16,7	227	349	74,7	118	25,3	467			
Naine	177	78,3	49	21,7	226	198	92,5	16	7,5	214	375	85,2	65	14,8	440			
Rahvus																		
Eestlane	276	75,6	89	24,4	365	280	89,5	33	10,5	313	556	82,0	122	18,0	678			
Muu rahvus	61	59,8	41	40,2	102	109	84,5	20	15,5	129	170	73,3	62	26,7	232			
Asula tüüp																		
Linn	223	71,9	87	28,1	310	286	86,9	43	13,1	329	510	79,6	131	20,4	641			
Maapiirkond	113	72,9	42	27,1	155	102	91,1	10	8,9	112	215	80,5	52	19,5	267			
Piirkond																		
Harjumaa	140	73,3	51	26,7	191	190	87,2	28	12,8	218	331	80,9	78	19,1	409			
Ida-Virumaa	25	61,0	16	39,0	41	34	85,0	6	15,0	40	58	72,5	22	27,5	80			
Muu Eesfi	172	72,9	64	27,1	236	165	89,2	20	10,8	185	337	80,0	84	20,0	421			
Haridustase**																		
Tase 1	30	52,6	27	47,4	57	31	86,1	5	13,9	36	61	65,6	32	34,4	93			
Tase 2	142	71,7	56	28,3	198	129	82,2	28	17,8	157	271	76,3	84	23,7	355			
Tase 3	165	78,2	46	21,8	211	229	91,6	21	8,4	250	394	85,5	67	14,5	461			

* Indikaator: Noored, kes omavad korrektsed teadmisi seksuaalsel teel levivate infektsioonide vältimise meetoditest. Arvutatud nelja meetodi põhjal:

- 1) kondoom;
- 2) rasedumisvastased tabletid (pillid);
- 3) katkestatud seksuaalvahekord;
- 4) emakasisene spiraal.

Vastata oli võimalik: 1 - jah, 2 - ei, 3 - ei tea. Indikaatorisse on arvestatud need noored, kes oskasid vastata õigesti kõigi nelja meetodi kohta korraga. Õigeks loeti 1. meetodi (kondoom) osas jaatav vastus ning 2.-4. meetodi osas eitav vastus.

** Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 15. Noorte hinnang teema „Murdeiga ja muutused murdeas“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	341	76,8	97	21,8	6	1,4	608	73,1	222	26,7	2	0,2	951	74,6	316	24,7	8	0,6	1 275	N		
Sugu																						
Mees	170	73,9	57	24,8	3	1,3	300	69,8	129	30,0	1	0,2	471	71,5	184	27,9	4	0,6	659			
Naine	169	80,1	40	19,0	2	0,9	307	76,4	93	23,1	2	0,5	477	77,9	131	21,4	4	0,7	612			
Rahvus																						
Eestlane	264	78,1	72	21,3	2	0,6	465	73,1	170	26,7	1	0,2	731	75,1	239	24,6	3	0,3	973			
Muu rahvus	77	73,3	24	22,9	4	3,8	139	72,8	50	26,2	2	1,0	216	73,0	74	25,0	6	2,0	296			
Asula tüüp																						
Linn	214	78,4	55	20,1	4	1,5	376	74,3	128	25,3	2	0,4	591	76,0	180	23,1	7	0,9	778			
Maapiirkond	124	74,3	42	25,1	1	0,6	228	71,2	92	28,8	-	-	320	72,3	134	27,5	1	0,2	488			
Piirkond																						
Harjumaa	160	87,4	21	11,5	2	1,1	241	76,8	71	22,6	2	0,6	406	81,5	89	17,9	3	0,6	498			
Ida-Virumaa	30	58,8	18	35,3	3	5,9	64	72,7	24	27,3	-	-	88	67,4	42	30,4	3	2,2	138			
Muu Eesti	151	71,5	59	28,0	1	0,5	302	70,2	127	29,6	1	0,2	430	70,9	184	28,8	2	0,3	638			
B. Kutsekoolide õpilased	16–18																					
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		KOKKU		KOKKU		KOKKU		KOKKU		KOKKU		KOKKU		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	446	63,3	245	34,7	14	2,0	705	158	22,3	14	2,0	705	158	22,3	14	2,0	705	158	22,3	14	2,0	705
Sugu																						
Mees	307	60,3	192	37,7	10	2,0	509	307	60,3	192	37,7	10	2,0	509	307	60,3	192	37,7	10	2,0	509	
Naine	137	70,6	53	27,3	4	2,1	194	137	70,6	53	27,3	4	2,1	194	137	70,6	53	27,3	4	2,1	194	
Rahvus																						
Eestlane	324	63,2	183	35,7	6	1,2	513	324	63,2	183	35,7	6	1,2	513	324	63,2	183	35,7	6	1,2	513	
Muu rahvus	119	63,6	60	32,1	8	4,3	187	119	63,6	60	32,1	8	4,3	187	119	63,6	60	32,1	8	4,3	187	
Asula tüüp																						
Linn	285	64,6	145	32,9	11	2,5	441	285	64,6	145	32,9	11	2,5	441	285	64,6	145	32,9	11	2,5	441	
Maapiirkond	158	61,0	98	37,8	3	1,2	259	158	61,0	98	37,8	3	1,2	259	158	61,0	98	37,8	3	1,2	259	
Piirkond																						
Harjumaa	145	58,5	95	38,3	8	3,2	248	145	58,5	95	38,3	8	3,2	248	145	58,5	95	38,3	8	3,2	248	
Ida-Virumaa	52	71,2	17	23,3	4	5,5	73	52	71,2	17	23,3	4	5,5	73	52	71,2	17	23,3	4	5,5	73	
Muu Eesti	249	64,8	133	34,6	2	0,5	384	249	64,8	133	34,6	2	0,5	384	249	64,8	133	34,6	2	0,5	384	

Tabel 16. Noorte hinnang teema „Meeste ja naiste vahelised suhted“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18																	
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU											
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N									
KOKKU	224	50,9	206	46,8	10	2,3	440	438	52,6	370	44,5	24	2,9	832	660	51,9	577	45,4	34	2,7	1 271									
Sugu																														
Mees	118	52,0	104	45,8	5	2,2	227	233	54,3	181	42,2	15	3,5	429	350	53,4	286	43,6	20	3,0	656									
Naine	106	50,5	99	47,1	5	2,4	210	203	50,6	189	47,1	9	2,2	401	309	50,6	288	14,0	14	2,3	611									
Rahvus																														
Eestlane	169	50,4	159	47,5	7	2,1	335	323	50,9	294	46,3	18	2,8	635	492	50,7	453	46,7	25	2,6	970									
Muu rahvus	55	53,4	45	43,7	3	2,9	103	111	58,4	73	38,4	6	3,2	190	165	56,1	120	40,8	9	3,1	294									
Asula tüüp																														
Linn	143	52,6	121	44,5	8	2,9	272	277	54,7	217	42,9	12	2,4	506	419	53,9	338	43,5	20	2,6	777									
Maapiirkond	79	47,6	85	51,2	2	1,2	166	157	49,1	151	47,2	12	3,7	320	236	48,7	236	48,7	13	2,7	485									
Piirkond																														
Harjumaa	102	56,7	74	41,1	4	2,2	180	168	53,7	135	43,1	10	3,2	313	271	54,8	210	42,4	14	2,8	495									
Ida-Virumaa	20	39,2	29	56,9	2	3,9	51	56	63,6	32	36,4	-	-	88	75	54,0	62	44,6	2	1,4	139									
Muu Eesti	102	48,6	103	49,0	5	2,4	210	213	49,5	203	47,2	14	3,3	430	314	49,3	305	47,9	18	2,8	637									
B. Kutsekoolide õpilased																														
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU																							
	n	%	n	%	n	%	n	N																						
KOKKU	392	55,8	295	42,0	16	2,3	703																							
Sugu																														
Mees	282	55,5	212	41,7	14	2,8	508																							
Naine	108	56,0	83	43,0	2	1,0	193																							
Rahvus																														
Eestlane	294	57,4	211	41,2	7	1,4	512																							
Muu rahvus	94	50,5	84	45,2	8	4,3	186																							
Asula tüüp																														
Linn	251	57,1	177	40,2	12	2,7	440																							
Maapiirkond	138	53,5	116	45,0	4	1,5	258																							
Piirkond																														
Harjumaa	117	47,4	121	49,0	9	3,6	247																							
Ida-Virumaa	48	65,7	21	28,8	4	5,5	73																							
Muu Eesti	227	59,3	153	39,9	3	0,8	383																							

Tabel 17. Noorte hinnang teema „Rasedusest hoidumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	179	40,8	182	41,5	78	17,8	439	537	64,7	266	32,0	27	3,3	830	701	55,2	454	35,8	113	8,9	1268	
Sugu																						
Mees	98	43,2	84	37,0	45	19,8	227	245	57,4	168	39,3	14	3,3	427	338	51,6	252	38,5	65	9,9	655	
Naine	81	38,8	97	46,4	31	14,8	209	291	72,4	98	24,4	13	3,2	402	361	59,2	202	33,1	47	7,7	610	
Rahvus																						
Eestlane	145	43,3	146	43,6	44	13,1	335	412	64,8	206	32,4	18	2,8	636	546	56,3	357	36,8	67	6,9	970	
Muu rahvus	34	32,7	37	35,6	33	31,7	104	121	64,4	58	30,8	9	4,8	188	150	51,4	96	32,9	46	15,7	292	
Asula tüüp																						
Linn	101	37,4	119	44,1	50	18,5	270	329	65,4	156	31,0	18	3,6	503	419	54,3	280	36,3	73	9,4	772	
Maapiirkond	77	46,1	63	37,7	27	16,2	167	204	63,8	107	33,4	9	2,8	320	276	56,8	171	35,2	39	8,0	486	
Piirkond																						
Harjumaa	69	38,5	75	41,9	35	19,6	179	207	65,9	92	29,3	15	4,8	314	270	54,5	171	34,5	54	10,9	495	
Ida-Virumaa	14	28,0	16	32,0	20	40,0	50	64	74,4	22	25,6	-	-	86	74	54,4	39	28,7	23	16,9	136	
Muu Eesti	97	46,2	91	43,3	22	10,5	210	266	61,9	152	35,3	12	2,8	430	357	56,0	244	38,3	36	5,7	637	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	455	64,5	213	30,2	37	5,2	705															
Sugu																						
Mees	321	63,1	159	31,2	29	5,7	509															
Naine	133	68,6	53	27,3	8	4,1	194															
Rahvus																						
Eestlane	342	66,7	151	29,4	20	3,9	513															
Muu rahvus	108	57,7	62	33,2	17	9,1	187															
Asula tüüp																						
Linn	281	63,7	135	30,6	25	5,7	441															
Maapiirkond	171	66,0	76	29,4	12	4,6	259															
Piirkond																						
Harjumaa	145	58,5	85	34,3	18	7,3	248															
Ida-Virumaa	50	68,5	16	21,9	7	9,6	73															
Muu Eesti	260	67,7	112	29,2	12	3,1	384															

Tabel 18. Noorte hinnang teema „HIV ja AIDS“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15						16-18						14-18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	117	26,6	241	54,8	82	18,6	440	42,1	457	54,9	25	3,0	832	457	35,9	697	54,9	117	9,2	1271		
Sugu																						
Mees	74	32,4	116	50,9	38	16,7	228	188	43,8	230	53,6	11	2,6	429	258	39,3	345	52,6	53	8,1	656	
Naine	44	20,9	122	57,8	45	21,3	211	161	40,0	227	56,5	14	3,5	402	199	32,6	348	56,9	64	10,5	611	
Rahvus																						
Eestlane	89	26,4	199	59,1	49	14,5	337	252	39,7	363	57,2	20	3,1	635	334	34,4	562	58,0	74	7,6	970	
Muu rahvus	27	26,2	42	40,8	34	33,0	103	93	49,2	92	48,7	4	2,1	189	118	40,2	133	45,2	43	14,6	294	
Asula tüüp																						
Linn	68	25,1	150	55,3	53	19,6	271	232	45,9	260	51,5	13	2,6	505	293	37,7	411	52,9	73	9,4	777	
Maapiirkond	48	28,9	89	53,6	29	17,5	166	116	36,2	193	60,3	11	3,5	320	162	33,4	279	57,5	44	9,1	485	
Piirkond																						
Harjumaa	43	23,7	93	51,4	45	24,9	181	126	40,1	179	57,0	9	2,9	314	165	33,2	272	54,7	60	12,1	497	
Ida-Virumaa	14	28,0	24	48,0	12	24,0	50	56	64,4	29	33,3	2	2,3	87	67	48,5	55	39,9	16	11,6	138	
Muu Eesti	61	29,2	123	58,8	25	12,0	209	167	38,9	249	58,1	13	3,0	429	225	35,3	371	58,3	41	6,4	637	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU							
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%						
	352	50,0	325	46,2	27	3,8	704															
Sugu																						
Mees	263	51,8	228	44,9	17	3,3	508															
Naine	88	45,4	96	49,5	10	5,1	194															
Rahvus																						
Eestlane	243	47,4	256	49,9	14	2,7	513															
Muu rahvus	105	56,4	68	36,6	13	7,0	186															
Asula tüüp																						
Linn	230	52,3	192	43,6	18	4,1	440															
Maapiirkond	119	45,9	131	50,6	9	3,5	259															
Piirkond																						
Harjumaa	129	52,0	105	42,3	14	5,7	248															
Ida-Virumaa	43	59,7	25	34,7	4	5,6	72															
Muu Eesti	180	46,9	195	50,8	9	2,3	384															

Tabel 19. Noorte hinnang teema „Seksuaalsel teel levivad nakkused“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	158	35,8	211	47,7	73	16,5	442	431	51,8	372	44,7	29	3,5	832	579	45,4	585	45,9	111	8,7	1275	
Sugu																						
Mees	95	41,3	101	43,9	34	14,8	230	229	53,2	189	44,0	12	2,8	430	320	48,6	289	43,8	50	7,6	659	
Naine	62	29,5	109	51,9	39	18,6	210	202	50,3	183	45,5	17	4,2	402	257	42,1	294	48,1	60	9,8	611	
Rahvus																						
Eestlane	131	38,9	159	47,2	47	13,9	337	320	50,3	295	46,4	21	3,3	636	445	45,8	454	46,7	73	7,5	972	
Muu rahvus	27	25,7	51	48,6	27	25,7	105	106	55,8	76	40,0	8	4,2	190	129	43,6	129	43,6	38	12,8	296	
Asula tüüp																						
Linn	90	32,8	139	50,7	45	16,4	274	274	54,1	213	42,1	19	3,8	506	356	45,6	355	45,5	69	8,9	780	
Maapiirkond	67	40,3	71	42,8	28	16,9	166	155	48,4	155	48,4	10	3,2	320	220	45,3	224	46,1	42	8,6	486	
Piirkond																						
Harjumaa	63	34,4	81	44,3	39	21,3	183	163	51,9	144	45,9	7	2,2	314	223	44,7	225	45,1	51	10,2	499	
Ida-Virumaa	10	20,0	28	56,0	12	24,0	50	60	69,0	21	24,1	6	6,9	87	67	48,2	52	37,4	20	14,4	139	
Muu Eesti	85	40,7	102	48,8	22	10,5	209	208	48,4	207	48,1	15	3,5	430	289	45,4	307	48,3	40	6,3	636	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	402	57,0	286	40,6	17	2,4	705	402	57,0	286	40,6	17	2,4	705	402	57,0	286	40,6	17	2,4	705	
Sugu																						
Mees	296	58,1	201	39,5	12	2,4	509	296	58,1	201	39,5	12	2,4	509	296	58,1	201	39,5	12	2,4	509	
Naine	104	53,6	85	43,8	5	2,6	194	104	53,6	85	43,8	5	2,6	194	104	53,6	85	43,8	5	2,6	194	
Rahvus																						
Eestlane	295	57,5	210	40,9	8	1,6	513	295	57,5	210	40,9	8	1,6	513	295	57,5	210	40,9	8	1,6	513	
Muu rahvus	103	55,1	75	40,1	9	4,8	187	103	55,1	75	40,1	9	4,8	187	103	55,1	75	40,1	9	4,8	187	
Asula tüüp																						
Linn	250	56,7	178	40,4	13	2,9	441	250	56,7	178	40,4	13	2,9	441	250	56,7	178	40,4	13	2,9	441	
Maapiirkond	149	57,5	106	40,9	4	1,6	259	149	57,5	106	40,9	4	1,6	259	149	57,5	106	40,9	4	1,6	259	
Piirkond																						
Harjumaa	135	54,4	105	42,3	8	3,2	248	135	54,4	105	42,3	8	3,2	248	135	54,4	105	42,3	8	3,2	248	
Ida-Virumaa	41	56,2	27	37,0	5	6,8	73	41	56,2	27	37,0	5	6,8	73	41	56,2	27	37,0	5	6,8	73	
Muu Eesti	226	58,9	154	40,1	4	1,0	384	226	58,9	154	40,1	4	1,0	384	226	58,9	154	40,1	4	1,0	384	

Tabel 20. Noorte hinnang teema „Kondoomi kasutamise vajalikkus“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18																	
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU											
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n									
KOKKU	208	47,4	155	35,3	76	17,3	439	559	67,3	248	29,8	24	2,9	831	755	59,4	407	32,0	109	8,6	1 271									
Sugu																														
Mees	114	50,0	83	36,4	31	13,6	228	296	69,0	119	27,7	14	3,3	429	403	61,5	205	31,2	48	7,3	656									
Naine	94	44,8	71	33,8	45	21,4	210	263	65,4	129	32,1	10	2,5	402	350	57,3	201	32,9	60	9,8	611									
Rahvus																														
Eestlane	178	52,8	116	34,4	43	12,8	337	431	67,9	192	30,2	12	1,9	635	601	61,9	310	31,9	60	6,2	971									
Muu rahvus	31	29,8	40	38,5	33	31,7	104	124	64,9	55	28,8	12	6,3	191	149	50,8	96	32,8	48	16,4	293									
Asula tüüp																														
Linn	127	46,9	94	34,7	50	18,4	271	330	65,5	156	30,9	18	3,6	504	450	58,0	252	32,5	74	9,5	776									
Maapiirkond	80	48,2	60	36,1	26	15,7	166	226	70,4	89	27,7	6	1,9	321	300	61,9	150	30,9	35	7,2	485									
Piirkond																														
Harjumaa	76	41,8	67	36,8	39	21,4	182	215	68,5	85	27,1	14	4,4	314	285	57,3	155	31,2	57	11,5	497									
Ida-Virumaa	16	32,0	18	36,0	16	32,0	50	65	73,9	20	22,7	3	3,4	88	78	56,5	39	28,3	21	15,2	138									
Muu Eesti	117	56,0	70	33,5	22	10,5	209	279	64,9	144	33,5	7	1,6	430	391	61,6	213	33,5	31	4,9	635									
B. Kutsekoolide õpilased																														
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU																							
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%								
	500	71,0	185	26,3	19	2,7	704																							
Sugu																														
Mees	360	70,7	134	26,3	15	3,0	509																							
Naine	138	71,5	51	26,4	4	2,1	193																							
Rahvus																														
Eestlane	380	74,1	123	24,0	10	1,9	513																							
Muu rahvus	115	61,8	62	33,3	9	4,9	186																							
Asula tüüp																														
Linn	310	70,4	117	26,6	13	3,0	440																							
Maapiirkond	187	72,2	66	25,5	6	2,3	259																							
Piirkond																														
Harjumaa	167	67,3	73	29,5	8	3,2	248																							
Ida-Virumaa	52	72,2	15	20,8	5	7,0	72																							
Muu Eesti	281	73,2	97	25,3	6	1,5	384																							

Tabel 21. Noorte hinnang teema „Kaitsmata seksuaalvahekorra keeldumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18											
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	N		
KOKKU	105	23,9	180	40,9	155	35,2	440	286	34,4	398	47,9	147	17,7	831	385	30,3	574	45,1	312	24,6	1 271	1 271		
Sugu																								
Mees	54	23,8	99	43,6	74	32,6	227	146	34,0	212	49,4	71	16,6	429	196	29,9	309	47,1	151	23,0	656	656		
Naine	51	24,3	80	38,1	79	37,6	210	141	35,1	186	46,3	75	18,6	402	189	30,9	263	43,1	159	26,0	611	611		
Rahvus																								
Eestlane	94	28,0	147	43,7	95	28,3	336	221	34,8	304	47,9	110	17,3	635	311	32,1	449	46,3	210	21,6	970	970		
Muu rahvus	11	10,7	33	32,0	59	57,3	103	63	33,2	92	48,4	35	18,4	190	71	24,2	123	41,8	100	34,0	294	294		
Asula tüüp																								
Linn	53	19,5	113	41,5	106	39,0	272	170	33,7	243	48,2	91	18,1	504	218	28,1	354	45,5	205	26,4	777	777		
Maapiirkond	51	30,9	66	40,0	48	29,1	165	114	35,6	153	47,8	53	16,6	320	164	33,8	217	44,8	104	21,4	485	485		
Piirkond																								
Harjumaa	38	20,8	67	36,6	78	42,6	183	104	33,2	143	45,7	66	21,1	313	140	28,1	208	41,8	150	30,1	498	498		
Ida-Virumaa	4	8,2	17	34,7	28	57,1	49	35	39,8	43	48,8	10	11,4	88	37	27,0	60	43,8	40	29,2	137	137		
Muu Eesti	63	30,3	96	46,1	49	23,6	208	147	34,2	212	49,3	71	16,5	430	208	32,8	305	48,0	122	19,2	635	635		
B. Kutsekoolide õpilased																								
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	286	40,7	323	45,9	94	13,4	703	286	40,7	323	45,9	94	13,4	703	286	40,7	323	45,9	94	13,4	703	703		
Sugu																								
Mees	201	39,6	232	45,8	74	14,6	507	201	39,6	232	45,8	74	14,6	507	201	39,6	232	45,8	74	14,6	507	507		
Naine	84	43,3	90	46,4	20	10,3	194	84	43,3	90	46,4	20	10,3	194	84	43,3	90	46,4	20	10,3	194	194		
Rahvus																								
Eestlane	222	43,4	237	46,3	53	10,3	512	222	43,4	237	46,3	53	10,3	512	222	43,4	237	46,3	53	10,3	512	512		
Muu rahvus	62	33,1	85	45,5	40	21,4	187	62	33,1	85	45,5	40	21,4	187	62	33,1	85	45,5	40	21,4	187	187		
Asula tüüp																								
Linn	171	38,8	197	44,7	73	16,5	441	171	38,8	197	44,7	73	16,5	441	171	38,8	197	44,7	73	16,5	441	441		
Maapiirkond	112	43,6	124	48,2	21	8,2	257	112	43,6	124	48,2	21	8,2	257	112	43,6	124	48,2	21	8,2	257	257		
Piirkond																								
Harjumaa	85	34,3	118	47,6	45	18,1	248	85	34,3	118	47,6	45	18,1	248	85	34,3	118	47,6	45	18,1	248	248		
Ida-Virumaa	29	39,7	25	34,3	19	26,0	73	29	39,7	25	34,3	19	26,0	73	29	39,7	25	34,3	19	26,0	73	73		
Muu Eesti	172	45,0	180	47,1	30	7,9	382	172	45,0	180	47,1	30	7,9	382	172	45,0	180	47,1	30	7,9	382	382		

Tabel 22. Noorte hinnang teema „Narkootikumide kahjulikkus“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	343	77,3	88	19,8	13	2,9	444	572	68,8	246	29,6	13	1,6	831	920	72,1	329	25,8	26	2,1	1 275	
Sugu																						
Mees	176	76,2	49	21,2	6	2,6	231	300	69,9	119	27,8	10	2,3	429	478	72,4	166	25,2	16	2,4	660	
Naine	165	79,0	37	17,7	7	3,3	209	272	67,7	128	31,8	2	0,5	402	440	72,0	161	26,4	10	1,6	611	
Rahvus																						
Eestlane	254	75,1	73	21,6	11	3,3	338	422	66,4	205	32,3	8	1,3	635	680	70,0	272	28,0	20	2,0	972	
Muu rahvus	88	83,8	15	14,3	2	1,9	105	145	76,3	42	22,1	3	1,6	190	234	79,3	56	19,0	5	1,7	295	
Asula tüüp																						
Linn	219	79,9	47	17,2	8	2,9	274	364	72,1	135	26,7	6	1,2	505	587	75,3	178	22,8	15	1,9	780	
Maapiirkond	121	72,0	42	25,0	5	3,0	168	204	63,5	110	34,3	7	2,2	321	326	66,9	149	30,6	12	2,5	487	
Piirkond																						
Harjumaa	146	79,8	30	16,4	7	3,8	183	233	74,2	76	24,2	5	1,6	314	382	76,6	104	20,8	13	2,6	499	
Ida-Virumaa	42	82,3	8	15,7	1	2,0	51	64	72,7	22	25,0	2	2,3	88	107	77,0	29	20,9	3	2,1	139	
Muu Eesti	155	73,8	51	24,3	4	1,9	210	275	64,0	149	34,6	6	1,4	430	431	67,6	196	30,8	10	1,6	637	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	512	72,6	176	25,0	17	2,4	705	512	72,6	176	25,0	17	2,4	705	512	72,6	176	25,0	17	2,4	705	
Sugu																						
Mees	372	73,1	124	24,4	13	2,5	509	372	73,1	124	24,4	13	2,5	509	372	73,1	124	24,4	13	2,5	509	
Naine	139	71,6	51	26,3	4	2,1	194	139	71,6	51	26,3	4	2,1	194	139	71,6	51	26,3	4	2,1	194	
Rahvus																						
Eestlane	363	70,8	142	27,7	8	1,5	513	363	70,8	142	27,7	8	1,5	513	363	70,8	142	27,7	8	1,5	513	
Muu rahvus	145	77,5	33	17,7	9	4,8	187	145	77,5	33	17,7	9	4,8	187	145	77,5	33	17,7	9	4,8	187	
Asula tüüp																						
Linn	329	74,6	103	23,4	9	2,0	441	329	74,6	103	23,4	9	2,0	441	329	74,6	103	23,4	9	2,0	441	
Maapiirkond	179	69,1	72	27,8	8	3,1	259	179	69,1	72	27,8	8	3,1	259	179	69,1	72	27,8	8	3,1	259	
Piirkond																						
Harjumaa	186	75,0	53	21,4	9	3,6	248	186	75,0	53	21,4	9	3,6	248	186	75,0	53	21,4	9	3,6	248	
Ida-Virumaa	59	80,8	12	16,4	2	2,8	73	59	80,8	12	16,4	2	2,8	73	59	80,8	12	16,4	2	2,8	73	
Muu Eesti	267	69,5	111	28,9	6	1,6	384	267	69,5	111	28,9	6	1,6	384	267	69,5	111	28,9	6	1,6	384	

Tabel 23. Noorte hinnang teema „Narkootikumidest keeldumine“ koolis käsitlemise põhjalikkusele

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18									
	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	280	63,5	131	29,7	30	6,8	441	433	52,2	327	39,4	70	8,4	830	720	56,6	452	35,6	100	7,8	1 272	
Sugu																						
Mees	144	62,6	68	29,6	18	7,8	230	235	54,9	158	36,9	35	8,2	428	382	58,0	223	33,9	53	8,1	658	
Naine	135	64,3	63	30,0	12	5,7	210	197	49,1	169	42,2	35	8,7	401	336	55,1	228	37,4	46	7,5	610	
Rahvus																						
Eestlane	219	65,0	100	29,7	18	5,3	337	316	49,8	267	42,1	51	8,1	634	542	55,9	360	37,1	68	7,0	970	
Muu rahvus	60	57,7	32	30,8	12	11,5	104	113	59,5	60	31,6	17	8,9	190	173	58,6	92	31,2	30	10,2	295	
Asula tüüp																						
Linn	165	60,7	84	30,9	23	8,4	272	266	52,8	199	39,5	39	7,7	504	435	56,0	280	36,0	62	8,0	777	
Maapiirkond	112	67,1	47	28,1	8	4,8	167	164	51,2	126	39,4	30	9,4	320	280	57,5	170	34,9	37	7,6	487	
Piirkond																						
Harjumaa	108	59,0	56	30,6	19	10,4	183	167	53,5	115	36,9	30	9,6	312	278	55,9	170	34,2	49	9,9	497	
Ida-Virumaa	34	68,0	14	28,0	2	4,0	50	51	57,9	29	33,0	8	9,1	88	86	62,3	43	31,2	9	6,5	138	
Muu Eesti	138	65,7	62	29,5	10	4,8	210	214	49,8	183	42,5	33	7,7	430	356	56,0	239	37,6	41	6,4	636	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte		KOKKU		Põhjalikult		Mõningal määral		Üldse mitte	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	409	58,0	246	34,9	50	7,1	705															
Sugu																						
Mees	298	58,5	179	35,2	32	6,3	509															
Naine	111	57,2	65	33,5	18	9,3	194															
Rahvus																						
Eestlane	298	58,1	191	37,2	24	4,7	513															
Muu rahvus	107	57,2	54	28,9	26	13,9	187															
Asula tüüp																						
Linn	253	57,4	152	34,5	36	8,1	441															
Maapiirkond	153	59,1	92	35,5	14	5,4	259															
Piirkond																						
Harjumaa	138	55,6	86	34,7	24	9,7	248															
Ida-Virumaa	49	67,1	15	20,6	9	12,3	73															
Muu Eesti	222	57,8	145	37,8	17	4,4	384															

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29											
	Tolerantne suhtumine*			Mitte-tolerantne suhtumine			Tolerantne suhtumine			Mitte-tolerantne suhtumine			Tolerantne suhtumine			Mitte-tolerantne suhtumine			KOKKU					
	n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%	
KOKKU	235	50,3	232	49,7	467	208	47,1	234	52,9	442	44,4	48,8	465	51,2	909									
Sugu																								
Mees	119	49,6	121	50,4	240	100	44,1	127	55,9	227	219	46,9	248	53,1	467									
Naine	116	51,3	110	48,7	226	109	50,9	105	49,1	214	225	51,1	215	48,9	440									
Rahvus																								
Eestlane	201	55,1	164	44,9	365	169	54,0	144	46,0	313	370	54,7	307	45,3	677									
Muu rahvus	34	33,3	68	66,7	102	39	30,2	90	69,8	129	74	31,9	158	68,1	232									
Asula tüüp																								
Linn	153	49,2	158	50,8	311	163	49,5	166	50,5	329	316	49,4	324	50,6	640									
Maapiirkond	81	52,6	73	47,4	154	45	39,8	68	60,2	113	126	47,4	140	52,6	266									
Piirkond																								
Harjumaa	98	51,3	93	48,7	191	108	49,8	109	50,2	217	206	50,5	202	49,5	408									
Ida-Virumaa	11	27,5	29	72,5	40	10	25,0	30	75,0	40	21	26,2	59	73,8	80									
Muu Eesti	126	53,4	110	46,6	236	90	48,9	94	51,1	184	216	51,4	204	48,6	420									
Haridustase**																								
Tase 1	24	42,1	33	57,9	57	10	27,8	26	72,2	36	33	35,9	59	64,1	92									
Tase 2	93	47,0	105	53,0	198	55	35,0	102	65,0	157	148	41,7	207	58,3	355									
Tase 3	118	55,9	93	44,1	211	144	57,6	106	42,4	250	262	57,0	198	43,0	460									

* Indikaator: Noored, kes suhtuvad tolerantsetl HIVi nakatunud inimestesse. Arvutatud väite põhjal:

1. Lõpetaksin toiduainete ostmise kauplusest, kus müüja on nakatunud HIVi.
2. Lõpetaksin oma tuttava või sõbraga suhtlemise, kui ta on nakatunud HIVi.
3. Oleksin nõus sõõma ühes lauas HIVi nakatunud inimesega.
4. Oleksin nõus õppima ühes klassis HIVi nakatunud õpilasega (14-18-aastaste ankeet) /Oleksin nõus töötama ühes kollektiivis inimesega, kes on nakatunud HIVi (19-29-aastaste ankeet).
5. Õpetaja, kes on nakatunud HIVi, võib koolis edasi töötada.

Väidetele oli võimalik anda hinnang 5-pallisel skaalal: 1 – täiesti nõus, 2 – pigem ei ole nõus, 3 – pigem ei ole nõus, 4 – üldse ei ole nõus, 5 – ei oska öelda. Indikaatorisse on arvestatud need noored, kes andsid korraga 1.-2. väitele mitte-nõustuva vastuse ning 3.-5. väitele nõustuva vastuse. Mittenõustuvaks vastuseks loeti: „üldse ei ole nõus“ ja „pigem ei ole nõus“. Nõustuvaks vastuseks loeti: „täiesti nõus“ ja „pigem nõus“.

** Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud			On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud			On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud		
	n	%	KOKKU	n	%	N	n	%	KOKKU	n	%	N	n	%	KOKKU	n	%	N
	394	84,5	73	15,5	467	420	95,0	22	5,0	442	814	89,5	95	10,5	909			
Sugu																		
Mees	199	83,3	40	16,7	239	214	94,7	12	5,3	226	413	88,6	53	11,4	466			
Naine	195	86,3	31	13,7	226	204	95,3	10	4,7	214	398	90,7	41	9,3	439			
Rahvus																		
Eestlane	307	84,1	58	15,9	365	296	94,6	17	5,4	313	602	88,9	75	11,1	677			
Muu rahvus	87	86,1	14	13,9	101	124	96,1	5	3,9	129	211	91,3	20	8,7	231			
Asula tüüp																		
Linn	257	82,9	53	17,1	310	310	93,9	20	6,1	330	567	88,7	72	11,3	639			
Maapiirkond	134	87,0	20	13,0	154	110	97,3	3	2,7	113	244	91,7	22	8,3	266			
Piirkond																		
Harjumaa	164	85,9	27	14,1	191	206	94,5	12	5,5	218	370	90,5	39	9,5	409			
Ida-Virumaa	35	87,5	5	12,5	40	38	95,0	2	5,0	40	73	91,2	7	8,8	80			
Muu Eesti	195	82,6	41	17,4	236	176	95,7	8	4,3	184	371	88,3	49	11,7	420			
Haridustase*																		
Tase 1	46	82,1	10	17,9	56	36	100,0	-	-	36	82	89,1	10	10,9	92			
Tase 2	167	84,8	30	15,2	197	148	94,3	9	5,7	157	315	88,7	40	11,3	355			
Tase 3	180	85,3	31	14,7	211	234	94,4	14	5,6	248	416	90,2	45	9,8	461			

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 26. Seksuaalvahekorra kogemus viimase 12 kuu jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18					
	On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU		On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU		On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	N	%
KOKKU	63	14,2	380	85,8	443	85,8	345	41,6	485	58,4	830	391	30,7	883	69,3	1 274		
Sugu																		
Mees	36	15,7	194	84,3	230	84,3	166	38,8	262	61,2	428	194	29,5	464	70,5	658		
Naine	28	13,3	183	86,7	211	86,7	178	44,4	223	55,6	401	196	32,1	415	67,9	611		
Rahvus																		
Eestlane	51	15,0	288	85,0	339	85,0	278	43,8	356	56,2	634	315	32,4	657	67,6	972		
Muu rahvus	13	12,5	91	87,5	104	87,5	65	34,2	125	65,8	190	74	25,2	220	74,8	294		
Asula tüüp																		
Linn	40	14,7	233	85,3	273	85,3	196	38,8	309	61,2	505	226	29,1	551	70,9	777		
Maapiirkond	24	14,3	144	85,7	168	85,7	148	46,4	171	53,6	319	164	33,7	323	66,3	487		
Piirkond																		
Harjumaa	30	16,5	152	83,5	182	83,5	130	41,5	183	58,5	313	155	31,1	343	68,9	498		
Ida-Virumaa	5	10,2	44	89,8	49	89,8	29	33,3	58	66,7	87	32	23,4	105	76,6	137		
Muu Eesti	28	13,3	183	86,7	211	86,7	186	43,3	244	56,7	430	204	31,9	435	68,1	639		
B. Kutsekoolide õpilased																		
	16–18						16–18						KOKKU					
	On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU		On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU		On seksuaalvahekorras olnud		Ei ole seksuaalvahekorras olnud		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	356	50,7	346	49,3	702													
Sugu																		
Mees	233	46,0	273	54,0	506													
Naine	121	62,4	73	37,6	194													
Rahvus																		
Eestlane	266	52,1	245	47,9	511													
Muu rahvus	90	48,1	97	51,9	187													
Asula tüüp																		
Linn	213	48,4	227	51,6	440													
Maapiirkond	142	55,0	116	45,0	258													
Piirkond																		
Harjumaa	113	45,6	135	54,4	248													
Ida-Virumaa	23	31,9	49	68,1	72													
Muu Eesti	220	57,6	162	42,4	382													

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud			On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud			On seksuaal- vahekorras olnud			Ei ole seksuaal- vahekorras olnud			KOKKU			
	n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		N
KOKKU	350	75,1	116	24,9	466	387	87,6	55	12,4	442	737	81,2	171	18,8	908							
Sugu																						
Mees	167	69,9	72	30,1	239	190	84,1	36	15,9	226	357	76,6	109	23,4	466							
Naine	183	81,0	43	19,0	226	194	91,1	19	8,9	213	378	85,9	62	14,1	440							
Rahvus																						
Eestlane	275	75,5	89	24,5	364	276	88,2	37	11,8	313	551	81,4	126	18,6	677							
Muu rahvus	75	73,5	27	26,5	102	111	86,0	18	14,0	129	186	80,5	45	19,5	231							
Asula tüüp																						
Linn	231	74,5	79	25,5	310	285	86,6	44	13,4	329	516	80,8	123	19,2	639							
Maapiirkond	117	76,0	37	24,0	154	101	90,2	11	9,8	112	219	82,0	48	18,0	267							
Piirkond																						
Harjumaa	142	74,3	49	25,7	191	189	86,7	29	13,3	218	331	81,1	77	18,9	408							
Ida-Virumaa	32	82,1	7	17,9	39	34	87,2	5	12,8	39	67	83,8	13	16,2	80							
Muu Eesti	176	74,6	60	25,4	236	163	88,6	21	11,4	184	339	80,7	81	19,3	420							
Haridustase*																						
Tase 1	38	67,9	18	32,1	56	36	100,0	-	-	36	74	80,4	18	19,6	92							
Tase 2	148	74,7	50	25,3	198	136	86,6	21	13,4	157	285	80,3	70	19,7	355							
Tase 3	162	76,8	49	23,2	211	215	86,0	35	14,0	250	377	82,0	83	18,0	460							

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 27. Seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul (% viimase 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest)

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15				16–18				14–18									
	Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		KOKKU		Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	N	%		
KOKKU	44	71,0	18	29,0	62	228	66,1	117	33,9	345	260	67,0	128	33,0	388			
Sugu																		
Mees	26	76,5	8	23,5	34	108	65,1	58	34,9	166	129	67,2	63	32,8	192			
Naine	18	64,3	10	35,7	28	119	66,9	59	33,1	178	130	66,7	65	33,3	195			
Rahvus																		
Eestlane	36	70,6	15	29,4	51	185	66,5	93	33,5	278	212	67,3	103	32,7	315			
Muu rahvus	8		3		11	43	66,2	22	33,8	65	49	67,1	24	32,9	73			
Asula tüüp																		
Linn	27	71,1	11	28,9	38	132	67,3	64	32,7	196	153	68,0	72	32,0	225			
Maapiirkond	17	70,8	7	29,2	24	95	64,2	53	35,8	148	107	65,2	57	34,8	164			
Piirkond																		
Harjumaa	22	71,0	9	29,0	31	79	60,8	51	39,2	130	97	63,0	57	37,0	154			
Ida-Virumaa	3		1		4	24	82,8	5	17,2	29	25	80,6	6	19,4	31			
Muu Eesti	20	71,4	8	28,6	28	125	67,2	61	32,8	186	138	68,0	65	32,0	203			
B. Kutsekoolide õpilased																		
KOKKU	Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		KOKKU		Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		KOKKU		Üks partner		Kaks ja rohkem partnerit		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	216	61,5	135	38,5	351	216	61,5	135	38,5	351	216	61,5	135	38,5	351			
Sugu																		
Mees	124	53,9	106	46,1	230	124	53,9	106	46,1	230	124	53,9	106	46,1	230			
Naine	90	75,6	29	24,4	119	90	75,6	29	24,4	119	90	75,6	29	24,4	119			
Rahvus																		
Eestlane	162	61,8	100	38,2	262	162	61,8	100	38,2	262	162	61,8	100	38,2	262			
Muu rahvus	54	60,7	35	39,3	89	54	60,7	35	39,3	89	54	60,7	35	39,3	89			
Asula tüüp																		
Linn	126	60,3	83	39,7	209	126	60,3	83	39,7	209	126	60,3	83	39,7	209			
Maapiirkond	89	63,1	52	36,9	141	89	63,1	52	36,9	141	89	63,1	52	36,9	141			
Piirkond																		
Harjumaa	60	54,1	51	45,9	111	60	54,1	51	45,9	111	60	54,1	51	45,9	111			
Ida-Virumaa	17	73,9	6	26,1	23	17	73,9	6	26,1	23	17	73,9	6	26,1	23			
Muu Eesti	139	64,1	78	35,9	217	139	64,1	78	35,9	217	139	64,1	78	35,9	217			

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29						
	Üks partner			Kaks ja rohkem partnerit			Üks partner			Kaks ja rohkem partnerit			Üks partner			Kaks ja rohkem partnerit			
	n	%	KOKKU	n	%	N	n	%	KOKKU	n	%	N	n	%	KOKKU	n	%	N	
	251	72,3	96	27,7	347	307	80,4	75	19,6	382	558	76,5	171	23,5	729				
Sugu																			
Mees	113	67,7	54	32,3	167	138	74,2	48	25,8	186	251	71,1	102	28,9	353				
Naine	138	76,2	43	23,8	181	170	87,2	25	12,8	195	308	82,1	67	17,9	375				
Rahvus																			
Eestlane	197	72,2	76	27,8	273	216	78,8	58	21,2	274	413	75,6	133	24,4	546				
Muu rahvus	54	72,0	21	28,0	75	92	84,4	17	15,6	109	146	79,3	38	20,7	184				
Asula tüüp																			
Linn	167	72,6	63	27,4	230	224	79,4	58	20,6	282	391	76,2	122	23,8	513				
Maapiirkond	83	71,6	33	28,4	116	83	83,0	17	17,0	100	166	76,9	50	23,1	216				
Piirkond																			
Harjumaa	96	67,6	46	32,4	142	147	78,6	40	21,4	187	243	73,9	86	26,1	329				
Ida-Virumaa	25	78,1	7	21,9	32	29	85,3	5	14,7	34	54	81,8	12	18,2	66				
Muu Eesfi	130	75,1	43	24,9	173	131	81,4	30	18,6	161	261	78,1	73	21,9	334				
Haridustase*																			
Tase 1	24	63,2	14	36,8	38	28	82,4	6	17,6	34	52	72,2	20	27,8	72				
Tase 2	108	73,5	39	26,5	147	98	72,6	37	27,4	135	207	73,1	76	26,9	283				
Tase 3	118	72,8	44	27,2	162	180	84,9	32	15,1	212	299	79,7	76	20,3	375				

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 28. Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (% viimase 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest)

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15				16–18				14–18								
	On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud						
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%					
KOKKU	43	70,5	18	29,5	61	29,5	61	29,5	287	83,2	58	16,8	345	81,1	73	18,9	387
Sugu																	
Mees	20	58,8	14	41,2	34	34	34	34	134	80,7	32	19,3	166	76,0	46	24,0	192
Naine	23	88,5	3	11,5	26	26	26	26	153	86,0	25	14,0	178	86,2	27	13,8	195
Rahvus																	
Eestlane	22	67,3	16	32,7	49	49	49	49	227	81,7	51	18,3	278	79,2	65	20,8	313
Muu rahvus	10		2		12	12	12	12	59	92,2	5	7,8	64	90,4	7	9,6	73
Asula tüüp																	
Linn	28	75,7	9	24,3	37	37	37	37	163	83,2	33	16,8	196	81,6	41	18,4	223
Maapiirkond	15	65,2	8	34,8	23	23	23	23	123	83,1	25	16,9	148	79,9	33	20,1	164
Piirkond																	
Harjumaa	18	62,1	11	37,9	29	29	29	29	101	77,7	29	22,3	130	74,5	39	25,5	153
Ida-Virumaa	4		1		5	5	5	5	27	93,1	2	6,9	29	90,9	3	9,1	33
Muu Eesti	20	76,9	6	23,1	26	26	26	26	159	85,5	27	14,5	186	84,6	31	15,4	201
B. Kutsekoolide õpilased																	
KOKKU	On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsipartneriga seksuaalvahekorras olnud		KOKKU				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	270	76,1	85	23,9	85	23,9	85	23,9	270	76,1	85	23,9	270	76,1	85	23,9	355
Sugu																	
Mees	160	69,0	72	31,0	72	72	72	72	72	31,0	232	232	232	65,5	113	25,7	113
Naine	110	90,9	11	9,1	11	11	11	11	11	9,1	121	121	121	90,9	23	17,4	23
Rahvus																	
Eestlane	201	75,8	64	24,2	64	64	64	64	64	24,2	265	265	265	77,0	90	23,0	90
Muu rahvus	69	76,7	21	23,3	21	21	21	21	21	23,3	90	90	90	76,7	23	25,3	23
Asula tüüp																	
Linn	160	75,5	52	24,5	52	52	52	52	52	24,5	212	212	212	75,5	142	23,5	142
Maapiirkond	109	76,8	33	23,2	33	33	33	33	33	23,2	142	142	142	76,8	23	16,2	23
Piirkond																	
Harjumaa	84	74,3	26	25,7	26	26	26	26	26	25,7	113	113	113	74,3	23	20,3	23
Ida-Virumaa	19	82,6	4	17,4	4	4	4	4	4	17,4	23	23	23	82,6	355	15,4	355
Muu Eesti	270	76,1	85	23,9	85	85	85	85	85	23,9	355	355	355	76,1	23	6,5	23

C. 19-29-aastased	19-24				25-29				19-29			
	On püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud		On püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole püsi-partneriga seksuaalvahekorras olnud	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	285	81,4	65	18,6	350	92,2	30	7,8	641	87,1	95	12,9
KOKKU					N				N			N
350				386					386			736
Sugu												
Mees	117	70,1	50	29,9	167	90,0	19	10,0	289	80,7	69	19,3
Naine	168	91,8	15	8,2	183	94,8	10	5,2	352	93,1	26	6,9
Rahvus												
Eestlane	222	80,4	54	19,6	276	90,9	25	9,1	472	85,7	79	14,3
Muu rahvus	64	85,3	11	14,7	75	95,5	5	4,5	170	91,4	16	8,6
Asula tüüp												
Linn	196	84,8	35	15,2	231	90,6	27	9,4	455	88,0	62	12,0
Maapiirkond	87	74,4	30	25,6	117	96,1	4	3,9	185	84,5	34	15,5
Piirkond												
Harjumaa	107	74,8	36	25,2	143	92,6	14	7,4	282	84,9	50	15,1
Ida-Virumaa	29	90,6	3	9,4	32	94,1	2	5,9	61	92,4	5	7,6
Muu Eesti	149	85,1	26	14,9	175	91,4	14	8,6	298	87,9	41	12,1
Haridustase*												
Tase 1	25	65,8	13	34,2	38	91,4	3	8,6	57	77,0	17	23,0
Tase 2	118	79,7	30	20,3	148	88,2	16	11,8	238	83,5	47	16,5
Tase 3	141	87,0	21	13,0	162	94,9	11	5,1	345	91,5	32	8,5

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 29. Seksuaalvahekord juhuartneriga viimase 12 kuu jooksul (% viimase 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnud noortest)

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18						
	On juhuartneriga seksuaalvahe- korras olnud			Ei ole juhuartneri- ga seksuaalvahe- korras olnud			KOKKU			On juhuartneriga seksuaalvahe- korras olnud			Ei ole juhuartneri- ga seksuaalvahe- korras olnud			KOKKU			
	n	%		n	%	N	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N
KOKKU	21	35,0	39	65,0	60	60	105	30,5	239	69,5	344	121	31,3	265	68,7	386			
Sugu																			
Mees	11	33,3	22	66,7	33	33	53	31,9	113	68,1	166	62	32,3	130	67,7	192			
Naine	10	37,0	17	63,0	27	27	51	28,8	126	71,2	177	58	30,1	135	69,9	193			
Rahvus																			
Eestlane	17	35,4	31	61,6	48	48	90	32,5	187	67,5	277	104	33,3	208	66,7	312			
Muu rahvus	4		8		12	12	12	18,8	52	81,2	64	16	21,9	57	78,1	73			
Asula tüüp																			
Linn	14	38,9	22	61,1	36	36	59	30,4	135	69,6	194	72	32,4	150	67,6	222			
Maapiirkond	7	29,2	17	70,8	24	24	45	30,6	102	69,4	147	50	30,5	114	69,5	164			
Piirkond																			
Harjumaa	9	31,0	20	69,0	29	29	50	38,5	80	61,5	130	56	36,6	97	63,4	153			
Ida-Virumaa	3		2		5	5	4	13,8	25	86,2	29	7	21,9	25	78,1	32			
Muu Eesti	9	34,6	17	65,4	26	26	51	27,6	134	72,4	185	58	28,9	143	71,1	201			
B. Kutsekoolide õpilased																			
KOKKU	111	31,4	242	68,6	353	353													
Sugu																			
Mees	92		139	60,2	231	231													
Naine	19		101	84,2	120	120													
Rahvus																			
Eestlane	87		177	67,0	264	264													
Muu rahvus	24		65	73,0	89	89													
Asula tüüp																			
Linn	69		142	67,3	211	211													
Maapiirkond	42		99	70,2	141	141													
Piirkond																			
Harjumaa	40		72	64,3	112	112													
Ida-Virumaa	3		20	87,0	23	23													
Muu Eesti	68		150	68,8	218	218													

C. 19–29-aastased	19–24				25–29				19–29						
	On juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud		On juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud		On juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud		Ei ole juhu-partneriga seksuaalvahekorras olnud				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	87	24,9	262	75,1	349	62	16,1	324	83,9	386	149	20,3	324	83,9	735
Sugu															
Mees	60	35,9	107	64,1	167	41	21,6	149	78,4	190	101	28,3	256	71,7	357
Naine	27	14,8	155	85,2	182	19	9,7	176	90,3	195	46	12,2	330	87,8	376
Rahvus															
Eestlane	72	26,4	201	73,6	273	50	18,2	225	81,8	275	123	22,4	427	77,6	550
Muu rahvus	14	18,9	60	81,1	74	11	10,0	99	90,0	110	25	13,5	160	86,5	185
Asula tüüp															
Linn	58	25,2	172	74,8	230	49	17,2	236	82,8	285	106	20,6	408	79,4	514
Maapiirkond	29	24,8	88	75,2	117	13	12,7	89	87,3	102	42	19,2	177	80,8	219
Piirkond															
Harjumaa	44	31,0	98	69,0	142	33	17,5	156	82,5	189	77	23,3	254	76,7	331
Ida-Virumaa	6	18,8	26	81,2	32	4	11,8	30	88,2	34	11	16,4	56	83,6	67
Muu Eesti	36	20,7	138	79,3	174	24	14,8	138	85,2	162	60	17,9	276	82,1	336
Haridustase*															
Tase 1	13	34,2	25	65,8	38	4	11,4	31	88,6	35	17	23,3	56	76,7	73
Tase 2	34	23,0	114	77,0	148	25	18,4	111	81,6	136	59	20,7	226	79,3	285
Tase 3	40	24,8	121	75,2	161	33	15,3	182	84,7	215	72	19,2	303	80,8	375

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 30. Seksuaalpartneri tüüp viimase 12 kuu jooksul (% viimase 12 kuu jooksul seksuaalvahetuskorras olnud noortest)

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18									
	Ainult püsipartner		Ainult juhu- partner		Püsi- ja juhupartner		Ainult püsipartner		Ainult juhu- partner		Püsi- ja juhupartner		Ainult püsipartner		Ainult juhu- partner		Püsi- ja juhupartner		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	33	54,1	18	29,5	10	16,4	61	228	68,5	47	14,1	58	17,4	333	249	66,0	63	16,7	65	17,2	377	
Sugu																						
Mees	16	48,5	14	42,4	3	9,1	33	109	67,3	28	17,3	25	15,4	162	119	63,3	42	22,3	27	14,4	188	
Naine	17	63,0	3	11,1	7	25,9	27	119	70,0	18	10,6	33	19,4	170	129	68,6	21	11,2	38	20,2	188	
Rahvus																						
Eestlane	26	53,1	16	32,6	7	14,3	49	181	66,8	45	16,6	45	16,6	271	197	64,2	60	19,5	50	16,3	307	
Muu rahvus	7		2		3		12	47	79,7	-	-	12	20,3	59	51	75,0	2	2,9	15	22,1	68	
Asula tüüp																						
Linn	20	55,6	9	25,0	7	19,4	36	128	68,4	25	13,4	34	18,2	187	141	65,6	34	15,8	40	18,6	215	
Maapiirkond	13	54,2	8	33,3	3	12,5	24	100	69,0	22	15,2	23	15,9	145	106	66,2	30	18,8	24	15,0	160	
Piirkond																						
Harjumaa	15	51,7	11	37,3	3	10,4	29	75	60,5	23	18,5	26	21,0	124	87	58,4	34	22,8	28	18,8	149	
Ida-Virumaa	2		1		2		5	23	85,2	-	-	4	14,8	27	23	76,7	1	3,3	6	20,0	30	
Muu Eesti	15	57,7	6	23,1	5	19,2	26	131	72,0	24	13,2	27	14,8	182	139	70,2	28	14,1	31	15,7	198	
B. Kutsekoolide õpilased																						
KOKKU	Ainult püsipartner		Ainult juhupartner		Püsi- ja juhupartner		KOKKU		Ainult püsipartner		Ainult juhupartner		Püsi- ja juhupartner		KOKKU		Ainult püsipartner		Ainult juhupartner		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	213	65,7	55	17,0	56	17,3	324	213	65,7	55	17,0	56	17,3	324	213	65,7	55	17,0	56	17,3	324	
Sugu																						
Mees	117	56,0	49	23,4	43	20,6	209	117	56,0	49	23,4	43	20,6	209	117	56,0	49	23,4	43	20,6	209	
Naine	96	83,5	6	5,2	13	11,3	115	96	83,5	6	5,2	13	11,3	115	96	83,5	6	5,2	13	11,3	115	
Rahvus																						
Eestlane	156	64,2	42	17,3	45	18,5	243	156	64,2	42	17,3	45	18,5	243	156	64,2	42	17,3	45	18,5	243	
Muu rahvus	57	70,4	13	16,0	11	13,6	81	57	70,4	13	16,0	11	13,6	81	57	70,4	13	16,0	11	13,6	81	
Asula tüüp																						
Linn	127	64,8	37	18,9	32	16,3	196	127	64,8	37	18,9	32	16,3	196	127	64,8	37	18,9	32	16,3	196	
Maapiirkond	85	66,9	18	14,2	24	18,9	127	85	66,9	18	14,2	24	18,9	127	85	66,9	18	14,2	24	18,9	127	
Piirkond																						
Harjumaa	65	61,9	22	21,0	18	17,1	105	65	61,9	22	21,0	18	17,1	105	65	61,9	22	21,0	18	17,1	105	
Ida-Virumaa	16	84,2	-	-	3	15,8	19	16	84,2	-	-	3	15,8	19	16	84,2	-	-	3	15,8	19	
Muu Eesti	132	66,0	33	16,5	35	17,5	200	132	66,0	33	16,5	35	17,5	200	132	66,0	33	16,5	35	17,5	200	

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	Ainult püsipartner		Ainult juhu-partner		Püsi- ja juhu-partner		Ainult püsipartner		Ainult juhu-partner		Püsi- ja juhu-partner		Ainult püsipartner		Ainult juhu-partner		Püsi- ja juhu-partner		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	250	74,2	53	15,7	34	10,1	337	321	84,0	27	7,1	34	8,9	382	571	79,4	80	11,1	68	9,5	719	
Sugu																						
Mees	99	62,3	42	26,4	18	11,3	159	147	78,2	18	9,6	23	12,2	188	246	71,1	59	17,1	41	11,8	346	
Naine	151	84,8	11	6,2	16	9,0	178	174	90,6	8	4,2	10	5,2	192	324	87,6	20	5,4	26	7,0	370	
Rahvus																						
Eestlane	192	72,7	44	16,7	28	10,6	264	223	81,7	23	8,4	27	9,9	273	415	77,1	68	12,7	55	10,2	538	
Muu rahvus	58	79,7	9	12,3	6	8,2	73	98	89,9	4	3,7	7	6,4	109	156	86,2	12	6,6	13	7,2	181	
Asula tüüp																						
Linn	168	74,3	31	13,7	27	12,0	226	233	82,6	24	8,5	25	8,9	282	401	79,0	55	10,8	52	10,2	508	
Maapiirkond	81	73,6	22	20,0	7	6,4	110	88	87,1	3	3,0	10	9,9	101	168	80,0	25	11,9	17	8,1	210	
Piirkond																						
Harjumaa	91	66,9	29	21,3	16	11,8	136	156	82,5	14	7,4	19	10,1	189	247	76,2	42	13,0	35	10,8	324	
Ida-Virumaa	26	81,2	3	9,4	3	9,4	32	29	87,9	1	3,0	3	9,1	33	55	83,3	4	6,1	7	10,6	66	
Muu Eesfi	133	78,7	21	12,4	15	8,9	169	136	85,0	12	7,5	12	7,2	160	269	81,8	33	10,0	27	8,2	329	
Haridustase*																						
Tase 1	22	62,8	10	28,6	3	8,6	35	31	88,6	3	8,6	1	2,8	35	52	76,5	12	17,6	4	5,9	68	
Tase 2	106	75,7	22	15,7	12	8,6	140	109	81,3	14	10,5	11	8,2	134	214	78,4	35	12,8	24	8,8	273	
Tase 3	121	75,6	21	13,1	18	11,3	160	182	84,7	11	5,1	22	10,2	215	303	80,8	32	8,5	40	10,7	375	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskkharidus omandamisel.

Tase 2: keskkharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 31. Kondoomi kasutamise esimese seksuaalvahekorra ajal (% seksuaalvahekorras olnud noortest)

A.	14–15						16–18						14–18									
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	54	83,1	8	12,3	3	4,6	65	304	80,2	60	15,8	15	4,0	379	343	80,7	64	15,1	18	4,2	425	
Sugu																						
Mees	32	86,5	2	5,4	3	8,1	37	150	79,8	29	15,4	9	4,8	188	175	81,0	29	13,4	12	5,6	216	
Naine	22	78,6	6	21,4	-	-	28	153	80,5	31	16,3	6	3,2	190	166	80,6	35	17,0	5	2,4	206	
Rahvus																						
Eestlane	43	82,7	6	11,5	3	5,8	52	251	82,0	44	14,4	11	3,6	306	280	82,1	47	13,8	14	4,1	341	
Muu rahvus	11		2		-	-	13	52	72,2	16	22,2	4	5,6	72	60	74,1	17	21,0	4	4,9	81	
Asula tüüp																						
Linn	34	80,9	6	14,3	2	4,8	42	170	79,1	37	17,2	8	3,7	215	196	79,7	40	16,3	10	4,0	246	
Maapiirkond	19	86,4	2	9,1	1	4,5	22	134	81,7	23	14,0	7	4,3	164	146	82,0	24	13,5	8	4,5	178	
Piirkond																						
Harjumaa	25	80,6	6	19,4	-	-	31	109	77,8	26	18,6	5	3,6	140	129	79,1	30	18,4	4	2,5	163	
Ida-Virumaa	5		1		-	-	6	24	75,0	7	21,9	1	3,1	32	28	75,7	8	21,6	1	27,7	37	
Muu Eesti	24	85,7	1	3,6	3	10,7	28	172	82,3	27	12,9	10	4,8	209	186	82,7	26	11,5	13	5,8	225	
B. Kutsekoolide õpilased																						
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		KOKKU									
KOKKU	307	77,2	65	16,3	26	6,5	398															
Sugu																						
Mees	210	77,8	39	14,4	21	7,8	270															
Naine	96	76,2	26	20,6	4	3,2	126															
Rahvus																						
Eestlane	231	78,3	44	14,9	20	6,8	295															
Muu rahvus	76	74,5	21	20,6	5	4,9	102															
Asula tüüp																						
Linn	185	77,1	42	17,5	13	5,4	240															
Maapiirkond	122	77,7	23	14,6	12	7,6	157															
Piirkond																						
Harjumaa	106	79,7	18	13,5	9	6,8	133															
Ida-Virumaa	19	70,4	7	25,9	1	3,7	27															
Muu Eesti	182	76,5	40	16,8	16	6,7	238															

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Ei mäleta		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
	277	70,5	98	24,9	18	4,6	393	270	64,6	115	27,5	33	7,9	418	547	67,4	213	26,3	51	6,3	811	
Sugu																						
Mees	130	65,3	60	30,2	9	4,5	199	137	64,3	62	29,1	14	6,6	213	267	64,6	123	29,8	23	5,6	413	
Naine	147	75,4	38	19,5	10	5,1	195	134	65,7	51	25,0	19	9,3	204	281	70,6	89	22,4	28	7,0	398	
Rahvus																						
Eestlane	218	71,2	74	24,2	14	4,6	306	194	66,0	76	25,8	24	8,2	294	412	68,5	150	25,0	39	6,5	601	
Muu rahvus	59	67,8	24	27,6	4	4,6	87	76	61,3	39	31,5	9	7,3	124	135	64,0	64	30,3	12	5,7	211	
Asula tüüp																						
Linn	188	73,2	60	23,3	9	3,5	257	196	63,6	89	28,9	23	7,5	308	385	68,0	149	26,3	32	5,7	566	
Maapiirkond	87	64,9	38	28,4	9	6,7	134	74	67,3	26	23,6	10	9,1	110	161	65,7	65	26,5	19	7,8	245	
Piirkond																						
Harjumaa	130	78,8	29	17,6	6	3,6	165	146	70,9	44	21,4	16	7,8	206	275	74,5	73	19,8	21	5,7	369	
Ida-Virumaa	22	62,9	12	34,3	1	2,9	35	20	54,1	16	43,2	1	2,7	37	42	58,3	28	38,9	2	2,8	72	
Muu Eesti	125	64,4	57	29,4	12	6,2	194	104	59,4	55	31,4	16	9,1	175	230	62,0	113	30,5	28	7,5	371	
Haridustase*																						
Tase 1	21	45,7	22	47,8	3	6,5	46	15	41,7	17	47,2	4	11,1	36	36	43,9	39	47,6	7	8,5	82	
Tase 2	109	65,3	49	29,3	9	5,4	167	90	60,8	47	31,8	11	7,4	148	199	63,2	96	30,5	20	6,3	315	
Tase 3	146	81,1	27	15,0	7	3,9	180	166	70,6	51	21,7	18	7,7	235	312	75,2	78	18,8	25	6,0	415	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutsehariidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskerihariidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 32. Kondoomi kasutamise viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olles (% viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olnud noortest)

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15				16–18				14–18						
	Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	12	60,0	8	40,0	20	63	60,6	41	39,4	104	72	60,0	48	40,0	120
Sugu															
Mees	8		4		12	36	67,9	17	32,1	53	42	67,7	20	32,3	62
Naine	5		5		10	26	52,0	24	48,0	50	29	50,9	28	49,1	57
Rahvus															
Eestlane	11		6		17	57	63,3	33	36,7	90	65	63,7	37	36,3	102
Muu rahvus	1		2		3	4		8		12	5		10		15
Asula tüüp															
Linn	7		7		14	36	60,0	24	40,0	60	41	57,7	30	42,3	71
Maapiirkond	5		1		6	27	60,0	18	40,0	45	31	63,3	18	36,7	49
Piirkond															
Harjumaa	5		4		9	25	51,0	24	49,0	49	30	52,6	27	47,4	57
Ida-Virumaa	1		1		2	3		1		4	4		2		6
Muu Eesti	6		3		9	34	68,0	16	32,0	50	38	66,7	19	33,3	57
B. Kutsekoolide õpilased															
	16–18				16–18				16–18						
	Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	61	55,0	50	45,0	111										
Sugu															
Mees	54	58,7	38	41,3	92										
Naine	7	36,8	12	63,2	19										
Rahvus															
Eestlane	54	62,1	33	37,9	87										
Muu rahvus	7	29,2	17	70,8	24										
Asula tüüp															
Linn	37	53,6	32	46,4	69										
Maapiirkond	24	57,1	18	42,9	42										
Piirkond															
Harjumaa	21	52,5	19	47,5	40										
Ida-Virumaa	-	-	3		3										
Muu Eesti	40	58,8	28	41,2	68										

C. 19-29-aastased	19-24					25-29					19-29				
	Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		KOKKU	Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		KOKKU	Kasutas kondoomi iga kord		Ei kasutanud kondoomi iga kord		KOKKU
	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N	n	%	n	%	N
KOKKU	40	46,5	46	53,5	86	24	39,3	37	60,7	61	64	43,5	83	56,5	147
Sugu															
Mees	30	50,0	30	50,0	60	17	41,5	24	58,5	41	47	46,5	54	53,5	101
Naine	10	37,0	17	63,0	27	7	38,9	11	61,1	18	18	39,1	28	60,9	46
Rahvus															
Eestlane	32	44,4	40	55,6	72	20	40,0	30	60,0	50	52	42,3	71	57,7	123
Muu rahvus	8		6		14	4		7		11	12	48,0	13	52,0	25
Asula tüüp															
Linn	31	53,4	27	46,6	58	20	41,7	28	58,3	48	51	48,1	55	51,9	106
Maapiirkond	9	31,0	20	69,0	29	4		9		13	13	31,0	29	69,0	42
Piirkond															
Harjumaa	26	59,1	18	40,9	44	12	36,4	21	63,6	33	38	49,4	39	50,6	77
Ida-Virumaa	3		4		7	1		3		4	4		7		11
Muu Eesti	11	30,6	25	69,4	36	11	45,8	13	54,2	24	23	37,7	38	62,3	61
Haridustase*															
Tase 1	6		8		14	1		2		3	7	41,2	10	58,8	17
Tase 2	14	41,2	20	58,8	34	10	40,0	15	60,0	25	24	40,7	35	59,3	59
Tase 3	20	51,3	19	48,7	39	13	39,4	20	60,6	33	33	45,8	39	54,2	72

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 33. Kondoomi kasutamise viimasel korral juupartneriga vahekorras olles (% viimase 12 kuu jooksul juupartneriga vahekorras olnud noortest)

A. Üldhariduskoolide õpilased	14-15				16-18				14-18						
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		KOKKU		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
KOKKU	20	95,2	1	4,8	21	69	67,0	34	33,0	103	86	72,3	33	27,7	119
Sugu															
Mees	11		1		12	37	72,5	14	27,5	51	47	77,0	14	23,0	61
Naine	9		1		10	30	60,0	20	40,0	50	38	66,7	19	33,3	57
Rahvus															
Eestlane	17		1		18	64	71,9	25	28,1	89	78	76,5	24	23,5	102
Muu rahvus	3		1		4	3		10		13	6		10		16
Asula tüüp															
Linn	13		1		14	41	69,5	18	30,5	59	53	74,6	18	25,4	71
Maapiirkond	7		-		7	28	63,6	16	36,4	44	34	69,4	15	30,6	49
Piirkond															
Harjumaa	8		1		9	32	65,3	17	34,7	49	39	69,6	17	30,4	56
Ida-Virumaa	2		1		3	-		4		4	3		4		7
Muu Eesti	9		-		9	37	74,0	13	26,0	50	44	78,6	12	21,4	56

B. Kutsekoolide õpilased	16-18					
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		KOKKU	
	n	%	n	%	n	N
KOKKU	79	71,2	32	28,8	111	
Sugu						
Mees	69	75,0	23	25,0	92	
Naine	10	52,6	9	47,4	19	
Rahvus						
Eestlane	64	73,6	23	26,4	87	
Muu rahvus	15	62,5	9	37,5	24	
Asula tüüp						
Linn	51	73,9	18	26,1	69	
Maapiirkond	28	66,7	14	33,3	42	
Piirkond						
Harjumaa	32	80,0	8	20,0	40	
Ida-Virumaa	-	-	3		3	
Muu Eesti	47	69,1	21	30,9	68	

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		KOKKU		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		KOKKU		Kasutas kondoomi		Ei kasutanud kondoomi		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	68	78,2	19	21,8	87	87	33	54,1	28	45,9	61	101	68,2	47	31,8	148	148	
Sugu																		
Mees	49	83,1	10	16,9	59	59	22	53,7	19	46,3	41	71	71,0	29	29,0	100	100	
Naine	18	66,7	9	33,3	27	27	10	55,6	8	44,4	18	29	63,0	17	37,0	46	46	
Rahvus																		
Eestlane	56	77,8	16	22,2	72	72	26	52,0	24	48,0	50	82	66,7	41	33,3	123	123	
Muu rahvus	12		2		14	14	7		4		11	19	76,0	6	24,0	25	25	
Asula tüüp																		
Linn	45	77,6	13	22,4	58	58	30	61,2	19	38,8	49	75	70,1	32	29,9	107	107	
Maapiirkond	23	79,3	6	20,7	29	29	4		9		13	27	64,3	15	35,7	42	42	
Piirkond																		
Harjumaa	36	81,8	8	18,2	44	44	16	48,5	17	51,5	33	52	67,5	25	32,5	77	77	
Ida-Virumaa	4		2		6	6	2		2		4	6		5		11	11	
Muu Eesti	28	77,8	8	22,2	36	36	15	62,5	9	37,5	24	43	70,5	18	29,5	61	61	
Haridustase*																		
Tase 1	11		2		13	13	2		2		4	13		4		17	17	
Tase 2	29	85,3	5	14,7	34	34	15	60,0	10	40,0	25	44	74,6	15	25,4	59	59	
Tase 3	28	70,0	12	30,0	40	40	16	50,0	16	50,0	32	44	61,1	28	38,9	72	72	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 34. Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest HIV nõustamis- ja testimiskabinetis

A. Üldharidus- koolide õpilased	14-15						16-18						14-18										
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea						
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%					
KOKKU	369	83,3	9	2,0	65	14,7	443	733	88,2	5	0,6	93	11,2	831	1 099	86,2	15	1,2	160	12,6	1 274		
Sugu																							
Mees	178	78,1	3	1,3	47	20,6	228	365	85,1	1	0,2	63	14,7	429	541	82,2	5	0,8	112	17,0	658		
Naine	188	89,5	5	2,4	17	8,1	210	367	85,1	4	1,0	31	7,7	402	555	90,7	10	1,6	47	7,7	612		
Rahvus																							
Eestlane	290	85,5	7	2,1	42	12,4	339	563	88,5	3	0,5	70	11,0	636	851	87,5	10	1,0	112	11,5	973		
Muu rahvus	79	76,7	2	1,9	22	21,4	103	164	86,3	2	1,1	24	12,6	190	242	82,3	5	1,7	47	16,0	294		
Asula tüüp																							
Linn	221	81,5	5	1,9	45	16,6	271	449	88,7	3	0,6	54	10,7	506	666	85,8	9	1,2	101	13,0	776		
Maapiirkond	146	86,4	4	2,4	19	11,2	169	280	87,2	2	0,6	39	12,2	321	425	87,1	6	1,2	57	11,7	488		
Piirkond																							
Harjumaa	151	83,0	1	0,5	30	16,5	182	271	86,3	2	0,6	41	13,1	314	423	84,9	3	0,6	72	14,5	498		
Ida-Virumaa	42	85,7	2	4,1	5	10,2	49	83	94,3	1	1,1	4	4,6	88	124	90,5	3	2,2	10	7,3	137		
Muu Eesti	175	82,9	6	2,9	30	14,2	211	380	88,4	2	0,5	48	11,1	430	551	86,5	8	1,3	78	12,2	637		
B. Kutsekoolide õpilased	16-18																						
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
KOKKU	579	82,5	14	2,0	109	15,5	702																
Sugu																							
Mees	414	81,5	12	2,4	82	16,1	508																
Naine	164	85,4	2	1,0	26	13,6	192																
Rahvus																							
Eestlane	422	82,6	12	2,3	77	15,1	511																
Muu rahvus	153	82,2	2	1,1	31	16,7	186																
Asula tüüp																							
Linn	367	83,4	6	1,4	67	15,2	440																
Maapiirkond	207	80,6	8	3,1	42	16,3	257																
Piirkond																							
Harjumaa	197	79,4	7	2,8	44	17,8	248																
Ida-Virumaa	59	81,9	1	1,4	12	16,7	72																
Muu Eesti	323	84,5	6	1,6	53	13,9	382																

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
	431	93,3	3	0,6	28	6,1	462	91,4	2	0,5	36	8,2	441	92,4	5	0,6	64	7,1	903			
Sugu																						
Mees	215	90,7	3	1,3	19	8,0	237	87,7	1	0,4	27	11,9	227	414	89,2	4	0,9	46	9,9	464		
Naine	215	95,6	1	0,4	9	4,0	225	95,3	1	0,5	9	4,2	213	418	95,7	1	0,2	18	4,1	437		
Rahvus																						
Eestlane	340	93,9	2	0,6	20	5,5	362	91,7	2	0,6	24	7,7	312	625	93,0	3	0,4	44	6,6	672		
Muu rahvus	92	90,2	2	2,0	8	7,8	102	90,8	-	-	12	9,2	130	209	90,5	2	0,9	20	8,6	231		
Asula tüüp																						
Linn	286	92,6	2	0,6	21	6,8	309	92,1	2	0,6	24	7,3	329	589	92,3	3	0,5	46	7,2	638		
Maapiirkond	144	94,1	2	1,3	7	4,6	153	90,1	-	-	11	9,9	111	244	92,4	2	0,8	18	6,8	264		
Piirkond																						
Harjumaa	180	94,7	1	0,5	9	4,7	190	95,0	-	-	11	5,0	218	386	94,6	1	0,2	21	5,2	408		
Ida-Virumaa	37	92,5	-	-	3	7,5	40	87,5	-	-	5	12,5	40	72	91,1	-	-	7	8,9	79		
Muu Eesti	215	92,3	2	0,8	16	6,9	233	88,0	2	1,1	20	10,9	184	377	90,4	4	1,0	36	8,6	417		
Haridustase*																						
Tase 1	51	89,5	2	3,5	4	7,0	57	85,7	-	-	5	14,3	35	82	88,2	2	2,1	9	9,7	93		
Tase 2	175	90,2	1	0,5	18	9,3	194	89,2	1	0,6	16	10,2	157	315	89,7	2	0,6	34	9,7	351		
Tase 3	204	96,7	1	0,5	6	2,8	211	93,6	1	0,4	15	6,0	250	437	95,4	1	0,2	20	4,4	458		

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskkharidus omandamisel.

Tase 2: keskkharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 35. Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest noorte nõustamiskeskuses

A.	14-15						16-18						14-18								
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Üldharidus-koolide õpilased	56	12,8	133	30,3	250	56,9	439	163	19,7	221	26,7	444	53,6	828	215	17,0	355	28,0	696	55,0	1 267
Sugu																					
Mees	21	9,2	76	33,5	130	57,3	227	66	15,5	106	24,9	254	59,6	426	84	12,9	185	28,4	383	58,7	652
Naine	36	17,2	55	26,3	118	56,5	209	97	24,2	115	28,7	189	47,1	401	131	21,5	170	27,8	310	50,7	611
Rahvus																					
Eestlane	39	11,6	103	30,7	194	57,7	336	116	18,3	173	27,3	344	54,4	633	152	15,7	278	28,7	539	55,6	969
Muu rahvus	17	16,7	30	29,4	55	53,9	102	47	24,9	47	24,9	95	50,2	189	63	21,7	78	26,8	150	51,5	291
Asula tüüp																					
Linn	41	15,2	77	28,5	152	56,3	270	109	21,6	133	26,4	262	52,0	504	148	19,1	211	27,3	415	53,6	774
Maapiirkond	15	9,1	55	33,3	95	57,6	165	53	16,7	85	26,7	180	56,6	318	66	13,7	142	29,4	275	56,9	483
Piirkond																					
Harjumaa	29	15,9	50	27,3	104	56,8	183	66	21,2	89	28,5	157	50,3	312	94	18,9	140	28,2	263	52,9	497
Ida-Virumaa	9	18,8	16	33,3	23	47,9	48	31	34,8	21	23,6	37	41,6	89	39	28,7	38	27,9	59	43,4	136
Muu Eesti	18	8,7	66	31,7	124	59,6	208	66	15,4	111	25,9	251	58,7	428	82	13,0	178	28,1	373	58,9	633
B. Kutsekoolide õpilased																					
KOKKU	149	21,3	172	24,5	380	54,2	701														
Sugu																					
Mees	86	16,9	136	26,7	287	56,4	509														
Naine	62	32,6	36	19,0	92	48,4	190														
Rahvus																					
Eestlane	95	18,6	142	27,8	274	53,6	511														
Muu rahvus	53	28,6	29	15,7	103	55,7	185														
Asula tüüp																					
Linn	98	22,3	96	21,9	245	55,8	439														
Maapiirkond	50	19,4	75	29,2	132	51,4	257														
Piirkond																					
Harjumaa	51	20,6	51	20,6	146	58,8	248														
Ida-Virumaa	19	26,4	11	15,3	42	58,3	72														
Muu Eesti	79	20,7	110	28,9	192	50,4	381														

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	184	39,8	77	16,7	201	43,5	462	195	44,6	48	11,0	194	44,4	437	379	42,2	125	13,9	395	43,9	899	
Sugu																						
Mees	75	31,8	43	18,2	118	50,0	236	70	31,1	29	12,9	126	56,0	225	145	31,5	72	15,7	243	52,8	460	
Naine	109	48,5	34	15,1	82	36,4	225	122	58,1	20	9,5	68	32,4	210	231	53,1	53	12,2	151	34,7	435	
Rahvus																						
Eestlane	146	40,3	65	18,0	151	41,7	362	138	44,5	36	11,6	136	43,9	310	284	42,3	101	15,0	287	42,7	672	
Muu rahvus	38	38,0	12	12,0	50	50,0	100	57	44,9	12	9,4	58	45,7	127	95	41,8	24	10,6	108	47,6	227	
Asula tüüp																						
Linn	125	40,6	44	14,3	139	45,1	308	147	45,1	33	10,1	146	44,8	326	272	43,0	77	12,1	284	44,9	633	
Maapiirkond	59	38,8	32	21,1	61	40,1	152	48	43,2	15	13,5	48	43,2	111	107	40,5	47	17,8	110	41,7	264	
Piirkond																						
Harjumaa	84	44,2	27	14,2	79	41,6	190	96	44,7	17	7,9	102	47,4	215	180	44,4	44	10,9	181	44,7	405	
Ida-Virumaa	15	39,5	6	15,8	17	44,7	38	16	40,0	4	10,0	20	50,0	40	31	39,7	10	12,8	37	47,5	78	
Muu Eesti	85	36,5	43	18,4	105	45,1	233	83	45,4	28	15,3	72	39,3	183	168	40,4	71	17,1	177	42,5	416	
Haridustase*																						
Tase 1	17	30,4	7	12,5	32	57,1	56	11	30,5	5	13,9	20	55,6	36	28	30,8	12	13,2	51	56,0	91	
Tase 2	65	33,3	39	20,0	91	46,7	195	54	34,8	22	14,2	79	51,0	155	119	34,0	61	17,4	170	48,6	350	
Tase 3	102	48,3	31	14,7	78	37,0	211	130	52,6	22	8,9	95	38,5	247	232	50,8	52	11,4	173	37,8	457	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskkharidus omandamisel.

Tase 2: keskkharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskkhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 36. Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest perearsti juures

A.	14-15						16-18						14-18									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Üldharidus-koolide õpilased	117	26,5	87	19,7	237	53,8	441	187	22,7	249	30,2	389	47,1	825	306	24,2	329	26,0	631	49,8	1266	
Sugu																						
Mees	59	25,9	41	18,0	128	56,1	228	92	21,6	120	28,2	214	50,2	426	152	23,3	157	24,0	344	52,7	653	
Naine	57	27,1	46	21,9	107	51,0	210	95	23,8	129	32,3	175	43,9	399	153	25,2	172	28,3	283	46,5	608	
Rahvus																						
Eestlane	91	27,0	66	19,6	180	53,4	337	150	23,9	170	27,0	309	49,1	629	243	25,2	232	24,0	491	50,8	966	
Muu rahvus	26	25,2	21	20,4	56	54,4	103	37	19,5	78	41,0	75	39,5	190	64	21,8	96	32,6	134	45,6	294	
Asula tüüp																						
Linn	72	26,6	56	20,6	143	52,8	271	120	23,8	167	33,1	217	43,1	504	194	25,0	219	28,2	364	46,8	777	
Maapiirkond	44	26,3	31	18,6	92	55,1	167	66	21,0	80	25,5	168	53,5	314	112	23,2	109	22,6	261	54,2	482	
Piirkond																						
Harjumaa	46	25,3	36	19,8	100	54,9	182	67	21,5	98	31,4	147	47,1	312	114	23,0	132	26,6	250	50,4	496	
Ida-Virumaa	17	35,4	13	27,1	18	37,5	48	14	15,9	46	52,3	28	31,8	88	33	24,1	58	42,3	46	33,6	137	
Muu Eesti	55	26,2	37	17,6	118	56,2	210	105	24,7	105	24,7	215	50,6	425	160	25,3	139	21,9	334	52,8	633	
B. Kutsekoolide õpilased																						
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU															
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
KOKKU	206	29,5	173	24,7	320	45,8	699															
Sugu																						
Mees	149	29,3	128	25,2	231	45,5	508															
Naine	57	30,2	45	23,8	87	46,0	189															
Rahvus																						
Eestlane	166	32,6	115	22,6	228	44,8	509															
Muu rahvus	40	21,6	56	30,3	89	48,1	185															
Asula tüüp																						
Linn	130	29,7	114	26,0	194	44,3	438															
Maapiirkond	74	28,9	58	22,7	124	48,4	256															
Piirkond																						
Harjumaa	46	18,6	73	29,6	128	51,8	247															
Ida-Virumaa	19	26,8	19	26,8	33	46,4	71															
Muu Eesti	141	37,0	81	21,3	159	41,7	381															

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	146	31,6	115	24,9	201	43,5	462	161	36,9	109	24,9	167	38,2	437	307	34,2	224	24,9	368	40,9	899	
Sugu																						
Mees	61	25,8	65	27,4	111	46,8	237	78	34,8	60	26,8	86	38,4	224	139	30,2	125	27,1	197	42,7	461	
Naine	85	38,0	50	22,3	89	39,7	224	82	39,0	48	22,9	80	38,1	210	167	38,5	98	22,6	169	38,9	434	
Rahvus																						
Eestlane	117	32,5	84	23,3	159	44,2	360	124	40,0	61	19,7	125	40,3	310	242	36,1	145	21,6	284	42,3	671	
Muu rahvus	29	28,7	30	29,7	42	41,6	101	36	28,3	48	37,8	43	33,9	127	65	28,6	78	34,4	84	37,0	227	
Asula tüüp																						
Linn	95	30,8	79	25,7	134	43,5	308	114	35,1	89	27,4	122	37,5	325	209	33,0	168	26,6	256	40,4	633	
Maapiirkond	52	34,0	35	22,9	66	43,1	153	46	41,1	20	17,8	46	41,1	112	98	37,1	54	20,5	112	42,4	264	
Piirkond																						
Harjumaa	57	30,0	50	26,3	83	43,7	190	77	35,8	54	25,1	84	39,1	215	134	33,0	105	25,9	167	41,1	406	
Ida-Virumaa	9	23,7	12	31,6	17	44,7	38	14	35,9	13	33,3	12	30,8	39	23	29,5	26	33,3	29	37,2	78	
Muu Eesti	80	34,3	52	22,3	101	43,4	233	70	38,3	41	22,4	72	39,3	183	150	36,1	93	22,3	173	41,6	416	
Haridustase*																						
Tase 1	18	31,6	13	22,8	26	45,6	57	8	22,9	13	37,1	14	40,0	35	26	28,3	26	28,3	40	43,4	92	
Tase 2	57	29,4	54	27,8	83	42,8	194	59	38,1	38	24,5	58	37,4	155	115	33,0	93	26,6	141	40,4	349	
Tase 3	72	34,3	47	22,4	91	43,3	210	94	38,0	57	23,1	96	38,9	247	166	36,3	105	22,9	187	40,8	458	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 37. Noorte teadlikkus HIV-testi tegemise võimalusest eriarsti juures

A.	14-15						16-18						14-18									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Üldharidus-koolide õpilased	329	74,4	8	1,8	105	23,8	442	669	80,5	21	2,5	141	17,0	831	995	78,1	28	2,2	250	19,6	1 273	
Sugu																						
Mees	166	72,5	6	2,6	57	24,9	229	333	77,6	13	3,0	83	19,4	429	498	75,6	19	2,9	142	21,5	659	
Naine	161	76,7	2	0,9	47	22,4	210	336	83,6	8	2,0	57	14,2	401	495	81,0	10	1,6	106	17,4	611	
Rahvus																						
Eestlane	263	77,6	5	1,5	71	20,9	339	526	82,8	9	1,4	100	15,8	635	786	80,8	14	1,4	173	17,8	973	
Muu rahvus	67	65,1	3	2,9	33	32,0	103	139	73,2	11	5,8	40	21,0	190	205	69,7	14	4,8	75	25,5	294	
Asula tüüp																						
Linn	185	68,3	3	1,1	83	30,6	271	406	80,2	13	2,6	87	17,2	506	587	75,5	16	2,1	174	22,4	777	
Maapiirkond	142	84,5	4	2,4	22	13,1	168	257	80,6	8	2,5	54	16,9	318	400	82,1	12	2,5	75	15,4	487	
Piirkond																						
Harjumaa	138	75,4	2	1,1	43	23,5	183	260	82,8	4	1,3	50	15,9	314	397	79,6	6	1,2	96	19,2	499	
Ida-Virumaa	31	62,0	4	8,0	15	30,0	50	63	71,6	8	9,1	17	19,3	88	93	67,9	11	8,0	33	24,1	137	
Muu Eesti	161	76,3	3	1,4	47	22,3	211	346	80,8	9	2,1	73	17,1	428	504	79,0	12	1,9	122	19,1	638	
B. Kutsekoolide õpilased																						
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	532	75,7	23	3,3	148	21,0	703															
Sugu																						
Mees	380	74,8	20	3,9	108	21,3	508															
Naine	151	78,2	3	1,6	39	20,2	193															
Rahvus																						
Eestlane	411	80,3	11	2,1	90	17,6	512															
Muu rahvus	118	63,4	11	5,9	57	30,6	186															
Asula tüüp																						
Linn	326	74,1	17	3,9	97	22,0	440															
Maapiirkond	202	78,3	6	2,3	50	19,4	258															
Piirkond																						
Harjumaa	167	67,3	13	5,3	68	27,4	248															
Ida-Virumaa	42	58,3	7	9,7	23	32,0	72															
Muu Eesti	323	84,3	3	0,8	57	14,9	383															

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29									
	On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		On võimalik		Ei ole võimalik		Ei tea		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
	381	82,5	13	2,8	68	14,7	462	82,9	9	2,0	66	15,1	438	82,7	22	2,4	134	14,9	900	N		
Sugu																						
Mees	189	80,1	7	3,0	40	16,9	236	81,8	6	2,7	35	15,5	225	372	80,9	12	2,6	76	16,5	460		
Naine	191	84,9	6	2,7	28	12,4	225	84,0	4	1,9	30	14,1	212	369	84,4	10	2,3	58	13,3	437		
Rahvus																						
Eestlane	314	87,0	2	0,5	45	12,5	361	89,0	3	1,0	31	10,0	310	590	87,8	5	0,7	77	11,5	672		
Muu rahvus	67	66,3	11	10,9	23	22,8	101	87	67,5	7	5,4	35	27,1	129	154	67,3	17	7,4	58	25,3	229	
Asula tüüp																						
Linn	243	79,2	13	4,2	51	16,6	307	265	81,0	9	2,8	53	16,2	327	508	80,1	22	3,5	104	16,4	634	
Maapiirkond	136	89,5	-	-	16	10,5	152	98	87,5	-	-	14	12,5	112	234	88,6	-	-	30	11,4	264	
Piirkond																						
Harjumaa	149	78,0	9	4,7	33	17,3	191	177	81,6	6	2,7	34	15,7	217	326	80,1	15	3,7	66	16,2	407	
Ida-Virumaa	26	68,4	2	5,3	10	26,3	38	21	53,8	3	7,7	15	38,5	39	48	60,8	6	7,6	25	31,6	79	
Muu Eesti	206	88,0	2	0,9	26	11,1	234	164	89,6	1	0,6	18	9,8	183	370	88,9	2	0,5	44	10,6	416	
Haridustase*																						
Tase 1	46	80,7	1	1,8	10	17,5	57	33	97,1	-	-	1	2,9	34	79	86,8	1	1,1	11	12,1	91	
Tase 2	159	82,0	3	1,5	32	16,5	194	115	74,2	3	1,9	37	23,9	155	274	78,5	6	1,7	69	19,8	349	
Tase 3	176	83,4	9	4,3	26	12,3	211	215	86,0	6	2,4	29	11,6	250	390	85,0	15	3,3	54	11,7	459	

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskhariidus omandamisel.

Tase 2: keskhariidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariiduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrghariidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 38. HIVi suhtes testimine elu jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15				16–18				14–18						
	On testitud		Ei ole testitud, ei mäleta		On testitud		Ei ole testitud, ei mäleta		On testitud		Ei ole testitud, ei mäleta		KOKKU		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	13	2,9	429	97,1	442	62	7,5	767	92,5	829	73	5,7	1 198	94,3	1 271
Sugu															
Mees	4	1,8	224	98,2	228	33	7,7	395	92,3	428	35	5,3	621	5,3	656
Naine	9	4,3	201	95,7	210	29	7,2	371	92,8	400	37	6,1	573	93,9	610
Rahvus															
Eestlane	8	2,4	330	97,6	338	33	5,2	600	94,8	442	40	4,1	931	95,9	971
Muu rahvus	6	5,8	98	94,2	104	29	15,3	161	84,7	190	33	11,2	261	88,8	294
Asula tüüp															
Linn	11	4,1	260	95,9	271	42	8,3	461	91,7	503	51	6,6	723	93,4	774
Maapiirkond	2	1,2	166	98,8	168	20	6,2	300	93,8	320	21	4,3	466	95,7	487
Piirkond															
Harjumaa	6	3,3	176	96,7	182	18	5,8	295	94,2	313	24	4,8	473	95,2	497
Ida-Virumaa	3	6,0	47	94,0	5	27	30,7	61	69,3	88	28	20,3	110	79,7	138
Muu Eesti	5	2,4	207	97,6	212	17	4,0	411	96,0	428	21	3,3	616	96,7	637
B. Kutsekoolide õpilased															
			16–18												
			On testitud		Ei ole testitud, ei mäleta		KOKKU								
			n	%	n	%	n	N							
KOKKU			79	11,3	621	88,7	700								
Sugu															
Mees	48	9,5	457	90,5	505										
Naine	31	16,1	162	83,9	193										
Rahvus															
Eestlane	49	9,6	460	90,4	509										
Muu rahvus	29	15,6	157	84,4	186										
Asula tüüp															
Linn	52	11,9	386	88,1	438										
Maapiirkond	26	10,1	231	89,9	257										
Piirkond															
Harjumaa	18	7,3	228	92,7	246										
Ida-Virumaa	22	30,6	50	69,4	72										
Muu Eesti	39	10,2	343	89,8	382										

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29					
	On testitud			Ei ole testitud, ei mäleta			KOKKU			On testitud			Ei ole testitud, ei mäleta			KOKKU		
	n	%		n	%	N	n	%		n	%		n	%	N	n	%	N
	181	39,0	283	61,0	464	259	58,7	182	41,3	441	440	48,6	465	51,4	905			
Sugu																		
Mees	72	30,3	166	69,7	238	110	48,9	115	51,1	225	182	39,3	281	60,7	463			
Naine	109	48,4	116	51,6	225	147	69,3	65	30,7	212	256	58,6	181	41,4	437			
Rahvus																		
Eestlane	145	40,2	216	59,8	361	179	57,6	132	42,4	311	324	48,2	348	51,8	672			
Muu rahvus	36	35,0	67	65,0	103	80	61,5	50	38,5	130	115	49,8	116	50,2	231			
Asula tüüp																		
Linn	110	35,5	200	64,5	310	203	61,9	125	38,1	328	313	49,1	325	50,9	638			
Maapiirkond	70	46,1	82	53,9	152	56	50,0	56	50,0	112	126	47,5	139	52,5	265			
Piirkond																		
Harjumaa	70	36,8	120	63,2	190	127	58,5	90	41,5	217	197	48,4	210	51,6	407			
Ida-Virumaa	23	56,1	18	43,9	41	27	67,5	13	32,5	40	49	61,2	31	38,8	80			
Muu Eesti	88	37,6	146	62,4	234	105	57,1	79	42,9	184	193	46,2	225	53,8	418			
Haridustase*																		
Tase 1	24	42,1	33	57,9	57	18	50,0	18	50,0	36	42	45,2	51	54,8	93			
Tase 2	72	36,7	124	63,3	196	81	52,3	74	47,7	155	152	43,4	198	56,6	350			
Tase 3	86	40,8	125	59,2	211	160	64,0	90	36,0	250	245	53,4	214	46,6	459			

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 39. HIVi suhtes testimine viimase 12 kuu jooksul

A. Üldhariduskoolide õpilased	14–15						16–18						14–18					
	On testitud viimase 12 kuu jooksul		KOKKU		On testitud viimase 12 kuu jooksul		KOKKU		On testitud viimase 12 kuu jooksul		KOKKU		On testitud viimase 12 kuu jooksul		KOKKU			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
KOKKU	7	1,6	436	98,4	443		37	4,5	791	95,5	828		43	3,4	1 228	96,6	1 271	
Sugu																		
Mees	2	0,9	227	99,1	229		18	4,2	410	95,8	428		19	2,9	639	97,1	658	
Naine	5	2,4	205	97,6	210		19	4,8	380	95,2	399		24	3,9	586	96,1	610	
Rahvus																		
Eestlane	4	1,2	335	98,8	339		21	3,3	611	96,7	632		24	2,5	947	97,5	971	
Muu rahvus	4	3,9	99	96,1	103		16	8,4	174	91,6	190		19	6,5	275	93,5	294	
Asula tüüp																		
Linn	7	2,6	264	97,4	271		27	5,4	477	94,6	504		33	4,3	743	95,7	776	
Maapiirkond	-	-	168	100,0	168		10	3,1	308	96,9	318		9	1,9	477	98,1	486	
Piirkond																		
Harjumaa	4	2,2	178	97,8	182		12	3,8	302	96,2	314		16	3,2	482	96,8	498	
Ida-Virumaa	1	2,0	48	98,0	49		15	17,0	73	83,0	88		15	10,9	123	89,1	138	
Muu Eesti	2	0,9	209	99,1	211		10	2,3	416	97,7	426		12	1,9	623	98,1	635	
B. Kutsekoolide õpilased																		
	On testitud viimase 12 kuu jooksul						16–18						On testitud viimase 12 kuu jooksul, ei mäleta					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	
KOKKU	42		6,1		652	93,9	694											
Sugu																		
Mees	24		4,8		477	95,2	501											
Naine	18		9,4		173	90,6	191											
Rahvus																		
Eestlane	24		4,8		479	95,2	503											
Muu rahvus	18		9,7		168	90,3	186											
Asula tüüp																		
Linn	28		6,4		407	93,6	435											
Maapiirkond	14		5,5		241	94,5	255											
Piirkond																		
Harjumaa	10		4,1		235	95,9	245											
Ida-Virumaa	14		19,4		58	80,6	72											
Muu Eesti	18		4,8		359	95,2	377											

C. 19–29-aastased	19–24				25–29				19–29						
	On testitud viimase 12 kuu jooksul		Ei ole testitud viimase 12 kuu jooksul, ei mäleta		On testitud viimase 12 kuu jooksul		Ei ole testitud viimase 12 kuu jooksul, ei mäleta		On testitud viimase 12 kuu jooksul		Ei ole testitud viimase 12 kuu jooksul, ei mäleta				
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
KOKKU	87	18,8	376	81,2	463	95	21,6	345	78,4	440	182	20,2	721	79,8	903
Sugu															
Mees	32	13,4	206	86,6	238	37	16,4	189	83,6	226	68	14,7	395	85,3	463
Naine	55	24,6	169	75,4	224	57	26,9	155	73,1	212	112	25,7	324	74,3	436
Rahvus															
Eestlane	66	18,3	295	81,7	361	69	22,3	241	77,7	310	135	20,1	536	79,9	671
Muu rahvus	21	20,4	82	79,6	103	26	20,0	104	80,0	130	46	19,9	185	80,1	231
Asula tüüp															
Linn	60	19,4	249	80,6	309	70	21,3	258	78,7	328	130	20,4	507	79,6	637
Maapiirkond	26	17,0	127	83,0	153	25	22,3	87	77,7	112	50	19,0	213	81,0	263
Piirkond															
Harjumaa	30	15,9	159	84,1	189	43	19,8	174	80,2	217	73	18,0	333	82,0	406
Ida-Virumaa	15	36,6	26	63,4	41	11	27,5	29	72,5	40	25	31,2	55	68,8	80
Muu Eesti	42	17,9	192	82,1	234	41	22,4	142	77,6	183	83	19,9	334	80,1	417
Haridustase*															
Tase 1	9	16,1	47	83,9	56	3	8,6	32	91,4	35	12	13,2	79	86,8	91
Tase 2	32	16,3	164	83,7	196	28	18,1	127	81,9	155	60	17,1	291	82,9	351
Tase 3	46	21,9	164	78,1	210	63	25,3	186	74,7	249	109	23,7	350	76,3	459

* Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

Tabel 40. Noorte jagunemine seksuaalse riskikäitumise gruppidesse

A. Üldharidus- koolide õpilased	14–15						16–18						14–18																	
	0-risk*		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU							
	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	n	%	N							
KOKKU	419	95,4	13	3,0	7	1,6	439	704	85,1	77	9,3	46	5,6	827	1 129	89,2	86	6,8	50	4,0	50	4,0	1 265							
Sugu																														
Mees	217	96,0	6	2,7	3	1,3	226	366	85,7	41	9,6	20	4,7	427	586	89,7	45	6,9	22	3,4	22	3,4	653							
Naine	199	94,8	7	3,3	4	1,9	210	337	84,7	36	9,0	25	6,3	398	539	88,7	41	6,7	28	4,6	28	4,6	608							
Rahvus																														
Eestlane	319	94,9	12	3,6	5	1,5	336	533	84,5	64	10,1	34	5,4	631	857	88,5	73	7,5	38	3,9	38	3,9	968							
Muu rahvus	98	96,0	2	2,0	2	2,0	102	168	88,9	10	5,3	11	5,8	189	267	92,1	11	3,8	12	4,1	12	4,1	290							
Asula tüüp																														
Linn	255	95,1	8	3,0	5	1,9	268	437	86,7	41	8,1	26	5,2	504	694	90,1	46	6,0	30	3,9	30	3,9	770							
Maapiirkond	161	95,8	6	3,6	1	0,6	168	262	82,4	36	11,3	20	6,3	318	426	87,7	40	8,2	20	4,1	20	4,1	486							
Piirkond																														
Harjumaa	171	94,0	8	4,4	3	1,6	182	258	82,4	31	9,9	24	7,7	313	433	87,3	37	7,5	26	5,2	26	5,2	496							
Ida-Virumaa	47	96,0	1	2,0	1	2,0	49	82	94,3	1	1,1	4	4,6	87	129	95,5	2	1,5	4	3,0	4	3,0	135							
Muu Eesti	201	96,2	5	2,4	3	1,4	209	365	85,5	45	10,5	17	4,0	427	567	89,4	47	7,4	20	3,2	20	3,2	634							
B. Kutsekoolide õpilased																														
KOKKU	0-risk*		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU							
	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	N	n	%	n	%	n	%	n	%	N							
KOKKU	555	79,7	93	13,4	48	6,9	696																							
Sugu																														
Mees	391	77,9	73	14,5	38	7,6	502																							
Naine	162	84,4	20	10,4	10	5,2	192																							
Rahvus																														
Eestlane	402	79,4	71	14,0	33	6,5	506																							
Muu rahvus	149	80,1	22	11,8	15	8,1	186																							
Asula tüüp																														
Linn	348	80,0	59	13,6	28	6,4	435																							
Maapiirkond	203	79,0	34	13,2	20	7,8	257																							
Piirkond																														
Harjumaa	193	78,5	36	14,6	17	6,9	246																							
Ida-Virumaa	66	91,6	3	4,2	3	4,2	72																							
Muu Eesti	296	78,3	54	14,3	28	7,4	378																							

C. 19-29-aastased	19-24						25-29						19-29											
	0-risk*		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU		0-risk		Madal risk		Kõrge risk		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	N	n	%	n	%	n	%	n	N	n	%	n	%	n	%	n	N
KOKKU	362	78,4	56	12,1	44	9,5	462	360	82,4	41	9,4	36	8,2	437	722	80,3	97	10,8	80	8,9	899			
Sugu																								
Mees	182	76,1	30	12,6	27	11,3	239	173	78,3	25	11,3	23	10,4	221	355	77,2	55	12,0	50	10,9	460			
Naine	179	80,3	26	11,6	18	8,1	223	187	87,8	16	7,5	10	4,7	213	366	83,9	42	9,6	28	6,4	436			
Rahvus																								
Eestlane	281	77,9	42	11,6	38	10,5	361	251	81,0	30	9,7	29	9,3	310	532	79,3	71	10,6	68	10,1	671			
Muu rahvus	81	80,2	14	13,9	6	5,9	101	109	85,8	12	9,5	6	4,7	127	190	83,3	26	11,4	12	5,3	228			
Asula tüüp																								
Linn	243	78,9	39	12,7	26	8,4	308	265	81,8	33	10,2	26	8,0	324	509	80,2	73	11,5	53	8,3	635			
Maapiirkond	118	77,1	17	11,1	18	11,8	153	94	84,7	8	7,2	9	8,1	111	212	80,3	25	9,5	27	10,2	264			
Piirkond																								
Harjumaa	144	75,4	28	14,7	19	9,9	191	175	81,0	20	9,3	21	9,7	216	319	78,6	48	11,8	39	9,6	406			
Ida-Virumaa	32	82,0	3	7,7	4	10,3	39	33	84,6	4	10,3	2	5,1	39	65	82,3	8	10,1	6	7,6	79			
Muu Eestl	186	79,8	25	10,7	22	9,5	233	151	83,4	17	9,4	13	7,2	181	337	81,4	42	10,1	35	8,5	414			
Haridustase**																								
Tase 1	41	73,2	7	12,5	8	14,3	56	28	87,5	2	6,2	2	6,2	32	70	78,7	9	10,1	10	11,2	89			
Tase 2	158	80,2	19	9,6	20	10,2	197	118	75,6	24	15,4	14	9,0	156	275	78,1	43	12,2	34	9,7	352			
Tase 3	162	77,5	30	14,4	17	8,1	209	214	86,3	15	6,0	19	7,7	248	376	82,3	45	9,8	36	7,9	457			

* Riskirühmadesse jagumisel on aluseks võetud riskikäitumise skoor, mille arutamisel arvestatakse järgnevat komponentidega:

- 1) seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul (0 = üks seksuaalpartner või mitte ühtegi partnerit; 1 = kaks ja enam seksuaalpartnerit);
- 2) kondoomi kasutamine viimase 12 kuu jooksul juhipartneriga seksuaalvahetuse ajal (0 = kasutas kondoomi iga kord, ei olnud juhipartnereid; 1 = ei kasutanud iga kord kondoomi);
- 3) kondoomi kasutamine juhipartneriga viimase seksuaalvahetuse ajal (0 = kasutas kondoomi, ei olnud juhipartnereid; 1 = ei kasutanud kondoomi).

Peale komponentide liitmist saadi skoor vahemikus 0 kuni 3 ning mida suurem on skoor, seda suurem on riskikäitumise tase. Skoori alusel on uuritavad jagatud kolme gruppi:

- 1) 0-riskitasemega grupp – noored, kes ei ole seksuaalvahetuses olnud või kelle üldskoor on 0;
- 2) madala riskitasemega grupp – noored, kelle riskeeriva seksuaalkäitumise skoor on 1;
- 3) kõrge riskitasemega grupp – noored, kelle riskeeriva seksuaalkäitumise skoor on 2-3.

** Tase 1: põhiharidus lõpetatud või alla selle; keskharidus omandamisel.

Tase 2: keskharidus lõpetatud; kutseharidus (põhi- või keskhariduse baasil) omandamisel või lõpetatud, keskeriharidus.

Tase 3: kõrgharidus omandamisel või lõpetatud.

